

't HUUS

Dr. A.H.G. Schaars

Staring Instituut Doetinchem

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten

WALD

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN
WALD

JL DE MENS EN ZIEN HUUS

ISBN 90-70845-09-1

© Staring Instituut, Doetinchem 1984

Druk: Drukkerij Zeegers B.V., Doesburg

**WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN
WALD**

JL DE MENS EN ZIEN HUUS

Dr. A.H.G. Schaars

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij de financiële steun
van de Rabobanken in de Achterhoek en Liemers.

Het WALD verschijnt onder auspiciën van de WALD-commissie;
daarin hebben zitting:

mw dr Jo Daan, W. van Keulen, drs G.J.H. Krosenbrink,
mw P.B.M. van Raay, G.M. Rabeling, dr A.H.G. Schaars.

TEN GELEIDE

Zes jaar geleden werden de eerste plannen voor het WOORDENBOEK VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN gemaakt en nu verschijnt de eerste aflevering al. Het woordenboek kreeg al gauw de naam WALD naar de afkorting van de beginletters en die naam kreeg de voorkeur boven de volledige naam.

In de loop van deze eeuw zijn vele woordenboeken over streektaalen verschenen. Eerst waren het alfabetisch geordende woordenverzamelingen, zoals het woordenboek van het Gelders-Overijssels van J.H.Gallée (1895), van het Z aans van G.J.Boekenoogen (1897) en van het Gronings van K. ter Laan (1929), om maar enkele voorbeelden te noemen.

Later werd de woordenschat systematisch geordend, zoals in DRIE WATERLANDSE DIALECTEN en WIERINGER LAND EN LEVEN IN DE TAAL. En daarna volgden de systematisch geordende woordenboeken als die van de BRABANTSE, de LIMBURGSE en de VLAAMSE DIALECTEN. Het WALD is weer anders, omdat het, met de woorden en in de taal veel meer "vertelt" over doen en laten van de bewoners. Het is als een mozaïek; er kan een beeld van het leven van de mens en zijn omstandigheden opgebouwd worden met de woorden, de toelichtende tekst, de voorbeelden en de vele afbeeldingen.

Daarom is de afkorting WALD beter: want, zo wordt niet alleen het begrip "woordenboek" verstoep, maar WALD is ook een woord waarmee je in de streektaalen van het gebied kunt spelen. Men kent het woord namelijk in de betekenissen "woud" en "wereld".

Een onderdeel van deze wereld wordt gevormd door de beroepen en bedrijven: het werk van de mensen. Alleen oude beroepen hebben nog termen die een streektaal kunnen typeren. Maar, de beoefenaars van die oude beroepen zijn vaak ook oud en hun nakomelingen kennen het beroep en de termen niet meer, ondanks de vele braderieën met demonstraties van oude ambachten. Er is dus haast bij om de enkele nog levende klompenmaker en mandenvlechter te ondervragen. Ze zouden even graag willen helpen als de honderden bewoners in Achterhoek en Liemers en het buitengebied die geholpen hebben bij het verzamelen van de woorden, de citaten uit de literatuur en alle andere hand- en spandiensten. Maar, het schrijven van het boek, het ordenen van de gegevens, het uitzoeken van de foto's, het vervaardigen van de opmaak is het werk van maar één man. De vaktaal van de boer is reeds voor een deel afgevraagd, voor die van de klompenmaker, de rad- of wagenmaker, de imker, de mandenmaker/korvenvlechter, de eekschiller, de kuiper, de bakker, de molenaar/molenmaker, de smid en de koperslager zijn vragenlijsten opgesteld die al ten dele afgevraagd zijn. Maar, het materiaal had eigenlijk al binnen moeten zijn. In 1980 bij voorbeeld waren er in Varsseveld nog drie klompenmakers. Drie maanden later waren ze of ziek of overleden en de verzameling vaktaaltermen van de klompenmaker zal straks waarschijnlijk geen materiaal uit Varsseveld bevatten. Dit is slechts één voorbeeld om te laten zien dat er haast is bij de verzameling van het materiaal.

Het WALD heeft veel kunnen leren van de voorgangers met betrekking tot inhoud en ordening, maar de late start is een nadeel voor de volledigheid van het materiaal. Het is echter een voordeel met het oog op de medewerking, want de dialectsprekers merken zelf dat er grote veranderingen in hun taal plaatsgrijpen. Vooral daarom zijn velen graag bereid

te helpen bij het verzamelen. Daardoor is het geworden zoals de redacteur in zijn inleiding schrijft: een boek gemaakt door Achterhoekse en Liemerse mensen voor Achterhoekse en Liemerse mensen over Achterhoekse en Liemerse mensen.

Op deze aflevering zullen er spoedig meer volgen; velen van hen die meegewerkt hebben, zullen resultaat van hun werk zien. Deze eerste aflevering wordt ingeleid door iemand die geboren is in het gebied waar één van de eerste dialectwoordenboeken in Nederland verscheen --de Zaanstreek-- en die het voorrecht had van nabij te zien hoe het WALD vorm kreeg. Met dit "ten geleide" wordt het onder de aandacht gebracht van lezer en gebruiker; het verdient een warme ontvangst.

Barchem, september 1984

Jo Daan

INLEIDING

DOELSTELLING

Als U straks --na kennis genomen te hebben van deze inleiding-- aan het echte woordenboek begint, dan zult U wellicht verrast zijn dat er dan in een andere taal geschreven wordt. U zult namelijk bemerken dat er in het WOORDENBOEK VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN (WALD) maar heel weinig standaard-Nederlands staat: behalve deze inleiding praktisch niets. Het woordenboek zelf is geheel in dialect geschreven. Dat is gedaan omdat het WALD meer wil zijn dan een woordenboek. Het wil, uitgaande van woorden, een beschrijving geven van het leven van de bewoners van Achterhoek en Liemers. Het gebruik van de dagelijkse taal van die bewoners nu maakt die beschrijving completer. Op die manier is het WALD een woordenboek, gemaakt dóór Achterhoekse en Liemerse mensen vóór Achterhoekse en Liemerse mensen óver Achterhoekse en Liemerse mensen.

De doelstelling van het WALD is een zo representatief mogelijke verzameling dialectwoorden uit Achterhoek en Liemers en uit aan dit gebied grenzende plaatsen bijeen te brengen en te publiceren op een zodanige wijze dat aan allerlei (volkskundige, historische, sociale) aspecten aandacht wordt besteed.

VOORGESCHIEDENIS

De eerste Achterhoeker die het dialect van zijn geboorte- en woonstreek heeft opgetekend is de dichter A.C.W. Staring geweest: zijn ruim 300 woorden tellende lijst is ontstaan vóór 1830. Zij is daarmee een aantal jaren ouder dan de woordenlijst uit 1835 van H.I. Swaving. Andere 19e eeuwse woordenverzamelaars zijn R.W. Tadama (1839), T.H. Buser (1856 - 1859, 1861), H. Loman (1882), J. Gimberg (1883) en J.H. Gallée, die in 1882 een woordenlijst heeft gepubliceerd, gevolgd door een WOORDENBOEK VAN HET GELDERSCH-OVERIJSELSCH DIALECT (1895), waarop weer aanvullingen zijn verschenen in de DRIEMAANDELIJKSE BLADEN (1902 - 1905). Op de drempel van de twintigste eeuw bevindt zich M. Bruijfel die in 1901 in zijn dissertatie een lijst met dialectwoorden uit zijn geboortestreek opneemt. Al met al zijn er dankzij deze lijsten zo'n 7000 Achterhoekse en Liemerse dialectwoorden in de vorige eeuw opgetekend. Door de uitgave van de serie TELGEN VAN 'T WALD zijn ze ook thans nog voor een ieder beschikbaar.

Ook in de twintigste eeuw hebben dialectwoordenverzamelaars niet stil gezeten, al treedt er na de publicaties van Gallée en Bruijfel een periode in waarin weinig activiteit te bespeuren valt. Dat duurt tot ongeveer 1925, het jaar waarin de Oudheidkundige Vereniging "De Graafschap" wordt opgericht. Van die vereniging gaat een belangrijke stimulans uit, evenals van Heuvels boek OUD ACHTERHOEKSCH BOERENLEVEN HET GEHELE JAAR ROND, dat in 1927 het licht zag. De meest uitgebreide woordenverzamelingen die de laatste 50 jaar zijn verschenen, zijn die van Kerst Zwart (Ruurlo 1930), G.H. Wanink (Achterhoek-Twente 1948, 1954), A.H.D. Rots (Aalten 1964, 1966), G.H. Deunk (Winterswijk 1971, 1982), B. Weeink (Eibergen 1980), Henk Harmsen ('s-Heerenberg 1982), Hendrik Odink (Eibergen 1983). De woordenboeken van Weeink en Harmsen zijn als TELGE VAN 'T WALD verschenen.

In al deze woordenlijsten kunnen de weinige woorden worden opgezocht die in dit deel worden gebruikt zonder dat ze verklaard worden omdat die verklaring in een ander hoofddeel thuishoort.

De plannen tot het samenstellen van een woordenboek dateren uit 1978. Op 13 juni van dat jaar neemt de "Dialectkring Achterhook en Liemers" in haar jaarvergadering te Varsseveld het initiatief om plannen te ontwikkelen voor het samenstellen van zo'n woordenboek. Na de start van het "Staring Instituut" wordt dit plan in juli 1979 overgenomen door dat instituut. Een commissie waarin toen zitting hadden dr. Jo Daan, prof. dr. H. Entjes, W. van Keulen, drs. G.J.H. Krosenbrink, mw. N. van Raay, drs. H. Rolink en dr. A.H.G. Schaars gaat, naar aanleiding van een discussiestuk van laatstgenoemde, aan het werk om een beleidsplan op te stellen. Op 28 september 1979 wordt met toekomstige medewerkers in Doetinchem een eerste bespreking gehouden. Op de tweede bijeenkomst, een half jaar later, wordt de eerste vragenlijst uitgedeeld.

OPZET EN INRICHTING

Het WALD is, evenals het WOORDENBOEK VAN DE BRABANTSE DIALECTEN (WBD), het WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN (WLD) en het WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN (WVD) een systematisch opgezet woordenboek. Omdat het WALD de mens en zijn leven centraal stelt, is er echter voor een andere ordening gekozen dan de drie genoemde woordenboeken hebben. Zij hebben namelijk een tweedeling in het materiaal, gebaseerd op het feit dat de bekendheid met en de bruikbaarheid van de woorden uit het lexicon niet voor iedere dialectspreker dezelfde is; zij onderscheiden derhalve een zogenaamde "algemene woordenschat" en een meer "specifieke woordenschat" (vaktalen). Het WALD zal uit vijf hoofddelen bestaan:

de mens

de mens en zien huus

de mens en zien wark

de mens en zien gezins- en gemeenschapslaeven

de mens en de wereld

Daarmee kiest het WALD voor de omgekeerde visie van Hallig en Von Wartburg, die de wereld als uitgangspunt van hun systematiek nemen. Bij het samenstellen van de vragenlijsten wordt overigens dankbaar gebruik gemaakt van het op het systeem van Hallig en Von Wartburg gebaseerde overzicht van af te vragen begrippen dat aan de "Nijmeegse Centrale voor Dialekt- en Naamkunde" is samengesteld door mw. drs. C. Frissen.

Elk van de vijf hoofddelen heeft een eigen, met 1 beginnende paginering. Voor ieder van de hoofddelen is een symbool gekozen om het terugzoeken te vereenvoudigen vanuit het (cumulatieve) register van woorden, dat steeds na iedere uitgave zal verschijnen en de totale tot dan toe uitgegeven woordenschat zal bevatten. Die symbolen zijn:

¶ voor: de mens

¶I voor: de mens en zien huus

¶II voor: de mens en zien wark

¶III voor: de mens en zien gezins- en gemeenschapslaeven

¶IV voor: de mens en de wereld.

Het hoofddeel "de mens en zien huus" dat hierbij wordt gepubliceerd, heeft acht hoofdstukken. Ieder hoofdstuk is onderverdeeld in paragrafen en, soms, subparagrafen. Boven een paragraaf en een subparagraaf staat het meest frequent opgegeven woord. Dan volgt een redactioneel (cursief gezet) commentaar, dat geschreven is in het dialect dat de redacteur gebruikt. In dit deel is dat het dialect van Borculo, de geboorteplaats van de auteur.

Vervolgens worden de benamingen gegeven. Die staan in kapitaal en zijn, als het woorden uit de Achterhoek en/of Liemers betreft, steeds genummerd. Alleen voor het buitengebied opgegeven woorden zijn niet genummerd. De dialectwoorden worden --geschreven in de WALD-spelling-- als autonome woorden behandeld. Ze worden dus niet, zoals in de andere genoemde dialectwoordenboeken gebeurt, gegeven als varianten van woorden uit het standaard-Nederlands.

De rubricering van de woorden is niet alfabetisch. Over het algemeen worden de volgende ordeningscriteria gehanteerd:

- het meest frequent opgegeven woord wordt het eerst gegeven; de meer bijzondere woorden staan dus achteraan;
- woorden die wat hun vorm of vorming betreft overeenkomen, staan zoveel mogelijk bij elkaar;
- woordgroepen zijn in delen opgesplitst en gegroepeerd.

Wanneer een letter tussen haakjes staat -- bijvoorbeeld: DEUR(E)--, dan houdt dat in, dat vormen met en zonder de tussen haakjes geplaatste klank opgegeven zijn.

Een ' voor een woord of lettergreep van een woord geeft aan dat de klemtoon op de volgende lettergreep valt.

Na ieder dialectwoord volgen de Achterhoekse en Liemerse plaatsen die het woord kennen, in de volgorde zoals gegeven in de onderstaande plaatsopsomming. Na de schuine streep / volgen opgaven uit andere woordenboeken; na het hek || volgen de plaatsen uit het buitengebied.

De plaatsnamen worden in afgekorte vorm gegeven. In het merendeel van de gevallen bestaat de afkorting uit de eerste drie letters; in enkele gevallen is een vierde letter toegevoegd. De afkortingen zijn, omwille van de herkenbaarheid gemaakt van de plaatsnamen, zoals die in het standaard-Nederlands luiden. Wanneer een woord in de gehele Achterhoek en/of Liemers is opgegeven, dan wordt volstaan met: Acht, Liem. Wanneer op die wijze twee woorden worden gegeven, volgt er een verwijzing naar een kaartje uit de inleiding, waarop de verspreiding van die woorden staat aangegeven. Zo betekent de verwijzing: (Verg. krt. a) bij 01 PLAAT, PLATE dat een inzicht in de verspreiding van die woorden kan worden verkregen op kaartje a van deze inleiding.

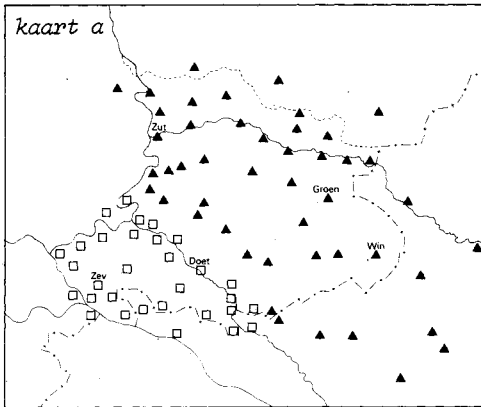
Wanneer de termen "old", "now", "soms" tussen haakjes opgenomen zijn achter een plaatsnaam, dan betekent dat, dat het betreffende woord in een bepaalde plaats oud, nieuw of weinig gebruikt is.

Als derde onderdeel van iedere paragraaf of subparagraaf volgen dan opmerkingen uit de verschillende plaatsen benevens dialectcitaten. Min of meer bij elkaar horende informatie is steeds bij elkaar gezet. Taalkundige informatie staat altijd voorop.

Paragrafen en subparagrafen waarvan maar weinig opgaven zijn, hebben een vereenvoudigde structuur.

De toelichtingen op de kaartjes zijn cursief gezet. Zij zijn weer gesteld in het dialect van de bewerker. De symbolen op de kaartjes zijn min of meer volgens een vast patroon gekozen:

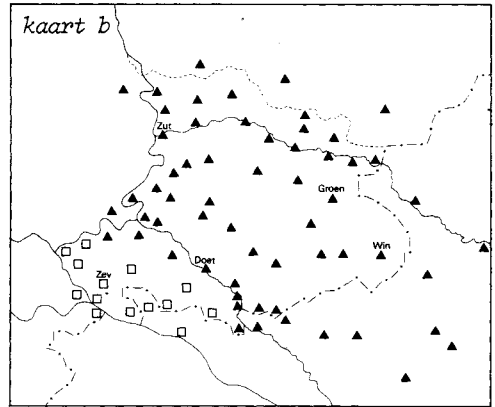
met ▲ of △ worden in het algemeen opgaven uit de Noordelijke Achterhoek en uit de Noordoostelijke Achterhoek gesymboliseerd;
 met ▼ of ▽ worden in het algemeen opgaven die alleen in de Oostelijke Achterhoek voorkomen, gesymboliseerd;
 met ■ of □ worden in het algemeen opgaven uit de Liemers gesymboliseerd;
 met ● of ○ worden in het algemeen opgaven die aansluiten bij het standaard-Nederlands weergegeven;
 met ◆ of ◇ worden bijzondere vormen --die vaak dialectgeografisch te verklaren zijn-- uitgebeeld.
 Symbolen zijn geheel zwart als ze op een kaartje de belangrijkste plaats innemen.

▲ *piepe, tange*

□ *piep, tang*

De grens tussen de gebieden waar de -e in woorden als "piepe" en "tange" voorkomt, loopt blijkens kaart a parallel met de Oude IJssel. Dat houdt in dat de Achterhoek de -e wél heeft, en dat de Liemers de -e niet heeft.

▲ *-n in meervoud blijft*

□ *-n in meervoud blijft niet*

Ook de grens tussen meervoud met en zonder -n aan het einde van een woord (komen - kome) loopt blijkens kaart b parallel met de Oude IJssel; nu echter wat meer naar het zuiden. De Achterhoek heeft de -n dus wél; de Liemers niet.

Alle foto's zijn genomen in de Achterhoek of de Liemers. Wanneer er geen jaartal in het onderschrift vermeld wordt, dan is de foto genomen in 1983/1984. Die foto's geven dus een zeer recent beeld van interieurs en voorwerpen die een historische achtergrond hebben. Vanwege de vele illustraties is er geen vertaling van het begrip in een vreemde taal (Duits, Frans, Engels) opgenomen.

MATERIAALVERZAMELING

Het grootste gedeelte van de woordenschat is opgetekend door werkgroepen en individuele medewerkers. Zij verzamelen het woordmateriaal aan de hand van vragenlijsten die op het Staring Instituut gemaakt worden. De antwoorden van de werkgroepen en individuele medewerkers worden op fiches geschreven die naar het Staring Instituut gestuurd worden.

In dit deel is materiaal gebruikt uit een negental vragenlijsten: de vragenlijsten 1 - 8 en 17, benevens een negental vragen uit vragenlijst 15.

Behalve het door de werkgroepen verzamelde materiaal en het reeds in woordenboeken en woordenlijsten gepubliceerde materiaal wordt ook materiaal uit geschreven dialectbronnen opgenomen in het WALD. Ook bij dat werk hebben vrijwilligers een belangrijke inbreng. In bijlage 1 zijn de geëxcerpeerde bronnen vermeld.

GEBIED

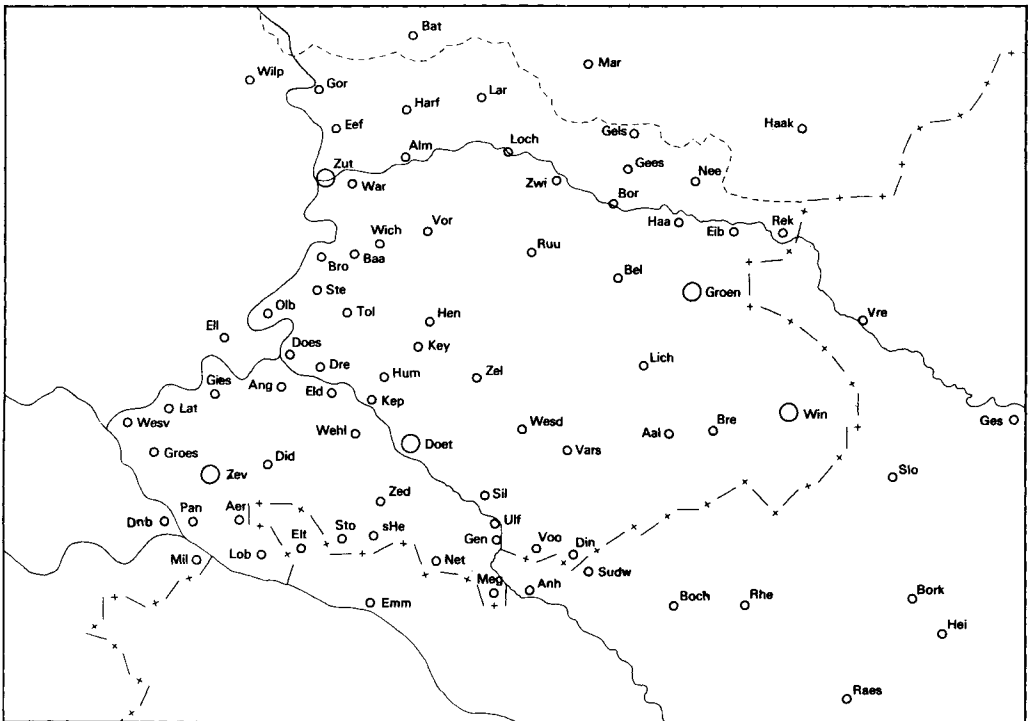
Behalve uit een 75-tal plaatsen in Achterhoek en Liemers is in een groot aantal gevallen ook materiaal uit aangrenzend gebied opgenomen. Dat is gedaan, om te laten zien wat er over de grens gebeurt. Woorden trekken zich van regio-, provincie- en rijksgrenzen veelal weinig aan. Van onderzoek dat zich binnen die grenzen beperkt, gaat de suggestie uit dat het onderzochte gebied een eenheid vormt. De taal van Winterswijk heeft veel verwantschap met die van Vreden in Westfalen; de taal van Lobith met die van Millingen. Gorssels en Wilps lijken op elkaar evenals het dialect van Gelselaar en Markelo.

De plaatsen waaruit in dit deel van het woordenboek materiaal is opgenomen, zijn opgesomd in het volgende register. Vóór iedere plaats staat steeds de in het WALD gebruikte afkorting; achter de Nederlandse plaatsen staat steeds de bij dialectonderzoek veelvuldig gebruikte codering zoals die is te vinden in het Systematisch en alfabetisch register van plaatsnamen voor Nederland, de Nederlands-sprekende delen van België en Noord-Frankrijk en het noordwesten der Duitse Bondsrepubliek (Amsterdam/Antwerpen 1962). Het eerste codenummer van iedere plaats betreft steeds de door het P.J.Meertens-Instituut gebruikte codering; de tweede codering is de door de TAALATLAS VOOR OOST-NEDERLAND EN AANGRENZENDE GEBIEDEN gebruikte codering.

De volgorde van de plaatsen is gebaseerd op de samenhang van de dialecten. Vanuit het noordoosten gaat de opsomming naar het oosten (Winterswijk); vandaaruit weer naar het westen (Doesburg), waarna de plaatsen in de Liemers volgen. De plaatsen uit het buitengebied zijn cursief gedrukt.

Gor	Gorssel	F161	u 4,4	Bel	Beltrum	G279	w 6,2
Harf	Harfsen	F164	u 4,7	Groen	Groenlo	G280	w 6,3
Alm	Almen	F181	v 4,4	Lich	Lichtenvoorde	M7	x 6,2
Eef	Eefde	F163	u 4,6	Liev	Lielde	G280*	w 6,6
Zut	Zutphen	F179	v 4,2	Zie	Zieuwent	G279a	w 6,5
War	Warnsveld	F180	v 4,3	Vra	Vragender	M7*	x 6,3
Wich	Wichmond	F205a	v 4,9	Harv	Harreveld	M6	x 6,1
Vor	Vorden	F184	v 4,10	Aal	Aalten	M9	x 6,6
Ruu	Ruurlo	G248	v 5,6	Bre	Bredevoort	M10	x 6,7
Loch	Lochem	G246	v 5,2	Win	Winterswijk	M13	x 6,4
Lar	Laren	G221	u 5,4	Kot	Kotten	M15	x 7,2
Zwi	Zwierp	G247*	v 5,4	Din	Dinxperlo	M46	y 5,6
Bor	Borculo	G252	v 6,5	Gen	Gendringen	M43	y 5,9
Gees	Geesteren	G249	v 6,1	Voo	Voorst	M043	y 5,11
Gels	Gelselaar	G227	u 6,7	Meg	Megchelen	M44	y 5,10
Haa	Haarlo	G253	v 6,6	Net	Netterden	L85	y 4,11
Nee	Neede	G251	v 6,4	Ulf	Ulf	M42	y 5,8
Eib	Eibergen	G255	v 6,8	Vars	Varsseveld	M4	x 5,6
Rek	Rekken	G259	v 7,2	Sin	Sinderen	M41	y 5,4

Terb	Terborg	M5	x 5,8	sHe	's-Heerenberg	L84	y 4,9
Sil	Silvolde	M40	y 5,3	Sto	Stokkum	L83	y 4,8
Wesd	Westendorp	M3	x 5,3	Zed	Zeddum	L82	y 4,7
Zel	Zelhem	G278	w 5,1	Pan	Pannerden	L77	y 3,4
Doet	Doetinchem	L37	x 4,1	Her	Herwen	L79	y 3,7
Gaa	Gaanderen	M2	x 5,7	Aer	Aerd	L78	y 3,5
Wehl	Wehl	L36	x 4,6	Lob	Lobith	L80	y 3,10
Kep	Laag-Keppel	L35	x 4,8	Mil	Millingen	L75	y 3,9
Hum	Hummelo	F209	w 4,6	Dnb	Doornenburg	L76	y 2,5
Dre	Drempt	F207	w 4,4	Ell	Ellecom	F201	w 3,4
Eld	Eldrik	L35-E	x 4,10	Wilp	Wilp	F156	u 3,5
Hen	Hengelo	F206	w 4,2	Bat	Bathmen	F138	t 4,8
Key	Keyenburg	F206a	w 4,3	Mar	Markelo	G222	u 5,1
Ste	Steenderen	F205	w 4,1	Haak	Haaksbergen	G257	v 7,5
Baa	Baak	F183	v 4,8	Vre	Vreden	w 7,3	w 7,3
Bro	Bronkhorst	F0205	w 4,8	Ges	Gescher	x 9,1	x 9,1
Tol	Toldijk	F205b	w 4,7	Slo	Südlohn	x 8,2	x 8,2
Olb	Olburgen	F205-0	w 3,8	Bork	Borken	y 8,4	y 8,4
Rha	Rha	F205-R	w 3,9	Hei	Heiden	z 8,2	z 8,2
Does	Doesburg	F204	w 3,7	Raes	Raesveld	z 8,4	z 8,4
Ang	Angerlo	L30	x 3,3	Rhe	Rhede	y 7,2	y 7,2
Gies	Giesbeek	L29	x 3,2	Boch	Bocholt	y 6,6	y 6,6
Lat	Lathum	L28	x 3,1	Sudw	Suderwick	y 6,10	y 6,10
Wesv	Westervoort	L27	x 2,4	Anh	Anholt	y 5,1	y 5,1
Groes	Groessen	L32	x 3,5	Emm	Emmerich	y 4,4	y 4,4
Zev	Zevenaar	L33	x 3,7	Elt	Elten	y 3,1	y 3,1
Did	Didam	L34	x 3,9				

No Acht Noordoostelijke Achterhoek	Sa	Salland
N Acht Noordelijke Achterhoek	Tw	Twente
O Acht Oostelijke Achterhoek	Wfa	Westfalen
Zw Liem Zuidwestelijke Liemers	Du	Duitsland

SPELLING

Hoewel er ten behoeve van de --Achterhoekse-- dialecten al wel een spelling bestond --de uit 1958 daterende spelling-Boland-- bleek het nodig nieuwe spellingsregels op te stellen. Daarom heeft de WALD-commissie de WALD-spelling ontworpen. Omdat over die spelling bijna tegelijkertijd met deze uitgave een uitvoerige brochure zal verschijnen, die gratis bij het Staring Instituut kan worden verkregen, behoeven hier alleen de belangrijkste zaken te worden behandeld.

De WALD-spelling is geen fonetische spelling. Zij kan dan ook niet alleen voor de in het woordenboek gegeven woorden worden gebruikt, maar zij is ook geschikt om dialectproza en -poëzie in te schrijven.

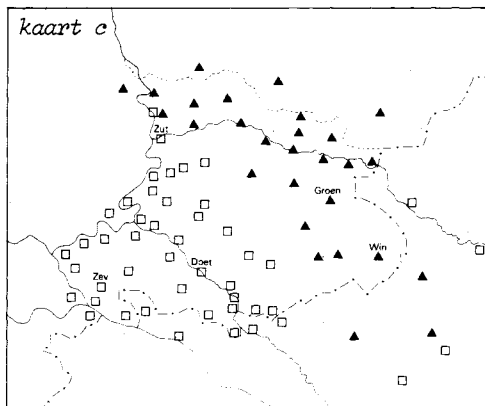
Uitgangspunt van de spelling is dat zij zo veel mogelijk aansluit bij de spelling-Boland en bij de principes van de spelling van het Nederlands. Als de Nederlandse spelling en de spelling-Boland te zeer inconsequent zijn, dan wordt van deze regel afgeweken.

De WALD-spelling onderscheidt de volgende klinkers:

aa	(haat)
a	(dag)
ae	(Frans: air)
ee	(been, beer)
e	(stem)
e	(de; zonder klemtoon)
u	(put; met klemtoon)
uu	(ruw, duur)
i	(pit)
ao	(Engels: talk)
oo	(boom, boor)
o	(stok, bom)
äö	(Frans: soeur)
ö	(Duits: Köln)
eu	(deun, deur)
oe	(boek, boer)
ie	(kiek, bier)

- In open lettergreep worden aa, ee, uu, oo resp. geschreven als a, e, u, o (*maken, heten, duren, lopen*). Alleen aan het eind van een woord gebeurt dat niet.

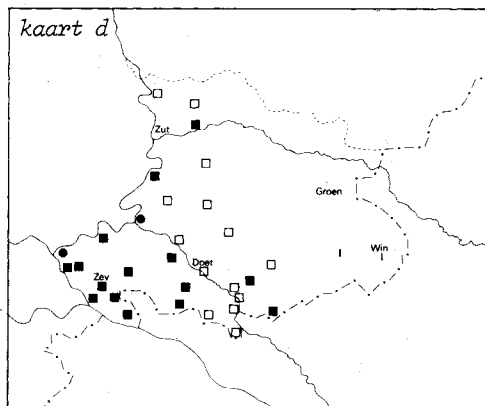
- Wanneer men dat wenselijk acht, dan kan men de lange ie (*bier*), oe (*boer*) en uu (*duur*) aangeven door middel van een dubbele punt achter deze klanken: ie: , oe: , uu: . In het woordenboek wordt dit niet gedaan, omdat op grond van het aangeboden materiaal dit onderscheid onmogelijk gemaakt kan worden. De volgende kaartjes geven een overzicht van het gebied waarin dit verschijnsel zich manifesteert; het gebied bevindt zich ongeveer ten zuiden van de lijn Aalten-Lichtenvoorde-Ruurlo-Almen-Harfsen.

□ lange ie in: "pie:p", "pie:pe"

▲ korte ie in: "pieppe"

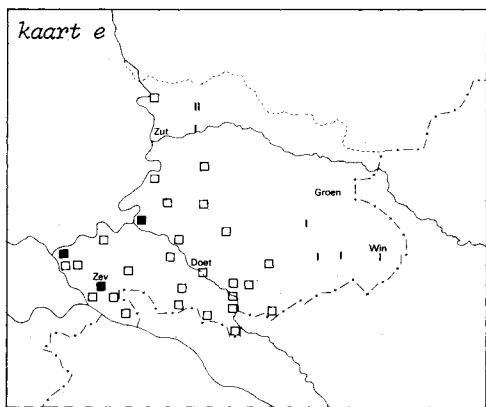
Het woord "pijp" heeft blijkens kaart c in de No Acht een korte ie. In de overige Acht en in de Liem is de ie lang.

□ steeds lange oe | éénmaal lange oe

■ korte en lange oe ● steeds korte oe

In de woorden "bloemen", "geroepen" en "bloed" rukt blijkens kaart d de korte oe vanuit het westen op: Westervoort en Doesburg hebben hem steeds. Alleen in de Achterhoek en het uiterste oosten van de Liemers komt de lange oe nog veelvuldig voor. De Liemers is verder typisch overgangsgebied: soms is er een korte oe en soms een lange oe. De Noordoostelijke Achterhoek heeft steeds oo: "blomen", "eropen" en "blood". Die vormen zijn niet op het kaartje ingetekend. (Materiaal: RND zin 2, 35, 96).

□ steeds lange ie

■ korte en lange ie

| één keer lange ie

Blijkens kaart e is de lange ie in "zien" en "gieten" veel beter bestand tegen de concurrentie van de uit het standaard-Nederlands bekende korte variant dan de lange oe van het vorige kaartje. Alleen in drie (grotere) plaatsen in het westen komt de korte ie voor. De Noordoostelijke Achterhoek heeft ee; alleen aan de rand liggen een aantal plaatsen waar de lange ie soms wel voorkomt. (Materiaal: RND zin 1, 2, 8, 14).

De indruk bestaat dat de korte ie, oe en uu steeds meer in dit gebied gaat voorkomen.

- Het en een worden gespeld als 't en 'n.

Tweeclanken die ook in het Nederlands voorkomen, worden op dezelfde manier geschreven:

ei (wei, weide)
 ui (lui)
 aai (laai)
 ooi (mooi)
 oei (koeien)
 ou (touw)
 au (gauw)
 eeuw (leeuw)
 ieuw (nieuw)

Niet in het Nederlands geschreven tweeklanken worden met een j gespeld:

aj
 uj
 i-j
 iej
 eej
 uuj
 euj
 aej
 aoj
 äöj

- De zg. "lange" *ij* wordt in Achterhoek en Liemers meest als *ie* uitgesproken. Men zegt dus *mien* "mijn" en *geliek* "gelijk". Wanneer deze klank toch als *ij* wordt uitgesproken, dan wordt hij --overeenkomstig het Nederlands-- ook als *ij* geschreven. Dus: fijn, vijf.

De medeklinkers worden gespeld als in het Nederlands.

- Wanneer bepaalde klanken niet worden gerealiseerd, hoeven ze ook niet gespeld te worden. Als men in *maken* tussen de *k* en de *n* geen *e* realiseert, dan kan men schrijven: *maakn*. Men moet echter opletten, dat men, gedreven door de wens zo nauwkeurig mogelijk te spellen, de herkenbaarheid van een woord niet te veel aantast.

- De in Duitse dialecten voorkomende *g* (*ganz*) wordt wel gespeld als *g̃*.

Vreemde woorden worden over het algemeen geschreven, zoals ze in het Nederlands worden gespeld.

- Wanneer de uitspraak van een woord in dialect anders is dan in het Nederlands, dan schrijft men het, zoals men het in dialect hoort. Wanneer men dus geen *horloge* zegt maar *hallozie* dan schrijft men dat ook zo.

- De uitgang *-isch* (tragisch) wordt als *-ies* geschreven.

Een probleem is, dat de WALD-spelling voor onze Duitse naburen waarschijnlijk moeilijk leesbaar is, omdat Duits en Nederlands --en dus ook Duitse en Nederlandse dialecten-- zulke andere spellingsregels hebben. Daarvoor is het moeilijk een bevredigende oplossing te vinden. Wanneer de Duitse grensdialecten echter een --op het Hoogduits geënte-- uniforme spelling zouden kennen, dan zou overwogen kunnen worden een lijst op te nemen van in het WALD voorkomende woorden, omgespeld in die eenheids-spelling.

BEWERKING

Het materiaal dat in dit deel staat, is in eerste instantie per vragenlijst bewerkt. Omdat de medewerkers de vragen op fiches beantwoorden, kon het materiaal --nadat het zō was gesorteerd dat alle antwoorden op één bepaalde vraag bij elkaar waren gevoegd-- direct worden bewerkt. Zo is in oktober 1982 een begin gemaakt met het uitwerken van het Achterhoekse en Liemerse materiaal. Een belangrijk onderdeel van die bewerking was het in de WALD-spelling zetten van de antwoorden. Het uitgewerkte materiaal is per vragenlijst steeds onmiddellijk op de IBM-tekstverwerker getypt. Naderhand --vanaf maart 1984-- zijn aan dat bestand toegevoegd de woordenboek- en literatuurcitaten en de antwoorden uit het buitengebied. De citaten zijn pas in een zo laat stadium toegevoegd omdat dit onderdeel van de materiaalverzameling, nog in de opbouwfase verkerend, niet volledig is. Door de nu gevolgde wijze van werken kon zo veel mogelijk materiaal worden verwerkt. Het materiaal uit het buitengebied is pas in een zo laat stadium toegevoegd, omdat de antwoorden van de Duitse medewerkers vanwege de spelling pas gebruikt konden worden, nadat ze nog eens per bandrecorder waren afgevraagd. Aan de hand van die opnamen konden ze vervolgens in de WALD-spelling worden gezet.

Antwoorden waarover tijdens de bewerking twijfel rees, zijn nagevraagd. Bleken zij een andere betekenis te hebben dan in de vraag bedoeld werd, dan zijn ze overgeheveld naar het materiaal waar ze het meest thuishoren. Slechts zelden zijn overigens antwoorden waarvan de juistheid werd betwijfeld, niet opgenomen. Dat is wel gebeurd als na (mondelijke, telefonische, schriftelijke) controle bleek, dat de term in kwestie niet nader kon worden bevestigd.

Aan het eind van deze inleiding gekomen, is het goed de vele honderden medewerkers en de instanties te bedanken die aan de totstandkoming van dit deel hebben meegewerkt: de Rabobanken in Achterhoek en Liemers hebben de uitgave van het woordenboek in deze vorm financieel mogelijk gemaakt; de Stichting Martens van Sevenhovenfonds en de Stichting Edwina van Heek hebben de vele illustraties financieel mogelijk gemaakt, bezitters van oude voorwerpen die onze fotograaf J.Gal toestonden foto's te maken, bezitters van oude foto's die deze beschikbaar hebben gesteld, verenigingen die hun leden hebben aangespoord medewerking aan het WALD te verlenen, de medewerkers die met veel geduld citaten uit woordenboeken en dialectliteratuur verzamelen, de medewerkers uit het buitengebied die zich zo betrokken voelen bij het werk dat zij medewerking verlenen, en, natuurlijk, de medewerkers in Achterhoek en Liemers die vragenlijsten invullen voor, naar we hopen, ons woordenboek.

Doetinchem, september 1984

A.H.G.Schaars

VANAF 1980 WARKT MET/HEBT MET-EWARKT AN 'T WALD:

AALTEN

Mv. H. ter Beest
 B.H. Bennink
 E.J. Ebbers
 J.W. Geesink
 D.W. Geesink-Wisselink
 J. ter Linde-Duenk
 C.J. te Lindert
 C.J. Obbink
 W.J. Obbink-Korten
 J.W. Rutgers
 G. Wisselink-Freriks
 H.G. Lettink

ANGERLO

P. Aaldering
 J. Hendriks
 J.A. Rewekamp
 L. Rewekamp-Braakman
 A. Wissink
 H. Wissink
 G. Hesselink
 G. Hesselink-Harbers
 G.H. Hesselink
 P. Hesselink-Veenink
 C.J. Pennekamp
 B. Pennekamp-Siebelink

ALMEN

W. Boschloo
 H. Boschloo-Ruiterkamp
 J. Soetenhorst
 H.A. Zegwaart

BAAK

H. Harmsen-Arfman
 A. Lochtenberg-Peters

BELTRUM

S.W.M. Gebbink-Zemann
 J. te Vogt

BORCULO

F.W. van Dassen
 M. van Dassen-Eijkelenburg
 J. Rhebergen
 A.H.G. Schaars

BREDEVOORT

H.C. Daniels
 G.J. Lensink

BRONKHORST

E.J. v. Leuvesteijn-Breukink
 W.J. Breukink

DIDAM

W.J. Elfrink
 M.A. Elfrink-Sanders
 J. Horsting

M. Horsting-Baars
 J.G.G. Bolder

DINXPERLO

J. Boland
 J. Keuper
 B. Siebelink
 E.W. Veerbeek

DOESBURG

A. Everts
 J.C. ten Katen
 F. Löverink-Haanappel

DOETINCHEM

G.J. Agelink
 J.W.M. Bergevoet
 A. Gerritsen-Velthorst
 D.J. Roenhorst
 G. Roenhorst-Jansen

DREMPT

D. Lucassen
 H.J. Rabeling-Oijen

EEFDE

B. Ebbink
 H.J. Jansen
 A. Klein Hulze
 J. Nijenhuis
 J. Regelink
 H. Regelink
 H.A. van Zeijts

EIBERGEN

H.G. Keming-Ooink
 J.W.F. Keming
 A.J. Meulenkamp
 H.J. Roerdink
 T. Stam-Bartelink
 B.G.A. Weeink
 B.J.A. Lutikhuis
 J.G. Remwinkel

ELDRIK

J. van Zadelhof-Pennekamp

GEESTEREN

H. Beltman-Lubbers
 J.C. Brinkerink-v. d. Blink
 H.W. Florijn-Bleumink
 H.E. Florijn-Lutke Willink
 H.J. Florijn-Voskamp
 J.W. Garritsen-Ebbekink
 J. Koekebakker-van Kempen
 A. Groot Landweer-Kosters

GELSELAAR

J.H. Krebbers

GENDRINGEN

E. Berendsen
 E. Rousier
 H.J.L. ter Horst
 H. Schenning
 Th.J. Janssen

GIESBEEK

J.H. Goossens
 H. Siebelink

GORSSEL

J.G. Boschloo
 D. Boschloo-Boschloo
 G.J. Boschloo
 K. Boschloo
 J. Klooster
 H. Klooster-Zweverink
 K.W. Makkink
 E. Stormink

GROENLO

H. Blanken
 Fr. Dankbaar
 Mv. H. Groot Bruinderink
 A.M. Harbers-van der Plas
 W. Lansink
 T. Raben-Bekken
 J.G. Roerdink
 B. Verheij

GROESSEN

E.G. Derksen-Bloem
 S.T. Krechtling
 J.B. van Onna
 P. Visher

HAARLO

H.W. Hasselo
 G. Hasselo-Hulshof
 G.J. Lerink
 A. Lerink-Drenten
 E. te Luggenhorst
 F. Teunissen-Veldink

HARFSEN

H.J. Bouwmeester
 G.J. Koeslag
 J. Koeslag-Brumme lman

HENGELO

G.J. Geurtsen
 G.R. Meulenbrugge
 J.W. Smeitink
 D. Smeitink-Walgemoet
 B. Luesink

KEIJENBORG

G.J. Waamelink

KEPPEL

J. Greven
 W. Greven-Wesselink
 W. Greven-Willemsen
 L. Vels-Wesselink
 L. Wesselink

LAREN

A. J. Bielderman
 J. Braakman-Koeslag
 G. Dijkerman-Dijkman
 H. J. Dijkman
 M. Greutink-Bielderman
 J. Teenstra-Slagman

LATHUM

H. Graven-Wielheesen
 H. Wielheesen
 J. W. Wisseborn

LICHTENVOORDE

J. B. F. Boekelder
 J. Buijnink
 Pater Hegeman
 Ant. Hulshof
 H. J. A. Hulshof
 Th. Hulshof
 H. Krabbenborg
 Fr. Lageschaar
 J. van der Mosseelaar
 B. Schutten
 M. Vos-Lueb

LOBITH

A. J. Claassen
 A. Cretier
 A. J. Janssen-van Deelen
 Mw. D. Kortboijer
 H. B. Nieman
 E. B. Vierboom

LOCHEM

B. J. Altena
 J. Boerman-Maas
 H. J. ten Broeke
 C. Draafsel-Avenarius
 D. Hiddink-Dijkman
 S. van der Neer
 C. Puyman

MEGCHELEN

W. J. Winands

NEEDE

J. Baake
 J. Gakink
 J. ten Have
 G. A. Hemelman
 G. H. ter Horst
 J. Kornegoor
 A. Menkhorst-Bruntink

H. Temmink

H. te Vaanholt
 H. F. Varenhorst
 I. Varenhorst-Haarman
 J. Lettink-Bisperink

NETTERDEN

H. Th. van der Heijden
 G. Jansen-Gebbink
 L. Bluemer

OLBURGEN

A. J. Gosselink

PANNERDEN

T. Bekker-Kummeling
 J. Leenders
 R. Loej-Hendriks
 G. Roelofs
 J. Willemsen

REKKEN

J. W. Boevink
 G. J. Geesink
 J. A. Kerkemeijer
 M. Kerkemeijer-Lubbers
 A. Mellink
 J. G. Tenkink

RUURLO

J. W. Arfman
 J. Arfman-Bannink
 J. Bruigom
 W. Bruigom-Breman
 Mw. J. Daan
 E. Dijkman
 J. Dijkman-Hietbrink
 Mw. L. L. M. Dorst

SILVOLDE

F. Alofs
 H. J. J. Bongers
 G. J. H. Doornink
 W. B. M. Oostendorp
 A. Tap
 H. Veldhorst

STEENDEREN

Mw. H. J. G. Breukink

STOKKUM

Mw. M. Geurts
 B. Hakfoort
 H. Harmsen
 Th. Harmsen
 H. Krauts
 B. Ruikes

TOLDIJK

G. van Usselt
 J. H. Bouwman-Walgemoet
 D. Walgemoet

VARSSEVELD

A. Colenbrander
 H. Gesink
 D. W. Gussinklo
 H. Th. Wisman

VOORST

G. H. A. Liefstink
 H. J. Liefstink

VORDEN

J. B. Wuestenenk
 W. A. Wuestenenk-Tjoonk

WARMSVELD

J. Boschloo
 B. C. Boschloo-Eijerkamp

WEHL

T. Bannink
 K. Freriks-Meijer
 E. Giesen
 W. Timessen
 L. Timessen-Derksen
 A. Huijsemans-Jansen
 F. Menting
 J. Menting-Thus
 Mw. T. Menting

WESTERVOORT

M. Dinnissen-Werts
 A. Kampschreur
 T. Kampschreur
 W. Kampschreur
 B. Siebelink
 H. Volman-Krutwagen
 H. Vleeming

WESTENDORP

G. J. Beunk
 J. Buunk
 A. Buunk-Colenbrander

WICHMOND

H. B. N. Arends
 M. Dimmendaal-Denkens
 R. G. Krijt
 J. Lamers
 H. Pardijs
 D. Pardijs-van Zadelhoff
 M. Pellenberg-Krijt

WINTERSWIJK

R. Beskers
 J. B. te Bokkel
 B. ten Hietbrink
 G. H. Hoftink
 G. J. H. Kroesenbrink
 R. Kroesenbrink-Naves
 J. H. Nuys
 J. Nuys-te Winkel
 D. W. Wilterdink

ZEDDAM

Mw. A. Lukkezen
A. G. H. Lukkezen

ZELHEM

H. Buunk
J. Droppers
G. J. Duitshof-Berendsen
M. Masselink
J. H. G. Regelink-Lebbink

ZEVENAAR

Th. J. G. Goossen
M. Stienezen-Hendriksen
E. Wellink-Cramwinckel

ZUTPHEN

M. J. Scholten
D. Scholten
E. Sluizeman
J. M. Smit
J. van der Veen
N. van der Veen

ZWIEP

A. J. G. Sibinga-Reudink
G. Wegman-Reudink
G. Kettelarij
H. J. Vrugink

BUTENGEBIED

BATHMEN

T. Nikkels
R. Stegink-Nikkels
M. Viswart-Höften
F. Volkers
J. te Winkel
W. van Ark

DOORNENBURG

Th. Zweers
J. A. Zweers-Lindsen

ELLECOM

G. W. Marchal
W. H. van der Mannen
J. J. C. Hartgers
T. Pot-Beumer

HAAKSBERGEN

B. E. Asbreuk

MARKELO

J. H. Bussink
J. Bussink-Brinkmans
H. Onstenk
A. J. Sligman
J. H. Sligman-Bussink
H. H. Meengs-Heilersig

MILLINGEN

W. A. Span
T. Vermeulen

WILP

J. Aalpoel
J. Heijnen
G. J. Nieuwenhuis
C. Nieuwenhuis-Oolman
J. Nikkels-Slijkhuis
C. Slijkhuis-Buitenhuis

ANHOLT

A. Visser

BORKEN

Mw. F. Börger
Th. Döring

ELTEN

J. Gabriël
Mw. R. Gudde
Mw. J. Wilken

EMMERIK

W. Huybers

GESCHER

H. Esing
A. Remmelt
W. Vinnen

HEIDEN

J. Höing
J. Siebelt

RAESFELD

A. Friedrich
J. Bockenhoff-Budde

RHEDE

B. Olbing

SÜDLOHN

H. Schlüter
E. Schulze Wehning-Siebing

VREDEN

W. Elling

DIALECTLITERATUUR IS

GEËXCERPEERD DEUR:

W. van Ark
B. H. Bennink
Mw. R. Beskers
J. Buunk
D. J. Ebbers
R. Kroesenbrink-Naves
H. G. Lettink
J. ter Linde-Duenk
A. H. G. Schaars
M. G. Schaars-van Drooge
G. J. B. Stork
G. Vromen-Harenberg
G. J. Westerveld
E. Wellink-Cramwinckel

ANDER WARK IS NOG EDAON

DEUR:

G. J. Agelink
A. C. Broens
B. Engelbarts
W. de Graaf
J. H. A. Knevel
M. G. Schaars-van Drooge
J. Tammel
B. M. Wiltink

en völle anderen woorvan
ons de namen neet bekend
bunt

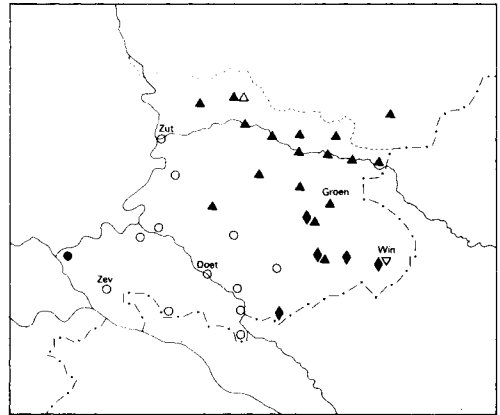
"Kasteel de Wildenborch", deur den vader van den dichter A.C.W. Staring ebouwd. Den dichter zelf --dén o.a. 't eerste gedicht in Achterhooks dialect eschreven hef en dén 't eerste 'n woordenlieste emaaft hef met Achterhookse woorden-- hef ter van 1792 tut an zien dood in 1839 ewoond. Ok noe nog is de naam Staring verbonden met "den Wildenborch".

HOOFDSTUK 1

't HUUS

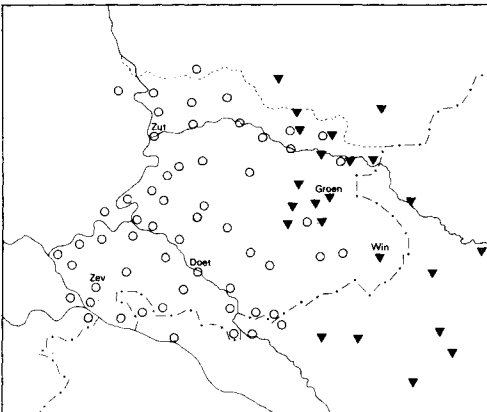
HUUS

- 01 HUUS: Gors, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Oib, Does, Ang, Lat, Gies, Wesv, Groes, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / No-Acht 1839 [Telge 4, 29], No Acht 1883 [Telge 4, 67], Acht 1895 [Telge 2, 56], Zed 1901 [Telge 4, 98], sHe 1982 [Telge 3, 68] || Mil, Dnb, Ell, Wilp, Bat, Sud, Anh, Emm, EIt.
- 02 HOES: Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Liev, Zie, Harv, Vra, Win / No Acht 1839 [Telge 4, 29], Acht 1895 [Telge 2, 54], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 112], Win 1972 [Deunk 1, 94] || Mar, Haak, Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch.
- 03 WONTE: Ruu, Rek, Win, Din / Acht 1882 [Telge 2, 153], Groen 1936 [Mogendorff 1, 6].

- ▲ woning 05   △ wonneg 08
 ◆ woning 06   ○ woning 09
 ▼ wonnink 07   ● woning 10

In den No Acht kump "woning" veur. Aoveral anders gebruikt ze 't Ned woord "woning"; allene op de grenze van disse beide woorden nog 'n paar "wonnige"-vormen.

○ huus 01   ▼ hoes 02

't Meest veurkommende woord in Acht en Liem is "huus". Allene in den O Acht en angrenzend WFa kump "hoes" veur.

- 04 KEET: Sto.
 tegenswoordeg ok wel:
 05 WONNING: Harf, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Hen || Haak.
 06 WONNINGE: Lich, Aal, Bre, Win, Din.
 07 WONNINK: Win.
 08 WONNEG: Lar.
 09 WONING: Zut, Gen, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Dre, Baa, Ang, Zev, Sto.
 10 WONUNG: Wesv.

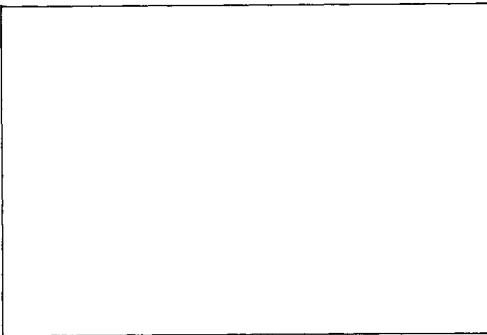
Ste: In 't darp zekt ze WOONHUUS; op de boer heit 't VEURHUUS.

Sto: Um te waarschouwe zegge ze wel: "Pas op, anders flikker ik ow de keet uut".

SOORTEN HUZE

MOOI, DEFTEG, DUUR HUUS

- 01 HERE(N)HUUS, HERENHOES: Acht, Liem.
(Verg. huus; verg. krt. b).
02 KASTEEL: Acht, Liem.
03 BURGERHUUS: Harf.
04 LANDHUUS: Gor, Meg.
05 DEFTEG HUUS: Wich, Lar.
06 MOOI HUUS: Vor, Dre.
07 HEEL HUUS: Lar.
08 KAPITAAL HUUS: Tol.
09 HOES-VAN-STAND: Eib.
10 DUFTEG HOES: Bel.
11 BALIEVAT VAN 'N HOES: Win.
12 SCHOLTENHOES: Win.
13 MOOI GEDOETE: Zel.
14 PRACH VAN 'N KEET: Sto.
15 SPIEKER: / Acht 1882 [Telge 2, 123].

't Herenhuus "Beukenstein" onder Looorne.

Wich: 'n Defteg huus is bv. 't Huus te Baok.

Lar: Onder Looorne he'j de volgende herenhuze: Verwoolde, Oolde, Ampsen, Beukenstein en 't Ros.

Zut: Neet meer as zodaneg bewoond en 'n gebruk kö'j nog heel wat herenhuze bewonderen langs de Merrek, 't Olde Wand en zo.

Bor: As meneer R. op kesteel Beekvliet was, zeien ze: "'n Heer van 't kesteel is ter ok". Zien dochters wodn "de dames van 't kesteel" eneumd.

Vars 1984: 'n Groot landhuus woor 'n Jonker of baron wont, nume wi-j 'n kasteel [Telge 6].

GROOT HUUS

- 01 BRAKE: Bel.
02 GROTE KAVINTE: Bel.

- 03 KASTE (VAN 'N HUUS/HOES): Win, Kep.
04 KAS (VAN 'N HUUS, VAN 'N KEET): Sto, Pan.
05 KASTEEL (VAN 'N HUUS): Ruu, Loch, Bor, Bel, Aal, Meg, Zel, Doet || Haak.
06 GROTE KEET: Gor, Dre, Zed, Lob.
07 KABANES VAN 'N HUUS: / Vars 1984 [Telge 6].

Vars 1984: Wat het zich den keerl door Toch 'n kabanes van 'n huus neer-ezet [Telge 6].

KASTEEL

- 01 KASTEEL: Acht, Liem.
02 HUUS: Acht, Liem.

Ruu: A'j nao kesteel Reurle mot, zeg te: "'k Mot naor 't Huus te Reurle".

Kiek ok in Den Schaorpaol 4, 4 (1983) blz. 75vv.

Huus Bergh bie 's-Heerenberg, dat de woonstae was van 'n bekende persoon uut de Liemers: dr J.H. van Heek.

VILLA

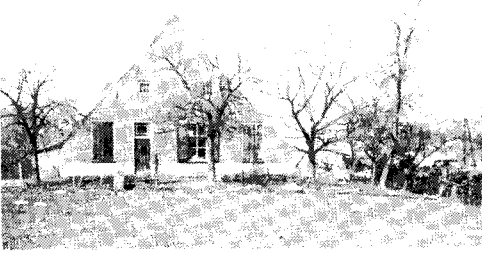
- 01 VILLA, VIELA: Acht, Liem.
02 VIELAO: Aer.
03 LANDHUUS: Vor, Wehl.
04 RIEKE-LEUS-PLAATSE: Loch.

BUNGALOW

- 01 BUNGALOW, BUNGALO, BUNGELO: Acht, Liem.
02 BLOKKENDEUZE: Loch.
03 LEGE VIELA: Bel.
04 BOETENHUUSKEN: Win.
05 ZOMMERHUUS: Gen.
06 ÉÉNVERDIEPINGSWONNINGE: Vars.
|| boenğalo: Ges, Bork, Anh, EIt.
|| boenğalof: Hei, Emm.
|| vIakdakhoes: Slo.

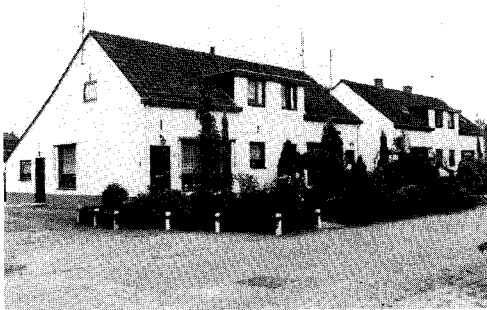
ARBEIDERSHUUS

- 01 HUTTE: Aal, Ste.
02 KAOT: Her.
03 VILLA-HAND-AN-DAK: Meg.

Megchelen, villa-hand-an-dak ca 1930.

Aal: 'n Klein boerderi-jken --vake veur daghuurders-- wodn wal 'n hutte eneuemd; 'n "hutte op markegrond ebouwd" was 't neet.
Ste: 'n Klein arbeidershuusken wier wêl 's 'n hutte enuimd.
Her: 'n Kaot is 'n arbeidershuus.
Wesv: Hier wôdt 'n blok van zeuve arbeidershuus de ZEUVÉ KAJUIT genuumd.

Westervoort: de zeuve kajuit; van de zeuven wonningen bunt ter vier emakt.

Lar 1927: Vroeger woonde Tossen Teune in onze buurt op de Toshutte. Vóór had 't witte leemmuren, terzijde en achter wanden van tosse (zoden) met een laag neerhangend strodak [Heuvel 1,87].
Meg: Villa-hand-an-dak is 'n spottende naam veur 'n arbeidershuusken, woorvan 't dak zo leeg bi-j de grond kump, da'j 't met de hand kônt anraken.
Gaa 1968: 't Bulterege strodak was dik met mos begruud en was zo laege dat de rand maar 'n goeie meter van de grond af was. I-j konnen zô met de rugge tegen 't dak leunen. De laege muurkes wazzen met leem gemetseld [Van Velzen 3, 25].

Eib: In Eibergen he'j tien arbeidershuuskes dee an mekare ebouwd bunt, dee-t-ze DE TIEN GEBAONN of 't ARMEN-SPIEKER neumt.

BAANHUUSKEN

- 01 BAANHUUSKEN: Win.
02 BLOKHUUSKEN: Win.
03 BODE: / Win 1971 [Deunk 1, 32].

Win: 'n Baanhuusken of 'n blokhuusken is 'n huusken langs de spoorbane.
Win 1971: Bi-j bode vere bu'w ovver de Boketdsebane kommene [Deunk 1, 32].

DUPLEXHUUS

- 01 DUPLEXHUUS: Loch.
02 TWEEMANSHUUS: Loch.

KLEIN, ARMEUDEG, OLD HUUSKEN

- 01 WONTE: Vor, Eib, Lich, Aal, Vars.
02 ARKE: Eib, Bel.
03 AN-ESMETTEN HUUSKE: Eib.

Eib 1981: arke: "primitief huisje met wanden van gevlochten twijgen en een dak van stro" [Weeink 1, 76].
Eib: 'n Huusken ebouwd op markegrond wodn 'n an-esmetn huusken eneuimd.

OLD, BOUWVALLEG HUUS

- 01 KROT: Gor, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Wehl || Mil, Bat, Haak.
02 KROTTE: Zwi, Bor, Rek, Win.
03 KRODDE (VAN 'N HUUS): Ruu.
04 (OLDE) KEET: Gor, Eef, Zut, Ruu, Gees, Rek, Bel, Win, Voo, Meg, Vars, Doet, Dre, Baa, Tol, Gies, Groes, Zev, Did, Sto, Pan, Lob || Anh, Emm.
05 OLDE KETE: Nee, Wesd.
06 HOLTSTAKELEGE KETE (VAN 'N HUUS): Zel.
07 KETERIEJE: Baa.
08 (OLDE) BRAKE (VAN 'N HUUS): Eef, Bel, Lich, Win, Voo, Vars, Wesd, Doet, Kep, Hen, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 17], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 81], Win 1971 [Deunk 1, 34] || Haak.
09 BRAAK: / sHe 1901 [Telge 4, 90].
10 OUWE BRAK: Gies, Lob.

- 11 (OLDE) BRASSE (VAN 'N HUUS): Eef || Ges.
 12 OLDE KRAKE (VAN 'N HUUS): Loch.
 13 (OLDE) KAJUIT(E) (VAN 'N HUUS): Sto / Vars 1984 [Telge 6].
 14 (OLDE) WONTE: Vor, Eib, Lich, Aal.
 15 KAVINTE: Bel.
 16 KAVENTE: Eib, Hen.
 17 OLD KAVALJE: Eef, Eib.
 18 OLD RABAT: Lich.
 19 OLDE BRIK: Sto.
 20 OLDE KOUWE: Aal.
 21 OLDE TENT: Voo.
 22 OLDE HUT: Groes || Anh, Eit.
 23 HUTTE: Gor, Bel || Wilp, Vre.
 24 STULP: Gor, Zev.
 25 STOLPE: Lich.
 26 GEDOETJE: Zev.
 27 SPULLEKEN: Gor.
 28 KAJUIT: Sto.
 29 VIELA-ZAK-IN-MEKARE: Bel.
 || old brak van 'n huus: Anh.
 || barakke: Vre.
 || ka'fete: Vre, Slo, Hei, Rhe.
 || kate: Vre.
 || olde hute: Slo.
 || (olle) kajute: Bork, Hei.
 || kribbe: Vre.
 || pröthoes: Rhe.
 || broechboede: Slo, Bork.

In den Acht wodt vake achter de benaming de naobepaoling "van 'n huus" of "van 'n hoes" ezet: "'n krotte van 'n huus" of "'n olde krotte van 'n huus".

Lich: Veural ne olde boerderi-je wodn "ne olde brake" enumd as e bouwvalleg was.
 Eib 1980: Dee leu wont nog in 'n brake van 'n hoes [Telge 1, 13].

WONEN, HUZEN

In Acht en Liem bunt veur 't begrip "(in 'n kamer) wonen" verschillende warkwoorden in gebruik: WONEN, HUZEN, ZITTEN, WAEZEN, GEBRUKEN. In 'n paar plaatsen wodt veur 't begrip "(argens) korte tied wonen" 't warkwoord HUZEREN gebruukt. 'n Paar veurbeelden van 't gebruik van disse warkwoorden volgt hier.

Alm: Wiele woont/huust daags in de keukn en as ter vesite kump en 's zundags wone/huze wiele in de grote keukn.
 Zut: Wie huzen völle in de keuken, maor 's zondags gebruken wie de woonkamer.

Wich: Wie woont altied in de kökn; allene asse wie volk kriegt of met verjeurdagen zitte wie in de grote kökn.

Ruu: Wiele bunt/woont altied in de achterkökn; 's zundags bu'w/wone wie in de grote kökn.

Loch: Wieleu huust in de achterkökn; allene 's zundags huze wieleu in de grote kökn. 's Zommers huze wiele in de schuurkamer.

Bel: Wörkeldages huze/wonne wi-j in de echterkökn, maor 's zundags zitte/huze/wonne wi-j in de grote kökn.

Gen: Wi-j zitten/huzen/wonen daags völn in de kökken.

Vars: Ze wont op dn Elshof; 's zommers huust ze door in de echterkökn.

Ste: Wiej huust altied in de keuken; allene 's zondags zitte wiej in de kamer.

Tol: Wi-j wont/huust daags in de kökn, allene 's zondags wonne wi-j wel in de mooie kamer.

Bar: In 1777 huzeren prins Willem V op 't Hof te Borklo.

Lar: Bie B. bunt ze 't veurhuus an 't verbouwen en noe huzeert ze in de kalverstal.

Zut: Bie v.d.V. huzeerden ze in de huuskamer.

Acht-Tw 1948: Noo-t uur 't hoes is of-ebraand, hoezeert ze zolange in de schöppe [Wanink 1, 112].

Mar: 's Zommers hoezeren wie in 't kökhoes.

ONDERDELEN VAN 'N HUUS

MURE

- 01 MURE, MUUR: Acht, Liem. (Verg. krt. a).
 02 MUURWARK: Zed.
 03 WAND: Zev, Sto.

GEVEL

- 01 GEVEL: Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Din, Voo, Meg, Sil, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Zev || Mil, Eil (now), Wilp, Bat, Mar, Haak, Boch, Anh.
 02 GAEVEL: Gen, Ang, Lat, Sto, Zed, Pan, Lob || Dnb, Eil, Eit.
 03 GEVEL: Bel, Vra, Aal, Bre, Win || Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
 || gebel: Emm.

- 03 DAKGOTTE: Nee, Rek, Bel, Win || Mar, Haak.
 04 DAKGÄÖT: Liem, Voo, Doet, Dre, Olb, Does || Mil, Dnb, Ell, Anh, Elt.
 05 DAKGÄÖTE: Gor, Zut, Bat.
 06 DAKRINNE: Bre || Bork.
 || raengengotte: Rhe.
 || dakgeut: Emm.
 || dakrenne: Vre, Ges, Slo, Hei, Raes, Boch.
 || dakren: Emm.

ZOLDERING, PLAFOND

In Acht en Liem wodt algemeen onder 'n plafond 'n zoldering van stucwark verstaon en onder 'n zolder 'n zoldering van planken dee op de zolderrribben ligt.

- 01 PLAFOND: Acht, Liem.

- 01 ZOLDER: Acht, Liem.
 02 ZOLDERING: Zut, Gels, Haa, Nee, Doet.
 03 ZÖLDER: Gen, Meg, Sto.
 04 ZÖLDERING: Sto.
 05 ZULDER: Zev, Pan, Lob.
 06 ZULDERING: Pan.

Aal: Met de grote schoonmaak mos de zolder ewassen wodn. [Ok: Vars, Kep, Baa].

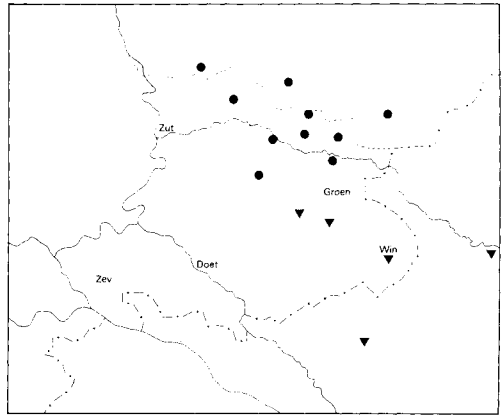
Meg: Töt 1950 ha'j bienao gin plafons; de zölder beston véur die tied uut 'n balklaog (ribben) woor de vloerplanken op wazzen gespiekerd. In deftege huus hadden ze vrogger wël STUCPLAFONDS. Nao 1950 kwammen in de gewone huus de plafonds van zachtboard.

Zel: Bi-j 'n plafon zatten der rietmatten tegen de ribben. Die rietmatten waren an-esmeerd met 'n specie woor gips en kalk in zatten. Now gebruikt ze steengas in plaats van rietmatten.

DEURE

- 01 DEUR(E): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
 02 DURE: Ruu (old), Lar, Zwi, Gees, Gels, Haa, Nee || Bat, Mar, Haak.
 03 DÄÖRE: Zie, Harv, Win / Win 1982 [Deunk 2, 55].
 || däör: Ges, Rhe.

Olb: A'j de deur los lieten staon, zeten ze wel: "Gooi die plank 's in dat gat!". [Ok: Lob].

- dure 02   ▼ däöre 03

In den N Acht en in Tw-Sa zegt ze "dure". "Däöre" kump verspreid in den O Acht en WFa veur. Wieters hef den Acht "deure" en de Liem "deur". Ok in Duitsland is 't 't meeste "deur(e)".

Zut: "Too! Doot de deure too! Bie'j in de kerk geboren?".

Bel: "Leste koo, 't hekke too", zae grotvader azze wi-j met 'n stel kinder de deure inkwammen.

BARBIERDEURE

- 01 BARBIERDEURE: Alm, Vor, Loch, Zel, Hen.
 02 BARBIERSDEURE: Tol.

barbierdeure

Vor: Vrogger too wiej nog vuur stoken, ha'w an de kökkendeure nao de gank 'n barbierdeure. Dan zat ter 'n plenksten an 't kezien van de deure vaste, woor de deure tegenan kwam, zodat e neet helemaol dichte kon, anders roken 't te völle in de kökken. He'w ehad tut ongeveer 1920-1925; too kree'w 'n fenuus.

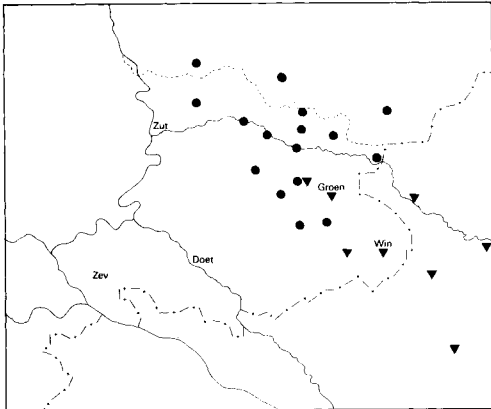
Loch: Behalve de gewone deure was ter an 't kezienspiel 'n appat "deurken" etimmerd, zo hoge as de deure en 'n planke breed. Dat deurken kon lös-ezet wodden op 'n häöksken en deenden der veur dat ter loch an-ezaogen kon wodden um 't holtvuur flinker te laoten branden. Was de barbierdeure dichte, dan zat ie vake in de rook as 't vuur brann.

Tol: De barbiersdeure ken ik uut de verhalen van mien gropmoeder. Ze had 's met-emaak dat de katte uut de melkkanne zop, maor toe-t-e estoord wodn, vlaog e met de melkkanne an de kop baoven aover de barbiersdeure. At ze dat vertellen, rollen eur de traöne aover de wangen van 't lachen: ze zag 't nög gebeuren!

VEURDEURE

De veurdeure is de deure an de veur-kante van 't huus.

- 01 VEURDEUR(E): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 02 VÖDDEUR: Voo, Wehl, Groes, Sto.
- 03 VUDDEUR: Pan, Lob.
- 04 VEURÄÖRE: Aal.
- 05 BAOVENDEURE: Harf, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Bel, Zie, Harv, Vra / Eib 1980 [Telge 1, 6] || Bat.
- 06 BOVVENDEURE: Bel, Groen, Bre, Win || Vre, Slo.

● *baoven(deure), baoven(dure)* 05,07

▼ *bovven(deure)* 06, *bovvendäör*

Baoven en bovven as benamingselement veur de veurdeure komt allene maor veur in den Nö Acht. Op andere plaatsen is 't: "veurdeur(e)".

07 BAOVENDEURE: Rek || Haak, Mar.

08 HUUSDEURE: Zut.

|| *bovvendeur: Hei.*
|| *bovvendäör: Ges.*

Gaa 1945: Langs de zandweg staot hoge buken, waarvan op 't heitste van den dag de toppen van de schemme reikt ut an de stoepe van de veurdeure [Van Velzen 2, 5].

Doesburg, veurdeure van 'n herenhuus.

ONDERDELEN VAN 'N (VEUR)DEURE

BAOVENLICH

't Baovenlich is 't raam baoven de veurdeure. Volgens völle metwarkers zat ter vake 'n geetieseren versiering veur. Meespat was 't 'n laevensboom. Soms hing der 'n gedientjen veur; vake ok helemaol niks.

01 BAOVE(N)LICH(T): Gor, Eef, Zut, Wich, Ruu, Zwi, Gees, Meg, Zel, Doet, Hen, Kep, Key, Ste, Tol, Olb, Gies, Sto, Zed, Lob.

02 BAOVENLECH(T): Harf, Alm, Loch, Bor, Nee, Rek, Lich, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen.

03 BOVVENLECH(T): Bel, Aal, Bre, Win.

- 04 BAOVENRAEMKEN: Nee, Dre.
- 05 BAOVENDUURRAEMKEN: Gels.
- 06 BOVVENDEURE-RAEMKEN: Bel.
- 07 BOVVENDEURSRAAM: Win.
- 08 SCHEPLICH: Wesv, Groes, Pan.
- 09 VALLICH: Pan.
- 10 GANGRAAM: Gor.
- 11 VEURDEURRAAM: Ang.

MIDDELKALF

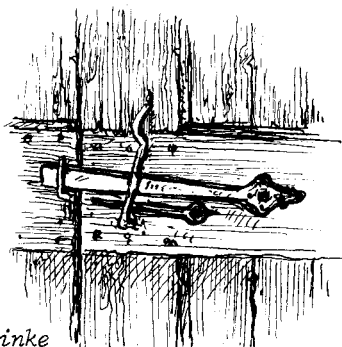
- 01 MIDDELKALF: Rek / Din 1950 [Aant Nedsaks Inst].
- 02 KALF: Zel.

Rek: 't Belksken tussen 't baovenlech en 'de dure neumt ze hier 't middelkalf.

DEURKLINKE, DEURKRUKE

Aover 't algemeen wodt met de benamingen "klink(e)" en "deurklink(e)" 'n iezeren deursluting an-eduud: de ol-derwetse sluting zo as op de tekening steet, wodt dan ok algemeen zo eneuemd. Met de benamingen "kruk(ke)" en "deurkruk(ke)" wodt vake 'n holten deursluting an-eduud. Doorveur kump ok de benaming "deurknop" veur. Veur niejerwetse deurslutingen wodt de benamingen "klink(e)", "deurklink(e)", "kruk(ke)" of "deurkruk(ke)" allemaole gebuukt, as ok de benaming "handvat".

- 01 KLINK(E), DEURKLINK(E): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 01 KRUK(KE), DEURKRUK(KE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 02 DEURKNOP: Alm, Zut, Voo, Meg, Wesd, Tol, Ang, Wesv.
- 03 DEUREKNOP: Sto.
- 04 HANDVAT: Vor, Baa, Tol, Lat, Groes, Lob || Bat.

deurklinke

Sto: 'n KLINKSTEL het 'n LICHTER die achter 'n KLINK velt. De klink zit aan de stiel van de deur.

Acht 1895: KLINKNEUZE - "ijzer, waarin de 'klinke' ligt" [Telge 2, 66].

Acht 1895: DE KLINKE OPTREKKEN - "de deur openen door aan een touwtje of riempje te trekken, waardoor de klink aan de binnenzijde van de deur wordt opengetrokken en de deur van buiten kan worden geopend" [Telge 2, 66].

Aal 1970: Heel zachtjes op de kleine poorte kloppen, en too ... too ging de klinke langzaam neer [ADW 6, 3, 7].

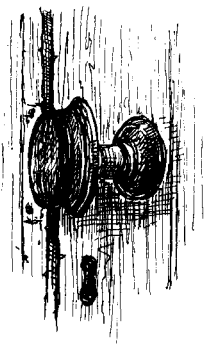
GRUNDEL

's Nachts wodn de deuren vrogger vake op 'n grundel edaon; dat is 'n ronde, iezeren pinne, dee in de stiel van de deure eschaoven wodt.

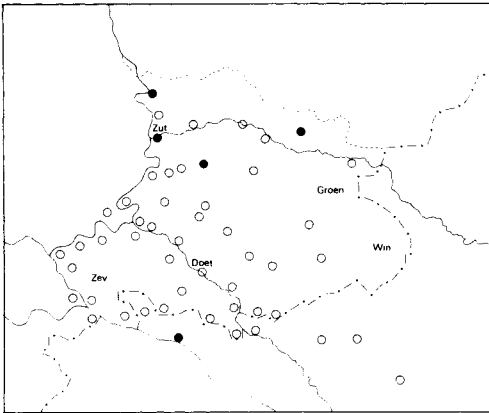
- 01 GRUNDEL: Eef, Ruu, Loch, Bor, Bel, Vars / Acht 1895 [Telge 2, 46], Ruu 1930 [Zwart 1, 235].
- 02 GRÜNDEL: /Ruu 1930 [Zwart 1, 235].
- 03 GRUNTEL: Zwi, Hen.
- 04 GRENDEL: Eef, Loch, Nee / Acht 1895 [Telge 2, 44].
- 05 GRINDEL: Zel / Acht 1895 [Telge 2, 45].
- 06 SMIDSNEUZE: Kep, Hen / Eib 1980 [Telge 1, 76].
- 07 SCHOEVE: Loch / Eib 1980 [Telge 1, 72].

Zel 1936: "Kom, jonges, wie mot nog wiederop!", zeg Drikkes. Ze trekt allemaole af; de deure geet op de GRUNTELE en ze kroept sebiet achter de gadiëntjes. "Wel te rösten!" [Klokman 3, 20].

Zed 1982: Op de echtedeure zatte twee GRUNZELS; gin slot met 'n slötstel [Köpp 1, 8].

deurkrukke

○ dörpel 01-03

● dorpel 04

De volgende twee kaartjes heurt bie mekare. Uut 't eerste kaartjen blik dat 't grootste deel van Acht en Liem "dörpel" zeg. 'n Paar plaatsens hebt 't aover "dorpel".

KRABBE

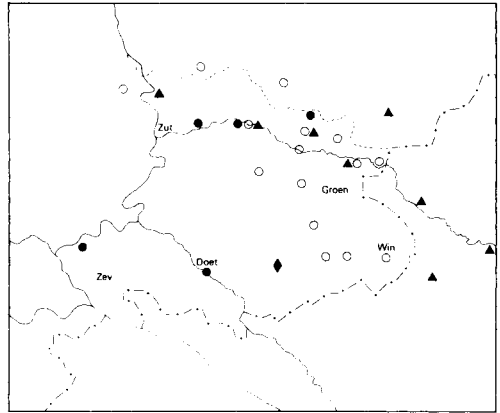
- 01 KRABBE: Loch.
 02 KRAPPE: / Acht 1882 [Telge 2, 72],
 Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 130].

Loch: 'n Krabbe is 'n langwarpeg stücksken holt dat deent veur de afsluting van vensters of 'n deure. In 't midden zit 'n gaetjen woor 'n spieker deurgeet, zodat de krabbe kan draejen. Gaa 1968: In de boerenkool zag Staeven 'n bitjen vaag 'n varken lopen. De varkes wazzen los. Hoo was dat meugelik. Hi-j had de KLAP toch op de deur van 't schot edaon en de butendeure op de klink [Van Velzen 3, 73].

Verg.: warvel; windwervel.

WARVEL

Loch: An de butenkante van één van de deuren van 'n beddekaste zat 'n (ronden) deurkrukke; an de andere kante --in de beddestae-- zat dan 'n WARVEL dee, deur de deure hen, an de krukke vaste zat. A'j de deurkrukke ummedraeijden, dan ging de warvel achter de andere deure van de beddekaste en dan ko'j ze neet meer los kriegen.

○ drumpel 05

▲ zul, zöl 09

● drempel 07-08

◆ zaole 11

"Dörpel" (zie veurege kaartjen) is in den No Acht minder bekend. Door praot ze aover "drumpel" of "drempel". In den N Acht en in 'n deel van WFa bunt de woorden "zul" en "zöl" nog bekend as benamingen veur de drempel. "Zaole" is maor ene keer op-egeven.

Dit kaartjen en 't veurege kaartjen geeft 'n heel ander beeld as 't kaartjen in Broekhuysen 1, 116, dat veur 30 jaar emaaft is.

GEHENG

Sto 1982: GEHENG - "scharnier" [Telge 3, 49].

DÖRPEL

De dörpel is de holtens balk of stenen of granieten laoge woor de deure an de onderkante op dichte geet. A'j de benamingen "dörpel" en "dorpel" vergeleekt met kaartjen 31 bie Broekhuysen (1, 116/117) dan blik dat de verspreiding noe heel anders is: 't dörpel-gebied is noe völle groter; 't dorpel-gebied is völle kleiner.

- 01 DÖRPEL: Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Eib, Lich, Aal, Gen, Voo, Net, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Bro, Tol, Olb, Does, Ang, Gies, Lat, Wesv, Groes, Sto, Zed, Pan, Lob || Mil, Dnb, Eil, Raes, Rhe, Boch, Anh, Eit.
 02 DEURDÖRPEL: Din, Meg.
 03 ONDERDÖRPEL: Zwi.
 04 DORPEL: Gor, Zut, Vor, Gees || Emm.

- 05 DRUMPEL: Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee,
Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win
|| Wilp, Bat, Mar.
06 DRÖMPEL: Eib, Aal.
07 DREMPEL: Alm, Loch, Doet, Lat.
08 DUURDREMPEL: Geis.
09 ZUL: Gor, Loch, Gees, Eib / Win
1971 [Deunk 1, 288] || Haak, Vre.
10 ZULLE: / Win 1971 [Deunk 1, 288].
11 ZAOLE: Vars.
|| zöl: Ges.

Vars: As 'n dörpel van holt is, wödt e
ok wel zaole enuumd.

Bel: Vrogger maken de leu völle 't
bröodmes scharp op den drumpel.

Gaa 1968: "Wi-j laot de dorpels ok
tussen de deuren uthalen", vertellen
Lies, "'t Is veur Arie zo lasteg met
't wagentjen" [Van Velzen 3, 166].

DEUREGAT

- 01 DEUREGAT: / Sto 1982 [Telge 3, 24].
02 DURENGAANK: / Acht-Tw 1948 [Wanink
1, 91].

RAAM

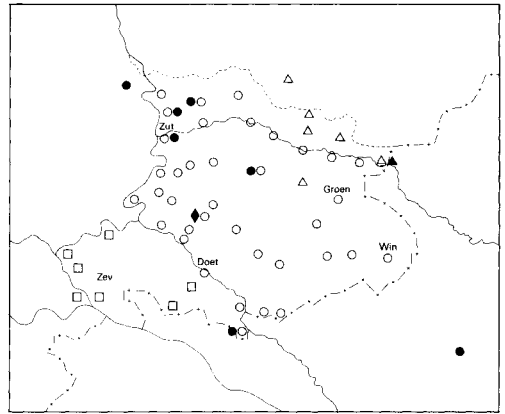
't Raam is 't onderdeel van 't huus
woor 't lich deur kump en wordeur
ekekken kan wodn.

- 01 RAAM: Acht, Liem.
02 VENSTER: Harf, Eef, Zut, Ruu, Meg /
Sto 1982 [Telge 3, 159] || Wilp,
Hei.
03 VAENSTER: Rek.
04 VINSTER: /sHe 1982 [Telge 3, 165].
05 VENTSTER: Key.
06 ROETE: Eib, Zel || Rhe.
07 ROET: Meg.

Zut: Wiej zeggen: "Kiek is deur 't
raam wie der ankump", mäör: "Wat kiek
ie toch altied näör buten; 't venster
zol der van slieten!".

Ruu: Vraoge: "Waarumme kik 'n mölder
deur 't raam?" Antw.: "Umdat e neet
deur de mure kan kieken!".

Win 1925: A'j ovver den brejen zandweg
gingen, zag i-j tussen 't greun de
witte peurtjes en den hondetoen en de
putte en de raams van de wonte en de
schure [Meinen 3, 41].

- *venster* = raam 02
- ▲ *vaenster* = raam 03
- ◆ *ventster* = raam 05
- *vensters* = blinden 01
- △ *vaensters* = blinden 02
- *vinsters* = blinden 03

As benamingen veur 't Ned woord
blinden komt de benamingen "*vensters*",
"*vaensters*" en "*vinsters*" veur. As
benaming veur 't Ned woord *raam* bunt
dee woorden maor heel weineg in
gebruuk. (Materiaal veur dit kaartjen
kump uut *VENSTERS*, *RAAM*).

ONDERDELEN VAN 'N RAAM

ROETE

De roete is 't glas in 't raam.

- 01 ROET(E): Acht, Liem / sHe 1901
[Telge 4, 107], Eib 1981 [Weeink 1,
89], sHe 1982 [Telge 3, 125].
(Verg. krt. a).
02 RUUT: Ang, Gies, Lat, Wesv, Groes,
Lob.
03 GLAS: Eib, Zev.

Voo: "Foj, wat bunt de roeten toch
smereg!".

Gor 1901: Ene van de roeten was
verongelukt deurdad de wind der
kottens op had estaone [Keetelaar 1,
100].

Eib 1981: Dee vrouwe steet hele dage
veur de roete te gaapn [Weeink 1, 89].

ROEI

De roei is één van de horizontale of verticale letjes in 'n raam.

- 01 ROEI: Gor, Alm, Aal, Meg, Zel, Kep, Olb, Wesv, Groes, Zev, sHe, Sto, Zed, Lob.
- 02 ROE: Ruu, Loch, Zwi, Vars, Wesd.
- 03 KRUUSROE: Zwi.
- 04 ROEDE: Eef.
- 05 ROO: Bor, Gees, Rek, Win.
- 06 SPIELE: Eef, Zut, Wich, Loch, Gees, Gels, Lich, Bre, Din, Wesd, Zel, Hen, Key, Bro || Wilp.
- 07 SPIEL: Harf, Dre, Ang.
- 08 SPONNING: Gor, Vor, Nee, Rek, Groen, Aal, Bre, Voo, Doet, Kep, Ste, Lat || Bat, Mar.
- 09 SPONNINK: Baa.
- 10 KRUUSHOLT: Alm.
- 11 RAAMHOLT: Gen.
- 12 LOOD: Meg, Pan.
- 13 LAT: Sil.
- 14 LIES(T): Pan.

BINNENRAAM

't Deel van 't raam woor de roete in zit.

- 01 BINNENRAAM: Din, Meg, Vars, Sil, Hen, Key, Olb, Wesv, Groes, sHe, Sto, Lob.
- 02 SPONNING: Alm, Zut, Wich, Loch, Eib, Bel, Doet, Dre, Hen, Tol || Mar.
- 03 SPONNINGE: Gels, Lich, Win.
- 04 SPONNINK: Baa.
- 05 KOZIEN: Gor, Zel, Wehl || Ell.
- 06 RAAMKOZIEN: Nee, Aal, Bre.
- 07 BINNENKOZIEN: Groen, Wesd, Ang.
- 08 (RAAM)KEZIEN: Eib, Bel.
- 09 KOEZIEN: Net.
- 10 RAAMLIESTE: Gor, Bre, Doet || Wilp.
- 11 LIESTE: Ste.
- 12 BINNELIES(T): Zev.
- 13 RAAMHOLT: Loch, Win, Zed || Bat.
- 14 RAAMWARK: Nee.
- 15 RING: Rek.
- 16 HÖLTERE LOOD: Gies / Lob 1950 [Aant Nedsaks Inst].

Zut: De twee horizontale delen wodden betde 'n KALF genoemd.

KOZIEN

't Kozien is 't deel van 't raam woor de roete en 't binnenraam in zit.

- 01 (RAAM)KOZIEN, (RAAM)KEZIEN: Acht, Liem / Eib 1980 [Telge 1, 39].

- 02 KOEZIEN: Lat.
- 03 KOZIEN: Lob.
- 04 BUTENKOZIEN: Wesd, Key, Ang.
- 05 VENSTERKOZIEN: Bre.
- 06 ARCHITRAAB: Groen.

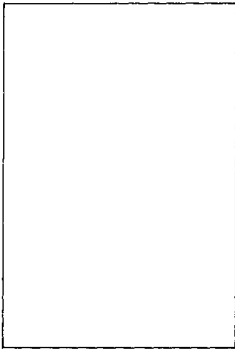
Vensters bunt ter in allerlei soorten; hier zit 'n zonnerad in 't venster.

VENSTERBANKE (1)

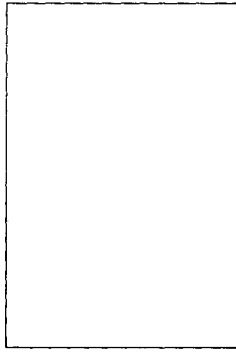
De vensterbanke zit onderan 't raam, an de binnenkante van 'n huus. In oldere huze ko'j der vake niks opzetten, umdat ze te smal waren; nao den Tweeden Oorlog bunt ter in de huze bredere vensterbanken ekommen.

- 01 VENSTERBANK(E): Acht, Liem. (Verg. krt a).
- 02 VAENSTERBANKE: Gees, Gels, Nee, Bel.
- 03 VINSTERBANK: Net, Wesv, Groes, Sto, Zed, Pan.
- 04 VENSTERDORPEL: Groen.
- 05 DÖRPEL: Vars.
- 06 RICHEL: Zut.

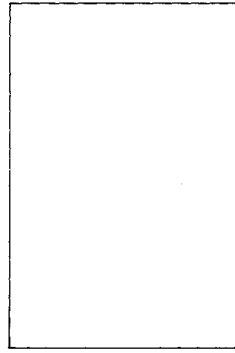
Gaa 1945: "Vader, laest dat effen". "Hm", zegt vader en legt 't kaartjen veur de vensterbanke [Van Velzen 2, 190].

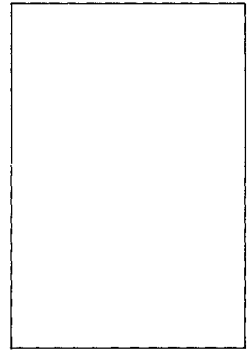
't Huus te Reurle

Huus Bergh, old
model vensters

De "Wiersse",
Vorden.

"Onstein", Vorden

VENSTERBANKE (2)

De vensterbanke, dörpel of dorpel zit onderan 't raam an de butenkante van 'n huus.

- 01 VENSTERBANK(E): Gor, Alm, Zut, Vor, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol, Lat, Zev || Ell.
- 02 VAENSTERBANKE: Nee.
- 03 VINSTERBANK: Sto.
- 04 DÖRPEL: Loch, Zwi, Lich, Doet, Wehl, Kep, Dre, Bro.
- 05 RAAMDÖRPEL: Eef, Wich, Loch, Bel, Gen, Net, Sil, Wesd, Doet, Gies, Pan.
- 06 VINSTERDÖRPEL: Wesv.
- 07 VENSTERBANKDÖRPEL: Key.
- 08 VENSTERDÖRPEL: Meg.
- 09 WATERDÖRPEL: Zel.
- 10 LEKDÖRPEL: Kep, Olb, Wesv.
- 11 BUTENDÖRPEL: Ang.
- 12 DORPEL: Ruu, Zel, Groes.
- 13 RAAMDORPEL: Gees, Gels, Zel.
- 14 WATERDORPEL: Groes.
- 15 WAATERDORPEL: Lob.
- 16 LEKDORPEL: Bor, Zed.
- 17 RAAMDORPELSTEEN: Zed.
- 18 VINSTER: Wesv.

Win: De vensterbanke zit op ne ROLLAOGE.

VENSTERS

De vensters bunt de (twee) holten delen voor de raams an de butenkante met af-eslotten könt wodn. Met de winterdag, in 't naojoor en in 't veurjoor wodn ze vrogger aoveral altied too-edaon as 't donker wodn. Wat leu deden ze ok met de zommerdag dan wel dichte, maar dat gebeurden toch neet zo völle. Wel wodn ze 's

zommers vake an-ezet as 't arg warm was. As ter harde wind was, dan wodn ze too-edaon en as ter iemand aoverleden was, waren de vensters ok too. De vensters van pachtboerderiejen hadden vake de kleuren van 't waopen van den heer.

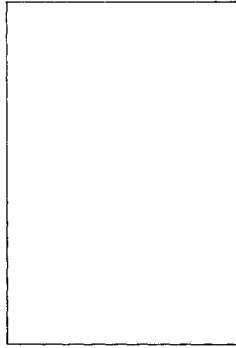
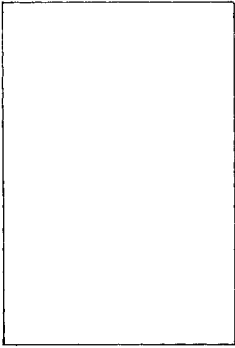
- 01 VENSTERS: Acht, Lat / Aal 1964 [Rots 1, 50], sHe 1982 [Telge 3, 159] || Wilp, Bat, Haak.
- 02 VAENSTERS: Gees, Gels, Nee, Bel || Mar.
- 03 VINSTERS: Gies, Wesv, Groes, Sto, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 165] || Dnb.
- 04 LUKE(N): Bor, Gees, Nee, Eib, Lich, Vars, Zel, Kep, Does, Ang, Wesv, Groes, Zev, Pan, Lob || Mil, Ell. (Verg. krt. b).
- 05 VINSTERLUKE: Sto.
- 06 LOEKEN: Gor, Eef, Loch, Zwi, Eib, Bre, Kep, Hen, Bro || Wilp, Bat, Haak.
- 07 VENSTERLOEKEN: Eib, Bre, Voo, Meg.
- 08 BLINDE(N): Gor, Zut, Bor, Gees, Rek, Aal, Meg, Zel, Doet, Kep, Ste, Does, Lob / sHe 1901 [Telge 4, 90] || Elt. (Verg. krt. b).
- 09 PLINT: / sHe 1901 [Telge 4, 105].
|| bliende: Dnb.
|| blenden: Ges, Bork, Rhe.
|| blendladen: Vre, Raes.
|| blendlaaien: Anh.
|| ramen: Slo.

Meg: "Blinden" is 'n importwoord; hier neumt men ze "vensters" of "vensterloeken".

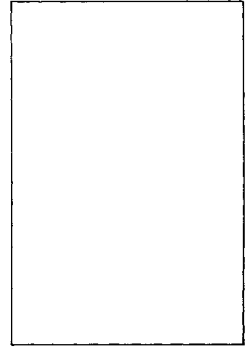
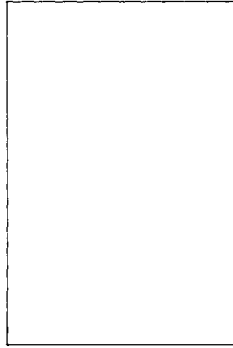
Wesv: Burgers zegge "luke"; boere "vinsters".

Groes: Wi-j praote altied van "vinsters", maar gi-j könt ook "luke" zegge.

"Verwoolde", Laren "Kieftskamp", Vorden

"Ampsen", Laren "Enghuizen", Hummelo

Ruu: De vensters van de boerderiejen van 't Huus te Reurle bunt allemaol rood met 'n greunn rand. Doordeur wis iederene wee-t onder den Heer woonden.

Hum: De vensters van de boerderi-jen van Enghuzen ziet ter allemaol 't eigeste uut: gael met rood.

Eib 1982: As vrogger in Hummel of Koppel ne jonge van 'n boer verkering had met 'n maeken van 'n huus met kleuren op de vensters, dan werd ter op de vesites wel aover epraot: "Och, 't is wal 'n adeg maeken, maor 't hoese hef verkeerde vensters". Der zat gin geld, want eur vader was pachter [Vos 1, 286].

Zwi: As de vensters van schuunse Letjes emaaft bunt, bunt 't vensters met SCHOFFELS.

Ste: Soms zatten der in de vensters gaetjes in de vorm van halve maöntjes. [Ok: Eef].

Bre: In de loeken zatten wal is hartjes.

Gels 1928: De maone kik duur de hartjes van de vensters [Krebbers 1, 90].

Gen: De vensters mosten afgeslaoten worden met 'n boom, die der aoverheer ging en baovenan draeijboor vastzat in 't kozien. Dan mos i-j 'n kozienpin deur 't kozien staeken. Aan de binnenkant ko'j dan weer 'n klein pinneke deur de kozienpin doen, dan kon den der niet meer uitgaan.

Ruu: De vensters wodn met 'n slaegel af-eslootn. Dan mos ter 'n bolte deur 't kezien hen. Makkelek was 't as ter an 't ende van zon bolte 'n spleetvere zat dee uitsprong as de bolten an de binnenkante deur 't kezien stok. Dan ko'j namelek allene de vensters afgrundeIn. Anders mos ter altied iemand

binnenstaon um 'n pinneken of spieker deur de bolte te stekken zodat e vaste zat.

umg Doet 1983: "Evert, doe efkes de vensters too". Hanne had nao de verbouwing van de kinder aovergediens ekregen. En dee deej ze wel dichte. Mor de vensters ok. Ze von 't warmer en ok veileg. I-j konnen 't tegenswoordeg better doene; i-j heurden en laesden van alles. En dat was Evert met eur eens. Hie sloften dan ok nao buten en deej de zaak dichte. As e de bolte der deur had, dan schreeuwden Hanne van de binnenkante uut: "Joe!". Dat was veur Evert 't teiken, dat de pinne der op zat. Dan pas vulen Hanna zich veileg. En Evert ok, al zol e dat veur gien geld an iemand vertellen [Doet. Vizier].

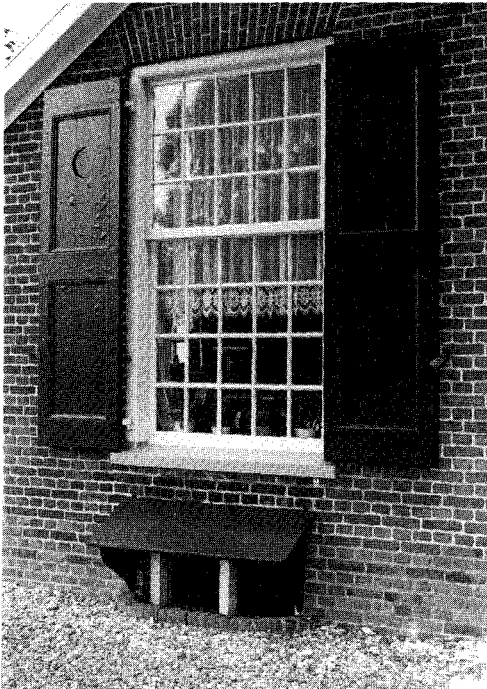
Bre: As ter storm kwam, wodn 't raam van binnen op-eschovvene. Dan wodn der ne haevel over de volle lengte veur de vensters edaon. Onderin zat den haevel vaste met ne pinne in de vensterbanke; bovvenin achter ne haok in den bovvendrumpel van 't raam.

Voo: In de winterdag wazzen 's aovens en 's nachs de vensters dich; in de zomerdag alleneg bi-j slech weer: hagel, onweer, storm.

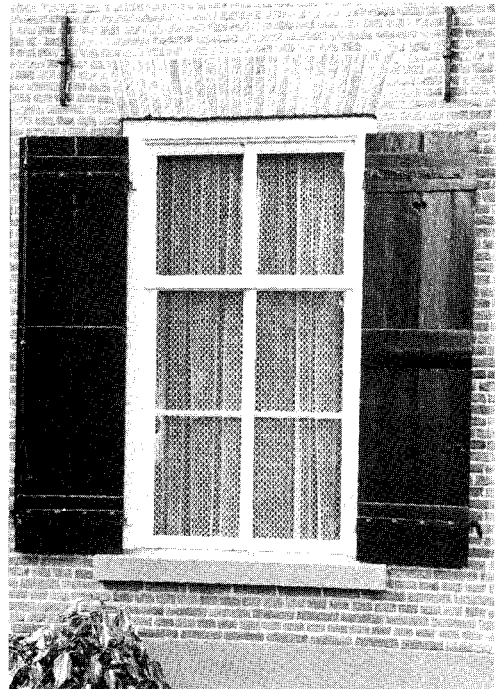
Zut: De blindn werdn der neet alle aovenden veurgedaon; wel as ter volle kolde wind was.

Bor: De vensters wodn vrogger alle aovende too-edaon. Dat mos ok wel, want ze hadn gin aovergedienn en slepen in de koken in de beddestaenn.

Lich: Wat boern dee-t afgelaegen wonden, deden 't elken aovend; anderen allene 's harfs, 's wintas en bi-j schoers.

vensters met halve määntjes.

vensters met hartjes.

Gaa 1945: Daor is zeker volk vaste bi-j huus. Effen later is ter buten gestommel en klinkt ter 'n doffe dreun op 't KÖKKENVENSTER. "Jao", zegt vader uut zien beddestae. "Bu'j al in bedde?", vrug 'n grovve stem buten [Van Velzen 2, 65].

Gies: In den oorlog ha'w de vinsters duk dich.

Eef: Um de zunne te weren, werden de vensters schuuns tegen mekare ezet.

Eef: Bie aoverlieden had de buurte bie de begraffenis de vensters too.

Loch: Bie 'n starfgeval was 't eerste wat de naobers deden: de vensters an 't starfhuus ANDOON: ze wodn op 'n klein kiertjen nao dichte edaon.

Bro: Bie 'n starfgeval an huus wieren de loeken dichte-edaon; bie 'n starfgeval in de buurte wier één van de twee loeken dichte-edaon.

Zed: De vinsters wiere geslaote at ter in 't gezien iemand dood was. Dan blaevve ze dri-j dage dich, tut 't liek 't huus uut was. Hadde ze gin vinsters, dan sloege ze 'n wit lake veur de rame.

Dre 1982: De mensen die kot an de weg wonen, dejen de vensters dich at de stoet der an kwam [Lucassen 1, 24].

(VENSTERS) DICHTE DOON

DE VENSTERS, DE LOEKEN, DE LUKEN, DE BLINDEN:

01 DICHT(E) DOON: Acht, Liem.

02 TOODOON: Zut, Gees, Nee, Eib, Lich, Aal.

03 TOEDOEN: Wich, Din.

04 VEUR DE RAAMS/RAME DOEN: Bre, Zel, Sto.

05 VEUR DE RAAMS/RAME DOON: Eib, Bel.

06 VEUR DE RUTEN DOEN: Ang.

07 DER VEUR DOON: Zut, Nee, Lich.

08 DICHT(E) MAKEN: Bre, Meg.

09 TOEMAKE: Zev.

10 SLUTE(N): Meg, Zel, Wehl, Kep, Zed.

11 SLOETEN: Eib, Bre.

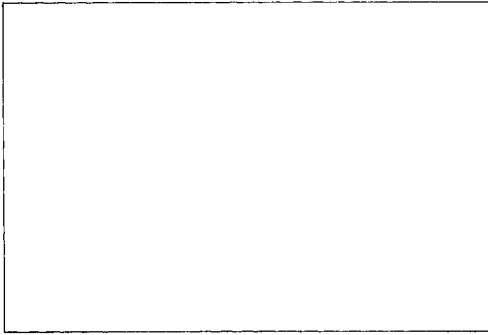
12 AFGRUNDELEN: Ruu.

ONDERDELEN VAN DE VENSTERS

BOOM

De boom is de iezeren staaf dén aover de blinden hengeet, as ze dichte gaot.

01 BOOM: Gor, Alm, Eef, Wich, Zwi, Voo, Meg, Vars, Zel, Kep, Hen, Baa, Bro, Tol, Olb, Gies, Lat, Pan || Eil, Wilp, Bat.

't Huus Vorden

- 02 SLAEGEL: Harf, Loch, Gees, Nee, Rek, Groen, Zie, Harv, Win / Gels 1928 [Krebbers 1, 90] || Mar.
- 03 SLEGEL: Loch.
- 04 SLAEGER: Bor.
- 05 HAEVEL: Lich.
- 06 ZWINGEL: Zie.
- 07 STANGE: Bel.
- 08 STAAF: Vor.
- 09 IEZER: Dre.

BOLTEN

'n Bolten is de pinne dee deur 't kozien hen estokken mot wodn um de boom vaste te zetten.

- 01 BOLT(E): Eef, Wich, Vor, Ruu, Vars, Zel, Hen, Baa, Bro, Tol, Dre, Ang, Olb, Zed || Bat. (Verg. krt. a).
- 02 BOLTEN: Gor, Bel.
- 03 PIN(NE): Alm, Loch, Zwi, Bor, Gees, Rek, Bel, Win, Voo, Meg, Zel, Hen || Mar. (Verg. krt. a).
- 04 KOZIENPIN: Meg.

WINDWERVEL

Olb: Veur 't dich waejen zat in de muur an beide kanten 'n WINDWERVEL.

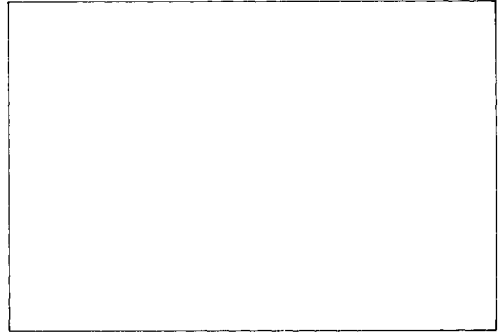
Wesv: 'n Vinster wier aan de butekant vasgezot met 'n WERVEL.

Voo: In de muur zat an elke kant van 't raam 'n iezeren KLEM um 't venster vas te zetten.

Verg.: krabbe.

BLINDEN

De blinden bunt de holten delen woor de raams an de binnenkante met af-eslotten könt wodn. Der bunt verschillende modellen; völle kwammen ze trouwens neet veur.

Huus Bergh, niej model vensters

- 01 BLINDEN: Loch, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Vars, Wesd, Zel, Kep, Ste, Olb || Mar.
- 02 BINNE(N)BLINDE(N): Ang, sHe, Sto. (Verg. krt. b).
- 03 SCHOFFELBLIND: Kep.
- 04 BLIENDE: Pan.
- 05 LOEKEN: Eef, Wich, Win, Hen || Wilp.
- 06 BINNENLOEKEN: Gor.
- 07 BINNENVENSTERLOEKEN: Meg.
- 08 VENSTERLOEKEN: Zut.
- 09 VOUWLOEKEN: Loch.
- 10 SCHOEFLOEKEN: Loch.
- 11 ROLLOEKEN: Eef.
- 12 LUKE: Groes.
- 13 BINNE(N)LUKE(N): Ang, Zev. (Verg. krt. b).
- 14 VENSTERS: Groen, Zel.
- 15 BINNENVENSTERS: Alm, Meg.
- 16 VINSTERS: Groes.
- 17 BINNEVINSTERS: Zed.

Kep: 'n Schoffelblind is 'n rolloek van letjes.

Zut: 'n Vensterloek beston uut vier --vake mooi bewarkte-- panelen. An iedere kante van 't raam konn der twee teruggeschaoven worden.

Loch: Aoverdag könt de blinden in delen weg-eschaoven of weg-edraejd wodn in de zg. BLINDENKASTE. De blinden en de blindenkaste bunt in de betimmering van 't kezien op-enommen, zodat 't één geheel is. 't Kwam allene veur in de huze van rieke leu en op grote boerderiejen. De gewone man had dat neet in huus.

Win: Ze wazzen allene maor in deftege huze: van de scholteboeren of van de fabrikanten.

HORRE

'n Horre is 't veurwarp da'j in 't raam zet at dat lossteet. Dan he'j gin last van vlegen in huus.

- 01 HOR(RE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
 02 VLIEGE(N)HOR(RE): Din, Gen, Wehl, Hen, Zev, Zed, Pan. (Verg. krt. a).
 03 VLEGENHORRE: Bor, Bel.
 04 RAAMHOR(RE): Loch, Eib, Vars, Zel, Doet, Kep, Key, Zed. (Verg. krt. a).
 05 HORDE: Bre, Win, Sil, Zel.
 06 HORD: Wesv.
 07 VLIEGHORD: Net.
 08 RAAMHORD: Groes.
 09 HORRELE: Wesd.

TRAPPE

- 01 TRAPPE: Acht.
 02 TRAP: Bor, Doet, Kep, Dre, Olb, Liem.

TRAPTRAE

- 01 (TRAP)TRAE: Acht.
 02 (TRAP)TRAEJ: Gen, Voo, Meg, Sil, Dre, Ste, Olb, Ang, Lat, Sto, Zed, Pan, Lob.
 03 TREEJ: Zut, Dre, Wesv, Zev.
 04 TREE: Doet, Kep, Sto.

Lich: Alle trae van de trappe bunt verslettene.

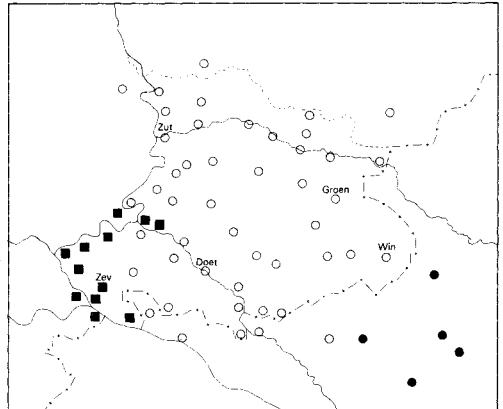
KELDERLOEK

't Kelderloek is 't schuuns liggende loek dat in zien geheel opklapboor is, zoda'j de kelder in könt kommen. As 't dichte zit, is 't 't trepken nao de opkamer.

- 01 KELDERLOEK: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Rek, Bel,

Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Did, Sto / Acht 1895 [Telge 2, 62] || Wilp, Bat, Haak.

- 02 LOEK: Groen, Vars || Boch, Anh, Emm, EIt.
 03 KELDERLUUK: Dre, Does, Gies, Lat, Groes, Zev, Pan, Lob || Mil.
 04 LUUK: Wesv, Groes || Dnb, EIl.
 05 KELDERTRAP: Gen, Meg.
 06 KELDERTREPKEN: Aal.
 07 TREPKE: Rek.
 08 OPKAMERTRAP(PE): Bel, Meg. (Verg. krt. a).
 09 OPKAMERTREPKEN: Gees.
 || loeke: Slo, Bork, Hei, Rhe.
 || kellerloeke: Raes.

○ (kelder)loek 01-02

● (keller)loeke

■ (kelder)luuk 03-04

'n Deel van de Liem hef "luuk". Aoveral anders is 't "loek". WFa hef völle: "loeke".

HOOFDSTUK 2

RUUMTES

KEUKEN

Aover 't algemeen hadden de börgerhuizen ok veur den Tweeden Oorlog al wel twee woonruumtes. De ene ruimte was dan de "keuken" --door wodn ewoond, ekokt, egetten. De andere ruimte was de "beste kamer" of "mooie kamer" --door zatten ze allene maor met bezondere gelaegenheden.

Boerderiejen hadn oorspronkelek maor ene ruimte: op Erve Kots in Lie en in 't Openluchtmuseum in Arnhem kö'j dat nog zeen. Later wodn der 'n mure emaaft tussen 't deel voor ewoond wodn en 't deel voor ewarkt woçn. Nog later wodn dee woonruimte aan weer opedeeld. Dat was veur den Tweeden Oorlog bienao aoveral 't geval.

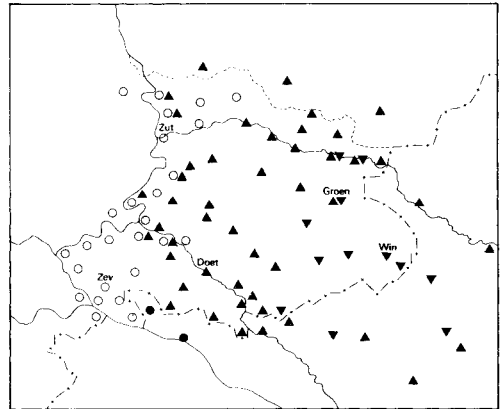
Nao den Tweeden Oorlog is de rolle van de "keuken" nogal veranderd. As ruimte um te kokken en te etten wodt e nog heel völle gebruikt, maor 't is tegenswoordeg gewoon da'j 's aovends in de "kamer" zit --um nao de tillevisie te kieken. Zie doorveur ok 't hoofdstuk aover de beste of mooie kamer.

Op den boer is 't tegenswoordeg vake zó, dat de waskamer --dee neet meer gebruikt wodt, umdat ter 'n melktank is-- noe de keuken is. Dan zit ze 's aovends in de "kleine keuken", de ruimte voor ze eerder daags woonden. De "grote keuken" blif dan in ere en wodt dus allene bie bezondere gelaegenheden gebruikt.

Sinds 'n joor of wat is 't speciaal in börgerhuse modern um de keuken bie de kamer an te trekken: dan he'j 'n "open keuken".

- 01 KEUKE(N): Gor, Harf, Alm, Zut, Lar, Eld, Ste, Baa, Oib, Does, Ang, Gies, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Pan, Her, Aer, Lob || Mil, Dnb, Ell, Wilp.
- 02 WOONKEUKEN: Gor, Eef, Kep.
- 03 DAAGSE KEUKEN: Eef.
- 04 KLEINE KEUKEN: Harf.

- 05 KÖKKE(N): Gor, Vor, Ruu, Zwi, Bor, Geis, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Eld, Hen, Key, Baa, Tol, Rha, Ang, Sto, Zed || Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Hei, Raes, Rhe, Sud, Anh. (Verg. krt. b).
- 06 WOONKÖKKEN: Eef.
- 07 WONKÖKKEN: Vars.
- 08 ACHTERKÖKKEN: Loch, Gees, Wesd.
- 09 ECHTERKÖKKEN: Vars / Wehl 1944 [Diesveld 1, 1] || Hei.
- 10 KOKKÖKKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 127].
- 11 KLEINE KÖKKEN: Wich, Loch / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 127].
- 12 DAAGSE KÖKKEN: Eef.

- keuke(n) 01-04   ▲ kökke(n) 05-12
- keuk   ▼ kökkene 13-15

Acht en Liem valt in twee delen uutmekare: in 't westen kump de vorm met eu veur ("keuken"). 't Grootste deel van Acht en Liem hef (nog) de vorm met ö in gebruik ("kökken", "kökkene"). Uut 't kaartbeeld kö'j afleiden dat 't woord "keuken" zich naor 't oosten uutbreidt. Dat warkt 't standaard-Nederlands natuurlek heel arg in de hand.

Kökken in Mariënvælde, ca. 1955. Völle bozemtelders langs de mure; 'n glazenkaste met o.a. 'n Mariabeeld. In de wieme (baoven de taofel) hönk 'n groot stuk spek. Op 't fenuus 'n groten kettel. De vloere is van estriken.

13 KÖKKENE: Haa, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Kot, Din / Acht 1895 [Telge 2, 70], Ruu 1930 [Zwart 1, 236], Win 1971 [Deunk 1, 118] || Slo, Bork, Boch.

14 WONKÖKKENE: Groen.

15 KLEINE KÖKKENE: Win.
|| keuk: Emm, Elt.

Baa: Vrogger zeien ze al tied "kökken"; tegenswoordeg ok: "keuken".

Ulf: Vrogger huzen i-j in de kökken: door wier gegaeten, gewassen en 's aovens gekaart.

Eef: Nao den Eersten Oorlog ha'j prakties geen vuren meer in de woonkökkens; 't fenuus en de huusholdkachel kwammen toen in gebruik. Nao de crisisjoren kwammen elektries en butagas veur de verlichting en de radio kwam. Nao den Tweeden Oorlog kwammen de grote veranderingen: ze gingen op elektriese of gasfenuze kaoken in plaatse van op 't olde kaolenfenuus. De verwarming ging ok al met de tied

met; ok weer deur de komst van 't gas. De olde knopsteule raakten versletten en der kwammen nieje --mooiere-- steule. Umdat ter meer geld onder de leu was, konn de olde woonkökkens mooier in-ericht wodn.

Maor, de televisie kwam in de grote kökken en doorumme zit ze tegenswoordeg 's aovens neet völle meer in de woonkökken.

Ang: Now aet en kaakt men in de kökken; 's aovens zit men in de kamer.

Haa: Noe kocht en et ze vake in 't zelfde vertrek; ze wont meestal in de kamer. Vrogger was dat de grote kökkene.

Aer: In huus die nao den oorlog gebouwd zien, wödt gekaok in de keuke en ge-aet in de kamer. Vroeger wier op de boer duk gekaok op de gäot en ge-aet in de keuke.

Alm: Op de boer kocht ze tegenswoordeg vake in wat vrogger de waskamer was; ze woont dan daags in de kleine keuken.

Kökken in Rekken, ca. 1930. O.a. weer: bozemtelders en 'n glazenkaste. Op de grond 'n keikesvloere.

Win: De kleine kökkene was 't daagse vèrtrek: der wodn ekokt en egaetene. Der ston maor weineg in: 'n paar steule en ne taofele en wieters was ter 'n anrech en wazzen der 'n paar kasjes voor borden e.d. in stonn.

Bre: Vake is ter 'n bi-jkökkene waar teggenwoordeg ekokt en egaetene wodt. Ok kokt en aet ze teggenwoordeg wal in de kleine kökkene, soms aet ze in de grote kökkene. 's Aovens zit ze völle in de grote kökkene. Der bunt dus van allerlei meugelekheden.

Liem 1845: 't Was winter in 't darp. De huusluj zate geerne bi-j den heerd te praote, en nerges liever as bi-j meester Maorten. In de rume achterkeuke staokte hi-j in den veurwinter 'n groot vuur tot haost januari toe [GV-alm 114].

Vor 1882: Ok wel ens wol e eur kussen, maor Hente zei dan: "Nee, Manes, as ter volk bi-j is, dan wi'k dat niet hebben; dan mo'j in de kökken kommen" [Gallée 1, 47].

Bor 1882: Bestemoer wödt mot krökkel. Zie is Tange zo hissebisseg neet meer as smoos, toe ze as 'n kiefte deur de kökkene liep [Kobus 1, 462].

Gaa 1945: At den kleinen Hent 's marges wakker wödt, is moder in de kökken bi-j de taofel te gange met botterhams te smeren, [Van Velzen 2, 6].

Win 1978: In de kökkene zit onder 't goldene lamplech veer mansleu en kaart. Ze doot dat met hartstocht. Ze slaot zich de knökkels kapot op de taofele [Van Loo 1, 35].

BESTE OF MOOIE KAMER

De "beste kamer" of "mooie kamer" is de kamer voor de mooie meubels staot. Heel vake stonn der 'n kammenet (met vazen der op), 'n (mooie, grote) taofel, 'n blomentäöfeltjen, veer of zes steule (langs de mure), één of twee gemakssteule, 'n klokke, 'n (mooie) kachel. As ter 'n bozem was, dan stonn der borden veur; op 'n schossteenmantel ston vake 'n klokke. Behalve 'n kammenet was ter vake 'n (in-ebowide) glazenkaste, 'n ladenkaste of kleeerkaste (ok vake met vazen). An de muren hingen schilderiejen, 'n litterdook en petretter van veurolders; baoven de schossteenmantel hing vake 'n spiegel. Bie Katholieken ston altied argens 'n heiligenbeeld.

Arbeidershuzen en daghuundersplaetskes hadden vake neet 'n beste kamer, en, as ter wel één was, dan was e kleinder en stonn der neet sukke dure meubels in. Want riekdom was bepaolend: wee 't meeste geld had, had de mooiste beste kamer. Sommege grote boeren hadden der wel is twee: naast de grote kökken, hadden ze dan nog 'n pronkkamer veur de olde leu.

'n Beste kamer wodn allene bie speciale gelaegenheden gebruikkt. 't Was in de eerste plaatse de kamer voor ze zatten as ter vesite was: buurtvesites (niejjoorsvesites, kindervesites) en familievesites (grote vesite, verjeurdage). Op kärkeleke feestdagen (Kasmis, Paosen, Pinksteren) zatten ze vake ok in de beste kamer. Op 'n gewone zondag wodn dat neet zo vake edaon, maor as ter één edeupt was, de Eerste Communie edaon had of an-enommen was, dan zatten ze der wel veer. As ter ene aoverleden was of as ter 'n brulfte, 'n 25- of 40-jeurege brulfte was, dan zat de familie veer in de beste kamer. In katholieke plaatsen wodn meneer pastoor en de dominee in de beste kamer ontvangen. Ok andere belangrieke personen zatten wel in de beste kamer as ze argens op bezeuk kwammen: heerroom (Did), den notaris (Lich, Aal, Doet, Wesv), den pachtheer (Wich, Pan, Aer), de börgemeester (Groen).

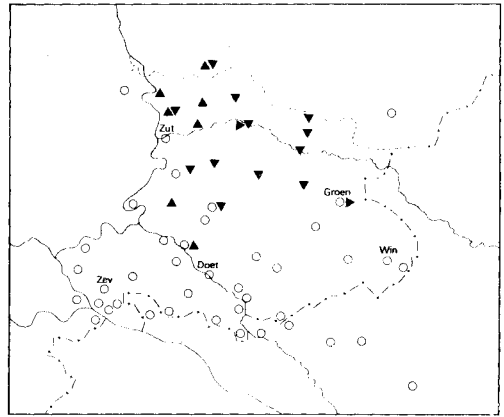
Teggenwoordeg bunt ter neet völle kamers meer, dee allene maor bie bezondere gelaegenheden gebruikkt wodt. Deur de hogere welvaart was 't meugelek de kamer meer te gaon gebruiken; de komst van 't gas en/of centrale ver-

warming was doorbie belangriek, maor veural ok de tillevisie. Want, dat dure apparaat kwam in de beste kamer te staon en doordeur huusden ze der --veural 's avonds-- natuurlek ok vaker.

Benamingen met -kamer (nrs. 01-13) wodt zowel in börgerhuuse as op boerderiejen gebruikt; benamingen met -keuken (nrs. 14-16) wodt allene op boerderiejen gebruikt.

- 01 BESTE KAMER: Zut, Groen, Lich, Bre, Win, Kot, Din, Gen, Meg, Net, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Eld, Hen, Key, Baa, Olb, Lat, Groes, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Her, Aer || Mil, Dnb, Wilp, Haak, Raes, Rhe, Boch, Sud, Anh, EIt.
- 02 MOOIE KAMER: Gor, Loch, Zwi, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Kot, Din, Voo, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Eld, Hen, Ste, Tol, Olb, Rha, Ang, Sto.
- 03 GOEIE KAMER: Net, Zel, Eld, Groes, Did, sHe, Aer, Lob/ Sto 1982 [Telge 3, 74] || Emm.
- 04 ZUNDAGSE KAMER: Eib.
- 05 ZONDAGSE KAMER: Voo.
- 06 ZONDAAGSE KAMER: Zel.
- 07 GROTE KAMER: Zwi, Baa, Ang.
- 08 VEURKAMER: Eef, Loch, Bor, Eib, Lich, Win, Net, Vars, Sil, Zel, Doet, Dre, Tol, Does, Gies, Lat, sHe, Zed, Lob / Sto 1982 [Telge 3, 164] || EIl.
- 09 KAMER: Gor, Nee, Eib, Rek, Aal, Gen, Ulf, Vars, Eld, Hen, Zev, Sto || Mar.
- 10 PRONKKAMER: Gor, Ruu, Loch, Groen, Aal, Dre.
- 11 STAATSIEKAMER: Haa.
- 12 STAOTKAMER: Groen.
- 13 PASTOORSKAMER: Pan.
- 14 GROTE KEUKEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Kep, Tol || Bat.
- 15 GROTE KÖKKEN: Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Bel, Hen || Bat.
- 16 VEURKÖKKEN: Loch, Groen.
 || vorkamer: Dnb.
 || veurste kamer: Anh.
 || beste(n) stovve(n): Ges, Bork, Hei, Rhe.
 || besten stobben: Slo.
 || zaal: Boch.

Win: Börgers neumden dissen kamer de "veurkamer"; boeren hadden 't over de "beste kamer".

○ beste kamer 01   ▼ grote kökken 15
 ▲ grote keuken 14   ► veurkökken 16

Van de 16 benamingen bunt ter vier dee mekare anvult. In de N Acht bunt benamingen met kökken en keuken in gebruik. In 't andere deel van den Acht en in de Liem is de benaming "beste kamer" völle op-egeven.

Harf: As ter 'n "grote keukn" was, dan neumden ze de keukn woor ze daags waren de "kleine keukn".

Zev: De "beste kamer" wier ook wel gewoon "kamer" genuumd; dan nuumde ze de kamer waor ze daags woonde de "huuskamer".

Loch: In de meeste huze hadden ze wel zo'n vertrek. Allene bij klein behuusden, arbeiders en daghuurders ontbrak 't wel. Biej burgers werd zo'n vertrek de "veurkamer" of "mooie kamer" eneumd. Olderwetse leu hadden 't ok wel is avover de "pronkkamer". Op de boer werd disse kamer de "grote kökken" of de "mooie kamer" eneumd.

Ruu: Behalven de grote kökn dee bie vesites, verjeurdage en starfgevallen gebruikt wodn, hadn sommege boeren nog 'n pronkkamer. In den kamer zatten ze dan bie de verjeurdage van de olde leu, as ter 'n 25- of 40-jeurege brulfte was of as de notaris kwam. 't Was feitelek de grote kökken van de olde leu. Grotva en grommoo, de kinder en de breurs en zusters zatten der dan; de kleinkinder en de naeven en nichten heurden door dan neet bie.

Sto: Alleen de baetere minsen hadde vrogger zo'n kamer.

Din: Luu die meer an de vute hadden, hadden 'n mooie kamer.

Aal: In herenhuze was altied 'n kamer-en-suite; één van dee kamers had dan extra mooie meubels en wodn minder vake ebroekt.

Tol: Toch hadn ok de kleinere huze altied wel 'n kamer, dot-ze niet wonnen. Allene de allerkleinste huze hadden der ginne.

Groen: In arbeidershuze ha'j noet zo'n kamer; in börgerhuze en in boerderiejen wel.

Gor: De mooie kamer was in sommege boerderiejen de opkamer. [Ok: Meg, Wen, Stej].

Aer: huus, die vur den Eersten Oorlog gebouwd ware, hadde niet zo'n kamer.

Eld: Daghuundershuzen en arbeidershuzen hadden duk alleen 'n gäot en 'n woonkökken.

Gen: De beste kamer wier gebruik at ter gans bezunder volk op bezuuk kwam: 'n domeneer of zo wat heer".

Did: As heerom op bezuuk was, wier de mooie kamer ok gebruik.

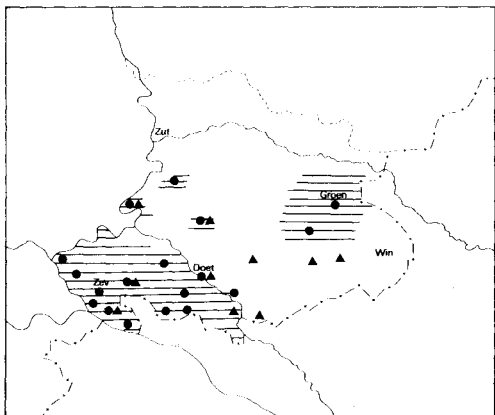
Eld: Vroeger waren der hagelkruus-umdrachten en sacramentsumdrachten in Waehl. Nao zo'n umdracht wier der in de mooie kamer gezaeten.

Wehl: Met de kermis wier de mooie kamer ook gebruik. [Ok: Net, Ulf, Eld, Groes].

Bre: Vake zatn bie 'n vesite allene de vrouwleu in de mooie kamer; de mansleu zatn dan in de kökkene.

Zed: In den Oorlog wier de beste kamer gevorderd deur de Duitse militaire; 't was 'n rustige kamer, dén aan de veurkant van 't huus lei.

Gies: Bi-j wat minse wier de veurkamer ga nie gebruik.

● meneer pastoor zit in de beste kamer

▲ de dominee zit in de beste kamer

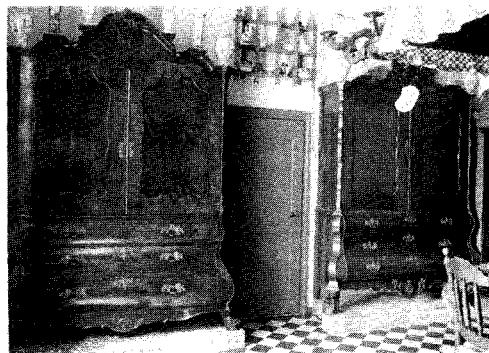
gestreept: in meerderheid katholiek

Speciaal in katholieke streken wodt met meneer pastoor of met de dominee in de beste kamer epraot. In an katholiek gebied grenzende protestantse plaatsen wodt de dominee ok wel in de beste kamer ontvangen (Wesd, Aal, Bre, Voo).

Net: De goeie kamer wier mor 'n paar dage in 't joor gebruik.

Bor: Vrogger zat de näoste familie bie begraffenissen en brulften in de grote kökken onder den heerd. De anderen zatten door um hen.

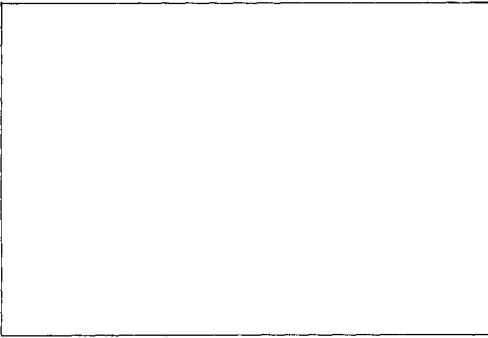
Sto: Met trouwe zatte wi-j in de kamer. Door kwamme wi-j anders hos nooit. Der ston trouwes niet es zo völ bieunders in. Der lag wel 'n planke vloer; dat harre wi-j in de kökke niet.

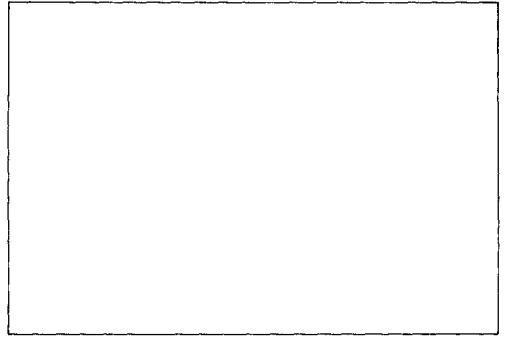
Kammenetten in de beste kamer.

Eef: In de grote keukn stonden: 'n kammenet --vake ok twee: één van de olde vrouwe en ene van de jonge vrouwe--, 'n grote taofel in 't midden, stolon an de kante tegen de mure, 'n gemaksstool, 'n taofel veur 't grote raam met blomen der op, 'n grote kachel onder den bozem. Veur de bozem stonn blauwe of rode bodden. De petrölielampe hing in 't midden baoven de grote taofel. Der was 'n klokke en an de mure hingen schilderiejen: in-elieste olde platen, getuugschriften van de landbouwschole en annemingsplaten.

Bel: Bi-j de meeste leu hadn ze de kamer in gebroek as slaopkamer. Maor wat leu hadn der ne taofel... en wat steule staon en 'n blomentaöfeltjen veur 't raam met ne Clivia. An de mure hongen 'n paar portretten en 'n spegel

Kasteel Ruurlo, 1977.

Mooie kamer met bozem en wit schossteenkleedjen woronder 'n rood onderkleedjen. De vloere is van keitjes.

en doorlangs de brugemspiepe. En der was ok ne kaste en 't kammenet. Bi-j wat boeren stonn der allene kasten en kammenetten; dee waren dan van moder, grotmoder en ovvergrotmoder ewes. Maor dan was ter wel 'n hele grote mooie kamer.

Ulf: De goeie kleer hiengen in 'n kas in de beste kamer, wao'j ze zondags veur de kerk antrok en dernao weer uutrok.

Her: In de beste kamer hienge --dat was vas pedoer-- grote foto's van veuolders en grote schilderi-je van Jezus en Maria. 't Behang was altied donker van kleur. 't Rook der altied wat muffig.

Zut: In de salons op de Daeventerweg, de Coehoornsingel, de Iesselkaai enz. stonnen luxe fauteuils, canapé's, luxe klokken e.d.

Groes: Op de taofel in de beste kamer Tei 'n deurgewerkte doek; onder de taofel 'n bieze mat. Later hadde ze der duk kokosmatte ligge.

Lich: De ni-je fietse ston der met hotn ok, veural 's wintas. Dee wodn dan eers in de vaseline ezat en ston der dan op 'n stuk karton of op krantn. Met de zommerdag ston 't spinneweel der: der was dan toch gin tied um 't te gebroeken. Wieters ston de mooiste kachel van 't hele huus der; hee brann nooit.

Zed: Toen onze moeder 'n ni-je fiets Kreg, ston den altied in de beste kamer, met 'n lake der aoverheer.

Wesv: De kinderwage wier in de veurkamer gezet, as ze van 't wandele thuis kwame.

Voo: De mooie kamer wier geleidelek meer gebruik, vanaf zo umsgeveer 1960.

Den tillevisie wier der neergezet en dan gingen i-j der eiges op gewone dagen ok zitten, veural 's aovens.

Vars: Tegenswoordeg wödt de kamer vake wel elken dag, maor veural 's aovens, gebruikt. Nao den oorlog kwam der welvaart; toe gingen de luu der van genieten: toe namm ze 't der van.

Ang: Toen men met aoliestaoke begon --en veural noe 't gas der is-- kon de kachel gemakkeleker aangestaoke wodden. Doordeur kon de kamer vaker gebruik wodden.

Groes: Vanaf zo 1950 zun der huus gebouwd, woorin gin plaats meer was veur 'n goeie kamer; ook de baetere meubels wodde noe dageleks gebruik.

Did: De meeste beste kamers zunt deur verbouwing verdwene.

Zed: Meisttieds is de beste kamer now bi-j de gewone kamer aanetrokke.

Alm: In later tied wodn de waskamer vake kleine keuken; dan waren in de grote keuken de beddestaenn.

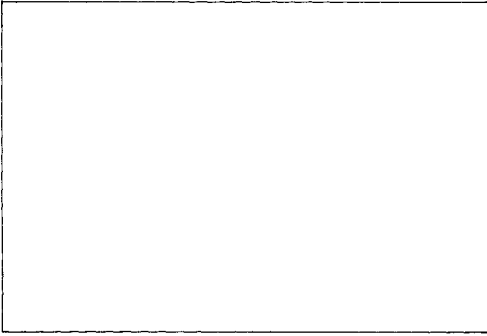
Kot: Noo is de mooie kamer soms staopkamer of ne kamer veur de olde moder; bv. as de jongeleu der bi-j in bunt etrouwd.

Gen: Hie wödt now wel gebruik as spöl-kamer veur de blagen at ze waeges de nattegheid niet bute könt waezen.

Ulf: De blagen maken der tegeswoordeg 't huuswerk van school.

Meg: De glans van de deftige kamer is er af.

Eib: Miene eerste herinneringen an onze veurkamer bunt oet 1941. 'k Wazze ton 'n joor of drie en mien va pakken mie op ne morgen al bietieds an de hand met de woorde: "Noo mo'j toch 's kieken wat dn oievaar vannach ebrach

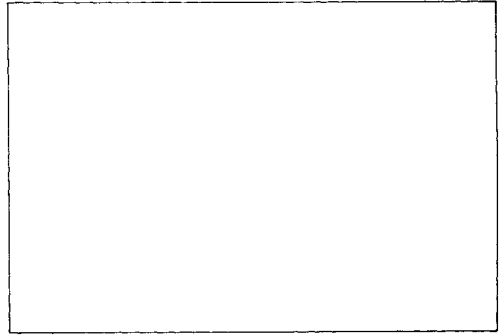

Grote kökken.

hef". Mien zusken was geboorne! Mien moo lag in de veurkamer in 'n --in mien ogen-- groot en hoog holten ledekant en 't nieje zusken lag in 'n klein beddeken an 't veutenende.

Wat later --ton 'k wat older wazze-- had ik op de één of andere manere 'n heileg ontzag veur dee kamer. Of dat noo kwam omdat e allene broekt wodn as 'n domeneer of 'n meister van schole kwamp of dat e 'n betjen defteg der oetzag, wet ik neet. 'n Halfhogen, holten schossteen was zwat evarfd en luk bewarkt. Der baovenop stonn twee porseleinen hunde en ne klokke. Baoven dn schossteen heenck 'n groot spiegel; neet zo glad tegen de mure, maor luk veuraover. 't Sallemandertjen brann allene as ter volk kwamp. En "volk" was neet gewoon onze opoe oet Neede of ne ome of tante; nae, dat was vrömd volk.

In 't midden van 't kaemerken stonn ne eken taofel met 'n old-Hollands kleeed met kweskes en door ummehen veer rechte holten steule met van dat kunstleerachtege grei baomm an de ruglönning en op de zitting. 'k Zatte nog al geerne te vriemelen en hadde ontdekt dat ter peerdehoor of zo iets onder zat. An weerskanten van 't raam stonn nog twee gemakssteule. 't Waren dezelfden as dee um de taofele, allene zatn der armlönninge an. Op 't thee-kasjen ston wat scheurdewark; 'n ech servies hadn ze bie ons hoes neet. Op de holten vloere lae zeil en onder de taofele 'n kleeed met kweskes; veur de roeten heengn witte gedienn en 'k wette nog dat dee nao 't wasken deur den stiefsel gingn en in veerkantn estrekkene wodn. 't Wodn dan in 't lange op-evoolne en dan in dwas nog 'n maol of wat. Dan ging 't jezzer der aoverhen. A'j 't dan weer lös vooln,

Grote kökken

ha'j van dee blökke. Heel mooi von ik onze aovergedienn: dat waren van dee heurege, broene gedienn met holtn ringn der baovenan. Dee ringn leepn dan aover ne broenen, rondon stok met an weerskanten van dee dikke, ronde klösse.

't Zal wal in 1943 of 1944 ewes waenn, too alles anders wodn. 'k Zatte in de eerste klasse van de legere schole en dee schole was dichte. Eén keer in de wekke kwamp onze juffrouw ons lesgeven: met 'n paar andere kindere oet de buurte kregen wie dan 'n betjen rekkenen en taal. Dat was altied bieje één van de vijf kindere an hoes. Biej ons gebeurn dat in de veurkamer. 's Mons ging dan bietieds de kachel an, 't kleeed wodn van de taofele ehaald en der wodn nog wat steule bieje oet de kökkene ehaald. Dan kon 't gebeuren.

Nao dn Oorlog deenn onze veurkamer as hoeskamer veur leu oet 't westn: "Stadsen", zeien ze doortegen. Hoo dee leu bie ons kwamm, wet ik neet, maor da'w der völle schik met hadn, dat steet mie nog good bie. Ze waren helemaole in de kos bie ons en kregen 't middag-etn in de veurkamer. Der waren der ok wal 's wat bie dee lever met dn trop met-atn en dee huzen dan ok vake bie ons in de kökkene.

Later vonn mien moo en va en ok onze opoe en opa 't toch wal zunde, da'w de veurkamer neet meer broekn. Hee lag an de straote en ie zagen dan nog 's leu veurbiekomm. "Wie mot ter 's met an de gange", zee mien opa en dat gebeurn.

't Gengesken dat ter naost lag, wodn der bie an-etrokkene; 't holt van de schossteen ging der of en mooie, donkerrooie tegeltjes wodn der veur emetseld. 't Sallemandertjen mos vot en ne kolnheerd kwam der veur in de plaatse. 't Zeil en 't kleeed met de

kweskes gingen der oet en doorveur in de plaatse kwam ne kokosmatte. De sause ging van de mure; doorveur kwam behang in de plaatse. Der kwammen 'n stuk of wat makkeleke steule en 'n paar blomen veur de roetn. Ton was 't in odder! In 't eerste begin zatten wie der allene 's zaoterdags nao 't brood-etn en 's zundags. Maor, 't hef neet zo heel lange eduurd, too zatzn wie der hele dage. Wie hebt ter nog völle plezeer van ehad, van dee veurkamer, dee noo heel gezellig was en niks meer van ziene "deftegheid" van vrogger had.

Gaa 1945: "Wi-j hebt 'n zerebeenör-gel", pocht Jannie. "Mag ik dat 's zeen?", vrug Hent. Jannie fronsd te ogenbraonn. "Messchien", zegt ze, "A'j in de beste kamer meugt kommen" [Van Velzen 2, 78].

Gaa 1945: Now is ter gelaegenheid um Chris veur 't leste te zeen. 'n Paar buurluu hebt den deksel van de kiste af-enommen en de deure nao de veurkamer los-ezet. De familie schuf de veurkamer in [Van Velzen 2, 157].

Dre 1982: A'k den anderen margen wakker wier, sprong ik geliek 't bed uut um onder de taofel in de veurkamer te kieken, want met 't kaarten vielen der wel 's centen op de grond [Lucassen 1, 11].

Kiek ok in Den Schaorpaol 4, 3 (1983), 53vv.

OPKAMER

De opkamer is de kamer den hoger lig as de andere kamers umdat ter 'n kelder onder zit. Vake is ter in de gang of in de beste of mooie kamer 'n trepken dat naor de opkamer geet. Dat trepken zit dan op of naost 't loek dat toegang gif tut de kelder. Ok zit 't trepken wel in de opkamer; vanuut de beste kamer of de gang kö'j 't trepken dan neet zeen, want dan zit 't achter 'n deure.

Wat ter in de opkamer an meubels steet, hönk af van woor-t-e veur gebuukt wodt. 't Meeste was 't 'n slaopkamer; dan stonn der ledekanten in, 'n stoel, 'n taofel en 'n kasjen. Wee ter in slepen was afhankelek van de samenstelling van 't gezin. As ter völle kinder waren slepen dee der; as grotmoder en/of grotvader nog laefden, dan was 't vake eur slaopkamer. Waren der gin kinder of grotolders, dan sleep de meid ter wel.

"Beukenstein" onder Looime, 1940.

Enkeld was de opkamer de beste of mooie kamer (Loch, Meg, Net, Wehl, Ste, Baa, Did). Dan stonn der natuurliek de mooiste meubels van 't huus. Völle gebuukt wodn e dan dus neet.

01 OPKAMER: Acht, Liem / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 156], Eib 1980 [Telge 1, 60].

02 OP DE KAMER: Key.

03 BAOVENKAMER: Key.

|| oepkamer: Slo, Bork, Raes.

In Wesv, Did, Sto, Zed wodt vake 't verkleinwoord "opkemmerken", "opkaemerken" gebuukt.

Eef: De opkamer was vake as slaopkamer veur de grotolders of de kinder in gebuuk. Der waren der met beddestaen en ok woor ze al 'n ledikant hadden --vake 'n twiefelaar-- woor dan twee kinder konden slaopen. Wat ter ston, hing af van wee der in zo'n kaemerke huusden; maor der was altied wel 'n kleine taofel, 'n kasjen --vake 'n ladenkasjen. Soms hing der 'n klokke of stonn der 'n paar gemaksstolen veur de olde leu.

Loch: De opkamer was neet zo groot; net zo groot as de kelder. Der kon dus nooit zo völle instaon want dan was 't der "mudvol". Sommegen zetten der de nieje fietse wel in; ok de naejmechine ston der wel. As ze de opkamer --woor wel is dree kinder in slepen-- neet meer as slaopkamer neudeg hadden, dan was 't 'n pronkkamer.

Harf: Bie mien oldershuus sliepen mien zuster en ik der; der ston 'n ledikant, 'n kasjen en 'n paar steule.

Eib: An weerskanten ston 'n bedde vaste an de mure. In 't ene slepen mien opa en opoe, in 't andere mien grotmoo. A'w der as kinder logeerden, slepe wie bie eur in bedde. Dat was 'n

feest, ok al omdat ze zon mooie beddekwaste boaven 't bedde had hangen. Der stonn ok nog 'n linnenkaste, ne stoel en --tussen beide bedden in-- ne soortement nachkasje.

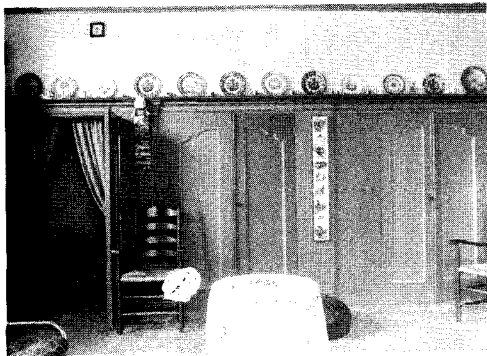
Wesv: De jonggetrouwde sliepe in de opkamer. As ter 'n kind kwam, dan sting de wieg der ook. Behalve 'n ledekant was ter 'n wastaofel met twee waskomme, 'n nachkasje, 'n kruus en 'n wi-jwatersvaetje.

Vars: As ter 'n oma sliep, ston eure kaste der ok en vake 'n wastaofel met wasbak, 'n lampetkanne, 'n zeepbeksken en 'n kammenbeksken.

Ste: Vrogger wier e gebruikt veur vīsīte; later veur slaopkamer.

Loch 1882: "Moder? Waor zu'j dan?" "Hier! Op 't opkaemerken" [De Visser 1, 479].

Win 1978: Derk geet naor 't opkaemerken en lōp naor 't bedde van zien öldste jonge. Hee wil 'm wakker schudden. 't Bedde is lāög [Van Loo 1, 53].

Beddestae in opkamer.

KELDER

De kelder zat heel vake onder de opkamer. Wat huzen hadden verschilende kelders: 'n eerpelkelder, 'n wienkelder. Op de boer hadden ze dan nog vake 'n melkkelder.

Ton der nog neet eweekt wodn, stonn der in de kelder de pōtte met inmaak-kool en de kupen met ezolten vleis. Later stonn der de weckflessen met vleis, greunte en vruchten. Bie wat leu stonn der soms wel meer as 200 flesse in de kelder. Ok knolrapen, wottels, appels en peren leien der. 't Brood wodn der bewaard en de melk veur 't daagse gebruik. Ok de vetpot, de botterpot en de eier ko'j in de kelder vinden.

Sinds der ieskasten en diepvrezers bunt, bunt de kelders feitelik neet meer neudeg. In heel vōlle huzen zit ze tegenswoordeg dan ok neet meer in. Soms zit ter dan nog wel onder de trap naor boaven. 'n KELLERKASTE.

01 KELDER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 62].

|| keelder: Mar, Haak.

|| keller: Slo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch.

Bor: De kelder lag in olde boerderiejen altied an de noordoost kante van 't huus. 't Was vake gin ruimte dee depe in de grond lag: met 'n paar --stenen-- trepkes was ie al onderin. In boerderiejen lag boaven de kelder vake de opkamer.

Vars: 't KELDERDEK van heel olde kelders was vake ewōlfd. 't Brood lag in de kelder op de KELDERBANKE.

Baa: In de kelder ha'j 'n BROODPLANKE.

Wich: 't Belangriekste wat ter vrogger in ston, waren inmaakpotten met zoer-kool, snieboonn en slaboonn, 'n tonne met 't geslachte en de jappels.

Zut: Inmaak veur 't vrouwvolk ston bie de weck op 't KELDERSCHAP: morellen en flambozen op brandewien, schilletje, advekaot en Kuslekker --dat was 'n alcoholvrije lekeur.

As den lesselt hoge was, mosten de kelders ontruumd wodn. Der waren kelders woor 'n groot deel van 't joor water in ston; dan ha'j der neet vōlle an um der wat in te zetten.

Lob: Ien de kelder was 'n SPEKBAK gemetseld: dat was 'n bak waar 't verreke ien gezalte wier. Der stonnen ook ienmaakpotte met zoerkool, andie-vie en braekbone en kupe met vleis en spek. Eerappels, wortele en knolraope ha'j der ook ien ligge. Laoter kwam 't sterilere en toe stonne der de weckflesse.

Bre: 's Zommers ston der neet vōlle in de kelder: allene 'n pot met ongel ("rundvet") en/of smolt ("varkensvet") en 'n kanne of kroeke met ollie ("raapolie").

Ang: De kelder was duk niet zo diep; soms maor half boaven de begaone grond, dus 't raam zo ongeveer geliek met buten 't pad um 't huus. Der ston 'n taofel in met 'n broodsni-er der op veur de grote roggebrojen --in Angerlo acht ponders. 't Afval bi-j 't sni-jen wier in 'n schaal gedaon, die van tied tot tied naor de drankton

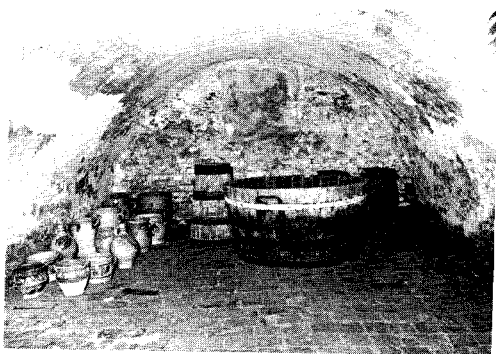
veur de varkens gebrach wier. Ook zat ter in de kelder 'n gemetselde SPEKBAK veur 't inzalten van de hammen en 't spek van de slacht. Dit moest ter dan 'n waek of zes in blieven zitten. Verder stonden der de inmaaktonnen veur de zoerkool en de grune bonen in 't zalt. Ook 't korte grei van de slacht --baovenbenen, hipsbenen en peutjes van 't varken-- wieren ingezalten. De weckflessen met de gruunten uut den hof der in stonden op de schappen. As ter veur de aeteerpels geen aparte kelder was, dan zaten ze ook in de gewone kelder.

Sto: In de kelder ha'j ok 'n paar keerse ligge. Bi-j geval van onweer of in de oorlog ginge ze duk in de kelder zitte.

Pan: Ien de kelder ha'j ook 'n fles wi-jwaoter staon.

Gees: Vrogger wodn altied tegen de Kinder ezeg dat ter 'n bullebak in de kelder zat. Dén kon trouwens ok in de putte zitten.

Acht-Tw 1948: Ik bun duuster as 't Tech is, koold as 't warm is en warm as 't koold is. Ra, ra wat is dat?
Antw.: nen kelder [Wanink 1, 120].

Ewulfdde kelder, "Lebbenbrugge" bie Borculo.

HUUSKEN

De vraage of ter nette en minder nette benamingen bunt veur 't huusken, is in de Acht en Liem neet meujlek te beantwoorden: alle metwarkers geeft op dat samenstellingen met schijt (as in "schijthuus" e.d.), kak-, poep-, driet- en stront-neet netjes bunt. Doorumme bunt ter heel wat woorden veur 't huusken op-egeven, dee feitelik neet gebruikt meugt wodn! Heel netjes bunt de benamingen "nummer honderd", "tante Betje(n)", "kantoor",

"beste kamer", "gemak", "kleinste kaemerken", en "sekreet".

'n Antaï benamingen ("tonne", "stront-tonne", "kakdeuze") wodt neet allene gebruikt veur de ruimte, maor meer nog veur 't veurwerp woor de menselike uutwarpselen in komt.

Heel vrogger ston 't huusken buten. In steden was 't dan vake só, dat verschillende (arbeiders)huuskes maor één huusken hadn. Op de boer zat 't huusken achteran op de delle, bie de peerdenstal. Later --ton der veur de beste stallen kwammen met 'n grup-- wodn 't huusken meer naor 't veurhuus verplaatst. Ton had 't huusken vake 'n ansluting op de alenkelder.

De mest wodn vrogger vólle gebruikt op 't land; ok in de steden was dat vake 't geval. Soms kwam 't in 'n rivier of graven terecht; pas later kwammen der reinigingsdiensten um 't op te halen. Tegenswoordeg hebt de gemeenten wel riolering en wodt 't afvalwater vólle in zuiveringsinstallaties weer schoonemaakt.

- 01 HUUSKE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 56], Lar 1924 [Langeler 1, 144], Groen 1936 [Mogendorff 1, 6], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 115], Eib 1980 [Telge 1, 34], sHe 1982 [Telge 3, 68]. (Verg. krt b).
- 02 PLEE(J): Acht, Liem / Lich 1951 [Aant Nedsaks Inst].
- 03 NUMMERO HONDERD: Acht, Liem.
- 04 TANTE BETJE(N): Vor, Bel, Wehl, Baa, Ang, Gies, Zed.
- 05 KANTOOR: Gor, Groen, Zel.
- 06 BESTE KAMER: Bel, Aal, Vars.
- 07 KLEINSTE KAEMERKEN: Nee, Gies.
- 08 GEMAK: Zut.
- 09 SE'KREET: Zut.
- 10 SCHEITHUUS, SCHEITHUUSKE(N): Acht, Liem.
- 11 SCHEITHOES: Win.
- 12 DRIETHUUS, DRIETHUUSKE(N): Loch, Bor, Lich, Aal, Bre, Din, Voo, Meg, Vars, Wesd, Hen, Key, Tol, Zed / she 1982 [Telge 3, 35].
- 13 KAKHOES: / Acht 1895 [Telge 2, 59].
- 14 POEPHUUSKEN: Bre.
- 15 POEPDEUZE, POEPDEUS: Wich, Nee, Eib, Zel, Groes.
- 16 KAKDEUZE, KAKDEUS: Gor, Gees, 01b.
- 17 SCHEITDEUS: Lob.
- 18 DEUZE: Eib.
- 19 POEPDOZE: Aal, Wesd.
- 20 KAKDOZE: Aal.
- 21 DOOS: Voo.

22 KAKTONNE: Nee, Groen / Eib 1980 [Telge 1, 37].
 23 SCHEITTONNE: Rek.
 24 STRONTTONNE: Eef.
 25 DRIETTONNE: Haa, Nee, Rek, Bel.
 26 TONNE: Ruu, Loch, Bor, Nee, Bre, Din, Vars / Eib 1980 [Telge 1, 84].
 27 TUNNEKEN: Lich.
 28 TIMP: Voo.

Huusken, Lochem 1969.

Loch: A'j in de joren twinteg zeien: "Ik motte noor de tonne", dan sprak ie ok toen al roewe taal. Better was dan: "Ik motte achter noor de delle", of: "Ik motte noor 'n zekere plaatse".

Hen: "Plee" moggen wi-j in de tweede helfte van de derteger joren feitelek al niet zeggen en "scheithuus" en "driethuus" helemaal niet. As jonges onder mekare gebrukten wi-j die laatste woorden dus altied!

Bel: Op schole mosse wi-j (in de twinteger joren) altied vraogen: "Juf-frouw, mag ik asteblijf naar de beste kamer?". Dat was 'n hösken achter an 't lokaal an-ebouwd; iedere klasse had dus zien eigen "beste kamer".

Voo: Ze zeien wel: "Now mo'k eers nao Jān", as ze nao 't huusken mozzen.

Loch: In de börgerhuze was 't huusken heel vrogger vake buten; later achter in de schure of biekökken en nog later in den gang.

Zut: In den Polsbrook hadden 6 - 8 huze samen één plee.

Nee: Heel vrogger zat 't huusken achter op de delle, bij den niendure.

Did: 't Huuske zat naeve de koestal veur op de dael. Ook zat 't wel 's achter op de dael naeve de koestal. In één enkel geval zat ter vrogger gin deur veur 't huuske.

Hen: Soms was 't huusken 'n lange gang --net zo lang as de koestal of 't varkenshok diepe was. Dat nuumden ze dan de HUUSKESGANG. [Ok: Ruu].

Zel: 't Huusken was op de boer wel in 't mantelpotshok afgetimmerd met 'n gedien der veur.

Vor: Bi-j 'n buurman hadden ze 'n tonne met 'n HUUSKESBRILLE der op. [Ok: Lar]. At dén tonne vol was, mossen ze 'm nao de mesvaalt dragen en ummekieperen op de koemes en de varkensmes.

Bor: Tut in de viefteger joren waren der nog tunnekes, dee alle wekke deur de gemeente op-ehaald wodn.

Aal: Was de tonne vol, dan wodn ze met ne stok dén deur de twee oorne van de tonne estokken wodn, uut-elicht en deur twee man veurzichtig op den kroewagen ezet, naor 't land ekroed en door läög emaaft met den alenschepper.

Lich: In de straote --in 't darp dus-- wodn de stronttonnen op den kroewagen oet-ebrecht.

Eef: Meestentieds was ter 'n putte, dee ze BEERPUTTE neumden. Maor der waren ok vake nog tonnen.

Hen: Bi-j sommege mensen hadn ze gien HUUSKESPUTTE, maor 'n tonne. Die mos um de zovölle tied uut-ebrecht wodn. Iemand had twee tonn, zodat as ter ene vol was, hie niet met-ene läög-ebrecht hoeven te wodn. Op 'n keer ston 'n volle tonne achter 't huus. 't Jonge volk uut darp hef toen de tonne schuun tegen de veurdeure ezet, die naor binn lösging... [UUTBRENGEN, LÄÖGBRENGEN].

Ruu: Ok op de boer hadn ze vrogger 'n tonne. Later kwam der 'n putte: de HUUSKESPUTTE. Dee was nooit verbonden met de alenputte [Ok: Vor, Haa, Aal, Dre, Baa, Bro].

Hen: As 't kon, wier bi-j ons de huuskesputte maor één keer in 't joor läög-ehaald. Dat was veur 't knollen zaejen, achter in juli of begin augustus --met Sunt-Jaopink dus. Door grujen zukke goeie knollen op. [LÄÖG-HALEN].

Bel: 't Kwam in de HUUSKESBAK. [Ok: Wīn].

Meg: Zo nao 1920 zun de zinkputten en septietanks gekommen [ZINKPUT, SEPTIE-TANK].

Eib: Naost 't hoes lae mangs ok wal 's ne sloot en door kwam alles in.

Sto: De uutwerpsele kwamme rechstreeks in 'n zudgraaf.

Zwi: Op de tonne heurden 'n HUUSKEN-BRILLE.

Bor: 'k Hebbe 't wel met-emaakt dat a¹J den dekkel van de tonne afhaalden, ie de maaien onder an de BRILLE zaggen kroepen.

Zed: Vroeger hieng in 't huske 'n p¹tenkske met 'n spieker woor krante-papier aan hieng: um te laeze en de kont aan af te vaege.

Bor: Vrogger wodn de inhoud gebruikt veur 't land. Zo kon 't gebeuren dat ter 's ene deur de bene kreeg van de vrouwe, umdat e op vesite 'n hoop mos doen. Ze zae: "Ie hadn toch wel könn wachten tutda'j weer thuus wazzen".

Bel: Mest was betuun; daorumme zaeden ze: "Met elken dreed bu'w bli-j. Daor kö'w umgeliëks nog wal 'n keultjen op vebouwen".

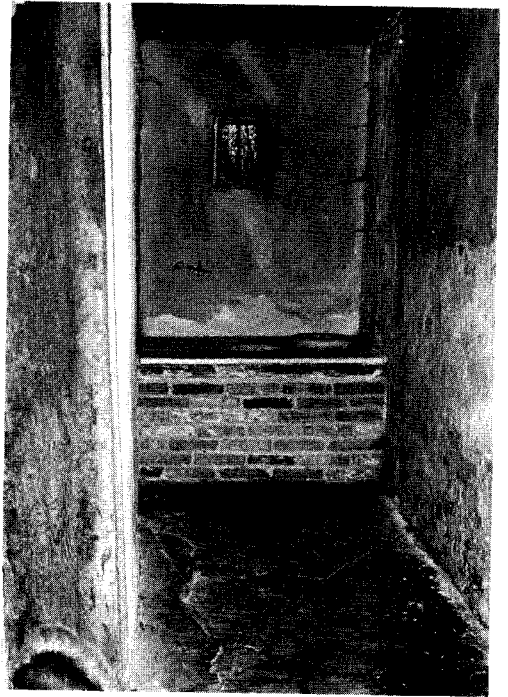
Acht-Tw 1948:

As ter 'n gat in is, is ter gen gat
in.
En as ter gen gat in is, is ter 'n gat
in.
Ra, ra, wat is dat? (Antw.: dn bril van 't husken) [Wanink 1, 98].

BI-JKÖKKEN

De bi-jkökken is de ruimte van 'n börgerhuus woor vrogger de was edaon wodn en dee noe nog vake as bargplaatse gebruikt wodt.

- 01 BI-JKÖKKE(N): Rek, Bel, Gen, Voo, Net, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Rha, Sto, Zed.
02 BI-JKÖKKENE: Lich, Aal, Bre, Win, Kot, Din.
03 BI-JKEUKE(N): Wich, Eld, Lat, Zev, Groes, Did, sHe, Pan, Her, Aer.
04 BIE(J)KÖKKEN: Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Doet || Mar.
05 BIE(J)KEUKEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Ste || Bat.
06 BIJKEUKE(N): Ulf, Eld, Tol, Ang, Lob.
07 ACHTERKÖKKEN: Eib, Voo.
08 WASKÖKKE(N): Zed || Vre, Hei, Boch, Sud.
09 WASKEUKE: Lob.
10 WASHOK: Gor, Eef, Gie, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Aer, Lob || Wilp.
11 ACHTERHUUS: Zut.
12 SCHUURKEN: Loch, Aal.
13 SCHUURTJEN: Loch.
14 SCHURE: Haa.
15 SKURE: Eib.

Huusken, Erve "Kots", Lievelde.

16 BERGING: Meg, Zel, O1b, Did.

17 BARGHOK: Groes.

|| waskamer: Ges, Raes, Rhe, Sud, Anh.

|| waskeuk: Emm, Elt.

|| naewenkamer: Anh.

|| bugelkamer: Boch.

Lat: Vrogger ha'j die niet; tegeswoordēg zun ze der wel. Wi-j nume ze "washok" of "bi-jkeuke".

Did: Vrogger was dat de "bi-jkeuke"; now hiet 't "berging".

Lob: Ien de bijkeuke ston de wasmēstēn, 't fenuus, 'n taofel en 'n paar stoele. Ook de potte en de panne stonne der duk; borde en 't glaswerk nie; die had gi-j ien de keuke staon.

Zut: De burgerhuzen hadden vake 'n achterhuus, dat deur 'n aoverdekt plaetsken gescheiden was van 't veurhuus. In 't achterhuus werd gekaokt, gewassen en soms ook gegaeten.

ZOLDER

01 ZOLDER: Acht, Liem.

02 ZÖLDER: Gen, Meg, Doet, Sto, Zed.

03 ZULDER: Zev, Pan, Lob.

VLIERING

- 01 VLIERING: Gor, Zut, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Din, Voo, Sil, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Oib, Ang, Sto, Pan, Lob || Bat.
02 VLIERING: Gees, Gels, Bel, Key, Baa.
03 BAOVENSTE ZOLDER: Eib, Bro.
04 BÖUVENSTE ZOLDER: Bel.
05 BÄÖVENSTE ZOLDER: Wesd.
06 BAOVENSTE ZÖLDER: Meg.
07 BAOVENSTE ZULDER: Zev.
08 LESTE ZOLDER: Eib.
09 DAKZÖLDER: Meg.
10 BERGZÖLDERKEN: Zut.
11 ZOLDER: Lich.
12 PLAT: Win.
13 BAOMM DE KAMERS: Harf.

GANG

- 01 GANG: Gor, Zut, Wich, Lar, Zwi, Bel, Groen, Lich, Aal, Gen, Voo, Meg, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Oib, Ang, Lat, Wesv, Sto, Zed, Pan, Lob.
02 GANK: Gor, Harf, Alm, Zut (old), Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Tol, Zev || Bat.
03 GANGE: Eef.

KABOF

- 01 KABOF: Gor.

Gor: 'n Kabof was 'n höksken veur de keukendeure; veur de tocht. Door zetten ze dan de klompen neer as ze der in kwammen.

PETÄÖLTJEN

- 01 PETÄÖLTJEN: Lar, Lich.
02 PERTAOILTJE: Lob.

Lar: 'n Petäöltjen kree'j, a'j 't kamneē dwas op de butenmure naost de butendeure hadn staon en der nog weer 'n deure zat nao de kökken.

AOVERLOOP

- 01 AOVERLOOP: Acht, Liem.
02 OVERLOOP: Harf, Vor, Groen.
03 OVVERLOOP: Aal, Bre, Win.

04 AÖVERLOOP: sHe.

Zut: As ter meerdere deuren waren, neunden ze de aoverloop: PE'TAOL.

PLONDERKAMER

Acht 1882: PLONDERKAMER "rommelkamer" [Telge 2, 100].

ZIEDKAMER

Din 1970: Zien moeder had den timmerman en de metselder besteld um de ziedkamer veur warkplaatse in te richten [ADW 6, 3, 28].

WIEME

De wim of wieme was de plaatse woor vrogger spek, worst en vleis gewoonlek in bewaard wodn. 't Was 'n lösse ruumte an de zolder, bestaonde uut spielen wooran spek, worst en vleis hingen. De wieme was heel vake in de kökken, maor toch ok nog wel in de gang. In de grote kökken zat e haoste nooit.

In de kökken zat e vake naost den bozem, maor ok nog wel is in 'n hook. 't Meeste hing der spek en wos in, maor ok ander vleis wodn der wel in bewaard. Ton der andere conserveringsmeugelekheden kwammen, raakten de wieme in onbruuk, al is e ok tegenswoordeg nog wel in boerderiejen anwezeg.

- 01 WIEME: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet / Acht ca. 1830 [Telge 4, 11], N.Acht 1857 [Telge 4, 47], Acht 1882 [Telge 2, 151], Aal 1964 [Rots 1, 15], Win 1971 [Deunk 1, 276] || Vre, Ges, Slo, Hei, Sud.
02 WIEMEN: Gels, Haa, Nee, Eib, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 212] || Bork.
03 WIEM: Zed (soms).
04 WIM: Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Oib, Does, Ang, Gies, Lat, Sto, Zed / Sto 1982 [Telge 3, 173] || Dnb, E11, Anh.
05 VIM: Groes, Did, Zed || Emm, E1t.
06 WIMME: Gor, Eef, Zut, Zel, Doet, Hum, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol.
07 HÖSTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 114].

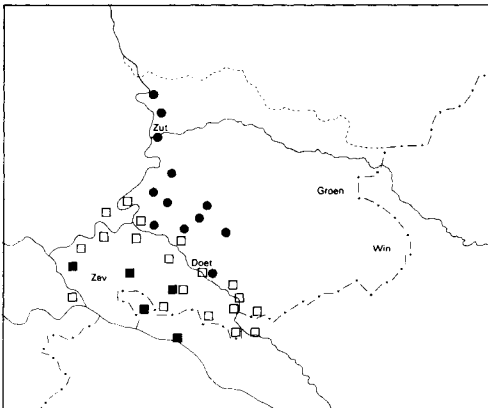
|| vieme: Raes, Boch.
 || 'veme: Rhe.

Zonder name bekend in: Wesv, Zev, Pan, Lob || Mil.

Olb: De wim wier gemaakt deur 'n paar Tatten --de WIMLATTEN-- tegen de zolderrribben te spiekeren. Doorop wieren de wostespielen gelegd.

Voo: In de balkes onder de zolder zatten gleuven; doorin kwammen de vleisspielen. Of der wieren latten naeven de balkes getimmerd.

Hen: 'k Heb de wimme op verschillende plaatzen zien zitten. Altied zat e in de buurte van 't vuur, vake an één van de beide kanten of der midden baoven. Hie zat altied tussen de zolderrribben.
Nee: De wiemm zat tussen de balkens van 'n zolder, naost 't vuur of de kachel; nooit ter baoven onder den bozem. Dat kon neet met 't oge op 't stoeven.

□ wim 04

■ vim 05

● wimme 06

Dit kaartjen en 't volgende vult me-kare an.

In de Liem en angrenzenden Acht en langs den Iesselt komt woorden met 'n i veur ("wim").

Vars: In verband met 't lekken en 't in- en uuthangen zat de wieme nooit baoven taofel, stule of fenuus.

Bel: De wieme was bovven in de kökken. T Leefste nog veur 't bovvenlech, bovven de butendeure. Dan können de leu dee der langes kwammen zeen, hon dik spek ze wal hadn.

Gen: Meestal kwam i-j met de veurdeur in de gang en anders met de veurdeur in de kökken. Door hieng ook 't spöl in de wim.

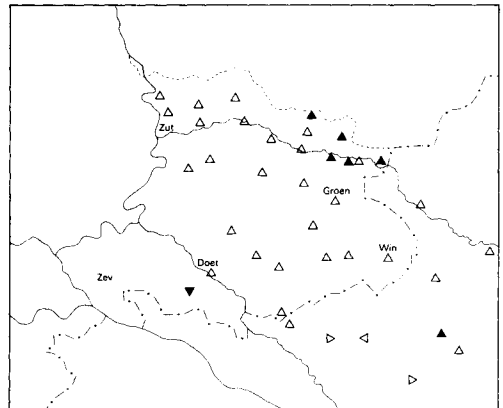
Did: 't Dreuge van spek en vleis wier in de woonkeuke gedaon; daornao hieng 't ien de gang.

Eef: De wimme zat meestal op 'n mooie dreuge plekke in 't huus; dat kon 't daagse vertrek waenn, ok de grote kökken, soms de gang.

Zut: Arme mensen in Zutphen hadn geen veurraad; dus ok geen wimme.

Sto: De arme luj verkochte 't baetere vleis --schink, wös-- um eiges 't witte spek te aete.

Wich: In de wieme hing: wos, spek, naegelholt, schellasse, tonge van de koe en ham. Bie arme mensen hing al-lene maor spek, al 't andere verkochten ze.

△ wieme 01

▷ vieme

▲ wiemen 02

◁ veme

▼ wiem 03

Op 't veurege kaartjen is an-gegeven dat in de Liem en angrenzenden Acht en langs den Iesselt woorden veurkomt met 'n i ("wim"). Worden met 'n ie komt in 't grootste deel van den Acht en in Wfa veur.

Win: In de wieme hing: woste, bollen of zieden spek, schinke, katte (mage met vulling van vleis en spek), endekespungel (dikke darm evuld met roggemael en spek), ribbokes en naegelholt.

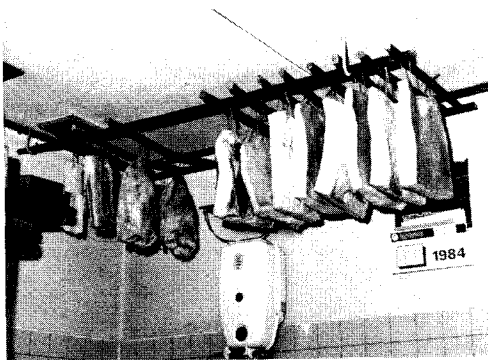
Gen: In de wiem hing: bloedwos, lae-
verwos, de zware- maag (de maag van 't
varken, krang, volgestopt met zweurd-
jes en vleisresten en dan dicht-
genaaid), metwos, spek en schinken
--naodat ze 14 dage in 't zalt hadde
gezaete.

Gees: 't Mooiste vleis hing in de
wieme vuuran. De epsenpeutjes --dee
neet zo eugelek waren-- hingen achter-
an; dan kwamen de ziejen spek en
helemaale vuuran hingen de schinken.
De ziejen spek hingen umme en umme met
de zwoorden tegen mekare òf met de
vleiskanten tegen mekare. De schinken
hingen altied met de zwoorden naor de
butenkante, umdat dat de gladde, dus
de mooiste kante was. De vleiskante
wodn vake wat wit deur 't zolt en dat
was gin mooi gezichte.

Net: As ze goed dreug en hard ware,
konde spek, metwos en schink wel twee
jaar bewaard worde in de wim. Ze wiere
meestied in linne zek, gedaon, dan
konde der geen vliege bf-jkomme. [Ok:
Meg].

Eef: In de zomer wed 't spek en vleis
in de wieme in-epakt in (vetvrie)
slagerspepier, zodat de vlegen en
brommers der neet bie kann. Door was
men bange veur, want van brommers
kree'j maaien en woor 't neet zo
schone was "velen de maaien van waelde
uut 't spek".

Liem 1842: K.: "Wi-j hebben al in zes
waeken geen spek meer". H.: "En Jut
heit de balken nog vol met metworst en
spekzi-jen, zo dik as twee vuust" [GV-
alm 160].

*Wieme met v.l.n.r.: deurwassen spek,
schinken en bollen spek. 't Vleis hönk
met tōwkes an de spielen, dee op de
wiemehölter ligt.*

Loch 1882: Den ongel hong bie 'm ook
maor zo in de wieme, zonder dat ter
wat umhen was. Daor dejen de vlegen 's
zommers mee wat ze wollen [Wansleven
1, 474].

Lar 1927: Nooit za'k vergetten dawwe
op 'n middag an 't soep etten wazzen.
De taofel stond net onder de wieme,
die vol spek en vleis hong, 't was in
de veurzommer, as de maden der uut
valt. Dan bunt ze dikke en vet. 't
Sprekwaord zeg jao: "'t Geet 'm as de
maden, dee van weelde uut 't spek
valt". Nou, dee heerschoppen velen ons
in de soep. "Vars vleis, vars vleis",
zae de boer en vrat ze zo mee op. Maor
ik schaove den telder achteruut [Heu-
vel 1, 95].

Dre 1982: Toen de vader van de knecht
'n keer ziek was en de boer 'm op wol
zuken, zei hi-j tegen de boerin: "Za'k
maor 'n metwos metnemmen; wi-j hemmen
der toch nog zat in de wim hangen"
[Lucassen 1, 34].

Zed 1982: Ien de vim --dat wazze
tātjes tusse balkes tege de zolder--
hieng de wos, kat-ien-de-zak, schink
en alles wat ter van 't geslachte
varke te aete aover was geblevve [Köpp
1, 20].

Acht-Tw 1948:

Baoven in de höste,
Hangt de spielen met wöste.
[Wanink 1, 114].

Vars: De gewoonten endern zich toe de
vrouwluu kann weksen, Toe gongen de
metwors en 't meeste vleis de flessen
in. 't Spek en de andere wörste bleven
in de wieme.

Eef: Veur de laatsten wereldoorlog
kwam 't wekken in gebroek; eers de
greuntn, maor al gauw ok 't vleis. Dat
was neet zo zolt as 't andere vleis.
Naor de Tweeden Wereldoorlog kwam de
diepvrezer; eers ko'j zo'n kluus huurn
veur 'n jaar of zo bie 'n slager in 't
darp, bie 'n krudenier of bie de Coop-
ratie en toen kree'j al gauw da'j
oezelf zo'n dink kon toestellen. Op 't
platteland hef noe haost ieder-en-ene
zo'n vrezer.

Meg: In verschillende olde huu:s kö'j
nog de iezers aan 't plafon zeen,
wooraan de spielen wieren op-gehangen.

Gels: Der bunt nog verscheidene wiemm,
maor ie könt ze neet meer zeen umdat
de zolderingen leger emaaft bunt.

Zed: Wimme bun nog te vinde in hele
olde boerderi-je in de Achterhoek.

Gen: Wi-j gebruiken de wim tegeswoordeg ook nog; maor dan geet 't vleis nao 'n paar dagen in dn diepvries.

Nee: Bie mij thoos wodt dn wiemm nog gebroekt; allene veur spek en wos.

Bre: Bi-j ons wodt de wieme teggenswoordeg bi-j winterdag ebruukt um de wasse te dreugen; dus as dreugrekke.

Hen: Al was 't etn niet lekker uut de wimme, toch denk i-j der met weemoed an terugge.

Kiek ok bie: spekkaste, vliegenkaste.

ONDERDELEN VAN DE WIEME

SPIELEN

De spelen bunt de slietjes woor spek, worst en vleis an hangt in de wieme.

- 01 WOSTESPIELE(N): Wich, Nee, Aal, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Bro, Baa, Oib, Ang, Gies, Zev, Sto, Zed / Sto 1982 [Telge 3, 175] || Boch. (Verg. krt. b).
- 02 WOSTENSPIELE(N): Eef, Loch, Bor, Bre, Net, Zel. (Verg. krt. b).
- 03 WOSSIPLEN: Gor, Meg, Doet, Lat, Groes || E11.
- 04 VLEISSPIELE(N): Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Zel, Zed. (Verg. krt. b).
- 05 SPEKSPIELE(N): Meg, Gies, Lat, Groes, Zev, Sto, Zed, Pan, Lob / Sto 1982 [Telge 3, 139] || Dnb, E1t. (Verg. krt. b).
- 06 SPIELE(N): Gor, Alm, Bor, Gels, Nee, Eib, Aal, Gen, Meg, Net, Zel, Hen, Tol, Did, Sto / Acht 1882 [Telge 2, 123], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 185], Aal 1966 [Rots 2, 15], Eib 1980 [Telge 1, 78] || Rhe, Sud, Emm, E1t. (Verg. krt. b).
- 07 SPIELEKENS: Zut.
|| vleesspielen: Raes.
|| vlaispielen: Anh.
|| sjezen: Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Rhe.

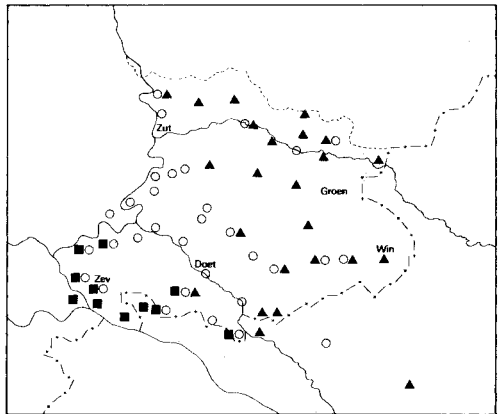
Eef: Wostnspieren bunt ekenhöltjes dee pecies tussen de balken pasten van de wieme; ze bunt eschild: de baste is ter af.

Loch: Vleisspielen wodn 't leefste emaakt van hazelnöttenholt, talholt, voelboomholt of sprakelholt, want dat was mooi recht en glad holt.

Bel: 't Geslachte wodn met paktouw an de vleisspielen ehangen. Heel vroger wodn 't spek en vleis op-ehongen met wedden. Dee vebowden ze zelfs. Dan hoven ze gin touw te kopen.

Bre: 't Spek wodn met töwkes an de vleisspielen ehangen.

Din 1981: Nao 't zaiten kwammen de zieden spek en de schinken bi-j de dreuge wörste in de wieme te hangen an de vleisspielen, die met de vleisgavel umhoge wiern estokken en dan veurzich-teg draejen tut de spele an weerskan-ten röst hadde [J. Keuper 1, 133].

- woste(n)spiele(n) wostspielen 01-03
- ▲ vleisspielen 04
- spekspielen 05

In de Liem neunt ze de spelen "spekspielen"; in 't grootste deel van den Acht "vleisspielen". Tussen disse beide gebieden in praot ze van "wostenspielen". Duudt dat ter op dat in de Liem in de wieme vake spek hing, in de streek van den Olden Iesselt worst en in den Acht vleis? As dat zo is, dan kö'j zeggen dat de Liem minder rieke was as den Acht en dat den streek van den Olden Iesselt ok wat dat anbelangt 'n aovergangsgebied is.

WIEMEHÖLTER

Vake ligt de spelen op belkskes, dee met haoken an de zoldier vaste zit.

- 01 WIEMENHÖLTER: Eib / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 213].
- 02 WIEMENHÖLTERE: / Win 1972 [Deunk 1, 276].
- 03 WIEMENBEUME: Bre.

Bre: De vleisspielen ligget dwas op de wimmbeume.

WÖSTEGEK

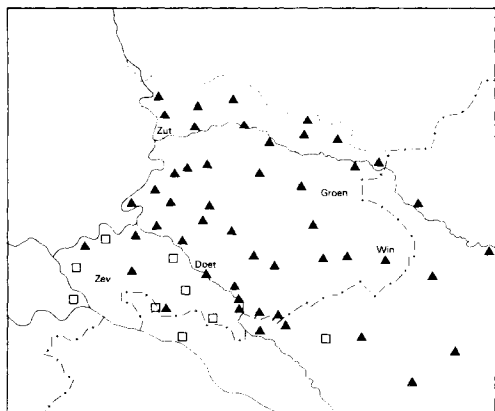
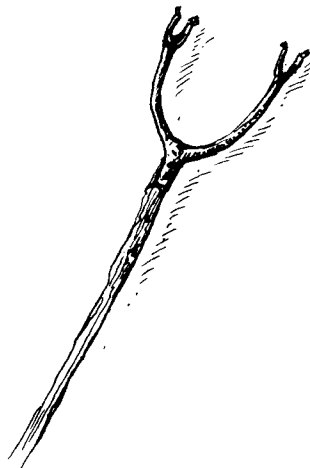
Acht-Tw 1948: WÖSTEGEK: "korte, dikke stök met dwärsstokken, waaraan worsten in de wieme worden gehangen" [Wanink 1, 215].

VLEISGAVEL

De vleisgavel is de vorke voor spek, worst en vleis met uut de wieme ehaald wodt.

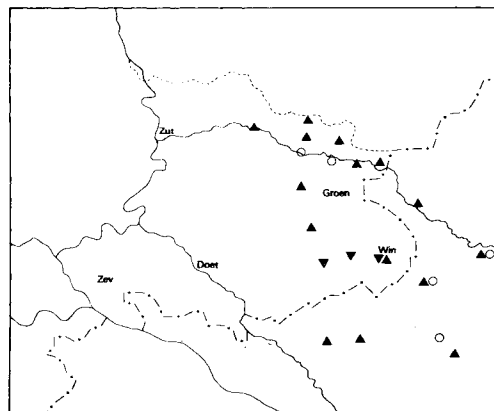
- 01 VLEISGAVEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Gen, Voo, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Did, Sto / Sto 1982 [Telge 3, 165] || Sud.
 02 VLEISGAEVEL: Eef.
 03 VLEISGAFFEL: Aal, Din, Vars.
 04 VLEISGAFFEL: Loch, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Win.
 05 GAFFEL: Bor, Haa / Eib 1980 [Telge 1, 24] || Ges, Slo, Bork.
 06 VLEISGAFFELE: Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 265].
 07 SPEKGAVEL: Net, Gies, Groes, Sto, Zed / Sto 1982 [Telge 3, 139] || Dnb.
 08 WIMGAVEL: Gen.

- 09 REUKGAVEL: Zev.
 10 GIFFEL: Zev.
 11 VLEISVORKE: Zwi, Eib.
 12 SPEKVÖRK: Wehl, Groes.
 13 SPIELVÖRK: Meg.
 14 WIMVÖRK: Meg.
 15 SPEKHAOK: Groes.
 || vleesgaffel: Vre, Ges, Slo, Hei, Rhe.
 || vleisgabel: Anh.
 || vleesgabel: Raes.
 || worstegaffel: Boch.
 || worsthaok: Emm.

- ▲ "vleis" in samenstellingen met -gavel, -gaffel, -vorke e.d. 01-05, 11
 □ "spek" in samenstellingen met -gavel, -vörk e.d. 07, 12, 15

Ok uut dit kaartjen kö'j misschien opmaken dat spek in de Liem 'n grotere rolle espöld hef as in den Acht, woor spek bie de benamingen veur de vleisgavel neet veurkump.

- ▲ vleisgaffel, worstegaffel 04
 ▼ vleisgaffele 06
 ○ gaffel 05

De woorden "gaffel" en "gaffele" komt allene veur in den O Acht en in WFa. "Gavel" is de meest bekende benaming in den aoveregen Acht en in de Liem.

Bor: Veur 'n gaffel zeuk ie oe in 'n bos 'n mooien stramp uut. An beide enden van den stramp maak ie dan 'n iezervaste, woor de wostenspielen inpast. Soms ko'j in 'n bos wel is 'n stramp vinn, woor an beide enden op dezelfde heugte weer kleinere strampen zit. Dan ha'j der ene helemaole van holt --'n zogenaamden tweestramp-- en dat was wel heel bezunder. In later tied waren de gaffels helemaole van iezervaste; ton ko'j ze in de winkel kopen.

Bre: Veur de baovenste gaffeltjes nammen ze wal de sporen, dee bi-j 't peerdri-jen in gebroek wazzen.

Lob: Der wier geen vork gebruik; gi-j ging gewoon op 'n stoel staon.

BOZEMWIEME

De bozemwieme is de ruimte in de bozem of schossteen, woor vleis, worst en spek edreugd wodt. Hoewel 't dreugen van vleis, spek en worst weinig zelf edaon wodn, is disse ruimte aoveral bekend. Hee wodt meespat gewoon an-eduud as: WIEME, WIMME, WIM vake met de omschrieving "in de bozem", "in de boezem" der bie. In later tied was disse ruimte nog wel is in 'n bakhuus.

- 01 BOZEMWIEME: Ruu.
- 02 BOEZEMWIEME: / Lar 1927 [Heuvel 1, 17].
- 03 ROKEREJE: Nee.
- 04 ROOKGAT: Doet, Ang.
- 05 REUKGAT: Zev.
- 06 REUKHOK: Sto.

- 07 ROOTZOLDER: / Win 1971 [Deunk 1, 196].
- 08 ROOKZOLDER: / Harv 1964 [Oelenwanne 82].

Bre: In de bozem zat ok ne wieme. Doorin wodn 't vleis en spek ehangene um ereukt te wodn en gauw te dreugen uut de pekkele. Daornao kwam 't in de wieme naost den bozem te hangen.

Zel 1928: Doo-t ze de pense zo wat vol hadden, vrieggen de jagers um metwors uut de schossteen, rolpens en zuk greien dan vratten ze tegen mekare in de wedde [Bouwmeester 1, 81].

Kot 1925: Mannege doeve en manneg kenientken hadde Miene al onder den potdekkel estopt. 't Was wal rech aardeg as men is zo wat hadde. 't Smaakten waer is luk anders as spek uut de wieme of vleis uut 't kuven of worste uut den schorsteen [Meinen 3, 34].

Verg.: rookkaste.

ROOKKASTE

- 01 ROOKKASTE: Lar.
- || reukerkamer: Sto.
- || spekbönniken: Ges.

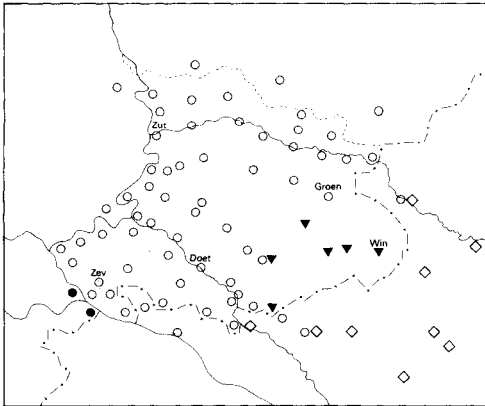
Lar: 't Spek en vleis hingen eers 'n tiedjen in de rookkaste. Dat was 'n kasjen op zolder dat in verbinding ston met de schossteen, zodat de rook der in kon kommen.

HOOFDSTUK 3

MEUBELS

TAOFEL

- 01 TAOFEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Bro, Tol, Oib, Does, Ang, Gies, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Sto, Zed, Pan Aer, Lob || Ell, Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Boch, Sud, Emm, Eit.
- 02 TAOFELE: Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars.
 || toffel: Mil, Dnb.
 || dis: Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch, Anh.
 || disk: Vre, Slo.

- taofel 01   ● toffel
 ▼ taofele 02   ◇ dis(k)

In Acht en Liem is 't meest bekende woord: "taofel". Allene in 'n paar plaatsen in den O Acht zegt ze "taofele". WFa hef: "dis" en "disk", maor in 't an de Liem grenzende deel van Du is 't woord "taofel" wel weer in gebruik.

SOORTEN TAOFELS

KLAPTAOFEL

De klaptaofel is 'n ronde taofel op drie peute, woorvan 't blad op-eklapt kan wodn, zodat de taofel bienac gin ruimte meer innömp. Uut de antwoorden blik, dat dissen taofel in de (Zuudwesteleken) Liemers neet zo völle --of helemaols neet-- veurkump/veurkwam. Ok uut de antwoorden op de vraogen aover onderdelen van dissen taofel blik dat.

- 01 KLAPTAOFEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Aal, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Lat, Groes, Zev, Did || Haak, Emm.
- 02 KLAPTAOFELE: Lich, Aal, Win, Din / Acht-Tw 1948 [Wanink 122].
- 03 KLEPTAOFEL: Bel, Vars.
- 04 OPKLAPTAOFEL: Wich, Eib, Bel, Net, Zel, Sto || Wilp, Bat.
- 05 OPKLAPTAOFELE: Bre.
- 06 OPSLAGTAOFEL: Groen / Gels 1928 [Krebbers 1, 89].
- 07 KÖKKENTAOFEL: Vor, Bel, Baa.
- 08 KÖKKENTAOFELE: Win.
- 09 RONDE TAOFEL: Gels, Bel, Voo, Net, Dre || Sud.
- 10 RONDE TAOFELE: Lich, Bre, Win.
- 11 ZANSE TAOFEL: Zed.
 || roende taofel: Vre.
 || klapdis: Ges, Raes.
 || opslodis: Anh.
 || kökkendis(k): Vre.
 || bokdis(k): Vre.
 || roenden dis: Boch.
 || aetdisk: Slo.

Gor: Dit antwoord schriev wiele an de Klaptaofel.

Lar: As 't etten op was, wodn de Taofel op-eklapt en an de kante ezet.

Ruu: Op de plaatse woor de vrouwe al tied an taofel zat, zatn de meeste krassen: 't was eur wark um brood en stoete op taofel te sniejen.

Klaptaafel. Dudelek bunt 't kruus, de vere, 't blok, 't kussen en 't taofelblad te zien.

ONDERDELEN VAN 'N KLAPTAOFEL

KRUUS

't Kruus is de T-vormege verbinding tussen de drie peute.

- 01 KRUUS: Gor, Ruu, Loch, Zwi, Nee, Rek, Aal, Vars, Zel, Doet, Sto, Zed Mil.
- 02 KRUUSHOLT: Vor.
- 03 KATTENPLANKE: Eib.
- 04 KATTEPOOT: Din.
- 05 KATTENTÄUFELKEN: Win.
- 06 KATTENSTOOL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 119].
- 07 SCHEIJNG: Wich.
- 08 SCHRIT: Loch.
- 09 VOOT: Gees.
     || steeg: Ges, Emm.
     || kiekvos: Vre.

— In 'n paar plaatsen wodt onderdelen van 't mechaniek eneumd, woormet 't blad vaste-ezet wodt.

Loch: Met 'n VERE, 'n KNIPPE en 'n KLINKE wodt de taofel vaste-ezet.

Nee: De taofel wodt vaste-ezet met 'n VERE en 'n KRAMM, woor de vere achter-slöt.

BLOK

't Blok is 't veerkante stuk holt, woorop 't taofelblad lig, as de taofel uut-eklapt steet.

- 01 BLOK: Ruu, Nee.
- 02 BLOKKUSSEN: Ruu.
- 03 KUSSEN: Harf.

TAOFELBLAD

't Blad van 'n taofel wodt algemeen TAOFELBLAD of BLAD eneumd.

Bor: Nao den Tweeden Oorlog kwammen der wel kleedjes aover de taofel te liggen.

Ruu: 't Taofelblad mos van lindenholt waenn; dat wodn bie 't schoeren 't mooiste wit.

ANDERE TAOFELS

Behalve de klaptaafel waren der vroger in Acht en Liem völle eenvoudige, veerkante of langwarpege taofels, vake met 'n la der in woorin leppels, vorken en messen zatten.

Pas nao den Eersten Oorlog kwammen der andere, mooiere taofels.

Bel: In bi-jnao alle huze hadn ze bezunder de ronde taofel nog ne taofel op zied teggen de mure staon. Dee was veerkant of lankwarpeg.

Zut: Der waren rechthoenge en vierkante taofels in allerlei grootten, vake met 'n laadjen wäörin messen, vorken en laepels opgeborgen werden. Der lag altied 'n zeiltjen op, wit of gekleurd, dat op de punten 't eerste sleet.

KLEPTAOFEL

De kleptaafel is 'n taofel dee met hengsels an de mure vaste-emaakt is.

- 01 KLEPTAOFEL: Lich.

Ok bekend in: Wesd.

Wesd: 't Was 'n taofel veur de mure an; die had twee scharnieren an de mure en die kon neer-eklapt wodn. Dan ston e met één poot op de grond.

PAPTAOFEL

01 PAPTAOFELE: Win.

Ok bekend in: Aal, Voo.

Win: 'n Paptaofele was 'n taofele met 'n rond blad. In dat blad hadn ze ronde gaetere emaaft waoroet de pap egaetene kon wodn.

UUTTREKTAOFEL, UUTKLAPTAOFEL

Der bunt veer modellen: bie één taofel kan 't taofelblad langer emaaft wodn deurdan an twee kanten stukken uut-eschaoven könt wodn (dat is vake 't geval bie veerkante taofels); bie 'n ander model könt in 't midden één of meer stukken in-ezet wodn (dat kan bie ronde en veerkante taofels 't geval waezen). Bie 'n derde model könt twee (vake ronde of ovale) bladen uut-eklapt wodn, en bie 't veerde model köj an de beide korte kanten 'n blad anstekken. Al disse soorten taofels stonn vake in de beste kamer/grote kökken.

benamingen veur model 1 en 2:

- 01 UUTTREKTAOFEL: Gor, Alm, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Voo, Net, Sil, Zel, Doet, Wehl, Hen, Baa, Tol, Ang, Groes || Bat.
02 UUTTREKTAOFELE: Bre, Din.
03 UUTTREKKINGSTAOFEL: Harf.
04 UUTTREKKENSTAOFEL: Tol.
05 OETTREKTAOFEL: Nee, Eib, Rek.
06 SCHOEFTAOFEL: Eef.
07 KLAPTAOFEL: Groes.
08 TREKTAOFEL: Lob.
09 INLEGTAFEL: Baa.
|| oettrekdis: Ges.
|| oettrekkendis: Raes.

Eib: 'n Oettrektaofel had 'n veerkant baovenblad met an weerskanten 'n stuk da'j door onderhen kon trekken, woordur hee groter wodn.

Groes: Bi-j 'n uuttrektaofel mos gi-j de blaai aan beie zied uuttrekke; bi-j 'n klaptaofel ginge ze der ien.

benamingen veur model 3:

- 01 KLAPTAOFELE: Win, Din, Vars.
02 KLAPTAOFEL: / N Acht 1857 [Telge 4, 42].
03 UUTKLAPTAOFEL: Baa.
04 LATAOFEL: Gor.

05 HANGOORTAOFEL: Eef.

06 HANGOOR: / N Acht 1857 [Telge 4, 41].

Model 3; allene 't rechter blad is uut-eklapt.

benamingen veur model 4:

01 VEERKANTE TAOFEL: Aal.

Aal: An de kotte kanten zatten twee gaete; daor passen an elke kante de latten van 'n blad in wao'j de taofel met groter konn maken. Dee stukken wazzen der los bi-j.
Lich: Met hotn was ter nog ne kökentaofele met anstekblad.

BLOMENTÄÖFELTJEN

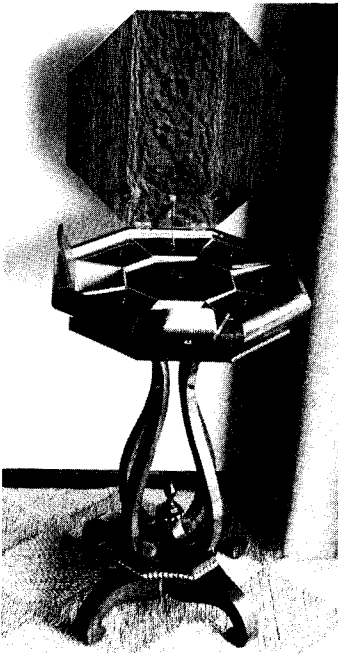
Blomentäöfeltjes bunt täöfeltjes op hoge peute en met 'n klein blad der op --vake ok hadden ze meer as één blad. Der stonn blomen in bloompötte op. Ze kwammen ok pas in gebruik nao den Eersten Oorlog en stonn vake in de beste kamer/grote kökken.

- 01 BLOMENTÄÖFELTJE(N): Zut, Loch, Bor, Nee, Lich, Aal, Win.
02 BLOEMENTÄÖFELTJE(N): Gor, Doet, Bro, Tol.
|| blomendis: Raes.

NAEJTÄÖFELTJEN

'n Naejtäöfeltjen is 'n täöfeltjen woorin 't naejgerei lig.

- 01 NAEJTÄÖFELTJEN: Bor || Emm.
02 NAEJTÄÖFELKEN: Win.

Naej-
täöfeltjen.

HALVE MAONTÄÖFELTJEN

'n Halve maontäöfeltjen is 'n täöfeltjen met 'n blad in de vorm van 'n halve cirkel.

01 HALVE MAONTÄÖFELKEN: Win.

SCHRIEFTAOFEL

Win 1978: Johan steet opens in 'n hel-telechte kamer vöör ne enorm grote SCHRIEFTAOFELE. Kort en zakelek zeg den tandendokter: "Uw kaart" [Van Loo 1, 75].

WASTAOFEL

'n Wastaofel is 'n taofel woor iemand zich an wassen kan; der staot o.a. 'n lampetkan en 'n lampetkomme op. Ie hadn ze neudeg umdat ter vake maor op ene plaatse water was te kriegen. Kiek ok bie: water.

01 WASTAOFEL: Eef, Bor || Emm.

— Nao den Tweede Wereldoorlog bunt ter taofels ekommen dee aoveral in Nederland in de kamers staot. Deur de metwarkers wodt enewmd: SALONTAOFELS, ROOKTAOFELS, KLOOSTERTAOFELS, TELEVISIETÄÖFELTJES en BIEZETTÄÖFELTJES. Twee of drie biezettäöfeltjes dee 'j in mekare könt schoeven, neumt ze in Loeh: MIMIETJES, in Etb: MIMIES.

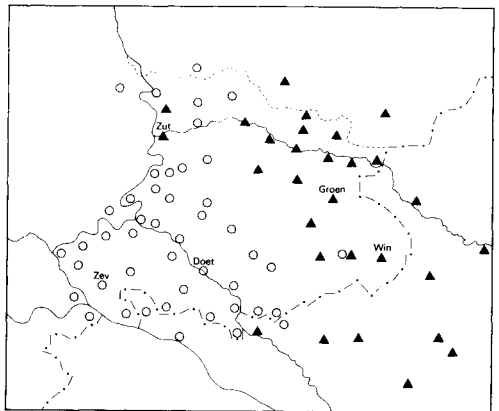
Wastaofel met wat ter bie heurt.

STOEL

01 STOEL, STOOL: Acht, Liem. (Verg. krt. c).

Gels 1928: As 't danken edaon is, gaot de steule achteruut [Krebbers 1, 90]. Rek ca 1950: Too-t-e (Hindrik) zien borreltjen op hadde, zat e dn stool an de kante en met 'n "Wal-te-rusten" gink 't op hoes an [Aant Nedsaks Inst].

Sto: "Zit niet op den stoel te ruile", wier der gezeid as iemand zien stoel niet met alle vier peut op de grond had staon.

○ stoel 01

▲ stoel 01

In den No Acht praot ze aover "stool"; dat woord is ok in WFa in gebruik. In 't aoverege deel van den Acht en in de Liem en angrenzend Du zegt ze "stoel". De oe is in dat woord vake wel langer as in 't Ned woord "stoel".

SOORTEN STOELN

KNOPSTOEL

- 01 KNOPSTOEL: Harf, Wich, Lar, Din, Voo, Zel, Doet, Dre, Hen, Groes, Zev, Zed || Wilp, Sud.
 02 KNÖPKESSTOEL: Tol.
 03 KNOPSTOOL: Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Aal, Bre, Win || Mar.
 04 KNÖPKESSTOOL: Ruu, Bor.
 05 KÖKKE(N)STOEL: Vor, Din, Meg, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Key, Baa, Sto. (Verg. krt. b).
 06 KÖKKENSTOOL: Eef, Loch, Eib, Rek, Bel, Lich, Bre, Win || Vre.
 07 KEUKESTOEL: Ang, Lat.
 08 BOERENSTOOL: Eef, Gees.
 09 DRAEJSTOOL: Aal.
 10 SPOTTELSTOEL: Gen.
 11 SPIELNSTOEL: Zel.
 12 STOEL: Alm, Zev, Did, Sto, Lob || Mil.
 13 STOOL: Gels, Bel, Groen || Vre, Bork, Raes, Boch.
 14 OLD-HOLLANDSE STOEL: Gor.
 15 DAEVENTER STOEL: Kep.
 16 HANNEK-RECHT-OP: Zev.
 || biezenstoel: Anh.

GEMAKSTOOL

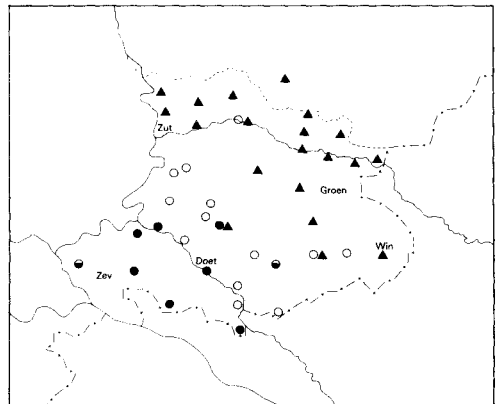
'n Gemakstoel is 'n stoel met arm-lön-nings.

- 01 GEMAKSTOOL: Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 71], Eib 1981 [Telge 1, 80] || Mar.
 02 GEMAKSTOEL: Gor, Harf, Alm, Zel.
 03 LÖNNINGSTOEL: Wich, Din, Gen, Sil, Wesd, Kep, Hen, Key, Baa, Tol.
 04 LEUNINGSTOEL: Meg, Doet, Dre, Ang, Did, Sto.
 05 LÄÖNINGSTOEL: Vars, Groes / sHe 1982 [Telge 3, 91].
 06 LÖNNINGSTOOL: Loch, Aal.
 07 ARMLEUNINGSTOEL: Zel.
 08 ARMLÖNNINGSTOOL: Bre.
 09 ARMSTOEL: Vor, Meg, Vars, Zel, Tol, Lat || Wilp.
 10 ARMSTOOL: Loch, Nee, Groen, Bre.
 11 LEUNSTOEL: Zev.
 12 LÄÖNSTOEL: Wehl || Emm.
 13 LÖNSTOEL: Eib, Aal.
 14 LUIE(N) STOEL: Zel || Mil. (Verg. krt. b).
 15 LUIEN STOOL: Groen.

De "Lebbenbrugge" bie Borculo. Links twee gemaksteule; rond de klaptaofel staot knöpkessteule. Op de grond is 'n keitjesvloere; onder taofel zit ter 'n figuur in.

- 16 MAKKELEKE STOEL: Sto.
 17 ZÖRGE: Hen, Tol.
 18 ZÖRG: Olb.
 19 FE'TEUL: Lob.
 || lönstoel: Sud.
 || leenstoel: Anh.

- ▲ gemakstoel, gemakstoel 01-02
 ○ lönningstoel, (arm)lönningstoel 03,06,08
 ● (arm)leuningstoel 04, 07
 ● läöningstoel 05

"Gemakstoel" en "gemakstoel" bunt woorden dee allene in den No Acht gebuukt wodt. Aoveral anders neunt ze 'n gemakkeleken stoel 'n "lönningstoel", "lönningstoel", "leuningstoel" of "läöningstoel".

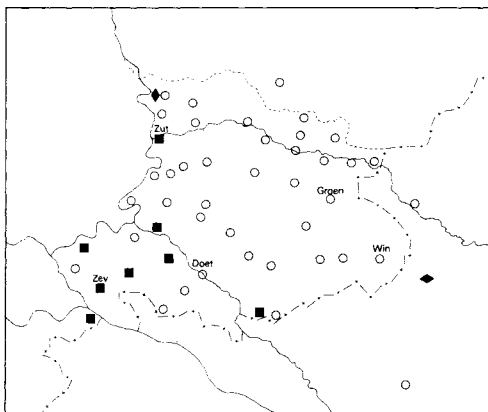
Win 1974: Ik zee mien moder nog zitten, naost 't fenuus, in dn olden gemakstool. Dat was ere vaste stae [Moespot 82, 43].

ONDERDELEN VAN 'N STOEL

MATTE

De matte is 't deel van 'n stoel wac'j op zit.

- 01 MATTE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Bro, Tol || Mar, Vre, Raes.
- 02 MAT: Doet, Olb, Sto, Zed.
- 03 BIEZENMATTE: Loch, Zwi, Bor, Hen, Tol.
- 04 BEZENMATTE: Lich.
- 05 BIEZEMAT: Groes, Sto.
- 06 STOOLMATTE: Rek, Bel, Aal.
- 07 STOELMATTE: Key, Baa.
- 08 STEULMATTE: Bre.
- 09 STOELMAT: Ang.
- 10 BIEZEN: Gor.
- 11 ZITTING: Zut, Voo, Wehl, Dre, Lat, Zev, Did || Mil.
|| zits: Slo.

- mat(te) 01-09   ◆ biezen 10
- zitting 11   ◆ zits

De Liem kent "zitting"; 't woord dat ok in 't Ned 't meest gebrukelek is. Maor, 't woord dat 't meeste op-egeven is --en dan veural in den Acht-- is: "mat(te)".

Zut: De zitting is gemaakt van goeie, gedreugde, al gaele biezen die flink in mekare gedraaid zeen.

Hen: Zalte biezen waren 't beste.

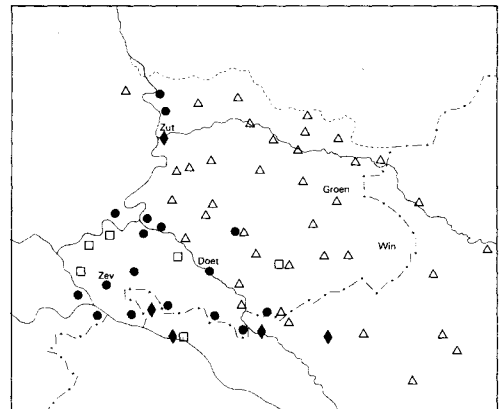
Vars: Emaakt van zute biezen.

Hen: In Hengel wonn 'n stulematter. In mien kinderjaoren mos ik door wel nao toe met 'n paar stule op de kruwagen. Ok kwammen der wel stulematters langs de boerderiejen.

Zel: De stulenmatters deien soms 'n gedreugden vissenlap tussen de matte vlechten. Door kwammen dan de katten op af, ze mieken de matte kapot met as gevolg gauwer 'n ni-je matte.

RUGLÖNNING

- 01 LÖNNING: Wich, Lar, Eib, Rek, Aal, Groen, Din, Sil, Wesd, Zel || Wilp.
- 02 LÖNNINGE: Gels, Lich, Aal, Vars || Vre, Ges, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 03 LÖNNINK: Tol.
- 04 RUGLÖNNING: Ruu, Loch, Bor, Gees, Eib, Aal, Kep.
- 05 RUGLÖNNINGE: Aal, Bre.
- 06 RUGGELÖNNING: Bre, Key.
- 07 RUGGELÖNNINK: Vor.
- 08 RÖGLÖNNING: Hen.

△ lönning(e), lönning 01-10, lönne

● leuning 11-13

□ läöning 14, läön

◆ leen, lene

't Ned woord "leuning" is veural in de Liem bekend. Door is trouwens 't (ol-dere) läöning ok nog wel op-egeven. In den Acht kump "lönning(e)" veur; dat woord is ok in WFa bekend. 'n Stuk of wat plaats en in Du hebt 't nog aover "leen" of "lene".

- 09 STOELLÖNNING: Bel.
 10 STOELLÖNNING: Baa.
 11 LEUNING: Meg, Zel, Does, Zev, Lob ||
 Mil, Dnb, Ell.
 12 RUGLEUNING: Eef, Voo, Meg, Doet,
 Dre, Ang, Did, Sto.
 13 RUGGELEUNING: Sto.
 14 LÄÖNING: Wehl, Lat, Groes.
 15 RUGGE: Gor, Nee, Bel, Aal, Win, Zel
 || Mar.
 16 STOELRUGGE: Zel.
 17 STÄÖNDER: Zev.
 || lönnne: Sud.
 || ruggenleen: Anh.
 || leen: Emm, EIt.
 || lene: Boch.
 || läön: Emm.
 || sprosse: Slo.

Aal: A'j neet good op den stoel zat-
 ten, wodn der ezegd: "Gaot 's teggen
 de rugge an zitten".

SPORTELS

*De sportels bunt de dwasletjes onder
 tussen de vier peute van 'n stoel.*

- 01 SPORTELS: Eef, Vor, Loch, Gees,
 Nee, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Vars,
 Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre,
 Hen, Baa, Bro, Tol, Oib, Does, Lat,
 Groes, Did, Sto, Zed, Lob.
 02 STOELSPORTELS: Zel, Key, Ang.
 03 VOETSPORTELS: Zev.
 04 SPARTELS: Aal, Bre.
 05 SPÖTTELS: Wich, Sto.
 06 SPORTELEN: Loch.
 07 STEPELS: Gor, Harf, Alm, Eef,
 Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees,
 Gels, Haa, Nee, Rek, Lich, Ste,
 Ang.
 08 STOELSTPELS: Lar, Bel, Groen.
 09 STOELSTPELS: Zel.
 10 SPIELEN: Nee, Eib, Rek, Bel, Din,
 Voo, Net, Wesd, Zel || Sud.
 11 STOELSPIELEN: Vars.
 12 STIKKEN: Gor || Wilp.
 13 STÖKKE: Bel, Groen.
 14 RÖPPELS: Voo.
 15 DWARSLATTEN: Gen.
 || sprossen: Vre, Raes, Boch, Emm.
 || splaoten: Anh.

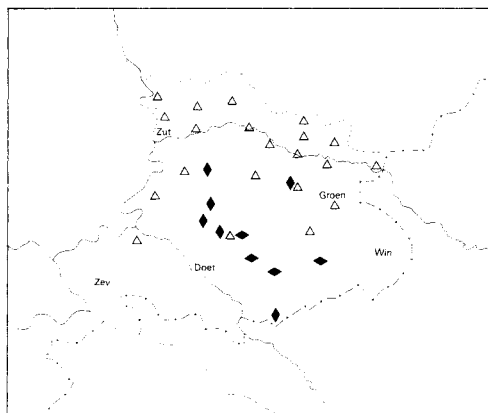
Wich: Opzied numen ze ze "spottels";
 veur "stempels".

Bel: Veur en achter he'j de "stoel-
 stempels"; opzied de "ziedstempels" of
 "stökke". Aover dat laatste woord is
 nog 'n raodsel. I-j zekt dan tegen
 emes: "Gaot is op den stoel zitten,

dan za'k 'n ei veur ow op de grond
 leggen. Dan za'k ow twee stökke in de
 hand geffen en dan wer ik da'j 't ei
 neet kort könt slaon!". Hoo dat kan?
 I-j laot de hande an de stökke van den
 stoel vastehöln.

Rek: "Neet met de veute op de stem-
 pels!".

Zed 1982: Wi-j mochte niet met de vuut
 op de stoesportels en de deerns moe-
 ze niet met de kni-je opgetrokke zit-
 te, zei moeder [Köpp 1, 26].

Δ stempels 07-09 = sportels

◆ stempels 03-04 = peute

◆• stempels 01-02 = veurpeute

"Stempels" is 'n woord uut de No Acht.
 In de meeste plaatsen verstaot ze der
 de sportels van 'n stoel onder. Maor,
 'n zestäl plaatsen (an de rand van
 dit gebied) dündt ter de peute van 'n
 stoel met an. Nög vier andere plaats
 dee ok al op de rand van 't eerste
 gebied ligt, neunt allene de beide
veurpeute "stempels".

PEUTE

- 01 PEUTE: Gor, Harf, Wich, Ruu, Zwi,
 Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Aal,
 Bre, Win, Zel, Kep, Hen, Baa || Sud.
 02 STOELPEUTE: Loch, Lar, Nee, Rek.
 03 STEPELS: Vor, Bel, Din, Hen.
 04 STOELSTPELS: Zel, Key.
 05 PEUT: Voo, Wehl, Zev, Did, Sto,
 Lob.
 06 POTE(N): Meg, Doet, Dre, Ang,
 Groes.
 || stoelbene: Hei, Boch, Anh, Emm.
 || bene: Bork.
 || (stoel)stalen: Vre.
 || stalen: Slo.

Loch: De veurpeute waarn vake korter ewodden umdat ze bie 't verplaatsen aoever de vloere wodden etrokken in plaats van dat ze op-ebeurd wodden.

VEURPEUTE

In 'n paar plaatsen hebt de veurpeute nog biezondere benamingen.

- 01 STEPELS: Vars, Wesd, Zel.
- 02 STOOLSTEMPELS: Aal.

STOOLSTAL

Win: De veer peute bi-j mekare heet den STOOLSTAL.

SPIELTJES

De spieletjes bunt de dwasletjes in de ruglönning.

- 01 SPIELTJES: Gor, Eib, Groen.
- 02 SPIELE(N): Wehl, Sto.
- 03 RUGSPIELEN: Voo.
- 04 LEUNINGSPIELEN: Ang.
- 05 SCHEIDEN: Ruu, Aal, Din.
- 06 SCHEIEN: Aal, Tol.
- 07 SCHIEJEN: Eef.
- 08 LATTEN: Vor, Baa.
- 09 LÖNNINGLATTEN: Bre, Gen.
- 10 LÖNNINGLETJES: Gels.
- 11 LEUNINGLATTEN: Ang.
- 12 LEUNINGLETJES: Meg.
- 13 RUGGELATTEN: Bel.
- 14 RUGLATTE: Lat.
- 15 DWARSLATTEN: Bre.
- 16 DWARSLETJES: Loch.
- 17 STOOLLATTEN: Win.
- 18 SCHULPEN: Eef.
- 19 KAPPEN: Nee.
- 20 RUGSPORTELS: Lob.
- 21 SPARTELS: Wesd.
- 22 STOELBLAAIEN: Hen.
  - || ruggespielen: Sud.
  - || sprossen: Hei, Emm.

Ang: De "leuningspielen" zun rond; de "leuninglatten" plat.

Vars: 't Baovenste letjen van de ruglönning nume wi-j de KAPPE.

ARMLÖNNING

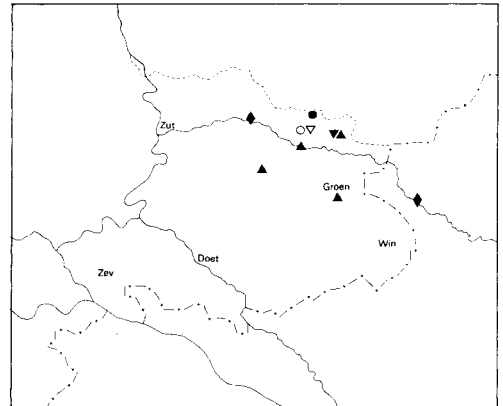
- 01 ARMLÖNNING: Wich, Loch, Gees, Gels, Eib, Rek, Bel, Bre, Vars, Wesd, Kep, Hen, Baa.
- 02 ARMLÖNNINK: Tol.

- 03 ARMLEUNING: Voo, Meg, Zel, Doet, Dre, Ang.
- 04 ERREMLEUNING: Lob.
- 05 ARMLÄÖNING: Lat, Groes.
- 06 ERMLÄÖNING: Wehl.
- 07 STOOLLÖNNING: Eib.
- 08 LÖNNING: Harf, Zwi, Bor, Nee, Bel, Din, Key.
- 09 LÖNNINK: Tol.
- 10 LEUNING: Gor, Sto.
- 11 ARMLEGGER: Gor.
- 12 LEGGER: Eef, Oib.
- 13 LIGGER: Eef.
  - || stoollönninge: Slo.
  - || ermläön: Emm.

ANDERE STOELN

KAKSTOEL

'n kakstoel is 'n oldewetsen stoel met umbouw der ummehen woorin kindere könt zitten. In de zitting zit altied 'n gat woor 'n po onder kan staon.

● tonne = kakstoel

▼ kindertonne = kakstoel

▲ kaktonne = kakstoel

◆ tonnenstoel = kakstoel

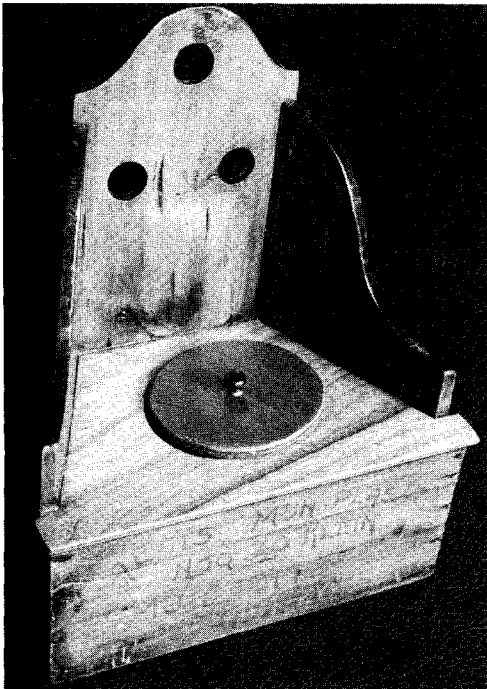
○ tonne = kinderstoel

▽ kindertonne = kinderstoel

Benamingen met "tonne" as anduding van 'n kak- of kinderstoel komt allene maor rond Borculo - Groenlo veur.

- 01 KAKSTOEL: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Bro, Tol, Does, Ang, Lat, Groes, Zev, Did, Sto, Zed, Lob || Wilp.
- 02 KAKSTOOL: Eef, Zut, Ruu, Loch, Zwi, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Eib 1980 [Telge 1, 37], sHe 1982 [Telge 3, 74] || Bat, Mar, Raes.
- 03 KINDERSTOOL: Eef.
- 04 KINDERSTOEL: Meg, Zed.
- 05 TONNENSTOOL: Loch || Vre.
- 06 KAKTONNE: Ruu, Bor, Nee, Groen.
- 07 KINDERTONNE: Nee.
- 08 TONNE: Gels.
- 09 STELLEKEN: Gees, Olb.
 || kaksteulken: Ges, Boch.
 || kindersteulken: Slo, Hei.
 || kienderstoel: Emm.
 || potsteulken: Anh.
 || papsterstoel: Vre.
 || brödstoel: Vre.
 || klein huusken: Bork.

Gees: Ie kann der neet allene 'n pīspot inzetten, maor ok 'n staove.

Kakstoel, met 'n riempken, dat ter later op-eschilderd is:
 Al is mijn plasje nog zo klein,
 Mijn mamma zal er blij mee zijn.

Hen: As kinder moche wi-j niet meer kakstoel zeggen, want kakken was 'n vies woord; daorumme zēten wi-j 't ok zo vake a'w dörven!

Wesd:

Ik heb nog nooit, nooit, nooit zon schik ehad,
 As toe'k bi-j moeder in de kakstoel zat
 zongen de jongeren wel 's op 'n brulfte.

KINDERSTOEL

'n Kinderstoel is 'n stoel zonder umbouw. De benamingen veur dissen stoel en de veurege ligt adeg vaste: mēt umbouw heet de stoel "kakstoel"/"kakstoel"; zonder umbouw "kinderstoel"/"kinderstoel". De kinderstoel zōnder umbouw wodt soms "kakstoel"/"kakstoel" eneumd (zie: kinderstoel nr. 02, 03), den stoel mēt umbouw 'n enkele kere "kinderstoel"/ "kinderstoel" (zie: hier baoven nr. 03, 04). Bie de (olde-re) woordenboeken is 't vake neet du-delek um wat veur stoel 't geet. (Verg.: Telge 2, 59: kakstoel, Zwart 3, 236: kakstoel, Wanink 1, 118: kakstoel, Deunk 1, 105: kakstoel.

- 01 KINDERSTOEL, KINDERSTOOL: Acht, Liem.
- 02 KAKSTOEL: Din, Wehl, Hen, Did, Lob || Wilp, Emm.
- 03 KAKSTOOL: Eef, Gels, Nee, Bel, Aal, Bre || Mar.
- 04 POEPSTUULTJE: Gen.
- 05 POTSTUULTJEN: Kep.
- 06 KINDERPLEE: Ang.
- 07 KINDERTONNE: Gees.
- 08 TONNE: Gees.
 || kienderstoel: Mil.
 || kaksteulken: Ges, Boch.
 || potsteulken: Anh.
 || kinderab'beken: Vre.
 || ploemsklo: Slo.

Groen: De kindere zatten vaste met 'n LEIDEBAND.

STOEL VAN REET

Heel bekend was vrogger ok de stoel van pitriet -de metwarkers neunt 't materiaal reet, rotan, pitriet, wedden. Der bunt verschillende modellen; der bunt ter met 'n hoge rugge en legere armlönnings en met 'n rugge zo hoge as de armlönnings. Veur de benamingen bunt dee verschillen van gin belang.

01 GEMAKSTOOL: Ruu, Bor, Bel / Acht-Tw
1948 [Wanink 1, 101].
02 GROTE GEMAKSTOOL: Bel.
03 GEMAKSTOEL: Din, Zel.
04 LEUNINGSTOEL: Net, Zel, Ang.
05 LÖNNINGSTOEL: Zel, Hen.
06 ARMSTOEL: Wich, Doet.
07 KRAAKSTOOL : Aal.
08 GROTE KÖKKENSTOEL: Baa.
09 ZORGE: Ruu, Nee.
10 ZORG: Rek.

Zonder bezondere name: Gor, Gees, Haa,
Gen, Voo, Ste.

Bel: Ne stoel emaaft van wedden, waar
de bast of is. Met hoge ruggelönnig
en armlönnings.

Ruu: Tegen 'n gast zekt ze: "Gao ie
maor in de zorge zitten!".

ROOKSTOOL

01 ROOKSTOOL: Wich, Loch, Nee, Eib.
02 ROOKSTOEL: Does.
03 GEMAKSTOOL: Eib.
04 LEUNINGSTOEL: Voo.
05 LUIEN STOOL: Eib.
06 LUIE STOEL: Voo, Sto.

Nee: 'n Rookstoel is 'n stoel dén
Tege bie de grond is en dén twee losse
kussens en 'n verstelbaore ruge hef.
Gaa 1968: Staeven had slaop en ging in
Zien rookstoel liggen slaopen [Van
Velzen 3, 36].

LEENSTOOL

Zut: 'n LEENSTOOL is 'n stoel wäörin
de baas makkelek 'n dutjen kan doon.
De ruggeleuning was zo hoge, dat 't
heufd steun vond op de met zeildook
bespannen en met peerdehaor opgevulde
rugleuning.

HEERDSTULTJEN

Nee: 'n HEERDSTULTJEN is 'n klein,
veerkant stultjen met langs twee kan-
ten ne ruge.

KRANKENSTOEL

Meg: 'n Van reet gemaakte läöningstoel
met 'n onderstuk dat uuttrekbaar is en
woorop i-j de bene könt laoten rusten
is 'n KRANKENSTOEL of LUIE STOEL.

KAMERGEMAK

01 KAMERGEMAK: Loch.
02 STELLEKEN: Lich.

Lich: Ne kakstoel veur de groten.

DAEVENTER STOEL

01 DAEVENTER STOEL: Gor || Wilp.
02 DAEVENTER STOOL: Eef.
|| voortmansstoelen: Bat.

Eef: 'n Veerkante stoel met roodbroen
gelakt holt en 'n bezen matte.

|| Bat: Voortmansstoelen bint stoelen
eneumd naor 'n Daeventer stoelenmaker.

KLOOSTERSTOOL

01 KLOOSTERSTOOL: Eef.

Zonder name bekend in: Lob.

Eef: 'n Veerkante stoel, helemaole van
hoTt (ok de zitting).

KAMERSTOOL

'n Kamerstoel is 'n thonetstoel.

01 KAMERSTOOL: Win.

Zonder name bekend in: Loch.

Win: Ne stoel met ne ronde matte.

NIEJMOODSE ZITMEUBELS

*De bankstellen bunt tegenswoordeg
aoveral in Achterhookse en Liemerse
huze anwezeg. In Gees, Gels neunt ze
't 'n BANKSTELLE. 't Besteet uut 'n
banke, één of twee fauteuils en 'n
täöfeltjen.*

01 FAUTEUIL: Acht, Liem.
02 LIGSTOOL: Lich.
03 KUSSENSTOOL: Win.
04 ERREMSTOOL: Lob.

Harf: "Gaot maor op de BANKE zitten".

Eef: Ie mot 'n betjen metdoon met de
Tied: clubjes, divans, banken of bank-
stellen, gemakstolen. Veural nao de
Tweede Wereldoorlog bunt die niejmood-
se spullen in zwang ekommen.

Nee: Op de vraoge wat ter noe veur meubels bunt, wolle wie maor gin antwoord geven; anders kö'w net zo good 'n folder metsturen van één of andere fabriek in 't zuden des lands of van "van wie ook weer?".

Hen: Tegeswoordeg wodt in Hengel bij boerenmensen dezelfde meubels gebruikt as aoveral in Nederland.

Vor: Bie heel völle boeren hebt ze tegenwoordeg al wel 'n BANKSTEL en van dee lege stule, wo'j zo'n ende in zakt.

Meg: Nao 1945 zun de olde soorten stul allemoal verhuus naor 't museum of wel de zölder.

TUUGKISTE

Der bunt verschillende soorten kisten. In de eerste plaatse kump dat undat ze van verschillende soorten holt emaaft wodt: eenvoudige kisten waren van vurenholt of soms grenenholt. Disse kisten wodn vake zwart of broen evarfd. Mooier en duurder waren de kisten van ekenholt. De veurkante van zo'n ekenholten kiste was vake mooi bewarkt en verdeeld in drie of veer panelen. Op zied zatten ok nog wel is één of twee panelen.

Der zit altijd 'n slot op 'n kiste; soms steet door 'n joortal bie, soms ok de beginletters van 'n veur- en achtername.

De meeste metwarkers geeft op dat 'n kiste 'n ronden dekkel hef; ok löp e wel van veur- en achterkante schuun op naor 't midden.

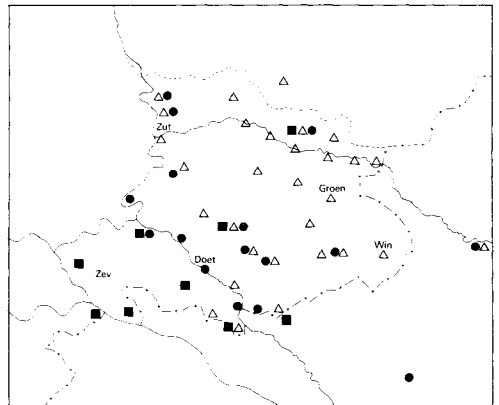
'n Antal metwarkers geeft op dat ter onder in de kiste 'n la zit.

Mooi bewarkte tuugkiste; "Lebbenbrugge", Borculo.

In wat plaatsen wodt ter epraot van 'n kiste at 't dekkel plat is (Eef, Hen); 'n koffer hef dan 'n ronden dekkel. Maor, aover 't algemeen is 't zó, dat beide benamingen deur mekare gebruikt wodt veur verschillende soorten kisten. Zo kan 'n koffer onderin 'n la hebben (Bre, Wesd, Olb), maor 'n kiste ok (Wich, Sil, Wehl). 't Materiaal woor-t ze van emaaft bunt, of ter völle versiering anzit of weineg, spölt ok gin rolle bie de benaming.

- 01 TUUGKISTE: Gor, Eef, Zut, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Key / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 198], Win 1971 [Deunk 1, 249], Eib 1980 [Telge 1, 86] || Mar, Ges.
- 02 TUGENKISTE: Wich, Loch, Eib.
- 03 TUUGKIST: Meg, Net, Sil.
- 04 KLEERKISTE: Harf, Eef, Vor, Loch, Gees, Gels, Eib, Aal, Bre, Zel, Hen, Ste || Wilp.
- 05 KLEERKIS(T): Doet, Kep, Dre, Sto.
- 06 KLERE(N)KIS(T): Gen, Net, Lat, Groes, Did, Zed || Mil.
- 07 KLARENKISTE: Gor, Aal, Din.
- 08 KLEREKISTE: Bel.

△ tuugkist(e), tugenkiste 01-03

■ daeke(n)kis(t), dekkenkiste 10-11

● koffer 13-15

In de No Acht wodt de kiste veural eneumd naor 't tuug (de klere) dat ter in bewaard wodt; in de Liem vake naor de dekkens dee ter in zit. Tussen disse beide gebieden bunt ter 'n antal plaatsen bie den Olden Iesselt die 'n heel ander woord hebt: "koffer".

- 09 KNECHTEKISTE: Aal.
 10 DAEKE(N)KIS(T): Meg, Ang, Groes, Zed, Lob || Mil.
 11 DEKKENKISTE: Gees, Zel.
 12 KISTE: Harf, Tol.
 13 KOFFER: Gor, Eef, Gees, Bre, Gen, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Baa, Olb, Ang || Ges, Raes.
 14 DIENSBODENKOFFER: Doet.
 15 HUTKOFFER: Zev.
 || klederkiste: Sud.
 || daekenkiste: Sud.

Wich: De tugenkiste had 'n roodbrune kleur. Der zat 'n la onderin; de peutjes stokken der veur uut. 't Dekkel was rond.

Ruu: Knechtn hadn vake 'n vuurnholtn tuugkiste dee zwat evarfd was. 'n Tuugkiste was rond van baoven.

Key: A'j op de boer gingen dienen as meid of knecht, dan kreeg ie 'n tuugkiste. Die ston dan op de kamer woor i-j sliepen. [Ok: Zel].

Loch: De tuugkiste had 'n deksel dat wat rond ebaongn was of rech van baoven met schune kanten.

Kiste, evuld met spietkötte dee der 200 joor lange in-ezetten hebt en kots herontdekt bunt. Achteran in de kiste zit 'n richel; onderin zit nog 'n la. Disse kiste is destieds eigendom van 'n dienstmeid ewes.

Meg: De tuugkist het 'n ton-dekkel.
Gees: 'n Koffer had 'n rondan dekkel; 'n dekkenkiste had mangs 'n platten dekkel.

Hen: At e 'n rondan dekkel had, hetten e: 't koffer. [Ok: Kep].

Voo: De kleren zatten in 'n koffer. Dat was 'n holten koffer van umsgeveer 'n meter lang, 'n halven meter breed en 'n halven meter hoog. Soms stonnen der letters ingerseinen.

BeI: De SPEKKISTE broeken ze ok wal veur de klere.

Loch: Later kwammen hier de zg. DUUTSE KISTEN, dee met-ebrach wodn deur Duuts warkvoik.

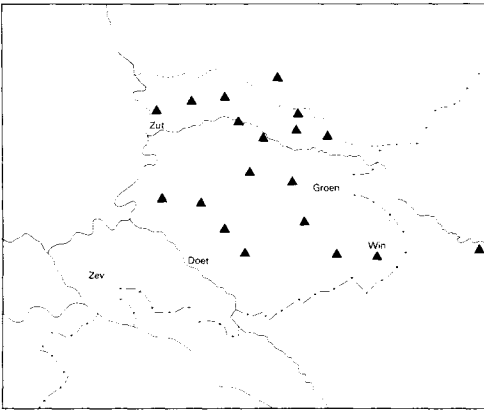
INSCHRIEN

't Inschrien is de ruimte in 'n tuugkiste woor de kostbare dingen in be-waard wodt.

- 01 INSCHRIEN: Ruu, Zwi, Lich, Win, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 116], Win 1971 [Deunk 1, 101] || Mar.
 02 INSCHRIEMM: Harf.
 03 INSCHREDE: Nee.
 04 INSCHREE: Eef / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 116].
 05 INSCHEE: Gees.
 06 INSCHRIE: Gels.
 07 INSCHRIEVEN: Lar.
 08 INSCHRIESEL: Wesd.
 09 INSCHIEL: Loch.
 10 SKRIENTJEN: BeI.
 11 SCHREENTJEN: Bre.
 12 ENDELSCHRIEN: Zel.

Tuugkiste met "tuug". De dekkel steet op 't ende tegen de dekkel van 't inschrien.

▲ inschrien en varianten 01-13

"Inschrien" en de twaalf varianten bunt allene in den Acht bekend. Dat ter zovölle varianten bunt, gif an dat 't 'n woord is dat neet (meer) zovölle gebuukt wodt.

- 13 ENTELSCHREE: Tol.
- 14 LAAI: Dre, Groes.
- 15 LAEDJEN: Ste.
- 16 LAÖDJEN: Haa.
- 17 LÄÖNKEN: Bre, Win.
- 18 LAEKEN: Rek, Zel.
- 19 GOLD LAEKEN: Bel.
- 20 SMOKLA: Loch.
- 21 PIEPELA: Kep.
- 22 VEKSKEN: Win, Zel, Ang.
- 23 VAK: Zev.
- 24 SCHEPKEN: Olb.
- 25 BEKSKEN: Meg.
- 26 RICHEL: Kep.
- || insjreenken: Ges.
- || horlogievaksien: Wilp.

Loch: De smokla was 'n klein veksken, rechts baoven.

Groen: Der zat wal 'n beksken in veur piepen, patronen en hazestrikken.

Lich: As dn dekke van 't inschrien op 't ende ston, ko'j de kleppe van de kiste los laoten staon.

Bre: 't Schreentjen had 'n dekke. Achterlangs de tuugkiste zat nog 'n smal schapjen met 'n letjen der veur langs: dat was 't LÄÖNTJEN.

Din: Onder dit beksken zat nog 'n geheim laeken. Dat ko'j losmaken a'j argens in 't beksken 'n pinneken uuthalden.

Lar 1927: Geertje had natuurlijk van haar vrijer een kermiskoek gekregen, die ze zorgvuldig bewaarde in 't "inschrien" van haar antieke kleerkist [Heuvel 1, 339].

SPEKKISTE, VLEGENKASTE

't Geet feitelek um twee verschillende zaken. Aover 't algemeen ha'j op den boer van olds spekkisten: grote kisten --vake nog groter as 'n tuugkiste-- met 'n dekke der op woor spek, wos en vleis in ehangen wodn. Dee kisten stonn op 't zolder en hadn gaetjes met vlegengaas der veur.

Börgers hadn meer "vlegenkasten"/"vliegenkasten", dee meestal in de kelder stonn. Ze waren kleiner as de kisten en stonn meer met de butenluch in verbinding. Ze waren vake in-ebowd, maor dat is lange neet altied 't geval.

Spekkasten bunt ok in-ebowd; allene in Ang is 'n spekkaste 't zelfde as 'n spekkiste.

- 01 SPEKKISTE: Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Hen, Key, Ste, Baa, Bro || Ges, Slo, Anh.
- 02 SPEKKIS(T): Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Ang, Gies, Lat, Groes, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / Sto 1982 [Telge 3, 139] || Dnb, Sud, Emm.
- 03 SPEKKAS(T): Meg, Net, Sil, Wehl, Ang, Wesv, Zev, Pan, Lob.
- 04 SPEKKASTE: Loch, Zwi.
- 05 VLIERGE(N)KAS(T): Kep, Zev, Zed, Lob || Emm, Eit. (Verg. krt. b).
- 06 VLIEGENKASTE: Gor, Zut, Aal, Tol.
- 07 VLEGENKASTE: Loch, Zwi.
- 08 VLIEGEKIS(T): Zev.
- 09 VLEGENKISTE: Lich.
|| vleeskiste: Rhe.

Bor: 'n Spekkiste was 'n ekenholten kiste --60 tut 70 cm hoge, 60 cm depe en 1½ m lange en ston op 't zolder. Hee zag der uut as 'n tuugkiste, maor veur en opzied zatten gate met horregaas der veur. An de baovenkante ko'j 'm lös doen. Veur en achter in de kiste zat 'n letjen woor de spielen op leien woor 't vleis, de wosten en 't spek an ehangen wodn.

Bel: 't Spek hong an spielen in de spekkiste, want 't moch neet op mekare liggen en zich raken. Der mos loch tusken können kommen.

Vars: Wa'j veur 't griepen mosn hebben, wier niet in de spekkiste bewaard, maor zo in de kelder.

Eef: In de spekkiste hing 't spek of 't lag der laagsgewieze in, met dreuge haksel --stro dat ehakt is-- der tusen.

Wesd: De zieden spek wieren op 't ende in de spekkiste ezet; der wier veur 't tochten wel 's berkenries tussen edaon.

Hen: 's Zommers wier 't spek en de wos in de spekkiste bewaad. Dee kiste ston meestal op de zolder, tegen de schossteen; dus: zo dreuge meugelek.

Olb: De spekkis ston vaak op zolder of veur op dael.

Nee: Um te veurkommen dat ter 's zommers vlegen bie 't vleis konn kommen, wodn 't bewaad op zolder in 'n spekkiste --door wodn ok wal is 'n olden koffer veur gebroekt.

Voo: De spekkis was 'n planken kisjen, ongeveer zo groot as twee reiskoffers op mekaar.

Loch: 'n Vlegenkaste of spekkaste is in veerkant höksken met an de veurkante horregaas en 'n deurken. Der bint schappen in. Hee was soms op 't zolder, moor ok wel in de slaopkamer op zolder, achter 't bedde. Sommege leu hadden 'm in de kelder, anderen in de hilde of veur op de delle.

Zut: De vlegenkaste is 60 cm breed en 70 cm hoog, hef drie kanten van holt en ene kante van fien gaas, zodat ter altied luch bie kan kommen.

Lat: De spekkis was van vureholt gemaak en was 1 meter hoog; der zatte gin figure op. Hi-j ston op zolder.

Pan: De spekkis is 'n langwerpige kis met aon beie kaanten 'n ruutje met vliegegaas. De spekkas zat duk onder de trap naor baove. In 't deurke zat vliegegaas; ook wel in de stootborde van de trap.

Lob: Wat minse hadde op zolder 'n spekkis --die köggi-j verplaatse--, wat minse 'n spekkas --die köggi-j niet verplaatse.

Kiek ok bie: wieme.

KAMMENET

't Is dudeliek dat de kammenetten bie rieke börgers en speciaal bie grote boeren heurden. 'n Paar keer wodt opgegeven dat grote boeren der wel meer as ene hadden staon. Ie hadden kammenetten van vurenholt --dee wodn dan evarfd-- en van ekenholt; de börgers hadn ze vake van nöttenholt of mahonieholt.

In 'n Achterhook wodt opgegeven dat de olde leu de bruid 'n kammenet mosn geven.

Naor den Tweeden Oorlog kwammen der andere meubels; de kammenetten wodn ton veur weineg geld an opkopers verkoch. Mor, wee-t noe nog 'n kammenet hef, zal 't neet zo gauw meer doon!

01 KAMMENET: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Bro, Tol, Olb, Ang, Sto / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 118], Win 1971 [Deunk 1, 106], Eib 1980 [Telge 1, 37] || Bat, Mar.

02 KAMNET: Harf, Loch, Zwi, Bor, Gees, Nee, Aal / Acht 1895 [Telge 2, 60].

03 KABBENET: Zut, Bel, Aal, Bre, Zel, Wehl, Kep, Lat, Groes, Lob || Wilp.

04 KABINET: Zut, Wich, Bre, Meg, Net, Does, Zev, Did, Zed || Anh, Emm.

05 KAMMINET: Kep || Wilp.

06 KABI-JNET: Gen.

07 PRONKKASTE: Bre.

08 KASTE: Zut || Vre, Boch.

09 GOEIE KAST: Zev.

|| kabinetkaste: Slo.

|| tuugkaste: Vre.

Hen: 't Kammenet spöln 'n grote rolle in 't dageleks laeven. Al 't linnen goed zat ter in, maor ok alle papieren en 't geld. Bi-j sommege mensen wier der ok wel 's 't naegelholt of de schinke die an-esneenn was, in bewaad. 't Kammenet was 'n betjen "heileg": 't was van moeder of van grotmoeder en door bleef i-j af, door ha'j eerbied veur. 'n Veurbeeld. Mien grotmoeder is 's middags aoverleden. 's Aovends mosn de kinder --mensen van in de viefteg jaar-- de adressen veur de rouwbrieve hemm. Maor die lagen in 't kammenet van opoe. Giene van de kinder kon der toe kommen um 't kammenet lös te doen en de adressen der uut te haaln. Ze hebt door met ewacht tot de volgende dag.

Loch: 'n Kammenet wodden meestal in de winterdag op bestelling deur 'n timmerman emaaft van mooi ekenholt.

Eef: In onze gemeente wodt ok noe nog nteje kammenetten emaaft.

Vars: In den Ersten Oorlog wieren de kammenetten evarfd omdat van 'n eikenkaste extra ("personale") belasting betaald mos wodn. [Ok: Loch].

Zel: In de kop van 't kammenet zit in 't midden 'n vogelachtege versiering.

Alm: Soms hadden de boeren der meer as ene. [Ok: Eef, Loch, Zwi, Gels, Bel, Voo, Hen, Net].

Loch: Prakties alle boeren hadden één of twee kammenetten. Bie 'n trouwerrieje brach de jonge vrouwe altied 'n kammenet met.

Bor: 'n Kamnet was vake van ekenholt; "wagenschot" neumden ze dat holt dan. 't Was 'n broedsgift, deur de bruid van huus met-ebrach. De brugem brach 'n koo in.

Rek: De leu dee 't iets better hadn, hadn der ene.

Zed: De boerenbevolking had meestieds wel zo'n kabinet, anders telde gi-j niet met.

Vor: De meeste boeren en ok wel daghuurders hadden 'n kammenet. Sommegen hadden der ene van ekenholt, anderen hadden 'n gevarfden, maor dat was toch ok 'n kammenet. Ze waren der ok wel van mahonie of wottelnötten op-eleg, maor dee trof ie meer an bie de zg. royalere boeren.

Zut: Bie 't werkvolk was in de kleine huuskes zelfs gin ruimte veur 'n grote kaste.

Nee: Veur den Oorlog had neet meer as 20% 'n kamnet. Meestal hadden allene boeren met geld der ene.

Bel: De grote boeren hadden de mooiste kammenetten. 't Linnen dat ter inzat,

was ok zo pragtieg en dan dee rollen dook. At ze 't hadden ovver wat 'n broed in 't kammenet had, praotten ze altied van zovölle rollen dook en zovölle kot-gesneenn linnen.

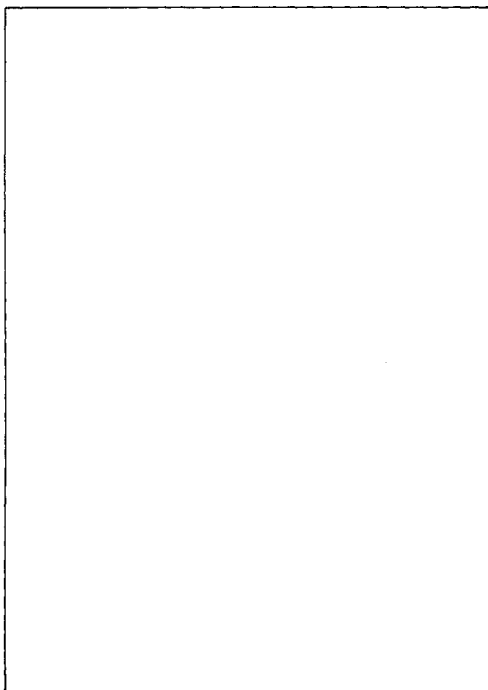
Loch: In 't baovenste deel van 't kamnet lag 't eigen gewaeven linnen in rollen, dat nor behoefte af-esneenn wodn veur 't maken van lakens, slopen, hemde en warkklere. Door lag in völle gevallen ok de "piepe en de roze" van de brulfte. In de laann lag 't daagse spul: rökke, bozeroens, hemdrökke, onderboksens, verstelgoed en uutstuwark. In de winterdag --as ter buten niks te doon was-- wodn 't verstelgoed en 't uutstuwark völle uut 't kamnet ehaald. Mangs lag 't zundagse spul ok wel in één van de laann.

Kammenet van wortelnöttenholt met geheime laatjes.

Baa: In één van de laekes van 't kammenet lei 't verhennekleed; op de HUIEPLANK ston de deuze met den hogen hoed. In 'n kammenet zat 'n INSCHRIEFSEL, doorin wodn geld en kostbore dinge bewaard.

Vor: A'j 'n helen mooien hadden, zatten der opzied nog wel 's zukke geheime laekes in.

Kammenet van mahonieholt met inhold.

Eef: 'n Man, d en ok al weer dood is, zel mienj dat as ter bie j 'm thuis 'n kleinen werd geboorn, dan kwam e in de boavenste laa van 't kammenet te ligen. Dee laa werd dan uut 't kammenet ehaald en dee dan dus 'n tiedjen dienst as wege. Ze neumden dee laa: de 'WEGELA.

Hen: Tussen de beide werelddoorleuge was 't nog zo as veur den Eersten Werelddoorlog. Mien moeder is in 1924 etrouwd en hef ter toen nog ene van eur ouders ekregen. Mien jongste bruur hef 'm now en gebruukt 'm nog. 'n Zuster van mien moeder is in 1930 etrouwd en die kreeg 'n kaste en gien kammenet. Maor, der waren nog wel mensen die ter toen nog ene kregen. Nao den Tweeden Werelddoorlog wieren ze niet meer emaaft; ze begonnen toen al gauw as curiositeit te gaon.

Voo: Nao 1918 wieren ze bi-j ons in de streek nie meer gemaak.

Net: Ik wet dat ter in den oorlog op 'n boerderi-j dri-j verbrand zun.

Loch: Nao den Tweeden Werelddoorlog bunt ter v lle kammenetten verkoch. De jongeleu kochten moderne meubels as ze gingen trouwen. De leu dee noe 't kammenet nog hebt, bunt ter gek met en verkoopt 't neet gauw meer. Op de boerderiejen bunt ter nog wel heel wat mooien.

Kammenet van eikenholt.

Gees: Ze wodn heel v lle nao den Tweeden Oorlog veur weineg geld verkoch an opkopers; veur 't geld wodn dan 'n dressoir of buffetkaste ekoch.

Vars: Nao den Tweeden Oorlog kwammen der v lle moderne kasten en dressoirs en nog later zogenaamde wandmeubels.

Lat: Now he'j alleen de grote boere nog die 'n kabbenet hemme en de import, zo as dokters, die de grote, olde boerderi-je gekoch hemme.

Loch 1882: Ieluu boeren bint neet wies; ie verdeent geld as drek en wat doo'j der mee? Ie laot 't in 't kammenet verschimmelen [Wansleven 1, 475].

Lar 1882: Naodat alle schulden betaald wazzen, heel Martjen weineg meer aoever as 'n spil beddegood en 'n kaste vol klere, 'n paar rollen dook, wat servetten en taofelgoed in 't kammenet [Postel 1, 487].

Gaa 1968: De familie zat bi-j mekare in de k kken. 't Was 'n rume k kken, waarin twee olderwetse kabinetten stonnen. Wieters was 't meubileer modern [Van Velzen 3, 37].

VOET

De voot is 't holten onderstel woor 't kammenet vake op steet.

- 01 VOET: Gor, Alm, Eef, Vor, Net, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, O1b, Lat, Groes, Sto || Wilp.
- 02 KAMMENETSVOET: Lar.
- 03 KASTENVOET: Harf, Hen.
- 04 VOOT: Ruu, Loch, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Win || Bat, Mar.
- 05 KAM(ME)NETSVOOT: Bor, Gees.
- 06 VOETSTUK: Ang, Zed.
- 07 VOOTSTUKKE: Lich.
- 08 ONDERSTUK: Net, Zel.
- 09 BAZEMENT: Zut.
- 10 ONDERZET: Zev.
- 11 GRONDPLAAT: Zev.
- 12 ZOKKEL: Sto || Slo.
|| opzats: Slo.

Loch: 'n Voot was teegn 't nat wodden van 't kammenet bie 't schrobben van de k kkenvloere en bie hoge water.

Nee: 't Was 'n holten vlonder, meestal van vuurnholt, zwart of gries gemarmerd op-eschilderd. [Ok: Loch, Lich, Key]. Dan wodn 't kamnet met 't schrobben van de vloere neet nat.

Bor: De kleure van de kamnetsvoot wodn an-epast bie de kleure van de vloere. Vake was e blauw/gries.

Kammenet van eikenholt op voot.

Gor: Der was ok wel 'n verhoging in de vloere emaaft, van Portlander (rood) of van tegels [Ok: Dre]. Ok ston iedere poot van 't kammenet wel op 'n POER of POERE.

Groes: 't Kabbenet ston duk op KLOSSE. [Ok: Bel].

STELSLS

'n Kammenetstelsels besteet uut drie of vief vazen. As 't ter vieve bunt, zit ter op de beide butensten en de middelste --den mangs wat groter is as de beide butensten-- 'n dekkel. Dat bunt dan dus feitelek pötte. De anderen hadden gin dekkel en waren vake kleiner. 't Kump ok veur dat ter drie vazen bunt, woortussen twee kommen staot. En ok staot ter wel allene kommen op.

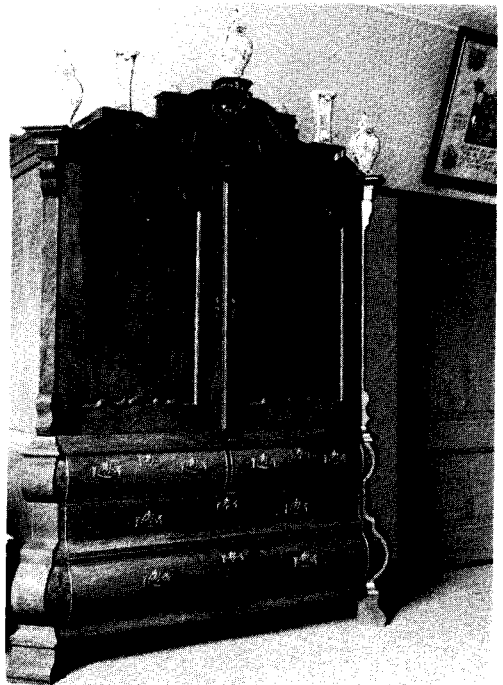
De vazen bunt meespart van porselein of eerdewark; vake schrieft de metwarkers dat ze van Delfts blauw bunt. Andere kleuren dee-t wal veurkomt, bunt rood/broen, gel, roze.

Der staot vake blomen op, möllekes, zeilbootjes of veugeltjes. Enkeld hadden ze Chinese veurstellingen.

Van vorm bunt ze neet allene rond, maor ze hebt ok wel zes of veer kanten der an. Sommegen hebt 'n hele lange hals.

- 01 STELSLS: Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Vars, Zel, Hen, Baa || Bat.
- 02 KAMNETSTELSLS: Bor || Wilp.
- 03 STELSLS: Alm.
- 04 STELZEN: Zel.
- 05 STELSTERS: Wich.
- 06 STELSEL: Eef, Zie, Din, Hen.
- 07 KAMMENETSTELSEL: Loch, Gees.
- 08 KAMMENETSTEL: Rek, Lich, Key.
- 09 KABNETSTEL: Kep.
- 10 KABINETSTEL: Did.
- 11 KASSTEL: Eef, Nee, Lich, Aal, Win, Wesd, Zel, Key, Bro, Tol.
- 12 KASTENSTEL: Zut, Eib, Ste.
- 13 STEL: Win, Does, Zev.
- 14 KAMNETSVAZEN: Nee || Wilp.
- 15 KABNETVAZEN: Bel, Zel.
- 16 STEL VAZEN: Gels, Groen.
- 17 VAZEN: Doet, Dre, Lat, Groes, Zed.
- 18 VAOZE: Lob.
- 19 SIERVAES: Sto.
- 20 KABNETPÖTTE: Bel.
- 21 PÖTTE: Nee.
- 22 KOMMEN: Win, Wesd, Kep, Ang.
|| pöttestel: Mar.

Loch: De middelste vase was den grootsten; hee had 'n boek en 'n kop. An de kante stonden ok vazen met 'n boek en 'n kop. Op alle drie zatten dekkels. Der tussenin stonden rechte vazen. [Ok: Alm, Nee].

Kammenet van mahonieholt met stelsels.

Nee: 'n Kasstel had drie vazen; 'n kamnetstel vieve. In Nee hadn ze meestal 'n kamnetstel.

Gees: Mangs staot ter op 't kamnet zeuven vazen.

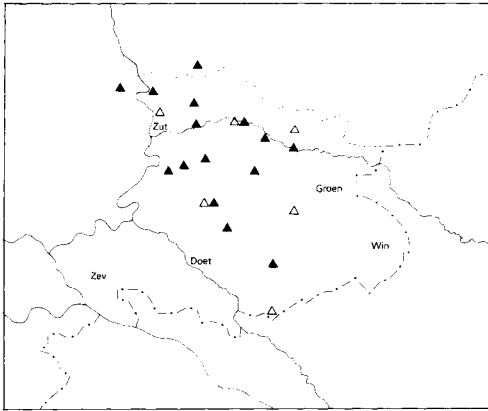
Loch: De middelste vaze wodn 'n DIK-BOEK eneumd.

Bro: Op den dekkel van de middelste vaze zit 'n hundjen. [Ok: Baa].

Hen: Op den kop van de grootste stelsels steet 'n vogelachtege versiering. [Ok: Nee].

Lob: Op den dekkel van de middelste vaos steet 'n leeuwep.

Bel: Veur 't der ofvallen deden de leu de pötte of vazen half vol (dreug, wit) zand. [Ok: Gor, Ruu, Din].

▲ (kamnet)stelsels 01-05

△ (kammenet)stelsel 06-07

De benaming "stelsels" kump veur in 'n deel van den Acht. 'n Paar plaatsen gebruikt 't enkelvoud "stelsel".

Lar: Vrogger stonn der vake kommen op [OK: Win, Wesd, Kep, Hen, Ang]. Um ze steveger te laoten staon, zat ter heel vake zand in.

Vor: Op mien kammenet staot peerse kommen; enen groten, twee iets kleiner en twee nog iets kleiner.

Voo: Bi-j ons stonnen der 5 bekskes op. Die wazzen van posselein. Der stonnen landeleke veurstellingen op: boerderi-jen, melken, häöjen.

Zed: Ook ston der wel eens 'n glaze stölp op met 'n Corpus ('t lichaam van Christus) der in.

BROODKASTE

De kaste woorin (oorspronkelek) 't brood lag, sut ter heel verschillend uut. 't Meeste kwam 't veur dat e in-ebowd was; heel vake bie den heerd. Ok kwam 't wel is veur dat e tussen twee beddestaenn in-ebowd was of in 'n hook. Dan was e 'n deel van 'n grotere kaste, waarvan 't baovenste deel glazenkaste was. Den holtbak of holt-hook zat ter dan nog onder. Vake was de broodkaste 'n losse kaste dee naost 't fenuus of de kachel ston; 't kwam maor heel weineg veur dat zon kaste los in 'n hook ston.

Op boerderiejen was disse kaste enkel ok wel is in de waskamer in plaatse van in de kökken.

Uut 't feit dat 't woord "spinde" in de woordenliesten uut den (No) Acht dee in den veuregen eeuw emaaft bunt, zo vake veurkump, blik wel dat 't ok toen al 'n biezunder woord was.

01 BROODKASTE: Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Loch, Zwi, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Wesd, Zel, Hen, Key, Ste, Baa, Tol || Dnb, Ell, Wilp, Bork, Boch, Sud, Elt.

02 BROODKAS(T): Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Groes, Zev, Did, Zed || Mil, Anh, Emm.

03 SPINDEKASTE: Loch.

04 SPINDE: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Eib, Bel, Groen, Win, Hen (vrogger) / Acht ca 1830 [Telge 4, 10], No Acht 1839 [Telge 4, 32], N Acht 1857 [Telge 4, 45], Acht 1882 [Telge 2, 123], Lar 1924 [Langeler 1, 141], Eib 1980 [Telge 1, 78] || Wilp, Vre.

05 SPINNE: Gor.

06 SPENE: Gees, Gels / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 185] || Bat.

07 BROODSPINDE: Loch, Zwi, Haa, Rek, Lich || Vre.

08 BROODSPINTE: Bor.

09 BROODSPENE: Nee.

10 KÖKKE(N)KAS(T): Meg, Net, Sto.

11 KÖKKENKASTE: Eef.

12 HOEKKASTE: Gor.

13 HOEKKAS: Lob.

14 PROVISIEKAST: Does.

15 BOLDERIJKAS: Lob || Dnb.

|| broodkasten: Slo.

|| speende: Mar.

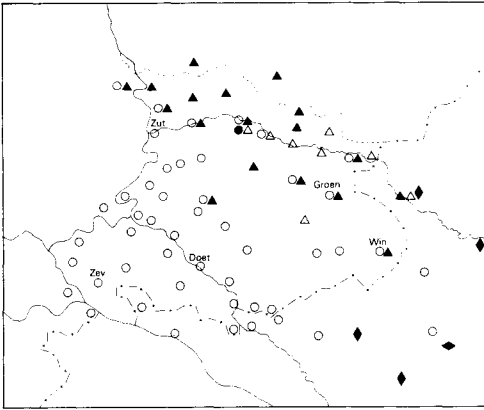
|| sjap: Vre.

|| broodsjap: Vre, Ges, Slo, Bork, Raes, Rhe.

|| broodschap: Hei.

|| broodfach: Hei.

- broodkast(e)(n) 01-02   ◆ broodsjap
 ● spindekaste 03   ◆ broodfach
 ▲ spinde 04-06
 △ broodspinde 07-09

't Olderwetse woord "spinde" is veurnamelek nog bekend in de N Acht. Maor ok door is 't völle makkelekere woord "broodkaste" bekend. Ok in Du bunt 't meeste samenstellingen met "brood" bekend: naost "broodkas(t)(e)" ok "broodsjap" en "broodfach".

Lar: De onderste helfte van de glazen-kaste had 'n holten deure. Dat was de spinde, woorin brood en stoete laenn.
Vor: De kaste dee in-ebouwd was naost den heerd wodn meespat broodkaste eneumd, maor 't brood en dergeleke dinge wodn meestal in de melkkamer ezet.

Zie: 't Is ne kaste met twee deureskes.
Gor: De hoekkaste of spinde zat in de hoek of baoven de holtbak naost 't vuur.
Loch: Wel in-ebouwd --naost den schossteen-- met den holtbak deronder.
Hen: De broodkaste was in-ebouwd naost den heerd; der was 'n lösse ruimte onder: den holthoek.
Sil: De ingebouwde broodkast zat vaak naeven den heerd.
Olb: De broodkast was meestied naos de schossteen ingebouwd.
Groes: Hi-j was iengebouwd naeve de boezem.
Voo: At e ingebouwd was, dan zat e naost 't fenuus.
Tol: De broodkaste was in-ebouwd onder de glazenkaste tussen de berrestaenn.
Win: Meestal was e in-emesseld, in ne hoek van de kökkene.

Bel: Dee kaste zat tusken de alkoof en de daeldeure; 't was 't underste deel van de glazenkaste. Tusken beide zatten der dan nog twee laa-en. ['t Laatste ok veur: Groes].
Loch: In later tied kwammen der uut Duitsland lösse kasten.

Bor: Vrogger zeien ze in de omgeving van Borklo as ter 's aovens onraod was: "Doo 't lempken maor in de broodspeente". De deuren van dee kaste wodn dan 'n klein betjen lös-ezet en 't lempken veur 't lich kwam der in te staon. Dan konn de Kozakken --dat bunt: landlopers-- neet zeen dat ter lich brann en ze konn zelf toch nog wat zeen.

Win 1844: En zich tot zijnen knecht wendende, zeide de kastelein: "Klaos! Krieg 'm ens oet de spinde, de schinken mit 'n paar tellers en ok van de beste voezel" [GV-alm 153].

Gels 1928: Gait geet nao de kökken. "Oew koffie steet op de plate en de bootram lig in de spinde!", zeg Diene [Krebbers 1, 87].

Gaa 1968: In de broodkaste wödt 't ook zo zuutjesan 'n troep [Van Velzen 3, 22].

GLAZENKASTE

- 01 GLAZENKASTE, GLAZE(N)KAS(T) : Acht, Liem. (Verg. krt. a, b).
 02 GLAZENE KASTE : Bel.
 03 GLAZERE KAS: Ulf.
 04 GELAZE KAS: Lat.
 05 GLAZEZE KAS: Groes.
 06 GLAOZE KASJE: Lob.
 07 KÖPKESKAST(E): Gor, Ang.
 08 PORSELEINKAS(T): Gies, Zev.
 09 SCHEUREKASTE: Gor.

Rechts van baoven naor onderen: spek-kaste, glazenkaste, holtbak.

- 10 **SERVIESKAST**: Ang.
 11 **SIERKAST(E)**: Zut, Zev.
 12 **SIERAODKASTE**: Gor.
 13 **PRONKKAS(TE)**: Zut, Zel, Key, Kep.
 14 **KÖKKE(N)KAS(T)**: Meg, Sto.
 15 **VITRINE**: Did.

Eef: Vake is zo'n kasjen in twee helften verdeeld: de onderhelfte met 'n holten deure; de baovenhelfte met glas. In de onderhelfte stonn meestal potn en bodn en ander scheurgerei; 't mooiste scheurgerei stun dan in de glazenkaste.

Hen: Bi-j mien grotmoeder van moeders kante was 't 'n muurkaste met glazen deuren, tussen de beddestaenn. Bi-j mien grotvader van vaders kante was 't 'n kaste van mahonieholt, ongeveer 1 m breed en 50 töt 60 cm diepe en van drie kanten van glas. 'n Pracht kaste ... later veur antiek verkoch.

Gor: Veur de brödden wödt 'n rendjen van papier edaon.

Wesd: Langs de shepkes zatten kanten redjes van papier.

Vars: De glazenkaste was 't heilige der heiligen.

Gees: Allerlei grei wat te mooi was um te gebroeken, ston in de glazenkaste.

Lob: 't Serviesgoe:d uut 't glaoze kasje wier allen gebruik veur hoog bezuuk, zoas meneer pestoor.

Ulf: Duk sting der glas- of eerdewark in wat gekregen was op de brullef. [Ok: Gels].

Wesd: De mooiste dingen hadden ze met 't trouwen ekregen en wieren heel zuneg bewaard en nooit gebruikt. Allene met de schoonmaak kwam 't der uut. As kind kek i-j der met grote ogen nao.

Bor: In 'n glazenkaste stonn de trouwcadeaus dee nooit gebruikt wodn. 't Kwam vake veur dat bruid en brugem dree theelichjes kregen: dee stonn dan in de glazenkaste.

Wich: Mooie köpkes en schötteltjes, 'n moppopot, dienblaai die ze ekregen hadden met vrouwen of 25 jaoreg huwleksfeest. Door ston dan op: "Ter gelegenheid van Uw 25-jarig Huwelijk".

Bel: 'n Krusefix --'n staond kruus-- met twee kandelaars ston in de glazene kaste. Dat wodn allene veur den dag ehaald as 'n slim zeken bedeed mos wodden: de Laatste Sacramenten zol ontvangen; noe neumt ze dat de zeken-zalving.

Haa: De köpkes "Voor Bruid" en "Voor Bruidgom" en de broedspiepe hadn 'n ereplaetsken in de glazenkaste. [Ok: Vor, Loch, Lich, Hen, Baa].

Andere, bezondere, veurwarpen dee volgens de metwarkers in de glazenkaste stonn, bunt:

käöperen kraantjeskanne, stolp met kunstbloemen [Gor]; koffie- of thee-kaetel van tin of koper, 'n kasstel [Eef]; sjokela-kaetel [Zut]; klonnie-flesken (soms met golden of zilveren döpken), peppermuntdeusken van zilver, pepper- en zoltbusken (vake 'n mooi stelleken van kristal of zilver), koperen of zilveren tabaksdeuze, 'n lep-peldeusken en vingerhoden (vake 'n geschenk van de grootolders), 'n mooi angeklede poppe (soms zittend op 'n steultjen) [Loch]; kraften, kluntjes-pot met kluntjestange [Lar]; 'n tinnen botterschöttel [Gees]; halozies [Nee]; kleine schilderi-jkes [Rek]; papieren van de notaris [Bel]; familiefoto's [Aal]; 'n kruusbeeld veur de sier, voezelglaeskes [Lich]; viezel met stamper, wekker [Bel]; hundekes, broedskommen [Win]; schuuttrommel, kuukskestrummelken [Vars]; 'n klein flesken brandewien veur de tandpiene, nikkelen sierkennekes [Wesd]; 'n mooie koffiekanne [Kep]; kralen, olloges en andere sieraden [Hen]; 'n tinnen bot-terpot [Baa]; botterwarmer, leppel-vaasjen, millesienen, 'n briefken dat nieet weg mog raken [Tol]; vleis-schaal, eierdöpkes [Zev]; sierkenne-kes, kuukskeströmmelke [Zed]; 'n siertuut op nes [Aer].

ANDERE KASTEN

Behalve kammenetten, broodkasten, glazenkasten en tuugkisten bunt ter nog andere kasten en kisten woorin van alles op-eborgen kan wodn. Veur de verschillende modellen bunt vake dezelfde namen in gebruik. Benamingen woorvan neet dudelik was veur wat veur model ze in gebruik waren, bunt hier neet op-enommen.

LINNENKASTE

De duurste linnenkasten bunt van mahonie- en ekenholt, eenvoudigeren bunt van vurenholt. Dee wodn dan vrogger vake evarfd. Aover 't algemeen hadden de börgers mahonie-linnenkasten; de werkende stand had vake linnenkasten van vurenholt. Ze hadden schappen en onder en baovenin 'n la.

01 LINNENKASTE: Gor, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Groen, Lich, Bre, Vars, Zel, Hen, Baa.

02 LINNENKAS(T): Kep, Zev.

03 KLEERKAS: Doet.

Hen: Grote boeren hadden kammenetten; daghuurders vurenholten linnenkasten.

Vars: Nao den Tweeden Wereldoorlog kwamm der linnenkasten die bi-j 't slaopkamer-ameubelement heurn.

Hen: Tussen beide oorleuge wier de stiel van de ni-j-emaakte kasten strakker, met minder versiering op de deuren en gien kop van holtsniewerk.

KLEERKASTE

De kleerkasten bunt half leg-, half hangkaste. Ze bunt vake ok weer van mahonie-, eken- of vurenholt emaaft.

01 KLEERKASTE: Harf, Alm, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Voo, Zel.

02 KLEERKAS(T): Meg, Sil, Doet, Zev, Zed || Anh, Emm.

03 HANGKASTE: Lich || Vre.

04 KASTE: Ruu.

|| klaerkas(t): Mil.

|| klederkaste: Slo, Bork, Hei, Raes, Boch.

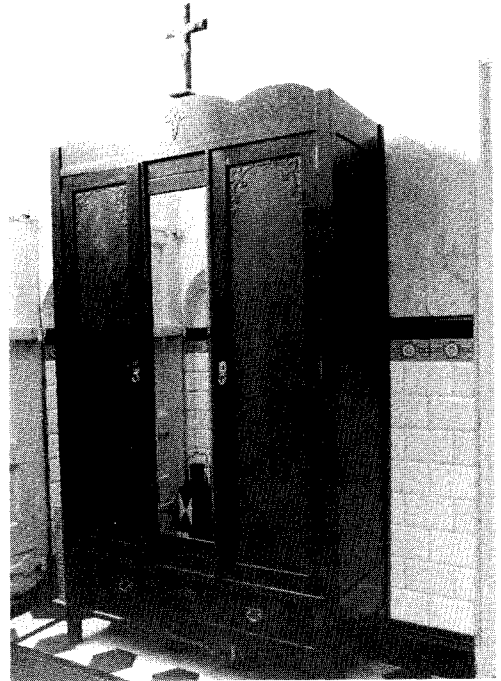
linnenkaste van vurenholt in moderne omgeving.

SPEGELKASTE

Spegelkasten bunt linnen- of kleerkasten met 'n spegel.

01 SPEGELKASTE: Loch, Groen.

02 SPIEGELKASTE: Baa.

Spegelkaste van eikenholt.

DRESSOIR

Tussen beide oorlogen kwammen de dressoirs in de mode; zowel boeren, bõrgers en arbeiders hadden ze. 't Sevies wodn der in bewaard.

01 DRESSOIR: Gor, Alm, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Nee, Groen, Lich, Bre, Voo, Vars, Wehl, Kep, Key, Ste, Baa, Tol, Did, Lob.

BUFFET

Umsgeveer in dezelfde tied --den één zeg dat de dressoirs 't eerste kwammen, den ander zeg dat de dressoirs der later waren-- kwammen de buffetten. 't Verschil is dat 'n buffet 'n baovenstuk hef, vake met 'n spegel der in. In 't onderstuk ston weer 't servies; baovenin kwam 't glaswark te staon. Buffetten waren vake van ekenholt emaaft; in de baovenste deurtjes zatten vake ruutjes. Veural bie bõrgers kwammen ze võlle veur.

- 01 BUFFET: Gor, Ruu, Loch, Lich, Din, Voo, Kep, Baa, Tol, Olb, Lob.
- 02 BUFFETKASTE: Nee.
- 03 BUFFETKAS: Doet.
- 04 GLAZENKASTE: Eib, Meg.
- 05 GLAZENKAST: Olb.

Buffet van mahonieholt met spiegels.

Penantkasjen van mahonieholt.

PENANTKASJEN

'n Penantkasjen is 'n kasjen emaaft van mahonieholt. Soms is e van wortelnötten- of ekenholt.

- 01 PENANTKASJEN: Loch, Lich, Kep, Ste.
- 02 PINANTKASJEN: Baa.
- 03 PINNANTKASJE: Lob.

Lob: Gi-j zag 't pinnantkasje bi-j rieke luj, andes niet.

Hookkaste van mahonieholt.

HOOKKASTE

De hookkaste is 'n kaste dee in 'n hoek van de kamer of kökken kan staon. 't Geet hier um verschillende modellen woorveur dezelfde namen gebruikt wodt.

- 01 HOOKKASTE: Loch, Nee, Win.
- 02 DREEHOOKSKASTE: Bel.
- 03 HOEKKAS: Kep; Lat.
- 04 HOOKKAMMENET: Gees.

In Eef, Zwi, Bor en Baa ston de kaste woorin 't brood bewaard wodn ok wel los in 'n hook; 't heetten dar. BROODKASTE, SEINDE, BROODSPINDE, BROODSPINTE. (Verg. brooäkaste).

LADENKASTE

'n Ladenkaste hef 3, 4, 5 of 6 laden baoven mekare. Hee is umgeveer 1½ m hoge en is emaaft van mahonie- of ekenholt.

- 01 LADENKASTE: Eef, Loch, Haa, Wesd, Zel, Baa.
- 02 LADENKAS(T): Meg, Ste.
- 03 LAKASTE: Ruu, Zwi.
- 04 LATAOFEL: Loch, Eib, Bel, Baa.
- 05 LATAOFELE: Din.

Theekasjen.

Ladenkaste van vurenholt.

THEEKASJEN

- 01 THEEKASJE(N): Gor, Key, Baa, Did.
- 02 THEETAOFEL: Loch.
- 03 THEEMEUBEL: Lich.

Loch: De theetaofel is eigelek 'n kasjen woor serviesgoed in ston en woor de thee op in-eschonken wodn.

Sekretaire van mahonieholt. In 1870 emaaft deur 'n schrienwarker in Deutekem.

SEKRETAIRE

'n Sekretaire is altied van mahonie-holt emaaft; hee hef 'n boovenstuk met allemaole laatjes, dee achter 'n blad zit. A'j dat blad uitklapt, kō'j der op schrieven. Onderin 'n secretaire zit haoste altied nog drie laden.

- 01 SEKRETAIRE: Gees, Ste, Baa.
- 02 SIKKETEER: Sil.
- 03 SCHRIEFKASTE: Lich.
- 04 BRAO: Gels, Tol.

BUREAU

- 01 BRAO: Gor / Eef 1950 [Aant Nedsaks Inst].

Brao van vurenholt.

NIEJMOODSE MEUBELS

Tussen beide oorlogen kwam 't fabrieksmaoteg maken van meubels al in gebruik. Nao 1950 kreeg dat 'n geweldigen greuj. Ton kwammen de wand- of bergmeubels. Doorin kō'j van alles zetten: achter deurtjes met ruitjes der in 't glaswark; wieters 't servies achter dichte deurtjes. Ie kōnt ter ok beuke inzetten ('n encyclopedie), maor der is ok plaatse veur de televisie en de radio. Ze bunt vake emaaft van holt dat heel mooi glanst (kersenholt).

Nao den Tweeden Oorlog kwammen der in de huse dee ton ebouwd wodn vōlle vaste kasten. In de Liemers wodn dat trouwens veur den Tweeden Oorlog ok al wel vōlle edaon.

- 01 BARGMEUBEL: Lich.
- 02 RADIOKASTE: Voo.
- 03 TELEVISIEKASTE: Voo.

MEUBLEMENT

Bel: Nao den Tweeden Oorlog kochten ze wāt in de winkel ston. Tot de mooiste MEUBLEMENTEN too.

ÖRGEL

- 01 ÖRGEL: Acht, Liem / Zed 1901 [Telge 4, 105].
- 02 TRAPÖRGEL: Loch, Eib, Key, Lat.
- 03 HUUSÖRGEL: Loch, Eib, Vars, Sil, Wesv, Zed, Sto.
- 04 ORGEL: Zut, Vor, Rek, Aal, Bre, Sil.
- 05 HUUSORDEL: Aal.
- 06 HARMONIUM: Gees, Eib, Lich, Meg, 01b.

Eef: Veur de grap zeien ze ok wel: JAMMERHOLT, PSALMPOMPE of CIRKELZAGEVAN-'T-GELOOF.

Meg: Spotnamen wazzen wel: MUZIEKKIST, LAWAAIKIST en JAMMERKLACHT.

Eef: Veur den Eersten Oorlog zag ie ze neet vōlle; dat kwam zo nao 1920 en veur 1940. Ze wedn an-eschaft deur Hervormden en Gereformeerden, dus karkeleke mensen. De leu praot neet van 'n harmonium, maor van 'n örgel; as ter ene zat te spōllen, ze zeien: "Hee zit achter 't örgel".

Zut: Bie ome Herre hadden ze al vrog zon dink; dat heetten 't orgel. Ook tante Lien (zeer fien) kon der bie galmen; määor wie vonnen 't neet mooi. Aover 't algemeen hadden orthodoxe amptenaren en middenstanders in Zutphen 'n orgel. Meer vriezinnegen gavven de veurkeur an de piano, die hier al in de veurege eeuw bie vōlle mensen in huus ston.

Loch: Zowel in de bōrgerstand as bie de boeren kwammen örgels veur, moor altied bie gereformeerde of rechtzinnige families. Bie deftege bōrgers zag ie meer piano's en bie de legere klas-sen en boeren hadden ze vake 'n harmonica.

Voo: Nao 1918, toen der meer geld onder de mensen kwam, wier dat o.a. gebruik um 'n örgel an te schaffen. I-j zaggen ze veural bi-j de boerenmensen. Mensen die lid van de "Vergadering (van Gelovigen)" wazzen, hadden al eerder örgels. Ze wieren in onze streek veural verkoch deur Hendrik Lief tink en Johan Velthorst uut Terborg.

Hen: Wi-j hadden gien örgel, umdat ter bi-j ons giene was die spöln kon. Maor, in de familie- en kennissenkring waren verschillende örgels. Allene protestanten hadden zon ding; i-j mosn nogal religieus waezen. Veural versjes uut de bundel van Johannes de Heer waren "in".

Bor: As ter ene op 't örgel spöln, zeien ze: "Hee zit achter 't örgel te traenn" (= "trappen").

Gaa 1945: "Grades-eume hef 'n fijne monica", zeg Hent. "Wi-j hebt 'n zerebeenörgel", pocht Jannie. "Hoo 'n dink is dat?", vrug Hent. "Da's 'n meziek dink. 'n Heel groot meziek dink, waor a'j met de hande en vute op spöllen könt". "Mag ik dat meziek dink 's zeen?". "Messchien", zegt Jannie, "A'j in de beste kamer meugt kommen" [Van Velzen, 2, 77].

örgel.

TOCHTSCHERM

'n Tochtscherm --vake van gewone planken emaaft-- kon staon bie de baovendeure: dat is de deure an de veurkante van 't huus. Maor, 't kon ok staon bie de dellendeure: de deure dee vanuut de kökken naor de delle gaat. 't Ston altied haaks op de mure. 't Kwam tut den Tweeden Oorlog wel veur, maor op heel völle plaatsen is 't al neet meer bekend. Later kwam der in plaatse van 't tochtscherm wel 'n kleine ruimte dee af-eschotten wodn van de kökken of kamer of wodn der buten 'n klein höksken veur de veurdeure an-ebowd. (Verg.: petäöltjen, kabof).

- 01 TOCH(T)SCHERM: Zel, Doet, Kep, Groes, Zed, Lob.
- 02 TOCH(T)SCHARM: Harf, Ruu, Gees, Haa, Bre.
- 03 WINDSCHERM: Eef, Zev.
- 04 VEURSCHARM: Haa.
- 05 SCHERM: Aal.
- 06 SCHARM: Haa, Din.
- 07 TUSSENSCHOT: Eef.
- 08 TOCHTPLANKE: Aal.
  - || tochtschaarm: Mar.
  - || sjarm: Ges.
  - || trekplanke: Slo.

Zonder name bekend in: Gor, Alm, Loch (enkeld), Sil, Wesd, Ste.

Haa: Umdat ter op 't veur ekokt wodn, brann 't altied. Doorumme ston der ok altied 'n scharm, woor wat op edreugd kon wodn. 's Zommers ston der ene van 'n meter hoge; met de winterdag ston der 'n scharm van umgeveer twee meter hoge.

Loch: Bie sommegen hingen de daagse ktere der an.

Eef: A'j buten gin meugelekheid hadn um de tocht te weren, mos ie dat van binnen doon met 'n tussenschot.

Ruu: Bie de grote boeren wodn ok wal 's 'n kaste zó ezet, dat e as tochtscharm kon denen. [Ok: Bor, Rek, Bre, Win, Voo, Vars].

Bre: Meestal ston der in de kökkene 'n kaste an de bovendeure as tochtscharm. Veur den Eersten Oorlog. Later wodn der vake ne gang van de kökkene af-enommene en ne mure metseld met ne deure in 't midden.

Zed 1982: A'j bi-j ons van de straat de deur los dei en gi-j traoj der in,

dan viel ie wel vieftien centimeter naor onderen. Later hewwe van de vöddeur tot de daeldeur 'n schot van plenk laote make. Daor wier 't in de kökke völ warmer van en 't der in kommende volk kek ow nie zo met een op de taofel. Aan de kökkekant van dat schot hawwe 'n hele klodder foto's geklaef, want behang kende wi-j toe niet [Köpp 1, 6].

KLOKKEN

De metwarkers geeft veur 't aovergrote deel op, dat ter nao den Eersten Oorlog bie iederene wel 'n klokke was; veur dee tied was dat lange neet al-tied 't geval.

Natuurlek hadn rieke leu mooiere klokken as wee-t neet zo völle geld hadn. Staonde klokken en Friese klokken waren der aover 't algemeen maor weineg; pendules, regelateurs en koe-koeksklokken kwammen völle veur. In de Noordeleken Achterhook is nog 'n bezondere klokke bekend: de Ruempolklokke, emaaht in Loorne. In wat steden en in één dorp woedt de Franse en de Zaan-se klokke eneumd, zonder dat ter 'n speciale name veur besteet.

Eenvoudege klokken waren klokken voo- van de wieserplate één of ander schil-derietjen had (der stonn bv. blomen of appels op).

01 KLOK(KE): Acht, Liem. (Verg. krt. a)

02 PIMPAN: / Acht 1895 [Telge 2, 99].

Vor: Biejnao alle boerenleu hadden veur den Eersten Oorlog al wel 'n klokke.

Zut: 't Is zeker dat de arbeiders zellden 'n klokke hadden. Wäörumme ook? De Wienhuustoren spöden de hele nach deur. Op heel en half al-tied 'n versjen met der achteran 't antal slagen van 't uur. Op de kwartieren gaf e vier maoten getingel en op iedere 7½ minuut 'n klik.

Loch: Bie hele arme mensen hadden ze soms allene moor 'n wekker.

Bel: Dat ter zovölle leu klokken hadn, kwam ok wal deurdat 't Zangkoor en 't Muziek ne klokke cadeau deden, as ter 'n lid ging trouwen.

Zed: Völ minse hadde vroeger ook al 'n kTök; veural de baetere minse. Vroeger ging der duk iemand langs de deur, dén zei dat e klokke make dei. Hi-j had alleen maor 'n tuteveer en 'n tuitje petraolie.

Bel: De vader draejen de klokke meestal 's zaoterdagsaovens op.

Loch: Bie sommege leu bewaarden ze antekeningen of slöttels in de klokke.

Eef: As 't uurwark en 't slagwark neet in aovereenstemming waren, dan is de klokke van slag.

Win: A'j de punders naor bovven haalt, trek i-j de klokke op; as ne klokke is bliieven staon, mo'j 'm anstoten um 'm weer gengs te kriegen; as ne klokke achter- of veurlöp, mo'j 'm lieke zetten; as e 't antal uren neet good uren löt, is e van slag af.

Win: Op de vraoge: "Hoo late is 't?", kwam vake 't antwoord: "Kwat nao slaon; a'j drieten mot, mo'j gaon".

Loch: Ie hadn HANGKLOKKEN en STAOKLOKKEN; 'n staonde klokke is 'n staoklokke.

N Acht 1972: "Ik wol at 't dag was". "En ik wol at 't nach was". En 'n daarden zae: "'t Is mi-j net 't zelfde: ik mot toch al-tied gaon". Ra, ra, wee zegt dat? Antw.: de lampe, 't vuur, de klokke [Krosenbrink 1, 131].

Aal 1969: De olde klokke.

Wi-j hebt ne olde klokke,
Daor bun 'k stark an gehecht.
Is de klokke 's van slag af,
Dan geet 't mien ok slecht.

De kinder lacht ter umme,
"Och moder, i-j bunt neet good.
Dee klokke blif wal lopen,
Verlees maor neet de mood".

Ze könt zich neet begriepen,
Wat dee klokke veur mi-j is.
Ze is 'n stuksken vrogger
Dat ik neet geerne mis.

't Is zonne olde klokke,
Met daotum, dag en maone.
Ze hef in eur lange laeven,
Völle leu zeen kommen en gaon.

As kind wier 'k 's zondagsmorgens,
Heel hoge op-ebeurd.
Tut miene kleine orne,
Twaalf slage hadden eheurd.

Dan ging 't glazen deurken los,
En met ne grote slöttel
Draejen ik de koperen gewichten op;
Zwaor wark veur ne kleinen köttel.

Ik kan no nog heel vake,
Veur de olde klokke staon
En denke dan an vrogger dage;
De tied is vlot egaon.

't Goeie en 't slechte,
 Dat leet eur onbereurd.
 'k Hop dat eur heldere stemme,
 Nog lange wordt eheurd.
 [Moespot 64, 7].

SOORTEN KLOKKEN

STAONDE KLOKKE

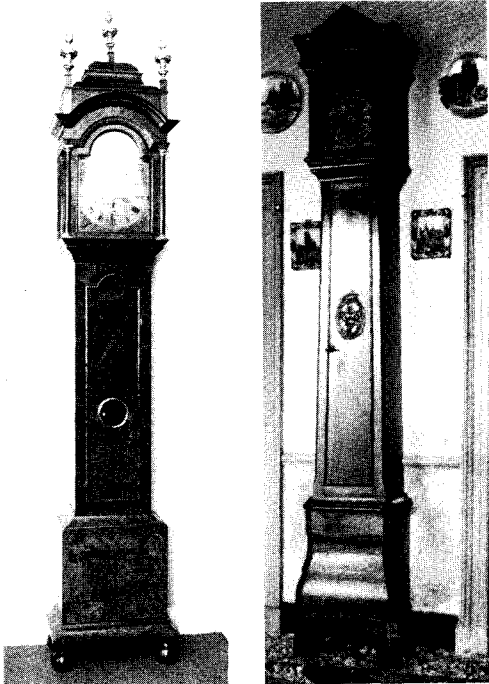
'n Staonde klokke is 'n klokke dee op de grond steet.

01 STAONDE KLOK(KE): Acht, Liem.
 (Verg. krt. a).
 || standoer: Ges, Bork, Rhe, Anh.

Lich: Staonde klokkn zag i-j meer bi-j de riekere boern en börgas.

Win: Bi-j de gezaeten burgers en grote boern was vake ne staonde klokke in hoes.

Kot 1925: Noo en dan , at de vlammen hoge opslogen, blonk de peseleine plate van de staonde klokke an den wand en ok luk van 't tin- en kopergerai, dat an de daelmure heeng, tus- sen de beddestaenn [Meinen 3, 107].

Staonde klokken: links wortelnötten- holt, emakt deur Abraham Hoevenaer in Arnhem; rechts: Ruempolklokke as staonde klokke.

PENDULE

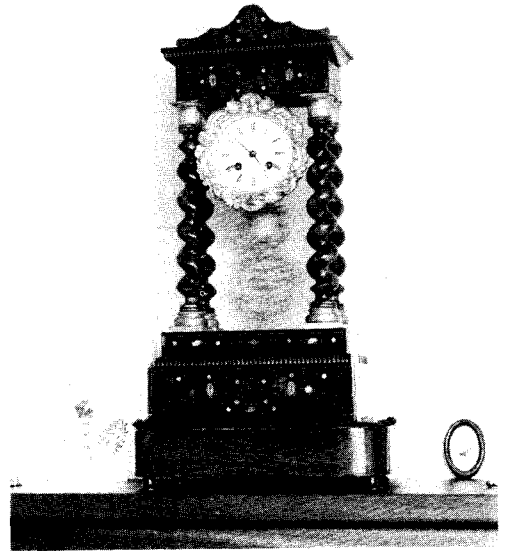
Der bunt allerlei modellen; soms heur- den der twee vazen bie dee an weers- kanten naost de klokke stonn. Vake zatten klokke en vazen onder 'n glazen stulpe.

01 PENDULE, PENDUUL: Acht, Liem.
 (Verg. krt. a).
 02 BOZEMKLOK: Wehl.
 03 TAOFELKLÖSKEN: Zut.
 04 SKOORSTEENKLOKKE: Zut.
 05 BIMBAM: Zut, Aal.

Hen: In de detteger joorn kwammen de SCHOSSTEENPENDULES. Ik kan mien nog herinneren dat mien grotmoeder alle 5 kinder 'n pendule cadeau deed; Z. uut Durkum moch ze leveren.

Bel: Wee ne skossteenmantel had, had ok later wal ne pendule.

Lich: Ne klokke met VAZEN is 'n KLOKKENSTEL.

Pendule onder glazen stulpe.

TAOFELKLOKKE

'n Taofelklokke is 'n klokke dee (op taofel, op de schossteenmantel, op 'n kasjen) steet.

01 TAOFELKLOKKE: Ruu.
 02 KLÖSKEN: Harf, Eef, Lich, Zel.

Ok bekend in: Zwi.

Zwi: Veurdat de pendules der waren, ha'tj van dee staonde, hólten klökskes, met zon hoog kepen der op.

Wekker as taofelklokke. De kaste is van peppelnholt en is rond 1900 emackt deur 'n klompermaker uut Baak. Baoven-in de kaste zit as versiering 'n gólden tientjen.

WEKKER

01 WEKKER: Acht, Liem.
02 KLÖSKEN: Zel.

Voo: Mien grotvader en grotmoeder Kregen der in 1896 één, toen ze getrouwd zunt. Dat was ter zo één met 'n bel der op.

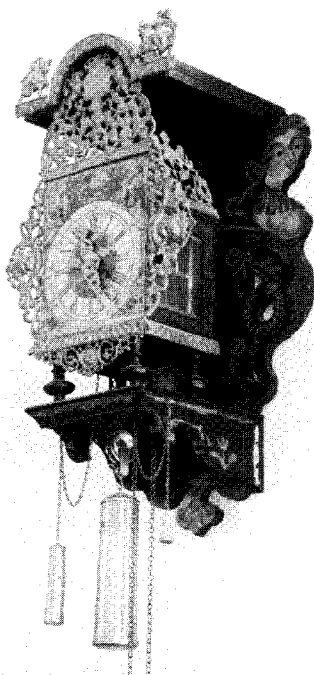
Wich: Wekkers hadden ze hier in Wichem niet; ze wieren hier deur de hane wakker emackt.

FRIESE KLOKKE, DRENTSE KLOKKE

01 FRIESE KLOK(KE), DRENTSE KLOK(KE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).

Eef: Ie hadn 'n STUULTJESKLOKKE (naor Fries of Drents model) en 'n STAT-KLOKKE (naor Fries model).

Hen: Mien grootolders van weerskanten hadden 'n Friese statklokke; zo ene met 'n ketting en koperen gewichten. Ik heure die dinge nog tikken.

Friese steultjesklokke

Bor: Mien vader hef in 1932 nog zon Friese STEULTJESKLOKKE veur f 25 ekoch bie 'n boer in Hoorle.

Gaa 1968: Staeven zat weer allene in de kókken. De Friese klokke tikken de seconden weg [Van Velzen 3, 19].

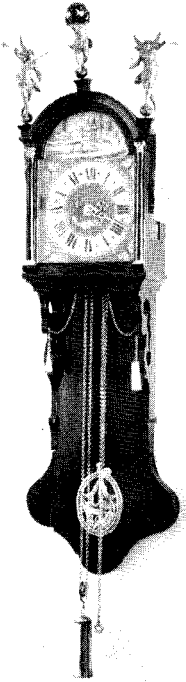
REGELATEUR

De regelateur is 'n hangklokke woorbie de slinger in de kaste zit. Umda'j de slinger langer en kotter kónt maken, bunt 't klokken dee mooi op tied loopt. De kaste hef vólle glas; der baovenop steet heel vake 'n peerdjen. (Verg. ben. 05, 06, 07).

- 01 REGELATEUR(KLOKKE): Harf, Alm, Bre, Vars, Zel, Hen, Tol || Wilp, Mar.
- 02 REGELSLATEURKLOK: Net.
- 03 REGELETEUR: Zut.
- 04 REGELTEUR: Ruu.
- 05 PEERDJESKLOK: Did.
- 06 PEERDJESKLOKKE: Loch || Wilp, Bat.
- 07 PEERDEKESKLOKKE: Bel.
- 08 HANGKLOK(KE): Rek, Meg, Doet.
- 09 SLINGERKLOK: Gen.
- 10 BIMBAMKLOK: Bro.

Loch: Der waren peerdjesklokken mêt en zónder bimbamslag.

Bro: Zo'n bimbamklok was de pries veur de koning van de schutteri-je.
 Hen: Mien olders bunt in 1924 etrouwd.
 Bi-j die gelaegenheid hadden ze 'n zg. reguleurklokke ekregen.
 Gaa 1945: Effen zit e te luusteren nao 't tikken van de reguleur, waor 'n groot peerd baovenop steet. En in de slinger zit 'n zunneken, dat blinkt en schittert zo vake at e hen en weer geet [Van Velzen 2, 12].

Friese statklokke

SCHILDERIEKLOKKE

'n Schilderieklokke is 'n hangklokke met slinger; de wiezerplate is versierd met 'n schilderiken (bv. 'n landschapjen, blomen, vruchten).

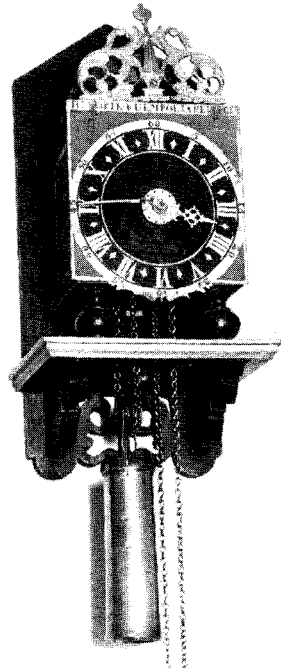
- 01 SCHILDERIEKLOKKE: Vor, Zel, Baa.
- 02 PLAATJESKLOKKE: Loch.
- 03 DAGHUURDESKLOKKE: Gels.
- 04 BOERENKLOKKE: Ruu.

Zonder bieuzondere name bekend in: Bor, Haa, Nee.

Haa: Op de wiezerplate waren wal appels eschilderd.

Nee: Op de wiezerplate stonn appels, peren of bloomm.

Ruu: 'n Boerenklokke is 'n klokke met op de wiezerplate rozen.

Ruempolklokke, in 1761 emaaft deur Hendrik Ruempol.

RUEMPOLKLOKKE

'n Ruempolklokke is 'n Gelderse steultjesklokke, emaaft in Loorne in de 18e eeuw. Der bunt ter nog maor weineg van.

01 WEKKER: Lar.

Zonder bieuzondere name bekend in: Gor, Harf, Eef, Ruu, Bor, Gees, Haa, Bel, Bre.

Gees 1928: De oude Friese klok (van Jan Hagens in Geesteren), blijkens opschrift gemaakt door Ruempol in Laren (G) in 't jaar 1743, is naar de deel verhuisd, om plaats te maken voor een reguleur, dien de bewoners veel mooier vinden [Heuvel 3, 48].

FRANSE KLOKKE

'n Franse klokke is 'n klokke met 'n hele grote, utgewarkte slinger. Ze bunt nao den Tweeden Oorlog vanuit Frankriek hier hen ehaald.

Op-egeven veur: Gees, Bre, Does, Zev.

ZAANSE KLOKKE

Zaanse klokken bunt steultjesklokken dee oorspronkelek in de Zaanstreek emaaft woär. Vrogger kwammen ze hier neet veur. Nao den Tweeden Oorlog bunt ter heel völle rieje emaaft, zoda'j ze tegenswoordeg völle in de kamers zeet.

Op-egeven veur: Groen, Does.

ONDERDELEN VAN KLOKKEN

WIEZERPLATE

- 01 WIEZERPLATE, WIEZERPLAAT: Acht, Liem. (Verg. krt. a).
02 WIEZERPLAOT: Pan, Lob.

WIEZERS

- 01 WIEZERS: Acht, Liem.

KLOKKENKASTE

- 01 KLOKKENKASTE: Nee, Hen, Key || Ges, Rhe.
02 KLOKKENKAST: Kep.
03 KLOKKASTE: Loch.
04 KASTE: Wich, Bre, Vars, Wesd.
05 KAST: Dre, O1b, Pan.

KETTING

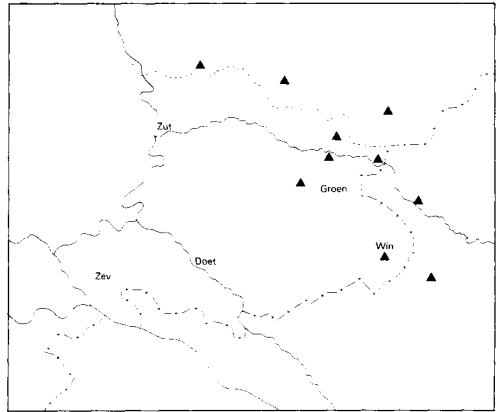
- 01 KETTING: Acht, Liem.
02 KETTINK: Vor, Lich, Baa.
03 KETTEN: Tol.
04 KETN: Nee, Rek.
05 KETNE: Win.

SLINGER

- 01 SLINGER: Acht, Liem.
02 SLUNGEL: Groes, Did, Sto.
03 SLAEGER: Bel.

GEWICHTEN

- 01 GEWICHTE(N): Acht, Liem. (Verg. krt. b).
02 PUNDERS: Haa, Nee, Rek, Bel, Win || Bat, Vre.
|| peunders: Mar.
|| klokkenpeunders: Haak.
|| puunders: Slo.

▲ (klokken)puunders, -peunders, -puunders

De woorden "puunders", "peunders" en "puunders" komt allene in den O Acht veur. Aoveral anders is 't gewoon: "gewichte(n)".

UURWARK

- 01 UURWARK: Haa, Nee, Eib, Bre, Gen, Voo, Wesd, Baa, O1b, Zev.
02 UURWAEREK: Lob.
03 LOOPWAEREK: Lob.

ANKER

't Anker is 't onderdeel dat met den slinger hen en weer geet en dan iedere kere tussen de tanden van één ra van 't uurwark grip. Doordeur ontsteet 't getik van 'n klokke. De benaming "sjek-sjak" gif op 'n heel aedege manere an dat deur dit onderdeel 't getik van de klokke ontsteet.

- 01 SJEK-SJAK: Bel.

SPIEGEL

- 01 SPIEGEL: Gor, Zut, Wich, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, O1b, Does, Gies, Lat, Groes, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob || Mil, Dnb, Ell, Wilp, Anh, Emm, E1t.
02 SPEGEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch.

Alm: De spiegel hing vake tussen de twee ramen van de grote keuken [Ok: Loch, Win].

Did: De spiegel sting schuuns op de bozem.

Wesv: In elk huus was wel 'n kleine spiegel; die 't baeter hadde, hadde der één boave de schossteen in de mooie kamer. Dan was 't of de kamer groter was.

Vars: In de beste kamer hing vake 'n spiegel met 'n hele mooie lieste veur de schossteen.

Ruu: In de grote kökken hing 't grote spiegel.

Bel: Meespat hong 't spiegel in de kökken op 'n paar iezeren steunen met koperen sierknöpfe der op. 't Spiegel hong veuraover, zo kon 't kleinste kind der nog in zeen.

Bor: Met de cycloon op 10 augustus 1925 he'w 'n wonderlek geval met-emaakt. Wie hadn 'n spiegel woor 'n plenkssen anzat, woor drie kleine pötjes op stonn. Nao 'n cycloon hing de achterkante van de spiegel veur; to'w der achterkekken, stonn de pötjes nog gewoon op 't plenkssen.

Kot 1939: Ik kan der niks an doon, maor ik modde wal lachen, want i-j zeet ter toch uut! Kiekt is in 't spiegel [Meinen 6, 30].

Gaa 1945: Hent steet veur 't spiegel en probeert of e zien snorre al an kan vatten tussen de naegels van doem en wiesvinger [Van Velzen 2, 188].

PETRET

'n Petret is meestal 'n afbeelding woor één of meer mensen op staot; vake is e in-eliest.

01 PE'TRET: Acht, Liem.

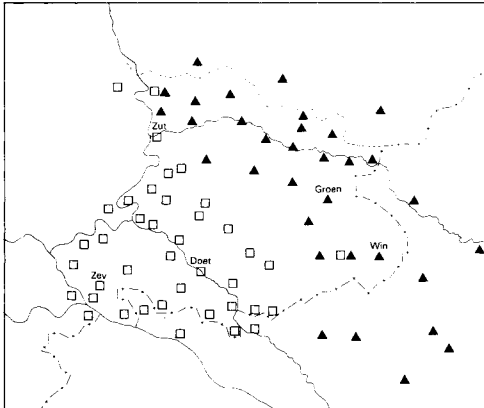
02 PORTRET: Harf, Geis, Bel, Lich, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Vars, Zel, Dre, Ste, Baa, Olb, Lat, Pan || Rhe.

03 PERTRET: Wesd.

04 SCHILDERI-J: Lob.

|| pattret: Vre.

|| portrae: Slo.

□ spiegel 01

▲ spiegel 02

Der bunt twee gebieden: de No Acht met ee ("spiegel"); de andere plaatsen hebt ie ("spiegel"). Dissen ie wodt aover 't algemeen langer uut-esprokken as in 't Ned.

Bor: Bie de boeren hing de spiegel al-tied 'n heel ende veuraover. Dat heurden zo. [Ok: Loch, Gees].

|| Dnb: De spiegel wier andersum gehange as ter 'n dooie in huus was.

Gor: As 'n kind 'n raar gezichte trok in de spiegel, dan zeien ze: "Pas mar op dat de klokke gin twaalf uur slöt, dan blif oe 't gezichte zo staon". [Ok: Gees].

Voo: 'n Pottret is 'n afbeelding van iemand op papier. Der wazzen pottretten van 't Koningshuus en ok van de veuolders, vaak in de kamer opgehagen. Soms ok wazzen de pottretten geteikend met potlood. Zo wet ik dat ter in Voorst iemand was den wol niet gefotografeerd wodden. Toen hebt ze 'n pottenbakker uut Anholt gevraagd um te kommen. Den hef 'n meddag met den boer zitten praoten en ondertussen zetten e streepkes op papier en teikenen e den boer uut.

Vars: De oldste pottretten wazzen eteikend; de lateren efotografeerd.

Pan: 'n Pottret was 'n ingelieste foto, tekening of schilderi-j.

Hen: As 't 'n foto betrof woor mensen op stonnen, heitten 't 'n petret.

Aal: At 't ging um 'n ingelieste foto, waor één of twee leu op stonn, dan ha'j 'n petret.

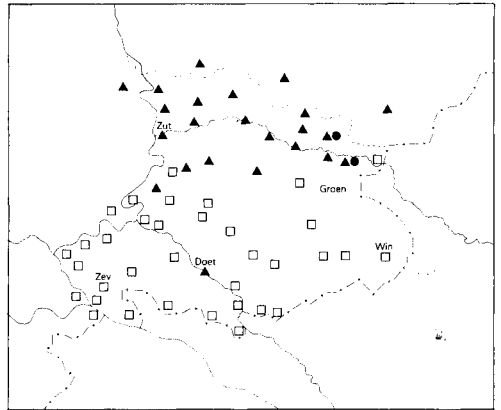
Eef: 'n Petret leet ie maken bie 'n fotograaf; vrogger gebeurden dat hier bie Hoetink uut Warnsveld.

Bel: 'n Pottret was deur ne "pottret-telök" emaaht; zo neumden ze vrogger de fotograaf.

Loch: Ok ingelieste foto's van honde en peerde neumt ze wel 'n petret.
 Bor: As ter 'n foto van oe emaaft was, zet ie: "Ik bun ok op 't petret ekomm".

SCHILDERI-J

Aover 't algemeen wodn alles wat 'n lieste had en an de mure hing vrogger 'n schilderije eneumd. Volgens de metwarkers kwammen 't meeste veur: landschappen (jachttafreen) en godsdienstige veurstellingen: bie Katholicken afbeeldingen van heiligen (Bel, Bre, Key, Ste, Wesv, Did, Sto) of de Paus (Ruu, Wehl, Baa, Sto) of Onze Lieve Heer (Ruu, Lob) of Het Heilig Hart (Ruu, Pan); bie Protestanten wel Luther op den Rijkdsdag in Worms (Zut, Zel). Ok biebelse veurstellingen as Heilig Aovendmaol van Da Vinci (Ruu, Loch, Zwi, Gees, Voo, Doet, Baa, Sto, Pan) of 't Angelus van Millet (Zel, Sto), de smalle en de brede weg (Gor, Hen), Christus veur Pilatus (Zut) hingen bie godsdienstige leu wel an de mure. Protestanten hingen völle de platen met spreuken op dee-t ze bie 't annemmen ekregen hadden zo as "Zoo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zich zelve en neme zijn kruis dagelijks op en volge Mij" (Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Rek, Bre, Win, Dre, Hen, Tol). Ok andere vrome spreuken --"Liefde heelt alles", "Scheiden doet lijden", "Rust roest", "Ik en mijn huis, wij zullen den Heere dienen", "Eert Uwe ouders, opdat het U welga", "Niet klagen maar dragen", "De Heer is mijn Herder"-- wodn in-eliest op-ehangen (Gor, Vor, Ruu, Loch, Lar, Nee, Rek, Aal, Bre, Win, Wesd, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol, Lat). Herinneringsteksten --"Ter Herinnering aan Uw 12½ (25, 40, 50) jarige Echtvereniging" (Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Win, Zel, Hen, Tol), "Gedenk den Weg in welchen den Heer U deze 25 jaar geleid heeft" (Win, Hen)-- zatten ok vake in 'n lieste achter glas. Platen met historische veurstellingen der op --kroning van Konegin Wilhelmina (Bor), de Slag bie Waterloo (Vars)-- wodn minder vake in-eliest an de mure ehangen. Heel soms wodt foto's (Bre: "Ow eigen huus achter glas"; Lob: "Foto met allemaol familie der op"), familiepetretten (Wehl, Gies, Sto) en litterdeuke dee in-eliest bunt (Bel, Dre, Groes, Lob) ok nog wel schilderije eneumd.

□ i-j in "schilderi-j(e)" 01-02

● eej in "schildereje" 03

▲ iej in "schilderiej(e)" 04-06

Op dit kaartjen tekent zich ok weer twee gebieden af: den N Acht met iej ("schilderiej") en de andere plaats en in Acht en Liem met i-j ("schilderi-j")

- 01 SCHILDERI-J: Gen, Voo, Meg, Net, Wehl, Dre, Hen, Key, Olb, Does, Gies, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Sto, Pan, Lob || Mil, Dnb, Ell.
- 02 SCHILDERI-JE: Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Baa, Tol.
- 03 SCHILDEREJE: Nee, Bel.
- 04 SCHILDERIEJE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Ste || Wilp, Bat, Mar.
- 05 SKILDERIEJE: Loch || Haak.
- 06 SCHILDERIEJ: Doet.
|| beld: Vre, Slo.

Alm: As 'n plate of zo in-eliest is, neumt wiele 't 'n schilderije.

Wich: Alles wat in-eliest was en woor glas veur zat, neume wiele 'n schilderije.

Eef: 'n Schilderije was 'n ingelieste plate met 'n biebelse veurstelling der op of 'n Engels landschap [ok: Harf]. 'n Echt schilderstuk had bienao gin mense.

Bor: 'n Echt schilderije neume wie hter 'n DOOK.

Eib: 'n Schilderije kon 'n echt schilderstuk waenn, maor ok ne mooie ingelieste plate.

Voo: Ok hiengen der wel echte, gevarfde schilderijkes. Wi-j hadden in Voorst 'n paar schilderijkes met stillaevens van fruit der op; die wazzen met 'n soort aolievarf geschilderd.

Vor: De onafhankelijkheidsplate van 1813 dee'w vrogger op schole kregen, hing bie völle leu an de wand. Ok wel: 12½, 25, 40 of 50 jeurege echtvereniging en later 't diploma van landbouwschole of huusholdschole of de plate dee'j kregen a'j an-enommen wodn as lidmaat van de kerke.

Vars: In sommege woonkókkens hing 'n enkele schilderijje en in de meeste beste kamers vake twee. Dat wazzen vake gekleurde of zwat-wit platen met veurstellingen uut bergachtege streken met onderschriften as: "In the Alps", "Spring".

Lob: As de gelovege naor Kaevelder wære gewes, dan name ze duk 'n schilderijje met Maria van Kaevelder der op met naor huus. Dat wier dan ien de veurkamer aan de muur gehange. [Ok: Sto].

Hen: Rooms-katholieke mensen hadn völte religieuze platen; Protestanten biebelteksten en ingelieste ANNEMMERS-PLATEN.

Win: ANNEMINGSPRENTE wodn vake inelieft.

Alm: 'n ANNEMINGSPATE wed vake opehangen.

Meg: 'n SPRÖKSKE is 'n ingelieste plaat waarop 'n spraekwoord of gezegde steet; as 't 'n ingelieste godsdienstegte spreuk is, nume wi-j 't 'n HUUS-ZAEGEN.

Lob: 'n Familiefoto nume wi-j 'n schilderijje as hij ingelies aon de muur hangt.

Gaa 1945: "Wat veur Leven Heer hebt i-j luu hier?", vrug Hent at e achter zien botterham zit. "Bo, denzelfden as bi-j ow", zegt Tonia. Ja, maor dat is Hent neet wies te maken. Zi-j hebt thuus 't portret van den echten Leven Heer. En dit portret is heel anders, wat hier hink. "Och, dat zunt gin portretten van Onzen Leven Heer. Dat zunt maor zo zukke schilderijjen, dee de mensen emaaft hebt. Hoo Onzen Leven Heer der uutzut, wet eigelek gin mense" [Van Velzen 2, 91].

LITTERDOEK

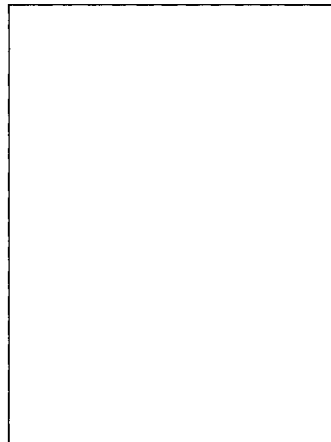
Der bunt twee soorten benamingen: met "-dook" of "-doek" en met "-lappe" of

"-lappen" of "-lap". En umdat ter twee verschillende soorten litterdeuke bunt --op den één steet één grote veurstelling, den ander besteet uut allerlei kleinere onderdeeltjes-- kö'j menen, dat dee beide benamingen veur de twee verschillende soorten litterdeuke gebruikt wodt. Toch is dat neet zo. De benamingen op "-dook" of "-doek" wodt veur beide soorten gebruikt; de benamingen op "-lappe" of "-lappen" of "-lap" wodt aover 't algemeen 't meest gebruikt veur den tweeden soort litterdook. Beide soorten -in 'n lieste achter glas- wodt wel "schilderije" eneumd.

Wat steet ter al zo op 'n litterdook? Op de litterdeuke met ene, grote veurstelling --disse letterdeuke komt allene maor in 'n Achterhook veur-- staot völle biebelse tafrelen: 't Heilig Aovendmaol, Rebecca bie den bron, Mozes veur den farao, de verspieders. Ok jachttafrelen komt veur en herinneringsteksten en spreuken: "Ter Herinnering aan Uw 12½ (25, 40, 50) Jarige Echtvereniging", "In deze woning is Christus Koning".

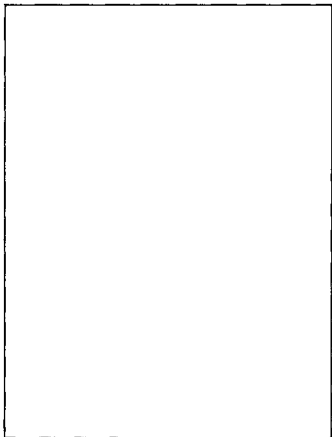
Op de litterdeuke dee uut kleinere tafrelen op-ebowd bunt, steet van alles: vogels (pawen, doeven, hanen), zoogdieren (herten, katten, honden), vruchten (druwen), blomen; mennekes en wiefkes; skeepjes, möllekes; Adam en Eva in 't Paradies, den laevensboom; 't alfabet in verschillende soorten letters; de ciefers 0 tut 9; de name en geboortedaotum van de maakster, eur olde leu en de daotum van 't huwelek (van de maakster).

Litterdeuke bunt altied in kruussteek elitterd.

Litterdook

- 01 LITTERDOEK: Gor, Eef, Wich, Vor, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Bro, Tol, Zed.
- 02 LITTERDOOK: Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win / Lar 1927 [Heuve1 1, 189] || Haak, Vre.
- 03 LETTERDOEK: Gor, Harf, Alm, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Lat || Wilp.
- 04 LETTERDOOK: Gor, Eef, Zut, Loch, Lar, Nee, Bre, Win, Meg / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136] || Mar.
- 05 SIERDOEK: Bre.
- 06 TEKEDOEK: Groes.
- 07 MERKLAP(PE): Gor, Eef, Zut, Groen, Sil, Dre, Does, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan.
- 08 MARKLAPPE: Eef, Nee || Haak.
- 09 LITTERLAP(PE): Zut, Loch, Vars.
- 10 LETTERLAP(PE): Eef, Loch, Sil, Kep, 01b || Haak.
- 11 LETTERLAPPEN: Eib.
- 12 STOPLAPPEN: Eib.
 || stikdoek: Ges, Bork, Rhe, Anh.
 || stiekdoek: Slo.
 || tekedook: Slo.

Litterdoek

Vars: 'n Litterlappe was de leerlappe veur kindere.

Lob: 'n Letterdoek was op school gemaak; 't a b c, Griekse letters en de eige naam was ter op gemaak. 't Ware alleen letters; ook 'n doek met 'n spreuk der op ("Eigen Haard is goud waard") heet 'n letterdoek.

Loch: Hele schilderiejen met vake biebelse veurstellingen neumen ze ok litterdeuke. [Ok: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Zel, Doet, Hen, Ste, Baa].

Gees: Op alle litterdeuke ston de name van de maakster en de olde leu in rood; at ze dood waren in zwat. [Ok: Lar, Mar].

Lar: Op 'n keer kwam onzen olden timmerman, den ietterdeuke inliestten, bie ons en zae: "Noe wodt 't wat! 'k Hebbe noe 'n Abraham ekregen met greune haoskes (=sökskes) an!".

Loch: In de winterdag maakten ze zonnen litterdoek in zes wekke.

Bor: Bie de boeren was 't zô, dat a'j gingen trouwen, dan mos ie den litterdoek kloor hemm.

Aal 1982: Dn Litterdoek.

In 'n lieste achter glas,

Henk e an de mure,

In alle kleurn van de raegenbogge:

Symbool van laeven en nature;

Duzend kruuskes,

Duzend gedachten,

Zuvere dreume

In stil verwachten.

Zal den laevensboom

Ooit vruchte draegen,

Zoas de eerde

Nao zonne ne raegen?

Dreume

In 't linnen verwaeven,

Verwoord

In de letters op 't doek;

Kruuskes

Dee elk huus krig te draegen;

Letters

Vake vervloggen in rook.

[Joh v Hameland 1, 18].

LITTEREN

Letteren is 't zelfde as 'n litterdoek maken.

01 LITTEREN: Gor, Eef, Zut, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Ste, Tol || Haak.

02 LETTEREN: Alm, Loch, Bre, Meg, Sil, Zel, Doet, Ste, Does || Haak.

03 LETTERE: Lat, Lob.

04 BORDUREN: Gels, Groen, Lich, Din, Gen, Doet, Dre, 01b.

05 BORDURE: Lat, Groes, Zev, Lob.

06 BEDUREN: Eef, Bel, 01b.

07 OPBORDUREN: Bre.

08 TEKENE: Groes.

09 HANDWARREN: Gor.

10 LITTERDOEK MAKEN: Vor, Zel, Baa.

11 LETTERDOOK MAKEN: Lar || Mar.

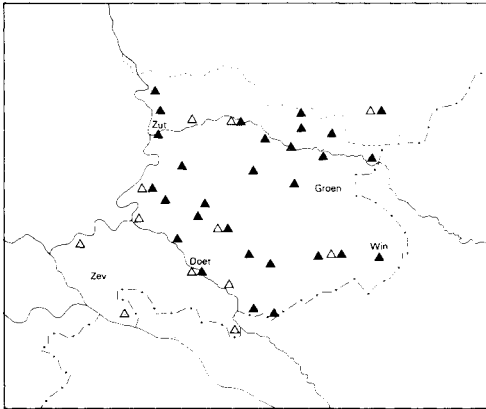
12 MARKLAPPE MAKEN: Gor.

|| moesterdoek maken: Slo.

|| stikken: Vre, Ges, Bork, Rhe.

Groes: Vroeger zeie ze: "tekene"; now: "boddure".

▲ litteren 01

△ lettere(n) 02-03

"Litteren" en "lettere(n)" in de betekenis 'n letterdoek maken, bunt woorden dee veural in den Acht (nog) bekend bunt. Maor, 't standaard-Nederlandse woord "borduren" (04 - 07) is (al) in 't hele gebied bekend. In WFA praot ze van "stikken"

KALENDER

Ok vroeger waren der al völle kalenders. 't Meeste kwammen veur scheurkalenders: dat bunt godsdienstege kalenders voor alle dage 'n blaadjen af-escheurd wodn. Namen van sukke kalenders, deur de metwarkers eneumd, bunt: "Neerbosch' scheurkalender", "Honigdrippels", "Maranathakalender", "Korenaar", "Filippus" ('n Gereformeerden kalender), "Waarheidsvriend" (Ger), "Mosterdzaadje" (Ger). Ze hingen vake in de daagse kökken. In de beste kamer hing soms 'n maondkalender; doorvan mos elken maond 'n blad af-escheurd wodn. Maondkalenders wodn ok al veur den Tweeden Oorlog völle cadeau egeven deur de Cooperatie, de Spoorbanke, de Botterfebriek, de mölder of de winkel.

Nao den Tweeden Oorlog ha'j de scheurkalenders nog wel; maor ie zaggen ze toch hoo langer hoo minder. In plaatse van disse godsdienstege dagkalenders kwammen der meer maond- en kwartaalkalenders, deur allerlei firma's as

relatiecadeau egeven. Vake bunt dat kalenders met mooie kleurenfoto's van Hollands stedenschoon of Zwitserse borgen. 'n Heel bekende (maond)kalender van nao den Tweeden Oorlog is de Juliana-regina-kalender, dee veur Pro Juventute verkocht wodt. Doorop staot foto's van leden van 't Koninklek Huus.

01 KALENDER: Acht, Liem.

02 KE'LENDER: Loch, Bel.

Verschillende typen kalenders bunt:

01 DAGKALENDER: Acht, Liem.

01 MAONDKALENDER: Acht, Liem.

01 SCHEURKALENDER: Acht, Liem.

02 SCHUURKALENDER: Gees, Gels, Nee, Eib, Rek || Mar, Haak.

03 SKEURKALENDER: Bel.

Eef: Wie hadn scheurkalenders; meestal dagkalenders. Dee wedn bie de Protestanten deur de jongelingsvereniging of de meisjesvereniging verkoch. Bie de Katholieken hadn ze missiekalenders. Naost de daotum was ter op al disse kalenders 'n vrome spreuk of 'n biebelteks, 'n kort verhaaltjen of 'n möpken. Dee möpkes hadn bie de kinder 't meeste aftrek en um 'n möpken gauw te kunnen laezen, wedn de blaadjes wel 's te vlug af-escheurd.

Voo: Scheurkalenders bestonnen uut 'n plaat (meest met 'n biebelse veurstelling) en 'n blok, dat met stiefsel op de plaat geplek zat. Elken dag wier der 'n blaedjen afgescheurd en de teks wier nao 't aeten an taofel veurge-laezen.

Pan: As ze geld hadde, wier der 'n scheurkalender van Gerardus Majella gekoch. De petrollieboer of de winkelier gaven ze wel weg.

Hen: In Hengel kwam bi-j völle mensen de scheurkalender "Honigdrippels" veur. Disse kalender wier uut-egeven deur J.J. Groen uut Leiden. Now is 't veur mien altied heel eigenadeg dat dee kalenders in völle Hervormde gezinnen elaezen wier. Want de kalender was Old-Gereformeerd.

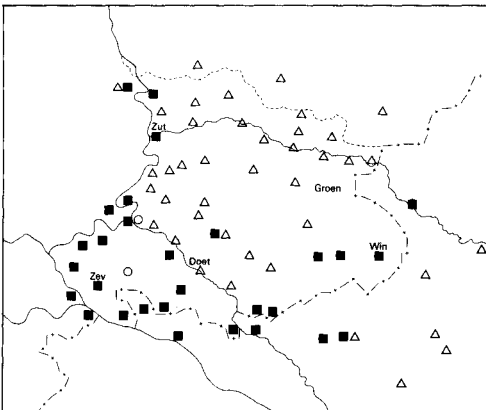
Zel: Op de kalender die de mölder egeven had, wier an-etekend wanneer der 'n beest mos kalven.

Zed: Wie in de loop van 't joor 'n eTekries fenues had gekoch, kreeg van de PGEM 'n kalender.

LEPPELREK

't Leppelrek is averal bekend. 't Was van holt emaaht en vake heel mooi uut-esneder. Soms stonn der de beginletters van namen op. Nao umgeveer 1930 kwammen der ok leppelrekken van emaille. Der bunt metwarkers dee zich nog könt herinneren dat ze vrogger wel met de leppels van 't leppelrek atten, maor ze wazzen der ok vrogger toch al wel 't meest veur de mooieghed. Der zit altied tinnen leppels op; vake zesse of twaalve, 'n enkele kere negen, tiene of achttiene.

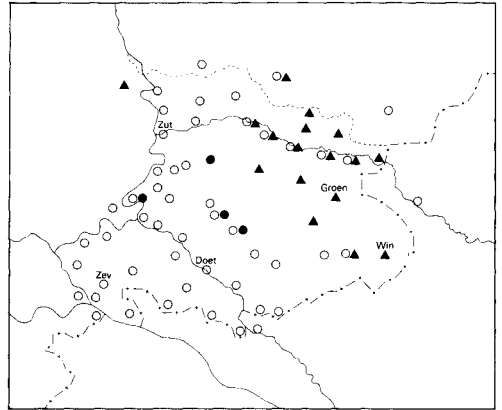
- 01 LEPPELREK: Harf, Alm, Eef, Wich, Loch, Lar, Haa, Eib, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Bro, Tol || Bat, Haak.
- 02 LEPPELREKKE: Ruu, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich || Wilp, Mar.
- 03 LEPPELENREKKE: Ruu, Zwi, Gees.
- 04 LAEPELREK: Gor, Zut, Aal, Bre, Din, Meg, Wehl, Olb, Gies, Lat, Groes, Zev, Sto, Zed, Lob || Mil, Dnb, Ell, Vre.
- 05 LAEPELREKKE: Win || Wilp.
- 06 LAEPELENREK: Doos.
- 07 LEPELEREK: Does.
- 08 LEPELREK: Did.
- 09 LEPELRIK: Key.
- 10 LAEPELRIK: Zel.
- 11 LEPELBRÖD: Vor.

△ leppel 01-03, 09, 11-12, 14
 ■ laepel 04-06, 10, 13, 15
 ○ leppel 07-08

Der bunt weer twee gebieden: "leppel" in 't grootste deel van den Acht en Wfa; "laepel" in de Liem en rond Win en Din. De grenze tussen beide gebieden löp heel ongeliekmooteg.

- 12 LEPELENBRÖD: Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136].
- 13 LAEPELBRÖD: Win.
- 14 LEPELBRED: Zel, Hen || Slo, Bork, Rhe.
- 15 LAEPELBRED: Sto.
 || laepelbred: Anh, Elt.
 || laepelplank: Elt.
 || laepelsjap: Vre.
 || laepelhuuske: Dnb.
 || richel: Slo.

○ rek   ▲ rekke   ● rik

't Woord zonder e ("rek") kump ok veur in 't gebied woor anders wël völle 'n e veurkump (verg. ok krt. a). Allene 'n deel van den No Acht hef "rekke". "Rik" kump maor veur in 'n paar plaatsen, dee veurnamelek op de grenze van 't gebied met "rek" en 't gebied met "rekke" ligt. (Materiaal van dit kaartjen: leppelrek, richel (2), piepenrek.)

Nee: 't Rekke veur de leppels en vorken was 't leppelrekke. Ie hadn ze met zes leppels, met twaalf leppels, maor ok met zes leppels en zes vorken. Op één rekke hadn de leppels allemaole denzelfden vorm, maor ie hadn ronde en ovale leppels. De leppels wodn heufdzakelek van tin emaaht; later ha'j de vertinde iezeren leppels. Vuur den Eersten Oorlog wodn ze nog wal gebroekt; later hadn ze ze allene vuur den pronk.

Eef: Leppels van 'n leppelrek waren eironde leppels. Ze wedden neet ebruukt, want as ze völle ebruukt wazzen, kregen ze mankementen: stonn ze in duzend bochten. En, a'j dee dinge noe an de wand zeet hangen, dan könt ze neet ebruukt waezen, zo mooi gaef bunt ze.

Vor: Meespat waren dee leppels vrogger van tin. Ze waren rond. Wie bruken ze wel.

Bre: Bie mien grotolders wodn de laepels uut 't laepelrek dageleks gebruukt.

Lob: Alleen deftige minse hadde zo'n Taepelrek; 't was 'n sierraod aan de muur.

RICHEL (2)

't Rek an de mure woor köpkes en schötteltjes, kummekes of borden op staot, zut ter nogal verschillend uut. 't Besteet vake uut één of twee schapjes, soms uut dree of vere. As ter borden op staot, is 't groter as wanneer der kummekes of köpkes en schötteltjes op staot. 't Gebeuren ok wel dat ter koperen kettels op stonn of ankingen, maor dat was uutzondering.

01 RICHEL: Vor, Gees, 'Rek || Anh.

02 RICHELE: Sto.

03 REKKE: Bel.

04 HOOKKASJEN: Gees.

05 KOOF: Sto.

veur köpkes en schötteltjes:

06 KÖPKESREK: Gor, Harf, Loch, Zwi, Wesd, Zel, Hen, Baa, Lob.

07 KÖPKESREKKE: Ruu, Nee.

08 THEERICHEL: Loch.

veur kummekes:

09 KOMMENREK: Wesd.

10 KUMKESREK: Lob.

veur borden:

11 BORDENREK: Zwi, Zed, Lob.

12 SCHÖTTELREK: Zev.

13 KÖKKENSCHAP: Meg.

|| banke: Sto.

Zonder biezendere name bekend in: Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Doet, Dre.

Vor: Bie ons huus ha'w dat vrogger ok; 't waann dree schappen en dee waann beschilderd net as tegenswoordeg 't Hindeloper schilderwark. 't Heitten bij ons: 't richel.

Bel: 't Rekke beston oet dree of veer planken; 't was veur scheurdegrei.

Rek: Der zat wal is ne richel an de mure woorop telders of kommen stonn.

Gees: Der waren ok DREEHOOKSKES. Dat bunt kasjes dee in 'n hook van de grote kökken zatten. Zon dreehookskes besteet oet veer plenkkes; de baovenste is 't kleinste, naor onder too wodt ze groter. Köpkes, beeldjes, van alles ston der in.

Doet: Hier ha'j nog wel 's 'n rekken wooran de köpkes hiengen; de schötteltjes stonn achter 'n letjen.

Lich: Ne enkele kere was ter 'n schepken met gekartelde rende; de köpkes heengen met de eurkes an häökskes.

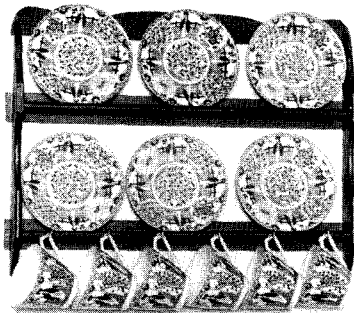
Hen: Ik kenne wel 'n rek van twee planken wat an de mure hing. An de baovenste planke hingen de köpkes an holten pinnen en op de onderste planke stonnen de schötteltjes.

Ruu: 't Köpkesrekke beston uut twee plenkkes met an weerskanten 'n ziedplenkken. De köpkes stonn op de beide plenkkes, de schötteltjes stonn der achter, tegen de mure. Op 't baovenste plenkken hadn ze bv. blauwe köpkes en schötteltjes; op de onderste rooie.

Loch: Dee planken met köpkes der op kent ze bie ons ok. 't Waren dree horizontale planken en an de kanten twee vertikale planken. An de butenkante van dee planke kon nog net 'n köpken staon.

Dre: In sommege huzen waren wel holten plenkkes met sierkommen der op.

Gees: In de grote kökken hadden ze an de mure mangs wal ene planke --den richel. Doorop stonn kommen; onder zatten der holten pinnen in, wooran kettels, beddekruke of theedeuke hingen.

Richel met köpkes en schötteltjes.

Zwi: Der waren ok bordenrekken. Dat waren twee planken met ziedkanten. Op de planken stonn de borden.

Aal: In één geval is bekend dat ter twee planken an de mure zatten; der stonn koppere kaetels op, dee maor an ene kante epoetst wodn.

Bel: In Beltrum hadden ze vrogger op wat plaats en wal ne planke an de mure met koppaan häöke en daor hongen koppaan kettels an. No was ter ne vrouwe dee dee kettels altied maor an ene kante poetsen. En dee had in de naoberschap ne studente wonnen. En at den door in hoes kwam, hong e altied gauw aemm de kettels umme: met de smerege kante nao veu-an.

Meg: Op 'n smaal REKSKE, wieren de kerkbuuk geleg. Zondagsgerei ston door nooit op; wel de koffiemöl.

Vars: Planken veur sierkummekes kenne wi-j in Varsseveld niet; wel twee of dri-j planken boaven mekare veur buke.

PIEPENREK

't Meeste kwammen piepenrekken veur dee an de mure hingen. Door konnen de piepen in hangen, umdat de piepenstelde deur 'n gat of 'n koperen klemme eschaoven kon wodn, woor de kop van de piepe neet deurkon. Ok ha'j piepenrekken dee korn stacn; dee waren duurder, want ze waren van mahonieholt emaaft.

01 PIEPENREK: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Loch, Lar, Zwi, Bor, Eib, Aal, Din, Voo, Meg, Net, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Does, Gies || Bat, Haak, Vre, Anh.

02 PIEPENREKKE: Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Win || Wilp, Mar.

03 PIEPEREK: Wich, Aal, Ste, Bro, Tol, Lat, Groes, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob.

04 PIEPEREKKE: Bre.

05 PIEPENRIK: Vor, Zel.

06 PIEPERIK: Olb.

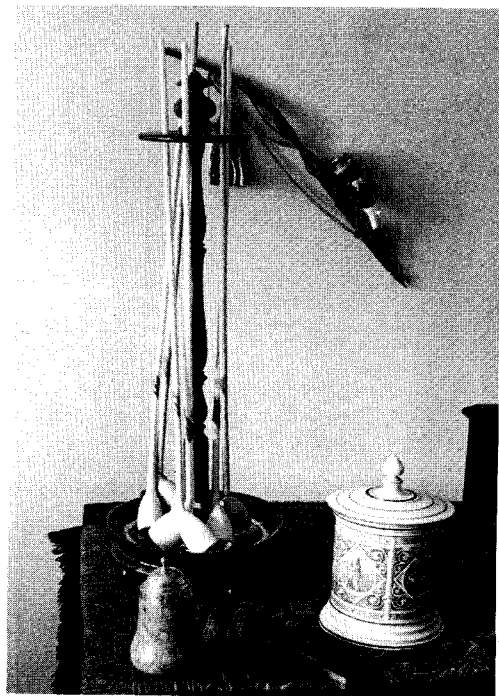
|| piepenbred: Ges, Slo.

|| piepenliste: Rhe.

Nee: 't Piepenrekke had 'n holten achterbod met haoks der op 'n plensken met gaete, woor de piepen deurkonn.

Win: 't Is 'n hólten plensken waor op ne kopperen band was vaste-emaakt.

Den band was gewölfd; had as 't ware lussen, waor de piepestellen in-eschovvene wodn. Der ston vake 'n spröksken op; bv.: "Een tevreden rooker is geen onruststoker" [ok: Gor, Eef, Zut, Loch, Nee, Lich, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Key, Bro, Zed].

Piepenrek van mahonieholt.

Vor: 't Was 'n broen beschilderd plensken met koperen beugjes woo'j zo de piepe in konn laoten zakken. Der ston ok wel 's op-eschreven: "Smaakt de pijp u goed, dan zijt ge welgemeed". [Ok: Baa, Tol].

Loch: 't Was 'n langwarpege planke van eikenholt met dooran vaste 'n planke met gaten, woor de piepen in hingen. Vake ston der 'n opschrift op, al of neet op 'n iezeren plaatjen, zo as: "Het is geen man die niet rooken kan". [Ok: Gees, Nee, Bel, Win, Wesd, Hen, Baa, Lat].

Wesd: 'n Spreuk was nog: "Die de pijp niet rooken kan, heeft er het genot niet van".

Zut: 't Piepmrek had soms 'n beksken veur de nog brandende piepe.

Bor: 't Piepmrek hing vrogger an 'n stapel.

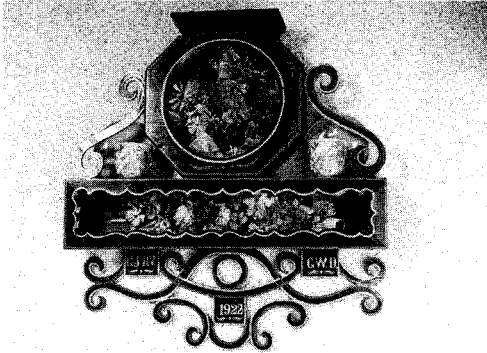
Piepenrek veur an de mure.

PIEPENKASJEN

In 't piepenkasjen wodt de brugemspiepe en vake ok de bruidsroze bewaard. 't Is 'n kasjen, dat lange neet averal bekend is.

01 PIEPENKASJEN: Ruu, Loch, Bor.
02 KASJEN (VEUR DE PIEPE EN ROZE): Vor.
03 KASJEN (VEUR DE PIEPE EN TAK): Lar.

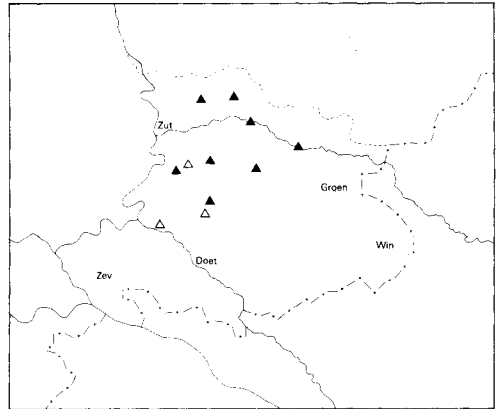
Zonder biezondere name bekend in: Harf, Wich (vrogger), Dre (vrogger), Hen, Key (vrogger), Baa.

Piepenkasjen.

Ruu: In heel völle boerderiejen rond Reurle ko'j vrogger 'n piepenkasjen zeen hangen. Door wodn herinneringen in bewaard an de brulfte. 't Kasjen --woor de beginletters van 't echtpaar en 't jaar van 't trouwen altied opstonn-- wodn egeven deur de naoberjongeleu en de brulfteneugers. Dat gebeurn op de aovend nao 't inschrievan op 't gemeentehuus. De brudegom kreeg dan van de mansleu 't kasjen an-ebaonn en 'n lange, witte "Goudse" piepe; de broed kreeg van de vrouwleu --vriendinnen en familie-- de broedsroze. Dat was 'n boeket van reuskes in allerlei kleuren, emaaft van 'n soort glad maor hard papier. Soms zatn der ok nog krallen en lint in. Met dezelfde reuskes dee in de broedsroze zatn --maor allene dan wat kleinder-- wodn 's aovends de piepe versierd, naodat de brudegom de piepe "in-ereukt" had. Doornao wodn de piepe onderin 't piepenkasjen eleg en de broedsroze kwam der baovenin.

Nao de brulfte wodn links en rechts van de broedsroze de köpkjes en schötteltjes ezet, woor broed en brudegom op de brulfte uut edronken hadn. Dat waarn witte köpkjes en schötteltjes,

▲ *piepenkasjen bekend*

△ *piepenkasjen was vrogger bekend*

Piepenkasjes bunt allene in 'n deel van den Westeleken Acht bekend.

vake met golden rendjes en soms met blomen in reliëf. Op den enen ston "Voor Bruid" en op den anderen "Voor Bruidegom".

Helemaols baovenop 't piepenkasjen wodn 'n krafte ezet met twee glaeskes. An den voot van de glaeskes wodn de reuskes eadon dee an de ziedkante van de (zwatte) pette ezetn hadn, ton de brulfteneugers an 't neugen waarn. Uut dee beide glaeskes mos iederene bie ankomst op de brulfte 'n brandewientjen met suker drinken.

Dat de piepenkasjes nogal in vorm en uitvoering schelden, kwam umdat ze deur 'n timmerman of 'n schrienwarker in opdracht emaaft wodn. Vakmanschap en 't geld dat ter veur beschikbaar was, spölden de belangriekste rolle bie 't maken.

Bor: Bie 't inschrievan kreeg 't anstaonde brudspaar vrogger 'n krafte met twee glaeskes woorop ston: "Voor Bruid" en: "Voor Bruidegom". An de glaeskes zatten (kunst)reuskes dee later in 't piepmkasjen hingen. De krafte en de beide glaeskes kwammen baovenop 't kasjen te staon.

Hen: 't Is 'n langwerpeg kasjen as 'n deuze, met 'n glazen veurkante woor de piepe precies in passen. 'n Bruidsboeket was ter niet.

Gels: De broegomspiepe wodn ok vake in 't kammnet of in de glazenkaste bewaard. [Ok: Nee].

Bel: De brugomspiepe wodn op-ehongen in de kamer naost 't spegel.

Sto: De brugemspie:p wier duk aan de muur bewaard.

Lob: De bruidspie:p en 't bruidsboeket hiēnge ien de slaopkamer; gi-j zag ze vrogger trouwes hos niet.

STOOLLIESTE

De stoollieste is 'n latte langs de mure, der an-emaakt um beschadeging van de mure deur de ruglōnnings van de steule tegen te gaon. Vake is 't 'n gewone latte; soms is e wat bewarkt. Hee zat altied op 'n heugte van umsgaveer 80 cm.

- 01 STOOLLIESTE: Ruu, Loch, Bor, Bel, Lich, Aal, Bre, Win || Haak, Ges, Slo.
- 02 STEULLIESTE: Bre, Win.
- 03 STOELLIESTE: Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Key.
- 04 LIESTE: Win.
- 05 LIESJE: Wesv.
- 06 STOELLIES(T): Meg, Sil, Kep, Lob.
- 07 STOELLENLIEST: Voo.
- 08 RICHEL: Vor, Nee, Gen, Sil, Dre, Groes || Mar.
- 09 STOELRICHEL: Wich, Zel, Doet, Wesd, Zev.
- 10 STOOLRICHEL: Gees, Bre.
- 11 STEULENRICHEL: Rek.
- 12 LEUNINGRICHEL: Meg.
- 13 LÄÖNRICHEL: Wehl.
- 14 STOOTRICHEL: Zev.
- 15 STOOLLATTE: Geis, Nee || Bat.
- 16 STOELLATTE: Gor, Baa.
- 17 STOELLAT: Olb, Did.
- 18 STOELPLANK: Zed.
- 19 STOELPLINTE: Hen.
- 20 PLINT: Gen.
- 21 STOOTRAND: Zut.
  - || stoolliest: Anh.
  - || stollleeste: Hei, Rhe.
  - || stoelenlatte: Wilp.
  - || plank: Elt.

Vars: De stoellieste was ter niet um achteraoover te lōnnen, mor gewoon um de stule tegen an te zetten zonder de mure te beschadegen. Hie zat op 'n heugte van umsgaveer 80 cm, de hele kōkken deur. Baoven de stoellieste was de mure wit; der onder donker.

Eef: De stoeln stonn vake tegen de mure en die mure was ekalkt. A'j der dan langshen schoerden, dan leet de kalk lös en dat was 'n naar gezichte.

Doorumme was de smalle planke of latte op de heugte van de rugleuning van de stoel. Achteraoverleunen met de stoel moch neet, want a'j dat deden, dan zat ie net onder de latte en dan ha'j weer zo'n gliefke.

Vor: Achteraover hangen tegen de mure moch neet bi-j ons in huus, want door hadden de stule te vōlle van te lienn.

VOGELKOUWE

Ok de vogelkouwe kon der verschillend uutzeen. Vrogger hadn ze aoover 't algemeen doeven in 'n kouwe. Dat bunt veerkante hōkke dee tegen de mure hangt of op 'n kaste staot. De veurkante en de beide ziedkanten hebt vake iezeren spielen. Mooien hebt 'n schuun dak ter op. Kanariēpietjes, dee pas nao den Tweeden Oorlog in grotere antallen ehollen wodn, zatten in 'n ronde kouwe. Andere vogels dee vrogger in kouwen zatten bunt: getelings, vinken en putters. Tegenswoordeg zee'j de doeven haoste neet meer; doorveur bunt in de plaatse ekommen vogels uut vrōmde landen. Dee vogels bunt vōlle mooier (parkieten) of kōnt heel mooi zingen of praoten (Japanse nachtegalen, beo's, papegaaien).

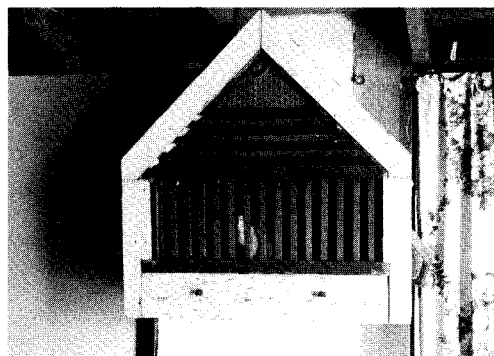
De doevenkouwen hadden vanolds 'n vaste plaatse in huus. Op boerderiejen zatten ze vake in de daagse kōkken baoven de deure naor de delle, soms ok baoven 'n andere deure, op 'n kaste, op de waskamer of op delle. In de bōrgerhuzen zatten ze vake in de gang baoven 'n deure of stonn ze op 'n kaste. Bte ambachtsleu (kleermakers, schoenmakers) zatten ze nog wel is in de warkplaatse. Kanariēpietjes zatten vake veur 't raam in de kamer of kōkken; de kouwe hing dan met 'n ketting of touw an de zolder.

Woorumme der vrogger zovōlle doeven ehollen wodn, is neet zo makkelek te zeggen. In de eerste plaatse was 't 'n soort traditie. Maor, der was nog wel meer. Doeven kōnt good 't weer veurspellen: at ze vōlle "koerket", dan kō'j wetten dat ter raegen of ander slech weer kump. Ok wodn ze wel ehollen, umdat 't veur bepaolde zeektes (dauwvorn, rimmetiek) good was 'n doeve in huus te hemm. En in Rekken meenden ze wel dat rotten en muze 'n hekel an doevengekoer hebt en da'j ze doorumme good konn hollen.

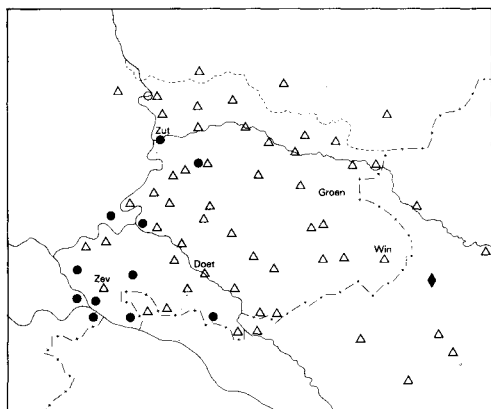
Uut de benamingen blik dat 'n kouwe ok naor gelang de vogel dee ter inzit 'n name hef. Dat is allene neet 't geval met de woorden "musse(n)kouw", "mussekooi" (09, 17), want in de Liemers is 'n mus de algemene benaming veur 'n veugeltjen; in 'n mussenkouw en 'n mussekooi zit dan ok gin mussen te sjilpen!

- 01 VOGELKOUWE: Gor, Harf, Alm, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Nee, Eib, Lich, Din, Wesd, Zel, Hen, Key || Wilp, Bat.
- 02 VOGELKOUW: Voo, Meg, Sil, Doet, Dre, 01b, Zed.
- 03 VOGGELKOUWE: Bel, Vra, Aal, Bre, Win || Vre.
- 04 VOGGELENKOUWE: Bre.
- 05 DOEVENKOUWE: Vor, Zwi, Bor, Gees, Bel, Lich, Vars, Zel, Hen, Key, Baa, Tol.
- 06 DOEVENKOUW: Meg.
- 07 KANARIEKOUWE: Vars, Hen, Baa.
- 08 KANARIEKOUW: Meg, Lat.
- 09 MUSSE(N)KOUW: Meg, Wehl, Gies, Zev || Anh, Elt.
- 10 KOUWE: Gor, Eef, Haa, Eib, Rek, Aal, Ste || Mar, Haak, Bork, Hei.
- 11 KOUW: Kep, Sto.
- 12 VOGELKOOI: Net, Does.
- 13 VOGELKOOITJEN: Zut.
- 14 DUVEKOOI: Did.

- 15 KANARIEKOOI: Net, Lob.
  - 16 KANARIEKOOITJEN: Vor.
  - 17 MUSSEKOOI: Net, Pan || Mil.
  - 18 KOOI: Groes || Dnb, E11.
  - 19 VOGELKOOIE: Gor.
  - 20 DOEVENHUUSKE: Nee.
  - 21 KEEIVIK: Zut.
- vogelkouw: Raes.
  - vöggelkouwe: Ges, Rhe.
  - vöggelkøjje: Slo.
  - køjje: Slo.
  - kaefieg: Bork.

Twinteg jeurege Oostindiese doeve in kouwe.

- △ kouw(e) 01-11   ○ kooie 19
- kooi 12-18   ◆ køjje

't Woord "kouw(e)" is (nog) aoveral bekend. Maor; 't kaartjen löt duedelek zeen dat 't Ned woord "kooi" veural vanuut 't zuudwesten de Liem (en Acht) binnenkump.

Loch: 't Was vrogger vake neet meer dan 'n kiste met an de veurkante kippengaas.

Vor: 't Kanariepietjen zit in 'n kooitjen en hönk in de kökken; de Oostindiese doeve zit in 'n kouwe in de gank.

Wesd: As ter kanaries in de vogelkouwe zatten, hieng e in 't veurhuus, in de kökken, soms veur 't raam. Doeven zatten vake achter in de gang of veur op daele.

Bor: De doevenkouwe hing in de kökken baoven de dellendeure.

Zut: Bie H.W. hing 'n grote kooi baoven de achterdeure van de gang. Däör zat 'n zwerte geteling in, dus 'n menneken.

Hen: De vogelkouwe met doeven der in hing meestal baoven de kökkendeure. Later ging die kouwe meer op 't achterhuus an. Ik hebbe ze ok vake op de götte zien hangen of op de daele.

Pan: 'n Mussekooi hieng ien de gang, keuke of op de dael.

Gees: In 'n starfhoes wodn der 'n zwatn dook aover de doeve edaone [Ok: Nee].

Nee: Vuur den Eersten Wereldoorlog had prakties iederene 'n doevenhuuske. Tegenswoordeg bunt ze der neet meer. As ze no nen vogel hebt, is 't 'n kanarie.

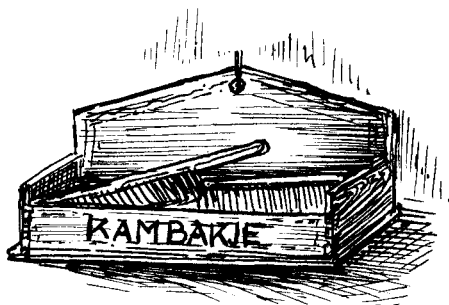
Bel: Oostindiese doeven konden wal 25 Joor old wodden.

Aal: De Oostindiese doeven wodn lachdoeven eneumd; dee lachten. De Westindiese doeven wodn an-eropen met: "Korre!".

KAMMENBEKSKEN

Kammenbekskes bunt 't meeste van holt of blik emaaft. Dee van holt bunt vake mooi uut-esnejen; der staot ok vake de beginletters van de name(n) van de maker of 't echtpaar op en/of 'n joort-al. Op de blikken staot vake blomen eschilderd. Op beide steet wel 't woord: "kammen". De vaste plaatse van 't kammenbekskes was onder of naost den spegel.

- 01 KAMME(N)BEKSKE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Gees, Haa, Nee, Eib, Aal, Bre, Voo, Net, Vars, Sil, Zel, Kep, Hen, Ste, Bro, Gies, Lat, Wesv, Groes, Zed, Pan, Lob || Mar, Haak. (Verg. krt. b).
- 02 KAMME(N)BAK: Wich, Lar, Groen, Zel, Hen, Baa, Tol, Does, Gies, Lat, || Wilp. (Verg. krt. b).
- 03 KAMMENBEKJE: Dre.
- 04 KAMMEBAKJE: Did.
- 05 REIKAMMENBEKSKE(N): Gor.
- 06 HOORKAMMENBEKSKEN: Loch.
- 07 KAMBAK: Key.
- 08 KAMBEKSKE(N): Nee, Aal, Gen, Wesd, Zel, Doet, Hen, Olb, Zev, Lob.
- 09 KAOMBEKSKE(N): Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din.
- 10 KAOMENBEKSKEN: Bel.
- 11 KAOMENBAK: Gels, Win.
- 12 KEMBEKSKE: Wehl.

- 13 KEIMEBEKSKE: Sto.
- 14 KAME(N)BEKSKE(N): Meg, Sto. (Verg. krt. b).
- 15 KEMENBEKSKEN: Bor.
- 16 RIEGEKEMENBEKSKEN: Bor.
- 17 LUZENBEKSKEN: Eef.
 || kaomkasten: Vre, Slo, Rhe.
 || kaomkeske: Ges.
 || koomdeusken: Bork.
 || kaamdoos: Anh.

Eef: Kammenbekskes bunt vake van holt emaaft; ok wel van beschilderd blik of ge-immeljeerd. Enkeld is 't 'n kääpen bekskes. Ze hebt soms wel 'n klepken of 'n dekkel. Ze bunt langwerpeg en smal; de kamme kan der net in. Ze hingen vake onder 't spegel in de kökken of waskamer.

Meg: Ze zun duk van blik gemaak, maor der zun ook wel van die olde dingen die van holt wazzen en die dan riek wazzen besnijen. Der ston nog wel 's 'n joortal en de veurletters van de maker van 't bekskes op.

STAOVE

De staove is 'n veerkant, rond of ovalen kishen van holt. 't Meest bekende model is veerkant. Eén van de ziedkanten beston dan uut 'n klein plenkkes dat ter uut-ehaald kon wodn, zodat 't staovenpötjen der in-ezet kon wodn. Sommege van dee staoven waren mooi bewarkt, maor de meeste waren heel eenvoudeg. In de baovenkante zatten altied gaete voor de warmte deur hen kon.

De waterstaoven --dee 'n koperen vaetjen hebt voor warm water in-edaon kan wodn-- kwammen völle bie deftege leu veur. Dee waren vake rond of ovaal.

- 01 STAOVE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Hen, Key, Ste, Baa, Tol / Eib 1980 [Telge 1, 79] || Wilp, Bat, Mar, Haak.
- 02 STAOF: Gen, Voo, Meg, Net, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Gies, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Sto, Pan, Lob || Mil, Dnb, Ell, Anh, Emm, EIt.
- 03 STOVVE: Bel, Aal, Bre || Rhe.
- 04 STOVVEN: Win.
- 05 STOOF: Wesv || Dnb.
- 06 VUTENWARMER: Zed.

07 KLOOSTER: Acht-Tw 1948 (scherts.)

[Wanink 1, 124].

|| vuurstövveken: Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Boch.

|| veurstövveken: Vre.

|| stövveken: Rhe.

|| stäöfke(n): Anh, Elt.

Bel: De gewone hoesstovven hadden an enē kante 'n verskoefboor plensken, da'j naor boven konnen skoeven a'j den stovvenpot der oet wollen nemmen.

Vars: At 't met de Kesdage zacht weer was, dan zeien ze:

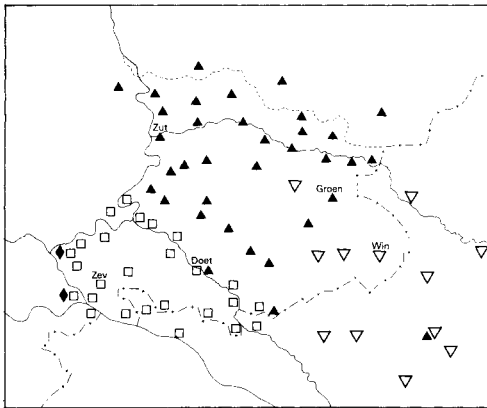
Met Kersmes in 't häöfken,

Met Paosen op 't stäöfken.

Doormet bedoelen ze, dat 't dan met de Paosen kold zol wodn.

Hen: Wat was dat ding lekker, a'j met kolde vute uut schole kwammen!

Gaa 1945: Daor is ok nog 'n old vröwken in huus. Dee hef 'n wit mutsken op met bendjes onder de kinne. Dat oide vröwken duut met 't heufd niks as van "Nee" schudden. Zi-j zit altied op 't eigeste plaetsken bi-j de kachel met 'n wit geschoerde staof onder de vute [Van Velzen 2, 46].

▲ *staove 01*   ▽ *stovve(n) 03-04*

□ *staof 02*   ◆ *stoof 05*

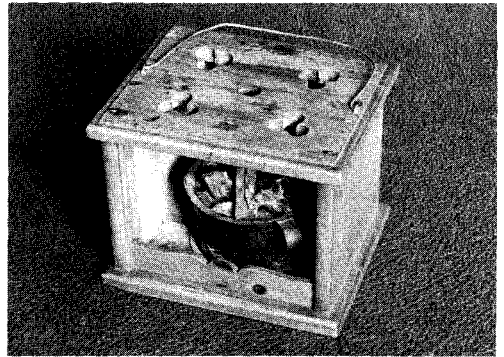
De Liem hef 't woord zonder e: "staof". 't Grootste deel van den Aacht hef wël de e: "staove". Allene in den O Acht (en doorop anslutend WFa) kump "stovve" veur. Twee opgaven met "stoof" laot seen dat weer vanuut 't zuudwesten 't Ned woord zien intree dut.

STAOVENPÖTJEN

Staovenpötjes waren der van eerdewark en van iezere. De pötjes van eerdewark waren veerkant met ronde heuke en 'n ronden voet. Ze waren vake broen/rood van kleure met van buten glazuur der op of van binnen gel en van buten greun.

De iezeren pötjes kwammen later in gebruik. Ze wazzen ovaal of rond en hadn 'n holten handvat. De ovalen --dee 't meeste veurkwammen-- hadn 'n reuster voor de gleujende kollen op laggen en de asse deurhen zakten.

Wee 't neet zo rieke had, had wel is 'n blomenpötjen of 'n old vetpötjen in de staove staon.

Staove met staovenpötjen.

- 01 STAOVENPÖTJE(N): Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Rek, Voo, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa || Mar.
- 02 STAOVENPOT: Loch, Zwi, Haa, Hen, Tol / Lar 1927 [Heuvel 1, 16], Ruu 1930 [Zwart 1, 238], Eib 1980 [Telge 1, 79] || Bat.
- 03 STOVVENPOT: Bel, Aal, Bre, Win.
- 04 STAOFPÖTJE(N): Olb, Gies, Groes.
- 05 VUURPÖTJE(N): Gor, Meg, Dre, Ste, Gies, Groes, Did, Sto, Zed || Wilp.
- 06 VUURPOT: Bro.
- 07 GLOODPÖTJEN: Gor.
- 08 KAOLEPÖTJE: Lat.
- 09 KÖLLEKESPOT: Zwi.
- 10 TES(T): Eef, Nee, Sil, Zel, Doet, Lob.
- 11 TESTE: Zut, Lar, Bor || Wilp.
- 12 TESKE: Pan.
- 13 VUURTES(T): Gor, Eef, Doet, Does.
- 14 VUURTESJEN: Kep.
- 15 VEURTESJEN: Ruu, Nee.

- 16 STAOVENTEST: Rek, Din, Key || Haak.
 17 STAOVENTESTE: Loch.
 18 STAOVENBEKSKE(N): Key.
 || stäöfkespot: Anh.
 || veurpötke: Vre.
 || kölnpötken: Ges.
 || vuurtest(e): Wilp, Bat.
 || vuurstovven: Slo.
 || veurstövveken: Vre.

Ruu: 'n "Staovenpötjen" is van iezer, 'n "veurtesjen" van eerdewark.

Kep: 'n "Staofpötjen" en 'n "vuurpötjen" zun van iezer, 'n "vuurtesjen" is van eerdewark.

Lar: 'n "Staovenpötjen" is van eerdewark, 'n "test" van iezer.

Vor: Zo lange at 't mien heugt, ha'w, too'k nog in huus wazze, iezeren en eerdewark staovenpötjes.

Hen: In huus hadde wi-j twee staoven met iezeren staovenpötjes der in; in de kerke ha'w 'n staové met 'n eerden pötjen.

Alm: Al umstreeks 1910 waren der meer staovenpötjes van iezer as van eerdewark.

Loch: De iezeren staoventesten hadn vake as handvat 'n goornklösken, dat met 'n langen spieker of schroeve an den teste was emäakt.

Bel: De stovvenpötjes waann van gebakken eerdewark; 't zelfde materiaal as woor de kanneskeuren-vloeren van wazzen. Ze hadden ne ronden voot en waann van boven veerkant. De deur-egleujde briketköllekes wodden der met de tange in-edaone.

Groes: Ien de vuurpötjes wiere kaole vanuut de kachel gedaon. Holtskaol en "stoofbriketjes" --die veur de staof te koop ware-- wiere ook wel gebruik.

Meg: Die in Isselburg of Ulf op de hut warkten, leten zich door wel is 'n iezeren pötjen geten. Maor, 't waren der maor enkelen die zo'n ding hadden.

Zut: A'j stiekem 'n sprutenblaadjen op 't köältjen in de teste gooiden, kwam der 'n vreseleke stank!

Lar 1885: 'k Hebbe veur oew grootmoder wal honderd maol van zien laeven met 'n staovenpot nao de buurn ewes um veur te halen as 't onze was gaon lopen [Postmeter 1, 16].

Acht-Tw 1948: Van binnen gel, van boeten greun en 't steet op half zesse. Ra, ra wat is dat? Antw.: Nen staovenpot op drie peutjes.

HUNDJES

't Burt twee zwat-witte of broen-witte, zittende soms staonde hundjes; den één kik naor links, den ander naor rechts. Boeren en börgers hadden ze. Bie boeren stonn ze vrogger vake op den bozem of in de glazenkaste; bie börgers zag ie ze völle op den schossteenmantel. Ok stonn ze wel is op 'n kasjen of kaste.

01 HUNDJES: Vor, Ruu, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Bre, Vars, Wesd, Zel, Baa.

02 HUNDEKES: Rek, Bel, Win.

03 SCHOSSTEENHUNDJES: Loch, Lat.

04 BOZEMHUNDJES: Nee.

05 BOEZEMHUNDJES: Sto.

06 FOXHUNDJES: Groes.

07 SIERHUNDJES: Voo.

08 BOZEMBEELDIES: Rek.

09 SCHOSSTEENBEELDIES: Zev.

|| heundekes: Mar.

Loch: Bie prakties alle boerderiejen en bie völle leu an de straote zag ie dee schossteenhundjes staon; op boerderiejen stonden ze veur den bozem op 't richel, bie börgers stonden ze op den schossteenmantel.

Eib: Bie ons hoes had mien grotmoo ze op de linnenkaste in de slaopkamer staon.

Win: De hundekes staot wal in de glazenkaste. [Ok: Vars].

Vor: Ze wodden bie 'n trouwerieje nog wel is egeven as cadeautjen, meespat bie boerenmensen. Ze wodden an weerskanten van den bozem ezet naos de borden. Tegenswoordeg zee'j ze ok wel 's veur 't raam tussen de bloemen staon. Iej hadden ok wel 's 'n tute, dee op 't nös zat, net zo as ze met Paosen van sukergoed in de winkels ekoch könt wodden.

Bor: Der waren ok hennen dee op eier zaften; de henne kö'j van de eier halen en dan kö'j der iets in bewaren. "We'j neet woor 't is? Kiek maor 's in de henne".

Hundjes.

Gaa 1945: In 't huus van Didi is zo volle te zeen. ... Den groten porceleinen hond, dee 'n mandjen met bloemen in de bek hef [Van Velzen 2, 13].

ANDERE (KLEINERE) VEURWARPEN

Wehl: Der waren KRUSBEELDEN, HEILEGENBEELDEN en HEILEG-HARTBEELDEN. Door brien wel 's 'n waxinelichjen veur.

Sto: 't HEILIG-HARTBEELD ston op 'n ampat täöfeltje of op 'n schepke aan de muur.

Eef: Bie de Rooms en waren vake beelden van heiligen, maor in de meeste gevallen 'n kruusbeeld --soms onder 'n stolp van glas--, 'n Heilig-Hartbeeld en vake 'n MARIABEELD. Ok dee stonnen vake onder 'n stolp. An 't Kruusbeeld --dat 'n plaetsken had op den bozem-- zat 'n palmtexken. Dat kree'j op Palmzondag in de kärke. Bie ons huus wed 't olde teksken dan verbrand en de niejen kwam weer an 't kruus.

Zed: 't Kruusbeeld, 't Heilig-Hartbeeld of 't Mariabeeld bun duk erfstukke. De ROZEKRANS hieng um de spiegel of gewoon aan 'n spieker.

Zev: De rozekrans hieng duk aan 't raamkezien.

*Kruusbeeld
onder glazen
stulpe.*

Loch: Bie echt koningsgezinde gezinnen zag ie völle petretten en WANDBORDJES (herinneringsbordjes) met leden van 't Koninklek Huus der op.

Zut: 'n SIERBORDJEN in kääperblik met "Oost west, thuis best" sierde meneg arbeidershuus; 't was vake 't cadeau bie de zilveren brullefte.

Groes: 'n KAPSTOK met kleed der achter hadde mor weineg minse; veul sloege mor zo 'n spieker in de muur.

RADIO

Aover 't begin van de radio bunt völle verhalen in umloop. Dudedek is dat ter dree programma's heel populair ewest bunt: AVRO's Bonte Dinsdagavondtrein (met juffrouw Snip en juffrouw Snap); Han Hollander met verslagen van voetbal (Nederland - België) 's zundagsmiddags en Paoter De Greeve met "Lichtbaken" ('s zaoterdagsoavens, KRO). Andere programma's woor volgens de metwarkers völle naor eluusterd woän, bunt: karkdeensten, Liederen van Johannes de Heer (NCRV), "Ome Keesje" (VARA), "AVRO's Kinderuurtje", "Negen heit de klok" (KRO).

In 't begin geleufden ze neet da'j iemand den wied weg was, toch konn heuren. Enkeld was ter ok wel is iets van (valse) schaamte a'j 'n radio hadn, maor aover 't algemeen was iederene der greuts op as ze der ene hadn. Buurleu dee zelf gin radio hadn, kwammen dan ok vake naor de radio luustern.

01 RADIO: Acht, Liem.

Bor: In Borklo had meester W. den eersten radio; den kon in 1915 al naor radio Scheveningen luusteren. Hee had 'n helen hogen antenne neudeg, van zon derteg meter. Smid T. hef ter ene veur W. eemaakt. Ton dat ding rechtop ezet mos wodn, zeg T.: "Geef Onzen Lieven Heer is 'n towken, dan trök e 'm zo op.". Meester W. kon trouwens de morssetekens zelf neet begriepen. M. was ter altied bie, want den kon ze vertalen. W. zat dan de hele tied van: "Wat zeg e noe?". M.: "En noe zeg e: Geef mie 'n pötjen bier".

Lob: Mien aonstaonde vrouw diende bi-j de directeur van de steenaove. Zi-j zei op 'n dag dat ze naor de radio geluusterd had. Toen ik op de steenaove vertelde dat mien aonstaonde 'n zangeres in Londe had heure zinge, zeie ze: "Hier, Toon begint ook al te miemmele!".

Sto: 'n Gesprek van twee Stökkemers:
A: "Nol M. mot 'n keske hemme woor
praoteri-j en muziek uut kump". B:
"Gi-j bunt jao hatstikke gek!". A:
"Now, gaot dan maor luustere; ik heb
't eiges geheurd".

Eef: 'k Ware nog 'n jungskan van 'n
joor of negen toen 'k veur 't eers
radio moch luustern bie 'n kennis van
mien va. Dee keerl had ter verstand
van. Um tien uur in de veurmiddag zol
't beginn en wie mosten wal op tied
waenn. Zo zatten wie al um half tien
kloor um te luustern. Toen ging dee
keerl, dee der völle van af wis, an 't
bouwen. De hele taofel kwam vol dröo-
jen en eiges gemaakte spoelen. Luud-
sprekkers ha'j toen nog neet en wiele
zatten allemaole met 'n koptelefoon te
luustern nao Hilversum (HDO) of nao
Langenbarg. Dat lei helemaol in Duuts-
land zei dee keerl. En hee kreeg ge-
liek, want toen de radio begun te
praoten, toen praotten e Duuts. Toen
wiele dat an de jonges op schole ver-
telden, wollen ze 't eers neet geleu-
ven, maor de meister zei dat 't woor
was en toen geleufden ze 't allemaol.

Zed: De radio had 'n ereplaats in de
beste kamer. Mien opoe trok zich de
beste kleer aan en zat op de stoel met
rozekrans en kerkboek in de hand as ze
naor de radio ging luustere. As gi-j
katholiek was, moch gi-j van meneer
pastoor niet naor de Bonte Dinsdag-
aovendtrein luustere, want dat wier
deur de AVRO uitgezonde.

Hen: Ik was umgeveer 7 jaar --'t was
in 1933 of 1934-- toen ik met mien
vader met moch naor 'n buurman die
elektries had en 'n radio. 's Aovens
was ter 'n kerkdiens. Too wi-j kwam-
men, zat de hele kökken vol met buurn,
familie en kennissen. Ik vonne der
niks an, want de diens duurn zon
anderhalf uur. De mensen gedroegen
zich net asof ze in de kerke waarn.
Bi-j 't bidden mos ter netjes met-ebid
wodn, enz. 't Mooiste von ik dat nao
afloop één van de boeren opston en
zei: "Foj, foj, ze könt wat uut-
vindn!". Kwasi onverschilleg ston e
op, liep naor 't ding en kek ter
achter. Schienboor vertrouwen hie 't
toch niet helemaol!

Harf: Mien grovader had --zon 40 jaar
eleden-- ok 'n radio. Zo ene met spoel-
en en dat gaf nog wel völle lawaai en
gekriet as die verzet mossen wodn.

Eef: Soms kon 'n radio akeleg karmen.
Dat dee "de Mexicaanse hond" zeien ze
dan.

Vor: Wiej hebt in 1936 'n radio ekoch.
Soms ha'j met 't kinderuurtjen um 5
uur 'n helen trop kinder in de kökken
zitten luustern. Ok toen prinses
Juliana en prins Bernhard etrouwd
bunt, ha'w wel zon 20 man in de kökken
zitten.

Meg: De fietsenmaker was ok "elektro-
handelaar". At 't mooi weer was,
zetten hee 'n radio buten. Dan kwammen
der heel wat mensen lusteren.

Ruu: In Reurle verkoch de fietsenmaker
't eerste radio's. "Dee leu 'n ra-
dio?!" "Jao, maor ze hebt 'm ekoch
veur opa, want opa kon neet meer nao
de karke en noe kan e thuus nao de
radiopraeke luustern". "Oh, ja, dan
wodt 't anders!". A'j der in 't begin
ene kochten, dan zetten ie 'm wal
argens achteraf met 'n kleedjen der
aover, anders was 't net of ie der
greuts op waren. En, as ter iemand
kwam en de radio ston an, dan zeien ze
gauw: "Zet dat ding toch uut; de leu
könt 't buten nog heuren. 't Is schan-
de!".

Bel: Ze gongen der greuts op dat ze 't
radio hadn. Maor völle boeren helen 't
ok teggen umdat ze de meiden en knech-
ten neet op tied naor bedde konn
kriegen, zodat ze 's mons neet op tied
wakker waren.

Dre: In 't begin had de radio 'n ere-
plaats in de mooie kamer; in den Twee-
den Oorlog wier e verstoep veur de
Moffen.

Hen: 'n Echte ereplaatse had de radio
niet. Maor verstoep hadn ze 'm bi-j
mien wetten ok niet. Meer 'n trotse
onverschillegheid, zo van: "Jao, wi-j
hebt ok zon ding. Och, de vrouw zat
ter aover te drammen en veur opa en
opoe is 't wel fijn. Ze könt niet meer
naor de kerke en now krieg ze de kerke
an huus". Maor, op de vesites wier wel
te pas en te onpas ezeg: "De radio zei
gister ....!".

Wesv: Ze hadden 'm allemaol zō staon,
da'j 'm goed zien kon.

Loch: Too wiele pas radio hadn, ston
den in de kamer en wiele atten in de
kökken. As ter wat bezunders op de
radio was, dan nam vader zien bord met
noor de kamer en ging bie de radio
zitten luustern.

As kind dacht ik dat in de radio 'n
hele familie woonden dee van mien
olders te etten kregen. Um dat good te
maken, vertelden ze ons wat of maakten
meziek veur ons. 't Waren maor hele
kleine menskes, dee nooit uut eur
huusken --de radio-- kwammen.

Tol: Ze zeien: "'t Is 'n wonder!".
"I-j zollen zegn: Hoe kan 't!". Onze
buurman zei, toe-t zien vrouw aover-
leden was: "Trouwens gao'k nie weer. Ik
nemme 'n radio. A'k die zat bunne, kan
'k 'm de strotte uuttrekken".

Bel: Hendrik pakt alle heuj in 'n
singel, want de radio hef ezeg: "In 't
midn van 't land raegen".

Zut: In Zutphen wier de radio belang-
riek toen in 1930 "radio-distributie"
ingevoerd wier.

Lob: Ien 't begin van de twintiger
jaere was ter op Lobiet al raadio-
centraole (draodumroep). Dat kostte
twee kwatjes in de waek en dat koggi-j
baeter aan as de aanschaf van zo'n
duur toestel.

Win: Stegeman hef in 't gedicht "'t
Wondere kesteken" 't luusteren naor de
domenee op de radio ok beschrevene
[Stegeman 1, 8].

TELEVISIE

*De televisie --in 't midden van de
viefteger joren ekommen-- hef toch wel
'n ander begin ehad as de radio. An-
ders as bie de radio spölden in 't
begin --ton nog neet iederene televi-
sie had-- 't café 'n grote rolle: door
wodn, speciaal as ter voetballen was,
televisie ekekken. Tegen televisie
wodn trouwens in 't begin minder vrömd
an-kekken. 'n Tamelek algemeen ver-
haal is dat de --oldere-- leu bange
waren, dat de presentator in de kamer
kon kieken.*

01 TELEVISIE, TILLEVISIE: Acht, Liem.
02 KIEKKASTE, KIEKKAS(T): Acht, Liem.
(Verg. krt. a).

Loch: 'n Oldere man kwam bie 'n tille-
visiehandelaar en wis neet meer hoo
dat niejmoodse ding ok al weer heet-
ten. Hee vroog: "Zeg, hoo geet 't oe
toch met dee nieje dinge; verkoop ie
der hog wat van? 'k Bedoele zonnen
ANSICHTKAARTENRADIO".

Dre: De televisie wier deur sommege
olde mensen DUVELSDING genuumd.

Lich: De leu bleven gewoon kieken; ok
at ze bezeug hadden van leu dee kwam-
men praoten. "Door hoof i-j neet hen
te gaone; door kiekt ze den helen dag
VIEZE TILLIE".

Hen: De kinder gingen vake hen televi-
sie kieken. Dat was dan ok vake de
raeden dat ter ene an-eschaft wier:
"Wi-j wilt niet hemm dat de kinder
altied in de buurte ligt. Ze bunt
altied bi-j X en wi-j wet wel dat ze
door welkom bunt, maor dat wi-j toch
niet altied hemm. Ze heurt in huus".

Eef: De kinder van onze buurn kwammen
altied op zaoterdag kiekn naor 't kin-
deruurtjen. Op 't lange laatst hadn
wiele meer moders dan kinder, want dee
vonn 't nog mooier dan de kinder. A'j
't dan 's op 't woord gooiden of ze
zelf neet zon ding zoln anschaffen,
dan zeien ze: "Nee, wile veult ter
neet völle veur en allene veur de
kinder willen wile zon kaste neet
anschaffen". A'j noe bie dee leu komt,
dan henk de hele familie veur de kaste:
ze hebt allemaole kleurentillevi-
sie. Twee programma's is neet genog:
dat bunt ter noe al vieve of zesse.
Straks, met dee satellieten, he'j de
hele wereld in oew huuskamer. Of 't
door noe gezelliger van zal worden? De
tied zal 't leren.

Loch: In 't begin zat ie veur 't toe-
stäl en dörfden haoste gin aosem te
haaln. Nao de klokke van acht uur be-
gon 't met 't niejs. Donderdagaovend
was de mooiste avond: dan was ter
altied 'n toneelstuk deur 'n bekend
gezelschap. Op maondagaovend was ter
in 't begin gin uutzending. Bie
biezondere gelaegenheden --voetbal-
wedstrieden, Prinsjesdag-- ko'j in 't
café gaon kieken. Radiozaken hadden
dan ook vake 'n toestel in de etalazie
staon. Ok door ston dan 'n hoop volk
veur te kieken.

Eib: 't Was in 1956 dat ikke veur 't
eerste televisie zoge. Mangs ging ie
wal 's naor 'n één of 'n andern um te
kieken, want ter waren nog neet völle
leu dee televisie hadn.

Lich: Bi-j K. mos i-j 'n dubbeltjen
betalen veur 't kieken.

Sto: "Now könne die luj uut Hilversum
ok al bi-j ons in huus kieke", zei 'n
olde vrouw en strek zich deur de heur
en ging netjes zitte toen de tv.
aanging.

Bre: "'n Olde vrouwe zae op 'n zaoter-
dagaovend, ton ze zich wol gaon wassen
tegen de baas: "Zet dat ding af, want
anders kan den ke-al mi-j zeen".

Sto: Iemand zei: "Tillevisie is krek
't eigeste as de radio; maor bi-j 't
ni-ns kö'j de keerl zien zitte".

KAMERPLANTEN

Veural in de beste kamer/grote k kken stonn vrogger de kamerplanten, maor ok in de daagse k kken waren ze wel. Ze stonn haoste altied veur de ramen, op (blomen)t dfeltjes.

Meest bekende soorten waren vrogger: Geranium, Clivia en Fuchsia. Vlijtege Liesjes, Begonia's, Aspidistra's, Asparragussen en Cactussen kwammen vrogger enkeld ok nog wel veur.

Nao den Tweeden Oorlog is de verscheidenheid v lle groter ewodn; ok tropiese planten k 'j tegenswoordeg volop kopen. En, ok snieblomen wodt ter v lle ekoocht. Vrogger ston allene 'n boeket op 'n vase as 't uut eigen hof kwam of a'j 't zelf in 't veld eplukt hadn.

Veur de benamingen van planten kiek bie: de mens en de wereld.

Gor: De kamerplanten stonn heel vake op 'n t dfeltjen veur 't raam; der waren vrogger gin vensterbanken en --as ze der wel waren-- dan waren ze smal.

Gees: De bloomm stonn veur 't raam in de grote k kken; at 't ging vrezen, wodn ze bie 't raam vandan ehaald en op de taofel midn in de grote k kken ezat.

Ruu: As 'n grootn boer graniums veur de raams had, dan nam 'n kleinn boer ze neet: dat ko'j as kleinn boer dan neet doon.

Gaa 1945: Didi hef de veurdeure los staon en 't raam, waaronder de potten met rooie graniums staot, is opeschaoven [Van Velzen 2, 11].

Eef: Neet iederene was 'n blomenbokse: de  en zit altied te knooien met bloomm en 'n ander dut ter niks mee.

Zev: Sni-jbloeme --zo as dahlia's-- wiere ook wel veur de rame gezet.

Hen: Op 'n kaste of veur 'n Mariabeeld stonn soms kunstbloemen.

Voo: Nao den Tweeden Oorlog kwammen der v l meer soorten; veural ok bladplanten. Vrogger was 't meestal blujend sp l; tenminste dat was de bedoeling.

Vars: Now hebt de bloemisten allerlei kamerplanten, wo'j vrogger nooit van eheurd hadden, van aover de hele wereld.

Zut: Nao den Tweeden Oorlog kwammen de greune planten: derteg soorten cacteeen bint neet zeldzaam meer in  en kamer. Ok 't Ficus-onkruid wier 'n soort van plaog.

Loch: Nao den Tweeden Oorlog kwammen de Floraliaplentjes: in 't veurjoor kreeg ie drie plentjes --vake 'n Granium, 'n Begonia en 'n Clivia-- en dee wodn in 't naojoor ekeurd. Door konn dan prieze met verdeend wodn.

Bel: Bi-j ons bunt no wal vrouwleu dee wal 25 blomen per raam hebt; 't wodt ter duuster van in 't hoes!

HOOFDSTUK 4

VLOEREN, GEDIENEN EN MUREN

VLOEREN EN VLOERBEDEKKING

In de woongedeelten van boerderiejen en in börgerhuuze kon vrogger de vloere van verschillende materialen emaaft waezen. Uut de antwoorden van de metwarkers wodt dudelik dat de vloeren van estriken --dat bunt blauwe of rode tegels dee neet eglazuurd bunt-- in de veurhuuze van boerderiejen völle veurkwammen. In de börgerhuuze lagen in de kamers völle planken vloeren. Vloeren bestaonde uut (kleine) keitjes ha'j weer völle op boerderiejen. Dat was ok 't geval met vloeren van kanneschrot. In de Westeleken Achterhook en in de Liemers waren disse vloeren trouwens helemoals neet bekend. In den Oosteleken Achterhook bunt ze --in de kökkens van olde boerderiejen-- noe nog wel anwezeg.

In later tied kwammen der vloeren van cement --speciaal wodt deur de metwarkers portlandercement eneuemd. Ze kwammen op de boer vake in de kökkens veur en in de waskamers. In de börgerhuuze laggen ze vake ok in de kökkens en in de biekökkens. Vloeren van bakstene kwammen ok veur; dee waren heel wat goedkoper as zogenaamde granieten vloeren dee in de tied tussen beide wereldoorlogen deur Italianen --völle in börgerhuuze-- elegd wodn.

Nao den Tweeden Oorlog bunt ter grote veranderingen ekommen: as vloerbedekking kwam eerst zeil (balatum, linoleum); in de kamers ha'j dan vake in 't midden 'n kokosmatte of 'n kleed liggen. Nog later kwam de kamerbrede vloerbedekking dee noe in börgerhuuze, boerderiejen en flats ligt.

Tegels he'j tegenswoordeg völle in kökkens, gangen, wc's en badkamers.

ESTRIKEN VLOERE

Estriken vloeren ha'j völle in de veurhuuze van boerderiejen. 't Geet um rooie en blauwe tegels dee neet eglazuurd bunt. Ze waren veurnamelek

in de beste kamer of in de daagse kökken. As ter 'n gang was in 'n boerderieje, dan laggen ze door ok. En ok in de kelder kwammen ze veur. Soms was de vloere eengaal van blauwe tegels, soms ok eengaal van rooie. Ok kwam 't veur dat ter umme en umme 'n blauwen en 'n rooien lag.

01 ESTRİK: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 33].

02 ESTER(KEN): Gor, Ruu, Zwi, Din, Voo, Meg, Sil, Sto / Acht 1895 [Telge 2, 33], Zed 1901 [Telge 4, 93], Sto 1982 [Telge 3, 41] || Anh.

03 ESTERING: Wehl.

Vor: In mien kinderjoorn --veur den Eersten Oorlog-- ha'w in ons huus in de kökken en in de gank en de götte 'n bakstene vloere; in de grote kökken ha'w rooie en blauwe estriken liggen. Later ha'w in ene grote slaopkamer 'n planken vloere.

Ruu: 'n Vloere van esterkes lag bie ons in de kökken en in de grote kökken.

Gels 1928: 't Lech van dn heerd hupelt en vlog aover de estriken vloere [Krebbers 1, 89].

Gaa 1945: Daor ligt ook gin esters in de vloer, maor planken en daoraover likt nog weer kleje [Van Velzen 1, 47].

PLANKEN VLOERE

Planken vloeren waren der völle in de börgerhuuze. Ze laggen dan in de beste kamer en in de slaopkamers. Op de boerderiejen was ter één kamer woor heel vake 'n planken vloere lag; de opkamer. Vrogger wodn planken vloeren völle rood evarfd. In later tied kwammen der in de beste kamers kokosmatten op te liggen. A'j 't better konn betalen, nam ie iets duurders: 'n kleed. Ok kwam der in later tied vake zeil (balatum of linoleum) op te liggen.

01 PLANKEN VLOER(E): Acht, Liem.
(Verg. krt. a).

Eef: Holten vloern met reusters onder de vloere waren der al veur den Eersten Oorlog. Soms lagen de vloern zo op 't zwarte zand; de huusstee was dan neet uut-egraven. Dat was dan vake zo vochteg, dat de paddesteule onder de beddestee greujdn.

Wich: De börgerhuze hebt vöille planke vloern in de kamers.

Alm: 'n Planken vloere kwam in later tied in boerderiejen in de grote keuken en in de slaopkamers te liggen. Ze waren vake donkerrood evarfd.

Aal 1951: Veur den Eersten Oorlog was 't mode dat de vloeren van opkamers en slaopkamers GETEEND werden. Iedere kere as de varver 'n streuksken met varve in-esmeerd hadde, dan ging e met de tene en 't vöörstukke van 'n voet ovver de natte varve hen. As dat klaor was stonn der allemaole kleine, ronde figuurtjes in de varve. 't Was de kunst um dee figuurtjes mooi ovver dee varve te verdelen. Op plaatsn woer e neet bie kon kumm, teende de varver met de handen [Aant Nedsaks Inst]

Zed: 'n Holte vloer met kokosmatte was ongeveer 1925 'n teike da'j 't goed kon doen.

Eib: Bie ons hoes --ne boer an de straote-- lae in de mooie kamer ne holten vloere, woorop weer zeil en ne kokosmatte lae.

Voo: 'n Holten vloer wier soms aover de estriken hen geleg. [Ok: Gor].

Loch: 'n PARKETVLOERE was vrogger 'n hēte biezonderheid. Dee kwammen allene maor in deftege huze veur.

KEITJESVLOERE

'n Keikesvloere is 'n vloere, emaaft van allemaole (kleine) keitjes, in leem vaste-elegd. Vake bunt ter zwatte en witte keitjes gebruukt en komt ter figuren in veur.

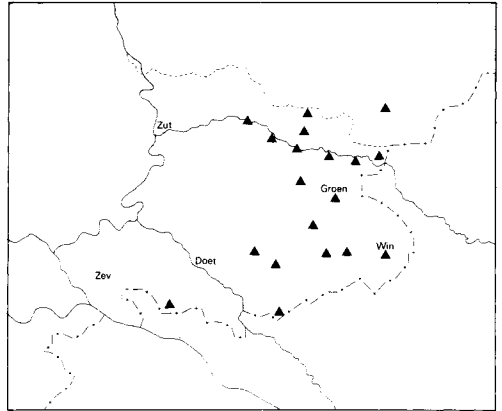
01 KEITJESVLOERE: Loch, Zwi, Bor, Gees, Haa, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Wesd || Haak.

02 KEIKESVLOER(E): Gels, Eib, Win, Vars, Sto / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 119], Win 1971 [Deunk 1, 108]. (Verg. krt. a).

03 STEENTJESVLOERE: Loch, Bel.

04 STEENKESVLOERE: Win.

05 STENE VLOERE: Eib.

▲ keitjesvloeren van olds bekend

In den O Acht bunt vloeren van keitjes van olds bekend.

Gels: 'n Keikesvloere wodn mangs in veerkanten van 60 x 60 cm eleg; vake waren 't witte keikes met doorummehen 'n rand van donkere keikes.

Loch: In 'n keitjesvloere zatten allerhande mooie figuren: 'n sterre in 't midden (onder de taofel) of vief witte stene, dee 'n kruus vormt.

Zwi: In 't oldershuus van de vrouwe hadn ze 'n keitjesvloere, emaaft van bargsteentjes uut dn Zwiepsen Barg. Zon vloere verzakken tamelek gauw.

Sto: In heel olde huus zatte nog keikesvloere; maor dat was nao de Eerste Oorlog in Stökkem al 'n uut-zondering.

Win: In plaatse van keikes wazzen der vloeren van grotere stene: KEZZELINGEN eneumd. Dee wodn dan zō eleg dat ter in 't midden ne ring kwam; wieters wodn 't in roeten elegd.

Hen: 'n Keitjesvloer heb ik niet anders binnen zien as veur op daele; bi-j de daelendeure. 't Was 'n soort grote stoepe tussen de lemen daele en de bakstenenvloer op de götte. Buten lagen wel keitjesvloeren rond 't veurhuus.

Aal 1970: De kökkenvloere bi-j 't Gas-selink was ne gewone vloere van veldkeien [ADW 6, 1, 21].

VLOERE VAN KANNENSCHROT

Kannenschrot was afvalmateriaal dat bie 't bakken van potten ontstond. 't Bunt lange stukjes eerdewark dee gebuukt wodn um de pötte in 'n aovend op mekare te können stapelen, zodat ter meer pötte in konn met 't bakken.

Bie 't bakken wodn disse stukjes ok hard en wodn dan --vake in visgraot elegd-- as vloerbedekking gebruikt. Vloeren van kannenschrot bunt ter alene maor in 't oosten van den Achterhoek. Dat lig ok wel veur de hand, want 't kannenschrot kwam uut Westfalen (Vreden) woor völle pottebakkeriejen wazzen. De vloeren laggen 't meeste in de grote kökken, soms ok in de daagse kökken.

01 KANNENSCHROT: Bor, Haa, Rek, Bel.

02 KANNENSCHROOT: Loch || Haak.

03 KANNENSCHURE: Bel, Groen, Lich.

04 POTSCHEURDE: Aal, Bre, Win, Vars.

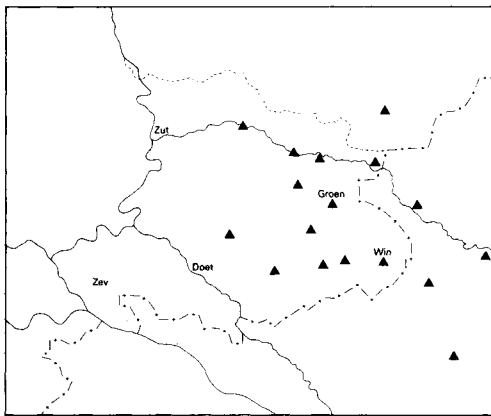
05 POTSCHERVEN: Zel.

06 THEEBESCHUUTJES: Zel.

|| esterkes: Vre, Ges, Hei.

|| stapelsteenkes: Vre.

Ok bekend in: Slo.

▲ vloeren van "kannenschrot" van olds bekend

In umsgaveer dezelfde streek as van 't veurege kaartjen bunt ok de vloeren van kannenschrot van olds bekend. In 't angrenzende deel van WFA bunt dee vloeren ok bekend. Dat is neet zo wonderlek want 't kannenschrot kwam heel völle uut Vreden.

Loch: 'n Vloere van kannschroot kwam maor weineg veur. 't Is 'n vloere van steentjes dee 'n vinger lange en twee vinger breed bunt. Ze bunt eglazuurd en hebt de kleuren gel en greun/blauw. Vake wodt ze schuun elegd, zoda'j 'n visgraot-effect kriegt.

Bel: Kannenscheure bunt stukskes hard gebakken klei dee edeend hebt as pötte in 'n avend ebakken wodt. Dee stukskes klei wodt dan gebroekt um de pötte

met op mekare te stapeln. Op Erve "Kots" hebt ze ze aoveral nog op de grond liggen.

Vre: Ne esterne vloere is ne vloere van esterkes of stapelsteenkes. Ne vloere van kannenschrot is ne vloere van kapotte pötte.

VLOERE VAN BAKSTEEN

Vloeren van baksteen wazzen der vrogger tamelek völle. Ie konn de bakstene leggen zo as ze op straote ligt --in visgraot--, maor ok op de kante, zodat de ziedkanten de vloere maakten. In börgerhuse kwammen ze neet zo völle veur; op de boer laggen ze völle op de waskamer en in de kelder; soms ok in de daagse kökken of in de slaopkamer.

Ruu: In de waskamer, in de kelder en soms in de slaopkamer lag 'n BAKSTENEN VLOERE. Ze laggen op zien kant in visgraot.

Alm: In de daagse keuken lag 'n vloere van baksteen.

Eef: De baksteenn waren soms met teer bestrekken; wie dachtn dat ze dat veur de voch deedn.

VLOERE VAN CEMENT

Vloeren van cement wodn völle emaaft in de vertrekken woor met water ewarkt mos wodn: in de kökken. Op de boerderiejen dan ok nog vake in de waskamer en in börgerhuse in de biekökken. Vake bunt ze neet gewoon van cement, maor van Portlandercement; dat is 'n speciale soort cement dee vake rood ekleurd wodn.

01 PO(R)TLANDERVLOER(E): Acht, Liem. (Verg. krt. a).

Ruu: In de kökken en in de waskamer **Tag** vake 'n rooie --potlander-- vloere. Dee rooie kleure der van kwam deurdat ter bie 't leggen van de vloere DOOIEKOP -- 'n donker rooie kleurstof-- deur 't cement hen-edaan was.

Gees: Bie 't maken van 'n potlander-vloere wodn mangs op 60 cm streepkes etrokken. Dan lek 't net of de vloere van Bentemersteen was. Door wodn vrogger ok vloeren van emaaft en dee blökke waren ok 60 x 60 cm en hadden zon betjen dezelfde kleure.

Loch: In de kökken lag ok wel 's 'n VLOERE VAN HOLTGRENIET. Dat is 'n mengsel van portlander, zaagsel en kleurstof, bv. dodekop.

GRENieten VLOERE

Grenieten vloeren kwammen maor weineg veur. 't Geet trouwens vake neet ens um echt greniet, maor um zg. terrazo: hele kleine stukjes steen dee-t in bepaolde figuren in 'n soort cement elegd wodt. Speciaal kökken- en gangvloeren in börgerhuze wodn der nog wel is van emaaft.

Lat: Grote boere hadde 'n GRANIETE VLOER in de keuke; 't kwam maor weineg veur.

Loch: 'n Enkeien keer had 'n helen groten boer in de kökken 'n GRENieten VLOERE lingn met de initialen der in van blauwe stenen. Der mossen Italianen kommen um zonne vloere te maken van fien geslagen marmere dat in cement egotn wodn en dat later glad en glimmend eschoerd wodn.

VLOERE VAN MARMER

Zut: De gangen in de veurname huzen bint van marmere; de wat minder deftege huzen hebben 'n grenieten vloere. [Ok: Loch, Bor, Groen, Aal].

VLOERE VAN BENTHEIMER STEEN

Gees: Bentemersteen wodn ok wal gebruukt veur de vloere; 't wodn dan in grote blökke van 60 x 60 cm naast mekare eleg. Dee blökke hadn vake 'n broene of rooie kleure.

VLOERE VAN RIENSCHILFERS

Aal: In de kamers wodn wal Rienschilfers elegd; dat bunt onbewarkte, lange natuursteentjes in meer kleurn.

GEDIENEN

Vrogger hing der vake 'n ketoenen of linnen gediene veur 't raam dat 't veur dree kwart van baovenaf bedekten. Soms ko'j zon gediene oprollen. Onderin zon gediene zat altied 'n latte um 't mooi recht naor onderen te laoten hangen. Der onderan zat vake 'n kanten strookjen of franje. Ok zatten der wel balletjes onderlangs.

In börgerhuze hing --volgens de meeste metwarkers-- van olds al wel völle vitrage veur de ramen.

Aovergedienn kwammen vrogger allene maor in börgerhuze veur; op de boer hadden ze namelek altied vensters dee 's aovens veur de ramen edaon wodn.

Tegenswoordeg bunt in alle huze vitrages en aovergedienn; hoo meer pleujen in de vitrages der zit, hoo mooier 't is. Allene "alternatief volk" hef dat neet: dee haakt de gedienn zelf of maakt van dee macramé- versieringen veur 't raam.

GEDIEN

01 GEDIEN: Acht, Liem.

02 GEDIENE: Bel, Bre.

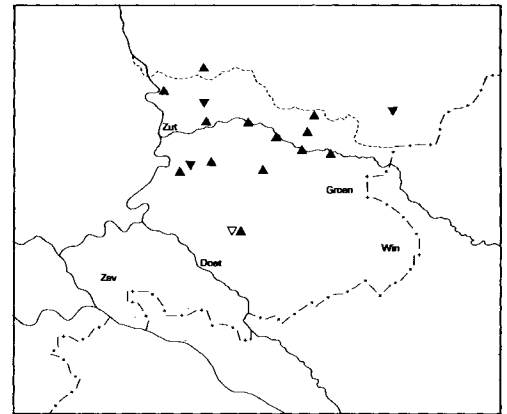
03 GADDIEN: Geis, Din, Meg, Zel, Zev, Sto, Zed.

04 GARDIENE: / Acht 1882 [Telge 2, 37].

Ste 1969: As de luu kwammen, dan ko'j hier en daor in de darpstraote de gediens nog wel 's op zied zien gaon [Bosveld 1, 135].

GLAZENKLEED

'n Glazenklee is 'n gediene, emaaft van wit ketoen of linnen. 't Zit vake op 'n rolle, zoda'j 't op könt trekken of laoten zakken. Onderin zit 'n dunne latte um der veur te zorgen dat e mooi recht hönk en der onderlangs is vake 'n strookjen kant emaaft of der hangt balletjes of franje an.

▲ glazenkleeed 01   ▽ glasgediende 03

▼ glasgediende 02

De benamingen "glazenklee", "glazengediene" en "glasgediende" komt allene veur in den N Acht as benaming veur 't rolgediende.

- 01 GLAZENKLEED: Gor, Alm, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Zel, Baa / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 102] || Bat.
- 02 GLAZENGEDIEN: Harf, Wich || Haak.
- 03 GLASGEDIEN: Zel.
- 04 GEDIEN: Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, 01b, Wesv.
- 05 GADDIEN: Meg, Sto.
- 06 GODDIEN: Zev, Did.
- 07 ROLGEDIEN: Zut, Groen, Gies, Lat, Groes, Zed, Lob.
- 08 ROLGORDIEN: Pan.

Tol: Toe 'k nog klein was (umsgeveer 1925) hadde wi-j in huus nog ketoenen gediens met gaele franje der onderan. In de slaopkamer hing 't altied veur dri-j kwart van 't raam; in de mooie kamer en in de k kken wodn 't 's margens hoger op-edraejd op de rolle. At de gediens ewassen mossen wodn, mos de franje der af-ehaald wodn. Die wodn dan appat "egaeseld": gael emaaak. Nao 't wassen mos alles dan weer an mekare enaejd wodn. 't Strieken was ok al zon karwei, umdat ter gien volen in mochen kommen en 't gediens precies rech mos hangen. Want, die waarn 't vesitekaatjen van de vrouw en 't huus!

Kot: Veur dn Tweedn Oorlog kregre wi-j vitrazie. Eerst lank: t t aover de vensterbanke en helemaol dichte. Later ha'w scheigediens. De b rgers hadden al eerder vitrazie. In dn aovergangstied tussen scheigediens en vitrazie hadn ze nog wel 's beide: 'n ketoenen gediens met franje en door dan aoverhen vitrazie.

Bre: Umstreeks 1900 hingen der prakties nog nargens gediens veur de ramen van de boerderi-jen. 'n Paar jaor later kwammen der ketoenen en betisten gediens met bovvenin 'n latte en onderin e n latte of soms twee latten 'n paar centimeter bovven mekare. Grote boeren hadden der kantstof onderlangs hangen.

Eef: Boeren hebt ok noe nog wal enkelde Lancaster gediens, maor meestal zee'j der vitrage veur de raamm. Ok hebt ze wal an de baovenkante 'n lancaster gediens en onder 'n vitragie dee op 'n roe eschaoven is en veur de onderkante van 't raam h nk.

Ruu: Of ter ketoenen balletjes of gaele kant an de glazenkleed zatten,

had te maken met de stand. Grote boeren hadden altied gaele kant; en, hoo meer hoo mooier. A'j gin grote boer wazzen en ie zollen toch ok gaele kant der onderlangs doon, dan zollen de leu denken da'j oe heel wat verbeeldden. Dat dee'j dus neet.

Ste: A'j 't heel mooi wollen hemmen, dan kwammen der ketoenen of lancaster gediens met onderlangs kant en 'n kanten tussenzetsel der in.

Zwi: De frannies onderlangs de glazenkleed was naejsier.

Haa: De frannie van 'n glazenkleed mos net baoven 't dwasletjen van 't raam hangen.

Gees: Bie lege raempkes waren de glazenkleed mangs van baoven tut onder espann en dan in 't midn met 'n bendjen bie mekare-ebaonn.

Vor: 'n Glazenkleed zat baovenan 'n rolle woor 'n touwken an zat. At 't dan begon te schemern, ko'j 't glazenkleed optrekken, dan hoeven de lampen niet zo vrog an.

Zev: Bi-j schemering wier de ondeste lat haaks op 't raam gezet. Dan koggi-j nog 'n h tje langer zonder 't lich aan te doen in de kamer zitte. [Ok: Hen, Zed].

Lat: De ketoene rolgediene hinge alteen veur de rame aan de straot.

Groes: 't Rolgedien wier 's marges opgetrokke. Veur 't ondeste deel van 't raam hieng der dan nog veur de inkiek 'n gedientje. [Ok: Bre, Din].

01b: De gedienslat onder in 't gediens was soms verzoord met lood. Dan hing 't gediens mooi glad.

Lob: Soms hieng der 'n valletje baove naeve 't raam.

Gen: Veur de kleine ramen hieng soms niks veur; soms 'n klein gedientje.

VITRAGE

01 VITRAGE: Acht, Liem.

02 VITRAZIE: Eef, Loch, Tol.

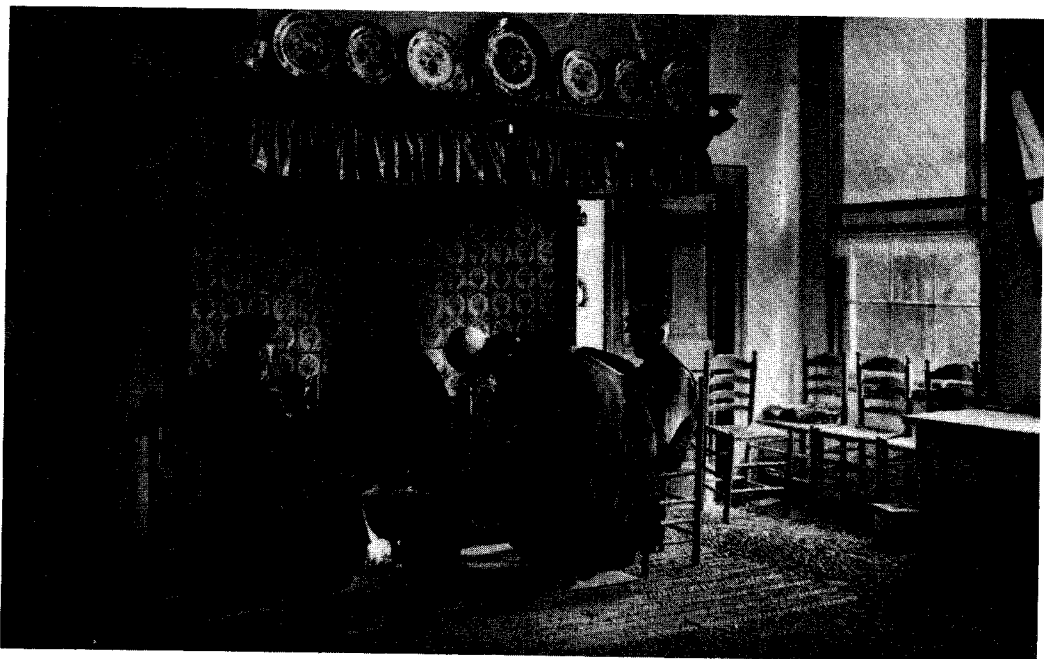
03 VITRAGE: Lob.

04 GEDIEN: Acht, Liem.

05 GADDIEN: Sto || Ges, Slo, Bork.

Sto: Gewone minse hadde vrogger gin gaddiene; bi-j baetere hadde ze die al wel.

Hen: Eigenadeg is, dat toe de vitrages kwamm, die 't eerste in de daagse verrekken ehangen wiern en niet in de beste kamer.

'n Olderwets tafreeltjen bie den heerd. De vloere besteet veur 'n deel uut keitjes; door binnenin ligt kannenschrot. Links an de stiele van 'n deure hönk --neet al te best zichtbaar-- 'n servet. Rechts veur 't raam 'n glazenkleed woorin onderin twee gediennlatten um 't glazenkleed mooi strak te laoten hangen. De spiegel hönk, zoas 't heurt, veuraover. Foto uut umsgaveer 1920.

SCHEIGEDIENEN

Scheigediennen bunt twee vitrages dee beiden van baoven uut 't midden van 't raam naar de beide onderste heuke van 't raam loopt.

- 01 SCHEIGEDIENEN: Alm, Meg, Tol.
- 02 SCHEIGEDIENNE: Lob.
- 03 SCHEIGEDIENN: Bel.
- 04 SCHEIDGARDIENEN: / Din 1950 [Aant Nedsaks Inst].
- 05 SCHAEAGADDIENEN: / Aal 1951 [Aant Nedsaks Inst].
- 06 SCHAEAGADDIENS: / Aal 1951 [Aant Nedsaks Inst].

Bel: Later --nao den Tweeden Oorlog-- hadn boeren ok wal scheigedienn, zo at ze de vitrage neumen. Dee gedienn hongen in 't hele veurhoes: in de veurkökken, de kamer en de sloepkamer; maor neet in de achterkökken.

Din 1981: Pas nao 1920 wieren der tutehökke ezat. 't Mankieren allene an SCHEILGARDIENJES, maor anders woonden die diers haost nog baeter as sommege mensen [J. Keuper 1, 142].

AOVERGEDIENEN

Loch: Bie boeren hingen nooit aovergedienn, want 's aovens deden ze de vensters altied dichte. Börgers hadden wel völle aovergedienn. Dee waren vrogger völle van 'n donkerbroene stof. Later kwammen pluchen aovergedienn, af-ezet met bellekes. Nog later waren ze van zwoor ketoen of damast. De aovergedienn hingen vake an holten roeden met holten ringen of met koperen ringen an zwoor koperen of bronzen roeden. In deftege huze trokken ze de gedienn dichte met 'n koord.

Rek: Pas nao den Tweeden Oorlog kwammen der bie boeren aovergedienn. Zev: Aovergedienne ha'j vroeger niet neudeg waeges de vinsters veur de rame.

KODDEN

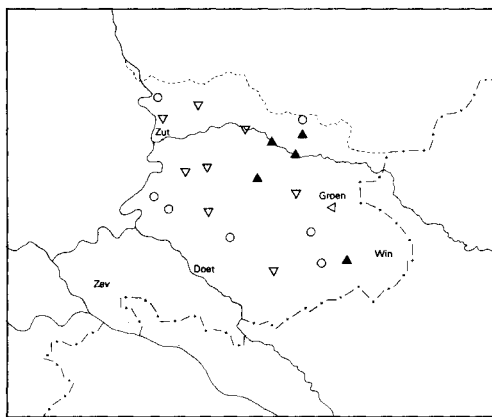
Acht-Tw 1948: KODDEN: "koordenfranje van gordijnen" [Wanink 1, 127].

SERVET

Servetten bunt (thee)deuke dee veur de sier op-ehangen wodt. Ie zaggen ze allene maor bie (grote) boeren en dan vake allene nog maor in de grote kökken; enkeld ok wel in de daagse kökken.

- 01 SERVET: Ruu, Zwi, Bor, Gees, Bre.
02 SIERDOEK: Harf, Wich, Vor, Vars, Hen.
03 SIERDOOK: Eef, Loch, Bel.
04 SCHOSSTEENDOOK: Groen.

Zonder name bekend in: Gor, Gels, Lich, Aal, Zel, Ste, Tol.

- ▲ servet 01
▽ sierdoek, sierdook 02, 03
◁ schossteendook 04
○ gin biezondere name

't Ophangen van "servetten" as versiering is allene in den Acht bekend.

Ruu: De mooiste sevetten waren van damast; maor vake was 't van dee geblokte theedeukestof. Ze hingen --met vesite-- neet allene näös de ramen, maor ok näös de beddestae in de grote kökken. Dat was 'n pragtieg gezichte.

Loch: As ze ze hadn, hingen de sierdeuke altied in de grote kökken. 't Bunt veerkante deuke dee an ene punte met 'n lisse op-ehangen wodn. An de onderste punte was vake 'n blome elitterd. Bie rouw hingen der witte deuke met zwat borduursel der op.

Zwi: Allene 's zundags, as ter volk kwam, hingen der servetn; bie rouw hingen der zwatte of blauwe servetn.

Wich: Sierduke hingen der bie enkele boern; 't waren witte duke woor de vrouwsname in-elitterd was.

Bre: Servetten waren theedeuke met bläuwe of rooie ruutjes, maor ok witte deuke met 'n klein rendjen van kant der langes. Ze hingen in de daagse kökken naost ramen en deuren.

Vars: Links en rechts van de ramen zatten in de mure koperen knoppen. As ter is vesite kwam, wieren door eigen gewaeven sierduke an-ehangen.

Vor: Zowat bie alle boeren en arbeiders zag iej in de kökken wal 'n paar van die deuke hangen.

Bel: Dee sierdeuke heb ik maor op ene plaatse ezene. Dee hongen in de grote kökken an de deurstielen van de deure naor de slaopkamer en de kelder.

Hen: De enegste woor wi-j wet dat ze hingen, was bi-j 'n olderwetsen, groten boer.

Alm: Op zied van 't raam zat in de daagse kökken 'n knop woor de theedeuke an hingen um te dreugen.

MUREN

De muren van de kökkens en de woonkamers in boerderiejen en eenvoudige huze wazzen vrogger in Acht en Liem altied gewit. 't Onderste gedeelte --onder de stooiliste-- was evarfd in 'n donkere kleure met teer of paraf-finelak. Heel vrogger waren de muren helemaols blauw evarfd. Dat kö'j nog zeen op de Lebbenbrugge (bie Borculo), in 't Openlucht Museum (in Arnhem) en bie Erve Kots (in Lievelde). Dat wodn veur de vlegen edaon; 't kiewieten is door nog 'n aoverbliefsel van.

Rieke boeren hadden tegeltjes op 'n deel van de muren of mangs zelfs van onder tut baoven.

Behang ha'j 't eerste bie de börgers. Dan waren de muren "betengeld": der zat dan 'n holten raamwark met jute der op tegen de mure an. Doorop wodn 't behang eplakt. Pas nao den Tweeden Oorlog ging iederene der toe aover um te behangen. Dat had 't veurdeel dat 't neet bladderden en dat 't neet ieder joor hoofden; de muren wodn vrogger namelek altied in 't veurjoor niejs ewt en al gauw begon 't dan weer af te bladderen.

Zut: In de huzen an de Merrek, in de Waterstraote, op 't 's-Gravenhof en zo ha'j onder langs de muren völle holten lambrizeringen. Doorbaoven zat dan vake leren behangsel. De huzen veur de middenstand hadden vake kamers met papieren behang; van baoven af tut één meter baoven de grond. 't Onderste deel was dan met steveg papier of met één of ander sterk weefsel bespannen. De arbeidershuuskes hadden de muren gewit. As ter is 'n epidemie uutgebraoken was, gaf de gemeente gratis witkalk.

Zwi: 'n Groten boer had völle tegels in huus. Later kwam der behang en tegelboard.

Win: Bi-j ne scholte wazzen de muurn in de mooie kamer vake behangen.

Vor: Vroger mos iej twee keer in 't joor de muren met witkalk witten tut op zon 10 -15 cm van onderen. Dat onderste stuksken was eteerd of met zwatte paraffinelak bestrekken. Dat ko'j neet wit hebben, want met schrob-ben van de stenen vloere zo' 'n wit stuksken dan weer drek vol spuiten zitten.

Loch: Achter wastaofels wodden wel 's eschilderd as of 't marmer was. Eers 'n witten ondergrond, door in 't wilde vot blauwe strepen aover en veur de varve dreuge was aover dee strepen gauw met 'n witten kwast, zodat 't blauw 'n betjen uutleep.

Lich: De kökkene was onderan --onder de stoollieste-- vake rood of blauw evarfd. 't Baovenstukke wodn ewit.

Hen: In 't midn van de detteger joorn wier der 'n varflaoge op de muurn ebrach die volledeg afwasboor was. Die geverfde muren voldejen niet, deurdut ze gien voch opnam. Doorum ging men later aover op behangn.

Lob: Wi-j hemme altied eiges behange. Naõ de Tweede Oorlog nam mien man van de steenaove ringaovepapier met. Baeter gezeid: 't wier gejat. Dat was bruun papier dat ien de aove gebruik

wier tege de trek. Gi-j wou behange um niet te hoeve witte, want 't witsel begon te schiffele en dan viel 't ter af.

Zed: Der wier gezeid dat 'n gewitte muur gezonder was as 'n muur met behang der op.

KIEWIETEN

Kiewitten is anbrenge van blauwe spikkeltjes op 'n mure met zogenaamd "popje blauw".

01 KIEWIETEN: Eef, Ruu, Bor, Eib, Zel, Kep.

02 KIEVIETEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 121].

03 KIEWITTEN: Loch, Zwi || Haak.

04 BEKIEVITEN: / Eib 1980 [Telge 1, 8].

Loch: Bie 't kiewitn gebeurden 't wel, dat ter 'n slaopmutse in de varve edrukt wodden en dan tegen de mure an.

TOEPEN

01 TOEPEN: Win, Sto.

Sto 1982: toepen: "(muren) voorzien van een decoratieve structuur in kalk" [Telge 3, 149].

VOOTLIESTE

01 VOOTLIESTE: Bel.

Bel: Arges in Beltrum hadden ze in 'n nī-j hoes ne vootlieste van broene tegels. Dee hadn 'n kwatjen 't stuk ekost. Dee leu hadden den stok wal te wied estokken, want ze konn der neet blieven wonn en mossen de boel verko-pen. "Ik zegge", zeg dén ke-al, "Mas, met dén pröttel!".

HOOFDSTUK 5

VUUR

VERWARMING

De losse vuren --dat is 'n verwarming woorbie 't vuur neet af-eslotten is-- wodn met allerhande brandstof estokt. Dat hing veural af van wat ter kot bie huus was: was ter völle holt in de buurte dan wodn dat estokt. 't Duurste holt was kleufholt en hakholt, maor dat was dan ok holt, dat 't mooiste brann. Kleufholt wodn met 'n zage op 'n zagebok ezaagd en met 'n biele op 't kleufblok ekleufd, 't was vake beukenholt. Hakholt was negen jeureg elzen- of ekenholt, dat an kluppels wodn ezaagd. Beide soorten --kleufholt en hakholt-- wodn tut in 't begin van dissen eeuw ok völle in de steden as brandstof gebruukt.

't Goedkoopste was sprokkelholt, dat waren doorie takken, dee in 't bos verzameld wodn. Wat ok niks kostten, was afvalholt as kapotte sleten, vermolmde päble en zo. Ok goedkoop waren kwadden: takken woor de bla en de naalden nog anzatten; dee brann nooit zo best. Späone --de kleine stukskes afvalholt dee bie 't houwen met 'n biele of 'n hiepe ontstaat-- wodn ok nog wel is estokt of bie 't armaken gebruukt. Holtbusse bunt takken dee met 'n wieje tut 'n bos ebonden wodt. 't Is 't holt dat aoverblijf van kleufholt en hakholt. 't Wodt speciaal deur bakkers gebruukt, maor vrogger ok völle in de losse vuren.

'n Punt van belang bie wat ter estokt wodn was ok vake 't wark dat de man dee. Beumehouwers kregen de stobbe en 't sneujholt altied; bie 't sneujen zelf was 't sneujholt ok vake 't loon. Leu dee kot bie 'n venne woonden, stokken vake met törf. Ie haän twee soorten: lange törf en kotte törf. De lange törf brokkelen nogal gauw af, want 't zat tamedek los in mekare. De kachel kon der good met an-emaakt wodn. Kotte törf was vöel hadder, dén was good veur in de staove; in wat plaatsen wodt dissen törf "kluun" eneumd.

Ok van heed- of vennegronnd kwammen de "schadden" dee vrogger in de losse vuren estokt wodn. Ze wodn met 'n plaggenhakke emaejd en an heupe eset um te dreugen. Ie konn der van alles in vinden: schelpjes, slakken, stenen en zo. 'n Verschil met törf is de vorm: schadden bunt 25 cm in 't veerkant en 10-15 cm dikke. As brandstof ha'j der neet zovölle an, umdat ze gauw op-ebrand bunt. Um ze wat langer te laeten branden, wodn ze in de losse vuren op de kante tegen 't vuur eset. Nao den Eersten Oorlog kwammen de kol-len --vake "gruus" eneumd-- hoo langer hoo meer in gebruuik. Ze wodn hier veurnamelek met 't schip en den trein an-evoerd uut Limburg en Duutsland. Veur de losse vuren --maor dee wazzen der ton ok al haoste neet meer-- ha'j der weineg an. Veur de kachel en 't fenuus ha'j eierkollen, cooks, briketten en antereciet. Dan ha'j ok nog stukkollen: grote bonken steenkol dee'j zelf met de hamer kapot mosn slaon veurda'j ze konn verbranden.

't Kollenstof --"gruusmot" eneumd-- wodn vake in 'n olden emmer nat-emaakt met water. Met de gruuksleppel wodn der dan ballen van emaaft, dee in de kachel of 't fenuus edaon wodn. De nattegheid gaf nog 't veurdeel dat 't wat langer brann en dat 't neet zo stoeven, want gruuksmot gaf völle stof.

In de losse vuren was 't meugelek heel goedkope brandstof te verbranden: ie konn der schadden in stokken, maor ok törf, kwadden, stobben en holtbusse. In de fenuze en kachels mos ie duurder brandstof gebruken; behalve törf was gruuksmot nog wel goedkoop, maor kleuf- en hakholt, cooks, eierkollen, briketten en antereciet kostten völle meer.

Nao den Tweeden Oorlog kwam öllie as brandstof in gebruuik. Veur centrale verwarming was dat heel geschikt. 't Was ok 'n stuk gemakkeleker umda'j der gin asse van kregen en ok vöel minder

stof. Ton an 't ende van de zesteger joren 't gas uut Slochteren kwam, gaf dat 'n geweldige verandering, umdat haoste iederene dee an-eslotten was, gas ging stokken. Ie hadden der gin ummekieken meer nao, 't was goedkoop en umdat ter gevelkachels bunt, kö'j 't averal warm kriegen.

In 'n paar plaatsen hadden ze nog biezondere brandstof:

Aal: Old papier (bv. kranten) wodn in ne emmer met water edaone; 't wodn good an-estampt. Dan wodn 't water der af-egottene en wodn der ballen van eknaed. At ze dreuge wazzen, ha'j brand den lange brann.

Meg: In 't veurjoor, as de mensen druk wazzen um de hof um te spaaien en der stongen nog moesstrunk in, dan wieren die ok wel gebruik um in de avoen te staoken. [Ok: Eld].

Zev: In 't fenuus wier holt gestaok of ook wel zagemael op 'n klein laögske eierkaolen.

Loch: 't Kolngruus wodden nat-emaakt; door wodden dan ballen van emaakt. A'j 't in 'n olden klomp deden, dan gleujden dat heel mooi en heel lange.

Hen: Mien vader warken in de kaolen.

In den Tweeden Oorlog brach hie 't kaolenstof --gruusmot-- met naor huus. Door maken hie met water 'n stieven bri-j van en stokken dat in de kachel.

Bro: Uut de schepen met kaolen die an 't Bronkhorster Veer elost wieren, kwam ok völ mot. Dat wier ook verkocht. Met theeblaren of koffiedik vermengd, brann dat prima en 't kosten weineg.

Win: Veur den Eersten Oorlog was ter gruus in hele grote bonken. Dat mos kort-eklopt wodn met 'n zwoeren hamer, veurda'j 't in de kachel of 't fenuus konn doen. [Ok: Alm, Aal, Bre, Vars, Lat, Groes].

BRANDSTOFFEN

'n Name veur brandstof in 't algemeen is ter maor in 'n paar plaatsen.

01 BRAND: Gor, Eef, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 81].

02 WINTERBRAND: Bre.

03 HUUSBRAND: Vars.

04 BRANDSTOF: Doet, Lat.

05 VUUR: Hen.

Bel: Veur van 't winter he'w good wat brand in 't veuren.

De algemene name veur steenkollen is GRUUS. Dat is averegens neet 'n name dee averal 't zelfde betekent: in wat plaatsen is gruus 't zelfde as steenkol; dan heurt eierkollen, sloffen, cokes, stukkollen, antereciet en gruusmot der onder. In andere plaatsen heurt eierkollen en/of sloffen neet tut gruus, de andere soorten wel.

Win 1971: Rechtevoort stokke wi-j neet meer met holt, maor met gruus (= "kollen") [Deunk 1, 82].

Eib 1980: Gruus "steenkool; (vroeger) eierkollen" [Telge 1, 28].

sHe 1982: Gruus "kolengruis" [Telge 3, 56].

De algemene name veur "briketten" is SLOFFEN.

Bel: Veur de stovve broeken ze sloffen --"Bruinkoolbriketten B" ston der op. Mangs broeken ze ok wal: HOLTSKOLLE.

In den No Acht praot ze aver EIERKOLLEN, in de IJsselstreek en Liem aver EIERKAOLEN.

Win: Eierkollen wordt spottend wal NEGERKLEUTE eneumd.

01 TÖRF: Acht, Liem.

02 TURF: Harf, Alm, Eef.

03 TORF: Rek, Bel, Lich, Win || Vre, Ges, Slo, Bork, Rhe.

'n Bepaalde soort törf heet KLUUN (No Acht). 't Is baggertörf dee kleiner en völle hadder is dan de gewone törf. 't Is gin anmaaktörf, maor törf dee good in de staove gebruikt kan wodn.

Eib: Kluun is ne hadn törf; luk donkerder van kleure en neet zo mooi lieke van vorm as ne gewonen törf.

In 'n paar plaatsen hef de törf dee estokken wodt nog amparte namen.

01 BONK: Win.

02 VAENEONK: Bre, Groen.

03 BLÖTLING: Eib, Rek.

|| bleutlink: Vre.

Rek: Törf dee estokken is van 't baovenste läöggen van 't venne neumt ze blötling.

De algemene benaming in Acht veur heedplaggen dee vroeger in de losse vuren estokt wodn, is:

01 SCHADDEN: Acht.

02 SCHARREN: Key.

Rek: Schadden bunt 'n soort heedplaggen dee vroger op 't lösse veur estokt wodn. Ze wodn met ne plaggenhakke meejd en dan an ne hoop ezat um te dreugen.

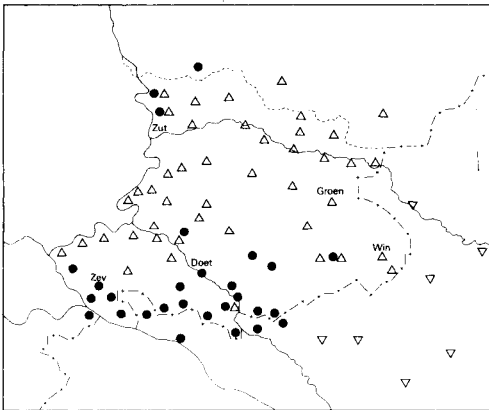
KAOLENVUUR

Umg Zut 1859: En de diensknech en de dienders ... hadden 'n kaolenvuur e-maakt, umdat 't kold was, en warmden eur [Van Heeckeren 1, 18, 18].

BOZEM

Feitelek bunt ter twee soorten bozems; de olderwetsen bozem is 'n grote aoverkapping wooronder neet allene veur 't vuur plaatse was, maor ok veur den holtbak, 'n paar (gemaks)steule en zo.

Later kwammen der völ kleinere bozems. Dee wodn an beide kanten deur 'n muurken ondersteund. Vake kon der allene maor 'n fenuus of 'n kachel onder staon.

△ bozem 01

● bozem 02

▽ bozen

Langs 'n deel van de grenze met Duutslan en rond Daeventer kump "bozem" veur. Maor, in 't grootste deel van Acht en Liem is 't (nog) "bozem". De verspreiding van de oe/oo is heel anders as op soortgelieke kaartjes. (Verg. krt. e en krt stoel/stool). In Wfa praot ze neet van "bozem", maor van "bozen".

01 BOZEM: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Kot, Gen, Zel, Wehl, Kep, Dre, Eld, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Oib, Rha, Ang, Gies, Lat, Wesv, Did / Ruu 1930 [Zwart 1, 234], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 79], Win 1971 [Deunk 1, 32], Eib 1980 [Telge 1, 13] || Mar, Haak.

02 BOEZEM: Gor, Eef, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Net, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Doet, Hum, Groes, Zev, sHe, Sto, Zed, Pan, Aer, Lob / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 116], Acht 1882 [Telge 2, 15], Lar 1927 [Heuvel 1, 317], sHe 1982 [Telge 3, 20] || Mil, Bat, Sud, Anh, Emm, Elt.

03 SCHOEUW: Zut, Groen, Meg, Net, Ang.

04 SCHOSSTEEN: Alm, Eef, Oib.

05 SCHOSSTEENKAP: Her.

06 VEUR DE SCHOSSTEEN: Eld.

07 SKOORSTEENMANTEL: Zut.

08 MANTEL: Zev.

09 HOGE HEERD: Tol.

|| bozen: Vre, Ges, Slo, Hei, Raes, Rhe, Boch.

Lich: In wat boerderi-jen zit ok noe nog ne bozem; 't zol te völle kosten um den bozem en den schossteen weg te brekken.

Bor: Ton de fenuze en kachels kwammen, wodn dee vake onder den bozem ezet op de plaatse woor veur dee tied 't lösse vuur ewes was.

ONDERDELEN VAN DEN BOZEM

RICHEL (1)

De richel is de holten lieste rond de bozem, woorop sierborden en andere (sier)veurwarpen staot. De borden staot vake vaste in 'n gleuf in de richel of achter 'n letjen; beiden ok wel richel eneumd. Onder langs hörnk 't schossteenkleedjen.

01 RICHEL: Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Haa, Aal, Din, Gen, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Rha, Lat, Sto, Zed / Zel 1856 [Klokman 1, 70] || Bat, Vre, Bork, Rhe, Boch, Sud, Anh.

02 RICHELE: Bre, Aer.

03 BOZEMRICHEL: Kep, Baa.

- 04 SCHOSSTEENRICHEL: Harf, Zel, Doet, Ang, Gies.
 05 BORDENRICHEL: Bor.
 06 LIESTE: Alm, Loch, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Kot || Mar.
 07 LIES (VAN DE BOEZEM): sHe, Sto.
 08 LIESJE: Wesv.
 09 SCHOSSTEENLIEST(E): Gels, Eib, Net.
 10 SCHOSSTEENLIES: Gen.
 11 BOZEMLIESTE: Rek, Win || Haak.
 12 BOEZEMLIESTE: Bre.
 13 BORDENLIESTE: Gor.
 14 BOZEMPLANKE: Key.
 15 BOEZEMPLANKE: Gor.
 16 SCHOSSTEENPLANKE: Eef.

- 17 BOZEMRAND: Loch.
 18 SCHOSSTEENRAND: Meg, Net.
 19 BOEZEMSCHAP: Sto.
 20 BOZEMPLATE: Gor.
 21 SCHOSSTEENMANTEL: Eef, Eib, Zev, Pan, Lob || Wilp.

- 22 VEUR DE(N) BOZEM: Alm, Bel, Groen, Aal, Bre, Gen, Eld, Oib, Ang, Did, Pan, Her.
 23 VUUR DEN BOZEM: Nee.
 24 VEUR DE(N) BOEZEM: Gen, Voo, Ulf.
 25 VEUR DE SCHOSSTEEN: Eld, Ste.
 26 OP DE BOEZEM: Groes.
 27 OP DE SCHOSSTEEN: Zev.

|| richelen: Anh.
 || schoorsteenplanke: Wilp.
 || veur den bozen: Ges.
 || bozenboord: Raes.
 || bozenkozien: Vre.
 || bozemschere: Haak.
 || rille: Mar.
 || geziemze: Slo.

Alm: In de lieste zit één of twee g1Teven veur de borden: dat bunt de richels. (Ok: Lob).

Nee: De telders staot vuur den bozem.

Ulf: De kaarten liggen op de richel veur de boezem; de tabaksdeus steet veur de boezem.

Sto: 't RICHELEN was 'n lat met gleuf naeve de muur, woorop sierbodde stonde; dat ha'j bi-j gebrek an ruimte op de boezem.

Gaa 1945: Moder tast veur 't richel nao de slöttel van vrouw Jansen eur huus. Kiek, daar hef ze 'm [Van Velzen 2, 170].

SCHOSSTEENKLEEDJEN

't Schossteenkleedjen hönk veur 't richel. Aover de rolle dee dat kleedjen spölt en --veural-- vrogger espöld hef, is speciaal aover den Achterhook 't één en ander te zeggen.

A'j secuur wazzen, dan was 't 'n heel wark um 't kleedjen op te hangen. Naodat 't ewassen en estrekken was, mos 't epleujd wodn. Doorveur zat ter an de baovenkante 'n lang lint. Doorop wodn 't dan epleujd, zodäöneg, dat tussen iedere pleuje 'n vinger estoken kon wodn. Wee-t heel secuur wazzen, streken de pleujer der van te veurten al in! Hoo meer pleujen, hoo mooier.

'n Schossteenkleedjen was vake van ketoen met 'n ruutjen (rood-wit; blauw-wit) of met blomen. Vake zat ter an de onderkante van zcn kleedjen 'n rendjen van kant.

In den Achterhook hingen der bie speciale gelaegenheden vake twee kleedjes (kiek ok op 't kaartjen). Onder 't --extra mooie-- schossteenkleedjen zat dan nog 'n onderkleedjen dat gin pleujen had. Met 'n brulfte, vesite of met de karmse hadn ze dan b.v. 'n schossteenkleedjen dat helemaole van kant was; dooronder zat dan 'n rood onderkleedjen. Bie starfgevallen hing der dan altied 'n rowkleedjen veur den bozem (kiek ok op 't kaartjen). Dat hoofden neet altied zwart te waezen; maor 't was wel haoste altied donker van kleure (b.v. donkerblauw of zwart met witte stippen). In 'n paar plaatsen mos ter bie 'n starfgeval 'n wit kleedjen hangen. In Zwiep zegt ze dan ok: "Wit en zwart rowt aeven hard".

Op de vraoge of ter nog gelaegenheden waren, woorop speciale kleedjes opehangen wodn, kregte wie één keer 't antwoord: "'t Boerenvolk had te weineg tied veur zukke frutselderi-je". Toch lik 't der heel arg op dat juist de boerenbevolking in den Achterhook de schossteenkleedjes altied met völle zorg behandeld hef. Later wodn dat ok door wel wat anders. In de datteger joren kwammen der kleedjes van zeildook en nao den Tweeden Oorlog waren ze der ok van plastic. Dat was allemaole völle makkeleker, want ie konn ze gauw efkes afwassen met 'n natten dook en ie konn de pleujkes vastezetten met punaises. De "frutselderi-je" was ter ton wel veur good af.

- 01 SCHOSSTEENKLEEDJE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Win, Net, Dre, Eld, Hen, Ste, Baa, Ang, Gies, Lob || Mil, Mar.
- 02 BOZEMKLEEDJE(N): Wich, Bor, Haa, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Zel, Eld, Hen, Key, Baa, Olb, Rha, Lat.
- 03 BOZEMKLEED: Win, Kot, Key, Ang / Win 1971 [Deunk 1, 32].
- 04 BOEZEMKLEEDJE(N): Gor, Voo, Vars, Sil, Wesd, Kep, Pan, Aer, Lob / Sto 1982 [Telge 3, 20].
- 05 BOEZEMKLEED: Din, Ulf || Anh, Emm.
- 06 VALLETJE(N): Zut, Groen, Doet, Zed, Pan, Her.
- 07 SCHOSSTEENVALLETJE(N): Gor, Eef, Doet, Kep, Groes || Bat.
- 08 SCHOSSTEENVALLE: Tol.
- 09 SCHOSSTEENVELLEKE(N): Loch, Kot, Net || Haak.
- 10 BOEZEMVALLETJEN: Kep.
- 11 SCHOSSTEENGADIENTJE: Sto.
- 12 BOEZEMGADIENTJE: Kep.
- 13 HEERDGEDIEN: Wehl.
- 14 SCHOSSTEENROESJE: Net.
- 15 RUUSKE: Did.
- 16 ROESJE: sHe.
- 17 BOEZEMROK: Zev.
- 18 FRANJE: Meg.
- 19 FRENJE: Meg.
- 20 KRUL: Her.
- 21 ZOEZELTJEN: Loch.
 || schoorsteenkleedje: Wilp.
 || bozenkleed(ken): Vre, Ges, Slo, Hej, Raes, Rhe, Boch.
 || bozemskleedken: Bork.
 || boezemskleed: Anh.
 || bozemvelleke: Haak.
 || schoorsteenvalletje: Bat.
 || roeske: Mil.

Groen: "Bozemkleedjen" wodn vrogger ezegd; noe heet 't "valletjen".

Baa: Vrogger waren der "bozemkleedjes"; die liepen langs drie kanten. Tegenswoordeg bunt ter "schossteenklee-djes"; die zit veur 'n niejerwetse bozem, die opzied twee muurkes hef, zodat 't schossteenklee-djen alleen veur en niet opzied zit.

Zut: De Zutphenezen zeien: valletjen; de boeren van buten de stad vroggen bie v.d.V. naor 'n schossteenklee-djen of 'n bozemkleedjen. V.d.V. kan zich dat laatste woord goed herinneren, omdat zien vrouw --die altied Hollands praotten-- dat woord neet kenn en bie 'm in de werkplaatse kwam vraogen wat

dat betekenen zo; ze dach an 'n anderen bozem.

Voo: De boezemkleedjes konnen gemaak waezen van ketoen, van zeildoek of ok wel van kanten gediensstof. In 't algemeen mos de stof goed te wassen waezen.

Nao de veurjoorsschoonmaak wier der 'n schoon kleedjen opgehangen. Dat mos in ieder geval 'n mooien waezen, veur de zomerdag. De woonkoken wier dan niet zo völ meer gebruik, umda'j 's zommers toch achter wonen. In den harfstdag ging dat kleedjen der af en kwam der één veur den baeter 't gestaok en gekaok in de winterdag kon vedragen en ok niet zo hendeg smereg wier.

Bi-j 'n kanten boezemkleedjen zat ter altied 'n effen ketoenen strook achter, anders was 't te dun. Den strook was vaak rood van kleur. Boezemkleedjes zèlf wazzen wit of gekleurd; in 't laatste geval wazzen ze dan meestal versierd met ruutjes, stippels of bluumkes. Ok 't Kashmir-dessin kwam veur, maor dat nuumden ze hier nie zo. Hoe ze dat nuumden wet ik nie. 'n Boezemkleedjen was völ langer as den boezem. Der mossen altied 'n helen hoop pleujkes in. Die mossen mooi verdeeld zitten, anders lek 't niet. Dat was 'n helen arbeid um dat goed te kriegen.

Zut: In de olderwetse keukens was zowat aoveral 'n schouw, dee met 'n valletjen was versierd. Noe zee'j ze nergens meer. Tante Mina had vrogger 'n valletjen van tamelek grovve stof met witte balletjes der onderan. Bie anderen zag ie bonte stoffen, vake afgezeumd met 'n sierlintjen in kleuren dee bie de hele inrichting pasten. Bel: 'k Gleuve dat 't bozemkleedjen 'n soort 'statussymbool' was. De grootste en riekste boeren hadden de langste bozemkleedjes. Umdat ter zovölle meter stof anzat, konn der völle plooiën in emaaft wodn.

Zwi: De schossteenklee-djes mossen heel zorgvuldeg epleujd wodn; tussen iedere pleuje mos 'n vingerdikte tussen zitten.

Vars 1984: Op de boezemkleedjes wier 'n HEUFKEN emaaft [Telge 6].

Did: Ruuskes ware der veural in de keukes van de boerderi-je, mor ook in burgerhuus as ter 'n bozem was.

Zed: Valletjes hinge der bi-j iedereen; ook bi-j heel arme luj.

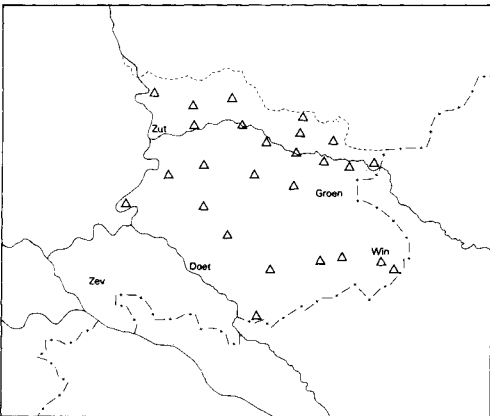
Bor: Der wazzen wel boeren dee den timmerman 'n schuunse latte op den

bozem leten maken. Doordeur ston 't schossteenkleedjen dan mooi naor buten.

Harf: A'j 't schossteenkleedjen afwassen kont, neumt ze 't: SCHOSSTEEN-ZEILTJEN. (Ok: Vor).

Loch: In de veurkökken hing altied 't mooiste schossteenkleedjen van 't huus. Dat was 'n dubbel kleed. 't ONDERKLEEDJEN was dan altied effen. As 't onderkleedjen wit was, dan zat ter 'n gekleurd schossteenkleedjen aoverhen; as 't onderkleedjen rood was, dan was 't schossteenkleedjen van witte kante. In de achterkökken hing deur de wekke 'n geblokt, geruut of gebloemd schossteenkleedjen. Bie feestdage en op zundage hing der wel 'n zelfden as in de veurkökken. As in 't veurjor de grote schoonmaak kloor was en ze op 't land kloor waren met weenn, heel men in disse streek de grote boerenvesites, leefst bie volle maone. En dan veur den heujbouw. Bie dee gelaegenheden en bie brulften hingen der altied schone, witte, gesteven schossteenkleedjes.

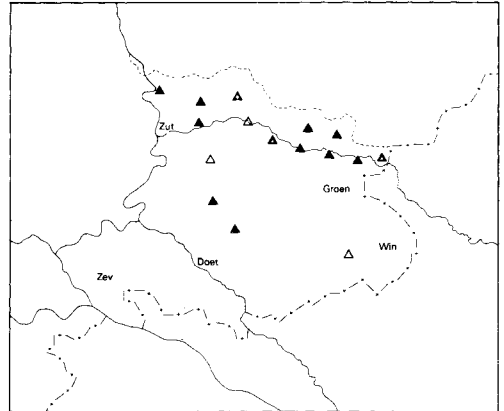
Haa: Deur de wekke hing der 'n bont bozemkleedjen met 'n wit kantjen. Soms zat ter nog 'n wit ONDERKLEEDJEN onder. Met feestdage (Kasmis, Paosen, Pinkster, karmse) hing der 'n rose bozemkleedjen, soms ok met 'n wit onderkleedjen.

△ 'n mooi schossteenkleedjen hef 'n onderkleedjen

Onderkleedjes bunt allene in den Acht bekend.

Bel: Onder 't bozemkleedjen heurden 'n glad, wit, ketoenen ONDERKLEEDJEN um 't stof van 't veur, de kachel of 't fenuus op te vangen. Dan was 't bozemkleedjen zelf neet zo gauw smotteleg. Baa: Op de plaats woor 't koord in 't schossteenkleedjen zat, was wel 'n rood lint van ziede aover 't schossteenkleedjen an-ebrach.

▲ bie 'n starfgeval hönk ter 'n zwart kleedjen

▲ bie 'n starfgeval hönk ter 'n zwart kleedjen met witte stippen

△ bie 'n starfgeval hönk ter 'n wit kleedjen

Veurmamelek in den N Acht is 't gebruik bekend um bie 'n starfgeval 'n ander (zwart, wit, zwart/wit) bozemkleedjen veur de bozem te hangen as teken van row.

Bor: As ter in 'n naoberschap ene aoverleden was, dan mossen de vrouwen van de twee näoste naobers 't schossteenkleedjen veur de row pleujen. Ieder begon dan an één kante en ie mosn oppassen da'j neet gauwer pleujden as den ander, want 't heurden da'j tegelieke in 't midden wazzen. Anders konden ze is denken da'j wollen laoten zeen hoo good ie 't wel konn en dat heurden, in zon geval, neet.

Lar: "Bie row wodn der 'n zwart schossteenkleedjen met witte stippeltjes veur den bozem ehangen. Zon ROUWKLEEDJEN bleef hangen tut de rowtied aover was.

Zwi: Bie 'n starfgeval was 't ONDERKLEEDJEN van donkergrize stof. 't Schossteenkleedjen zelf was dan van zwart ketoen met witte stippeltjes. Nao de begraffenis kwam der 'n blauw schossteenkleedjen veur de bozem.

Rek: Met rouw was 't bozemkleedjen wit met zwat. In de nao-rouw mocht ter in de bozemkleedjes gin rood zitn; ze hadn dan vake blauwe bloomm.

Gees: Met 'n brulfte was 't schossteenkleedjen altied van kante en dan deen ze der in plaatse van 'n wit, 'n rood ONDERKLEEDJEN onder. De broed brach dat samen met de gedienen met.

Zwi: Met eur trouwen nam vrouw P. 'n Blāuw schossteenkleedjen met. Der zat 'n kanten strook aoverhen. Dat was heel iets bezunders.

Rek: 'n BROEDSSCHOSSTEENKLEEDJEN wodn Tāter veur den bozem edaon as ter vesite kwam.

Net: Met feesdage hieng der duk 'n mooi, wit, kante schossteenvelleke.

Bel: Nao 1930 hadden de kleinere boeren ok wal lakranden in plaatse van bozemkleedjes. Dee waren vol makkeleker in onderhoud.

Zed: Valletjes ha'j ook op de hoekschepkes woor 'n heiligenbeeld op ston en op 't hoekplenksken op de plee, woor de pot op ston.

Kiek ok in Den Schaorpaol 4, 2 (1983) blz. 33vv.

TELDER

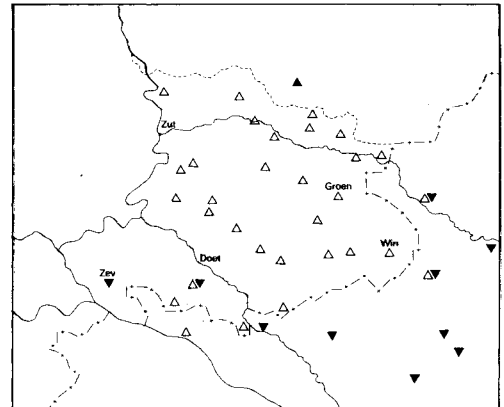
De borden of telders veur den bozem bunt vake emaaft van eerdewark. Veural Regout (Maastricht), Delfts Blauw, Engels en Chinees eerdewark wodt deur de metwarkers eneumd. Behalve borden van eerdewark bunt ter ok porseleinen, tinnen en (heel soms) koperen borden veur den bozem. De kleure van de borden is aover 't algemeen blauw, broen/rood of rose. Ze bunt zon 20 tut 25 cm groot; vake is ter onderling verschil: dan steet in 't midden 'n groot bord en an beide kanten van dat bord staot dan (meespat drie) kleinere borden.

De veurstellingen bunt vake uut den biebēl, speciaal Ruth en Boaz en Orpha en Ruth wodt 'n paar keer deur metwarkers eneumd. Wieters komt ter vōlle veurstellingen van blomen en vogels, van 'n mōlle, 'n schip, 'n ruter of amazone op 't peerd, van landschappen

of landeleke taferelen op veur. Ok staot ter veur den bozem wel herinneringsborden (bv. van 't Koninklek Huus) of borden met spreuken der op.

De meeste metwarkers geeft op dat de borden nooit gebruukt wodn; enkelde schriefte ze dat dat soms wel gebeur.

- 01 TELDER: Gor, Wich, Loch, Zwi, Gees, Gels, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol, Zed, Sto / Win 1971 [Deunk 1, 238] || Vre, Emm.
- 02 BOZEMTELLER: Ruu, Lar, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich / Win 1971 [Deunk 1, 132].
- 03 BOEZEMTELLER: Zel.
- 04 PRONKTELLER: Key.
- 05 WANDTELLER: Bre.
- 06 TELLER: Zed || Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Boch, Anh.
- 07 SCHOSSTEENTELLER: Zev.
- 08 BORD: Gor, Eef, Nee, Voo, Vars, Sil, Wesd, Baa, Tol, Did, Zed || Mil, Wilp.
- 09 BOZEMBORD: Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Bre, Gen, Hen, Ste, Baa, Tol, Oib, Ang.
- 10 BOEZEMBORD: Wesd, Zel, Groes.
- 11 SCHOSSTEENBORD: Gor, Eef, Loch, Aal, Kep, Lat, Groes.
- 12 SIERBORD: Zut, Wehl, Zev, Lob.
- 13 WANDBORD: Dre, Groes, Zev.
- 14 RICHELBOARD: Hen, Key.
|| teelder: Mar.
|| bozenteller: Slo.
|| schossteenschōttel: Bat.

△ telder 01-05 ▼ teller 06-07
▲ teelder

"Telder" is 'n echt Acht woord: 't kaartjen lōt zeen dat 't in den helen Acht bekend is en in 'n paar plaatsē in de Liem. Door --en veural in WFa--kump ok 't woord "teller" veur.

Ruth en Boas.

Amazonne op 't peerd.

Vars: Olde mensen zekt: "telders".

Wich: Vrogger numen wiele ze: "telders"; later "bozembordjes".

Hen: Wi-j numen ze altied bozembodjes; 'n enkele keer he'k ze ok wel 's "telders" heuren numen.

Tol: Mien gropmoeder (geb. in 1855 in Hengel) zei: "telders"; mien olders zeien gewoon: "bodden". Later (nao 1920) zei mien gropmoeder ok: "bodden".

Aal: At ze van tin emaaft bunt, bunt 't gin "telders", maor: "tinnen bordden".

Loch: De telders waren rond; met 'n deursnee van zon 25 cm. Eigenlek waren 't boterhambodjes, moor der waren ok grotern -- zogenaamde PANNEKOOKSBODDEN. 'n Enkele keer zag ie bodjes met 'n kartelrendjen.

Vor: Biej mien veur de bozem staot bodden, ondergrond wit, roze/rooie bloemen en beume en op den achtergrond 'n landhuus, op den veurgrond 'n amazone op 't peerd. 'n Jachthond l p ter n os. Op de achterkante van 't bod steet 't wapen van Maastricht met 't woord "amazone" der baoven; der onder steet "Petrus Regout". Ok he'k der bodden veur staon, hoofdzakelek blauw bedrukt, met beume en 'n stuk bouwland der op. Ruth wil 'n bos oren an Boaz geven. Ok staot ter nog 'n paar mensen en 'n hond en 'n kruke en wat vruchten op. Op den achtergrond steet nog 'n huus. Op de achterkante 't zelfde wapen met 't opschrift "Ruth en Boaz".

Voo: De bordden die wi-j in Voorst hadden, wazzen old-roze en blauw van kleur. Ze wazzen van porselein. De old-roze hadden 'n deursnee van 26 cm; de blauwen wazzen kleiner en wazzen 22 cm deursnee. Ze kwammen uut Engeland. Dat ze old wazzen blik wel uut 't feit dat ze ongeveer 1880 gekoch zunt van iemand d n toen naor Amerika ging.

Hen: Vrogger bi-j ons huus stonn witte bordjes met in 't midden op elk bord 'n hoenderachtege vogel, zoas patries, fezant.

Nee: Ie hadn grote en kleine bozemtelders. Vake stonn dee um en umme. Der waann leu dee heel bezondere bodn hadn met ofbeeldingen van bloomm of romantiese tafrelen. Meestal waann dat bodn van Regout.

Vars: In rieke kökkens stonnen in 't verzet 'n blauw, 'n rood en 'n tinnen bord veur de bozem.

Aal: Vake stonn der blauwe bordden, soms met rooie der tussen.

Hen: Meugelek aoverheerst bi-j de Protestanten blauwe bordden en bi-j de Rooms-katholieken (Velswiek, Keyenborg) rooien.

Gor: Der waren ok bordden met spreuken van Jacob Cats as: "Dus wilt gij niet bedrogen zijn, zoo wacht den klaren zonneshijn".

Vor: Iej hadden ok wel leu dee hadden veur den bozem tussen ieder bozembord 'n leppel rechtop staon.

Bor: Goedkope bordden kwammen van Reinders uut Daeventer.

Haa: Met 'n brullefte wodn disse bodn vake an de broed en brugem egeven.

Vor: A'j vrogger in den Sint-Jaopik 's drok waann en 's middags der 's 'n man of wat bie j an de middagpot hadn en der waann dan 's geen witte bodden genug, dan moch ie j as kind wel 's van zon mooi bod etten. 't Smaken oe dan van zon mooi bod völle lekkerder! Maor, ie j mozzen der van Moder veur-zichtig met waann, a'j geen scheurde maken.

Ruu: As ter pannekoke naor 't land ebrach mossen wodn, nammen ze vake 'n bozembod.

Bel: Dee telders wodn allene maor ebroekt at ze 's ne telder te kort kwammen an taofel. Ok broeken ze ze wal as PANNEKOOKTELDERS.

Bre: At ter bezeuk was en der waren g'n andere telders meer, dan nammen ze de bozemborden wal.

Zut: In den Tweeden Wereldoorlog, bie bezeuk op 't platteland umstreeks de middag, werden wie geneudegd mee te aeten. Twee borden werden van de schouw genomen en op taofel gezet, zonder der met 'n dook aover te vrieven.

PILASTER

Soms steet an beide kanten van den bozem 'n eken balk woor den bozem op steunt.

01 PILASTER: Lar, Zwi.

02 STIELE: / Eib 1951 [Aant Nedsaks Inst].

Zonder name bekend in: Loch.

WANGE

An kleinere bozems --dee der kwammen ton de fenuse en kachels der waren-- zit vake an beide kanten 'n muurtjen woor den bozem op steunt. Disse kleine bozems komt völle veur, maor der bunt maor. weineg benamingen opegeven.

01 WANGE: Zut || Haak.

02 ZIEDWANGE: Bor.

03 SCHOSSTEENMUURTJE(N): Hen, Lat.

04 SCHOUWMUUR: Zev.

Bre: De ruimte tussen beide murkes wodn wal ME'SIENHÖKSKEN eneumd; daor ston namelek de kokmesiene.

SCHOSSTEEN

't Gemetselde rookkanaal woardeur de rook naor buten geet. Ton der nog lösse huze waren, ha'j gin schosstene. Ton der 'n "stapel" kwam, kwam der ok 'n bozem met schossteen.

01 SCHOSSTEEN: Acht, Liem.

02 SKOORSTEEN: Zut.

03 SCHOORSTEEN: Wich / Acht 1895 [Telge 2, 115] || Wilp, Bat.

04 SCHÖSSTEEN: Voo.

05 SCHORNSTENE: / Acht 1895 [Telge 2, 115].

|| sjossteen: Vre, Ges, Slo, Hei, Boch, Anh.

Voo: Bi-j Rooms-katholieke mensen wier wel 'n palmteksken baoven op de schossteen gezet, at ter 'n ni-jen schossteen op 't dak gemetseld was. Dan sloeg den bliksem der niet in.

Zed: At ter 'n ni-j huus gebouwd wier, dan metselde men op de schossteen 'n gewi-jd palmtekske.

Eef: 't Schossteen vaegen werd wel is edaon met 'n schot hagel; maor dan mos ter gin vleis in de wimme (naost de schossteen) hangen. De vrouwe had 't ter trouwens neet zo op, want dan zat 't hele huus onder 't root".

Kot 1911/1913: 'n Mooi verhaal aover 't schossteenvaegen is van Meinen [Meinen 2, 7].

Bel: Evert zit vake bi-j 't losse veur, onder den bozem, in den biebel te laezen. Ziene vrouwe klaagt teggen eur naober dat 't wark blif liggen. Dén zeg: "Wach maor tut monnvrog". De volgenden monn kröp den naober in den schossteen en Evert gong weer bi-j 't veur in de biebel zitten laezen. Den naober zeg vanuut den schossteen: "Evert, Evert, Evert!" Dén kik naor bovven, maor zut niks. Zegt buurman weer: "Evert, Evert, gij zult werken!" Evert slöt den biebel dichte en zeg: "Ja, Heer, ik zal gaan!" En denzelfden dag hef e den goorn helemaols ummebouwd.

Aer: Der wier wel 's deur kwaojonges 'n zak op de schossteen geleid; dan kon de damp nie weg en kwam 't hele huus der vol mee.

Bre: Met sneej gooiden bunzels van jönges vrogger wal is teggen aetens-tied 'n sneejbal deur de schossteen bi-j leu dee nog 'n los vuur hadden. Dén kwam dan in de pap.

Lar 1927: "De schossteen is zo roew. Ieder keer valt ter grote kloeten roet. Lest is ter 'n stuk in de soep evallen", zegt moeder [Heuvel 1, 125].
 sHe 1982: A'j zalt of eerpeleschelle in de kachel gooit, kump de schossteen niet zo gauw vol roet [Telge 3, 130].

SCHOSSTEENGAT

- 01 SCHOSSTEENGAT: Harf, Lich, Bre, Hen, Key, 01b, Zed.
- 02 ROOKGAT: Eef, Doet, Tol.
- 03 STOKGAT: Gor, Eib.
- 04 KWALMGAT: Zed.
- 05 ROOKKANAAL: Eef.

Schossteenmantel met kollenheerd der veur.

SCHOSSTEENMANTEL

Schossteenmantels bunt ter in gewone huze nao de Eerste Oorlog ekommen.

- 01 SCHOSSTEENMANTEL: Eef, Bor, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Vars, Sil, Wesd, Doet, Kep, Hen, Tol, 01b, Lat, Zev, Sto || Bat.
- 02 SKOSSTEENMANTEL: Bel.
- 03 SCHOSSTEENMANTEL: Pan, Lob.

- 04 SCHOORSTEENMANTEL: Zut, Wich, Wesv || Bat.
- 05 SCHÖSSTEENMANTEL: Voo.
- 06 SCHOSSTEEN: Bel, Lich, Win, Din, Gen, Hen, Ste, Baa.
- 07 SCHÖSSTEENTJE: Rek.
- 08 SCHÖSSTEEN: Wesd.
- 09 ENGELS HEERDJE(N): Gor, Loch, Lar (old), Gees, Ang.
- 10 ENGELSE(N) HEERD: Haa, Zel, Hen.
- 11 LEEG HEERDJE(N): Gor || Mar.
- 12 LAEGEN HEERD: Wesd.
- 13 KLEIN HEERDJEN: Vor, Baa.
- 14 HEERDJE(N): Ruu, Lar, Gees, Lich.
- 15 HEERD: Zwi, Gees, Gels, Key.
- 16 LEGEN BOZEM: Ruu.
- 17 BOZEM: Harf, Zel.
- 18 BOEZEM: Meg, Zed.
- 19 SCHOUW: Dre.

Lar: Heerdjes bunt ter sinds de derteger joorn; ton neumden ze 't allene 'n Engels heerdjen.

Gees: As ter tegels an 'n heerdjen waren, was 't 'n Engels heerdjen.

ONDERDELEN VAN DEN SCHOSSTEENMANTEL

OP DE SCHOSSTEENMANTEL

- 01 (OP DE) SCHOSSTEENMANTEL: Eef, Vor, Loch, Bor, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Gen, Zel, Baa, Tol, Ang.
- 02 SKOSSTEENMANTEL: Bel.
- 03 (OP DE),(VEUR DE) SCHOSSTEEN: Zut, Wich.
- 04 (OP DE) SCHÖSSTEENMANTEL: Voo.
- 05 (OP DE), (VEUR DE) SCHOSSTEEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Loch, Lar, Bor, Lich, Vars, Zel.
- 06 (VEUR DE) BOZEM: Zwi, Haa, Dre, Hen, 01b, Ang.
- 07 (VEUR 'T) HEERDJE(N): Lar, Zel.
- 08 RICHEL: Ruu, Wesd, Doet, Zed.
- 09 SCHOSSTEENDEK: Gor.
- 10 DEK: Gor.
- 11 SCHOSSTEENPLANKE: Rek.
- 12 HEERDPLANKE: Gees.
- 13 BOZEMPLANKE: Key.
- 14 SCHOSSTEENBLAD: Eib.
- 15 BOEZEMBLAD: Meg.
- 16 SCHOSSTEENSCHAP: Sto.
- 17 BOEZEMPLAAT: Wesv.
- 18 SCHOSSTEENMANTELPLAAT: Zev.

Gees: 'n Heerdplanke kan ok van steen of van marmer waenn.

Zut: "Wäör lig de kamme toch?" "Op de schossteen".

Voo: 't Fotootjen steet op de schös-
steenmantel. Dat is soms 'n marmere
plaat, maor meistens 'n holten plaat.
Door ligt soms 'n SCHÖSSTEENKLEEDJEN
op.

Eib 1974:

Dan Tacht dee kleine foto,
Dee op 't SCHOSSTEENPLAETJEN steet.
En dan zee'j hoo daor oew moder Biej
dn puttenzwengel steet!
[G.Odink 1, 16].

OPEN HEERD

De moderne open heerd.

- 01 OPEN HEERD: Gor, Harf, Alm, Wich,
Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees,
Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Lich,
Aal, Din, Gen, Voo, Vars, Sil,
Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa,
Tol || Bat, Mar.
- 02 AOPE(N) HEERD: Gor, Eef, Zut, Ulf,
Olb, Ang, Lat, Zed.
- 03 OPEN HAARD: Groen, Meg, Doet, Sto,
Pan.
- 04 OPEN HAORD: Her, Aer, Lob.
- 05 LOSSEN HEERD: Eib, Bel, Bre, Wesd ||
Haak.
- 06 LÖSSEN HEERD: Bor, Nee, Key.
- 07 HEERD: Vor, Win, Wesv, Zev.
- 08 OPEN VEUR: Rek.

Dre 1983: A'j nog geen open heerd
hebt, wödt 't hoge tied da'j der is
aover gaot praoten, want binnenkot
heur i-j der niet meer bi-j a'j der
geen hebt.

Ik kan mien trouwes gaar niet begrie-
pen dat de vrouwluu zo'n ding in huus
willen hemmen. Vrogger, in de tied van
de kaolenkachels, dejen zullie niks as
klagen en stönnen dat 't zo staof at
zullie de aslaai uut mossen brengen.
In 't begin wazzen der nog gin stofzu-
gers en mos de prötzel met stoffer en
blik opgevaegd wodden. Now hemmen ze
hos allemaol centrale verwarming of
gas- of aoliekachels en now alles mooi
schoon blif, motten der weer open
heerden kommen en dan begint 't ge-
klaagte van aoverni-js. Ik heb al van
heuren zeggen dat ter vrouwluu bunt,
die 't ding gaar niet meer an willen
hemmen, umdat 't zo stuf in huus.

A'j op 'n vejeursdag bunt bi-j leuj
die nog geen open heerd hemmen, he'j
kans dat ter hos den helen avond
aover gepraot wödt, zo van: "Nem i-j
nog gin open heerd? I-j hebt ter hier
mooi plaats veur. Dan mo'j 'm door
maken, want door steet e 't mooiste".

"Jao, maor dat geet niet, want dan mot
de bank weg". "Now, dan zet i-j de
bank toch an die kant". "Nee, dat geet
niet, want dan zit i-j altied op de
trek at de deur naor de gang los-
steet".

En zo lollen de vrouwluu maor deur en
zodoende vergaeten zullie soms um ow
op tied 'n borrel in te gieten.

A'j 'n open heerd nemt, mo'j 't ow
veur de tied wel goed bekijken, want
door kump nogal wat braaekeri-j bi-j
te pas. Veural in 'n old huus he'j de
kans da'j met 't ene 't andere kepot
slaot.

At e der eenmaol steet, kump ter iets
heel belangrieks en dat is 't holt.
Denk ter goed an da'j 't goeie soort
holt nemt, anders he'j kans dat 't
begint te siesteren en dat ow 't
vloerkeed verschruujt. Vergaet ok
niet da'j 't holt mot zagen en met de
trekker of met de auto met anhang-
er bi-j huus mot halen (of laoten bren-
gen). Ok mo'j 'n plek hemmen woor a'j
't holt dreug könt bewaren.

A'j 'n rieten dak hebt, mo'j ok nog 'n
vonkenvanger op de schoorsteen hemmen,
anders he'j 'n beste kans dat ow de
hele keet afbrindt en dan bu'j hele-
maol de klos.

A'j ow now 'n betjen huvereg hebt
gemaakt veur alles wat ter kump
kieken, dan nem i-j der toch zekers
geen! "Aeven goeie vrinden" [Lucassen
1, 53].

HEERD

*Den heerd is de ruimte onder den bozem
rond 't lösse vuur.*

- 01 HEERD: Acht, Liem.
- 02 AN DEN HEERD: Bre.
- 03 HERD: Wesv, Zev || Mil.
- 04 HEERDSTAE: Gor.
- 05 SCHOUW: Eef, Groen, Zel, Eld, Ang,
Wesv, Zev, Did.
- 06 STOKPLAATSE: Groen, Tol.
- 07 STAOKPLAATS: Gen.
- 08 VEURPLAATSE: Win.
- 09 ONDER DEN BOZEM: Bel, Bre, Tol.
- 10 BIE 'T VUUR: Alm.
- 11 AN DEN HOOK: Kot.
|| onder 'n bozen: Hei.

Bel: Olde leu bi-j den heerd bunt 't
beste plaetsken weerd.

Kot: A'j old wazzen, zat i-j an den
hook bi-j 't veur. Door ston dan ok
vake 'n gemakstool.

Olde leu bie den heerd... . 'n Honderd jeurege in Ruurlo, umsgaveer 1935. De worsten hangt te dreugen; de potkachel hef 'n fenuus.

Liem 1836: Doe ze binne kwamme, lachte Teuntje hartelek en gaf de meister de hand. Doe brocht ze 'm in 't huukske van den heerd en eur man zette zich naast eur in den anderen hoek [GV-alm 101].

Lar 1882: Toch kon Martjen 't daor bi-j den heerd neet uthollen. Ze mos weerumme, weerumme nao vader, nao 't bedde [Postel 1, 487].

Bor 1882: Onzen olden köster van 85 jaor zat op 'n winter in 't heuksken van den heerd en wier an-esproken deur 'n olde boerinne uut de naoberschap [Kobus 1, 460].

Lar 1927: Neet zo tussen den heerd en 't raam. ... De löchte völt soms deur den schossteen naor binnen en geet dan wal an 't raam weer uut, [Heuvel 1, 275].

Win 1978: Johan blif an den hoek. Met ne komme ieskold water in de hand, [Van Loo 1, 71].

Eib 1980: Opa hef zo ziene vaste stae an 'n heerd [Telge 1, 79].

Dre 1983: Grofva zit an den hoek van 't fenuus onder den bozem. Zo te ziene zit e door wel op zien gemak [Moespot 119, 36].

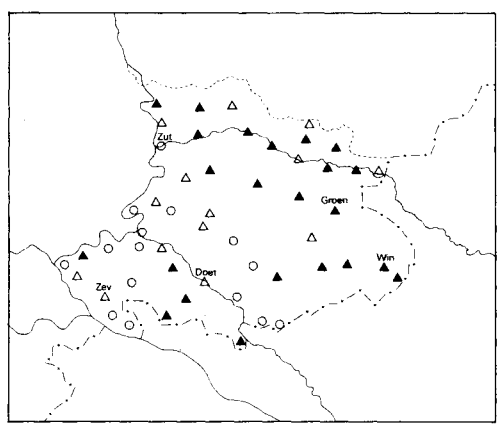
Kiek ok in Den Schaorpaol 3,4 (1982) blz. 61vv.

LOS VUUR

Zoas op 't kaartjen te zeen is, bunt de losse vuren aover 't algemeen in de Liemers eerder verdwenen as in den Achterhoek. Toch stonden ok door 't fenuus en de kachel al veur den Eersten Oorlog in völle huzen. 't Laatste verdwenen de losse vuren uut de bak-huzen (Alm, Bor, Gees, Hen, Groes), maor ok in de daagse kökken brandden nog vake 'n los vuur, as ter in de beste kamer al 'n kachel ston, dee nooit gebruikt wodn.

De tegenswoordege open heerd hef 't losse vuur weer in huus ehaald.

- 01 VUUR: Gor, Alm, Zut, Wich, Vor, Loch, Bor, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Net, Sil, Kep, Hen, Tol, Lat, Groes, Sto || Wilp, Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch, Anh, Emm, Elt.
- 02 HEERDVUUR: Aal, Vars, Wesd, Zelh, Hen, Key, Gies, Did, Her || Bork, Raes, Boch, Sud, Anh.
- 03 HERDVUUR: Zev.
- 04 LOS VUUR: Bel, Bre, sHe, Sto || Emm.
- 05 AOPE VUUR: Zed, Aer.
- 06 VEUR: Ruu, Lar, Zwi, Gees, Haa, Nee, Bel, Groen, Win, Kot / Eib 1980 [Telge 1, 92] || Haak, Vre.
- 07 LÖS VEUR: Eib, Rek, Bel.
|| los veur: Vre.

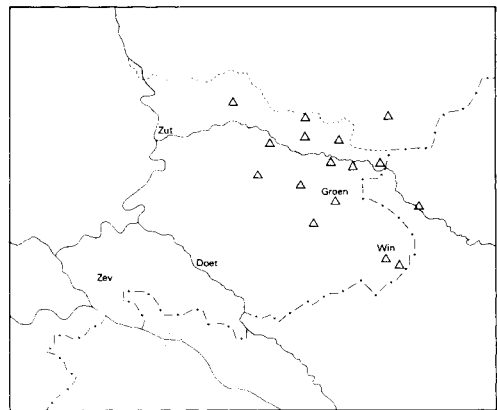

- veur 1900 gin losse vuren meer
- △ veur 1915 gin losse vuren meer
- ▲ tussen 1915 en 1940 gin losse vuren meer

In de Zw Liem en in de streek van den Olden Iesselt bunt de losse vuren 't eerste af-eschaft. In de No Acht en in de O Liem bunt ze nog 't langste ewes.

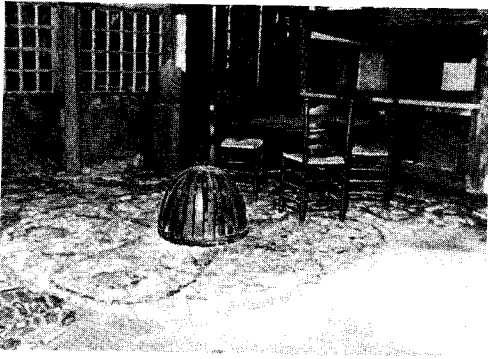
|| Wilp: Zon vuur gaf vreselek völle wark. Alle dage mos ie de roodkööperen kaetels schuur, 't onderende bleef allene zwart. Dan hing der baoven 't vuur 'n blanken ketting; der waren der twee: elken dag 'n schonen. En dan de steentjes, die mos ie ok alle dage af-nemmen. Maor ja, 't was niet anders. Dan zekt ze noe wel: "Wie hebt 'n heerd", mor ik zegge: "Ik bun niks op dat vuur gesteld!".
Hen: "Bi-j bakker K. stokken ze 's zömmers in de kökken nog 'n vuur. 's Winters wier de vuurkoele dicht-eleg en dan ston op dee plaatse 'n grote

potkachel. Dit was zo töt umsgeveer 1935".
Bre: Bi-j ons is in 1905 't losse vuur in de kökkene vervangen deur 'n kachel. Maor, in de eerste jaoren wodn de kachel met de zomerdag weer weg-ezet en wodn 't losse vuur weer estokt, at 't kold was.
Bel: In 1919 hadden ze bi-j 't olders-hoes van mien moo nog 'n veur. Grot-vader poffen der wal is eerpels in; dee wodn dan zonder scheln en met wat zalt en botter op-egetten. In 1923 hadden ze bi-j kennissen ok nog 'n veur. Wi-j leten door 't vleis en 't spek reuken in de grote schossteen.
Zed: Umsgeveer 1930 hadde ze hier op de Braomtse hei nog plaggehutte met 'n aope vuur.
Hen: Van dat ik wette, waarn der gien heerdvuurn meer. Tenminste niet meer in de kökken. Nog wel in 't bakhuus, 't vertrek veur in de schure.
Aer: Ien de verrekeschuur was 'n aope vuur. Daor wier spek, metwors en schink gereuk. Ook wier daor verrekes-voer gekaok baoven 'n aope vuur.
Alm: Van 'n vuur zeien ze wel: "Van veuren verbrann, van achtern bevrenzen". [ok: Loch].

△ veur = vuur 06-07

"Veur" is 'n ingewikkeld geval. 't Ned. "vuur" is in Acht en Liem meestal gewoon: "vuur". Allene in de O Acht is 't "veur" zoas op 't kaartjen steet. Veur 't Ned. "voor" zegt ze door: "vuur".
't Ned. zinnetje: "Ik sta voor het vuur" is in 't grootste deel van Acht en Liem: "Ik stao veur 't vuur". Allene in den O Acht zegt ze dan: "Ik stao vuur 't veur".

Oldste vorm van los vuur: onder den vuurkorf zit 't gat in de keitsjevloere --de raakkoele-- woor 't vuur in estokt wodn. Erve "Kots", Lieveelde.

Ruu: Tegen kindere zeien ze wal: "Komt neet te kort bie 't veur, anders pis ie 's nachts in bedde!".

Loch: 't Lösse veur wodn an-emaakt met holt dat kórkgreuge was; "sprikken" eneumd. 't Wodn wieter estokt met gekleufd holt van 50 cm lank. Cokes of zo wat hen wodn nooit gebruikt. Veur 't veur an-emaakt wodn, wodn de asse uut de rakoele eschept met 'n vuurleppel. Disse asse --as e tenminsten mooi wit was-- wodn wel is gebruikt as wasmiddel of as mest in dn hof um wottels op te verbouwen.

Eld: Met de Kesdage wier der is in 't vuur 'n olden appelboomstam geleid. Op den derden dag kwam der opens 'n uul utvliegten. Die had ter al die tied ingezaeten!

Din: In de buurtschap Beggelder mot vrogger 'n klein huusken estaon hemmen, woor twee ongetrouwde keerls wonnen. Nao drie dagen kwam door uut 'n olden appelboom die in 't vuur lei opens 'n oele utvliegten. (Ok: Loch, Bor, Sto / Lar 1927 [Heuvel 1, 16], Kot ca 1930 [Meinen 5, 125]).

Bor: Veurdats ze naor bedde gingen, wodn vrogger 't kleine kind --dat al in slaop was-- met 't blote gat baoven 't vuur eholn. Deur de warmte mos 't kind dan vanzelf miegen. Ze zeien dan tegen mekare: "Hol ie Gertman effen af".

Liem 1845: In de rume achterkeuke staakte Meister Maorten Baordman in den veurwinter 'n groot vuur tot haost januari toe [G V-alm 114].

Lar 1882: Too genk Martjen van de beddeplanke, waarop ze den helen dag

had ezetten, nao 't veur en zoog stief veur zik in de asse [Postel 1, 486].

Ach-Tw 1948:

Dagens is 't 'n gollen knoop, 's Nachens is 't nen weulenhoop, Ra, ra wat is dat? Antw.: 't veur (dat aoverdag brent en 's nachens in-eraakt is).

Acht-Tw 1954: Koffie dee-t koold is en drie dage oold is, woo heet ze dee? Antw.: op 't veur [Wanink 2].

Bie 't stokken van 'n vuur wodt bepaolde benamingen gebruikt:

N Acht 1857: 'n Vuur bouwen: dat is als het ware een gebouw van turf, hout, schadden enz. boven den haardkolk (=bozem) oprichten en daarin wat doorgebrand of aangevonkt vuur of gloed strooien ten einde het vlam te doen vatten [Telge 4, 39].

Acht-Tw 1948: 'n Veur beuten: aanleggen. Hee hef 't veur an-ebot [Wanink 1, 83].

Acht-Tw 1948: 'n Veur anmaken: een vuur aanmaken [Wanink 1, 68].

Acht-Tw 1948: Angaon: beginnen te branden [Wanink 1, 67].

Acht ca 1830: Opraken: het opraken van de asch is hetzelfde als opkrabben [Telge 4, 8].

N Acht 1857: 't Vuur anbuten, buten: het vuur opstoken door er brandstoffen bij te voegen en er den gloed in te jagen, 't zij door poesten (blazen) met den mond of door middel van een blaaspijp [Telge 4, 38].

Zed 1901: Bute: (van vuur) aanblazen [Telge 4, 91].

Bor: A'j holtbusse of 'n stobbe in 't vuur hadden liggen, dan mos ie ze zo noe en dan anschoeven. Dan zeien ze tegen mekare: "Too, schoef ie is effen 't vuur an".

Bre: Inassen: (het vuur) 's avonds met as bedekken.

Acht ca 1830: Inrekenen: (het vuur) met as bedekken [Telge 4, 6].

Vars 1882: Inschiern: (het vuur) met as bedekken [Telge 4, 52].

Acht 1895: 't Vuur inrakelen, inscheren, inschieren: het vuur met as bedekken om het smeulende te houden [Telge 2, 57].

Acht-Tw 1948: 't Veur inraken: het vuur onder de as krabben [Wanink 1, 116].

VUURPLATE

De vuurplate is 'n geetiezeren plate dee op de grond lig en woorin 'n gat zit woor 't vuur in estokt wodt.

- 01 VUURPLATE: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Aal, Bre, Din, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol || Wilp, Slo.
02 VUURPLAAT: Voo, Kep, Olb.
03 VEURPLATE: Ruu, Zwi, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Win.
04 GRONDPLATE: Zel, Hen, Key.
05 HEERDPLATE: Eib, Zel.
06 HEERDPLAAT: Ang || Anh.
07 STOKPLATE: Loch || Mar.
08 STAOKPLAAT: Zev, Zed.
09 KOELPLATE: Aal.
10 VUURKOELPLAAT: Wehl.
11 VLOERPLATE: Bre.
12 PLATE: Alm, Lar, Vars || Wilp, Ges.
|| vootplate: Vre.
|| veurplate: Vre.

Eef: Bie den zegsman was de vuurplate der wal, maor 't gat was toe-emaakt.

Bre: A'j de veute kold hadden, mos ie de kloppe uudoon en effen met de veute op de vuurplate gaon staon.

Bro: Toen der al 'n kachel of fenuus op ston, was 't de kachelplate.

Meg: Zo'n iezeren plaat is hier niet bekend; de vuurkoel was van vuurvaste stenen.

Gels 1928: Nao 'n peusken klopt de boer zien piepe uut op de plate [Krebbers 1, 90].

Vars 1984: Völle boern hadn vrogger 'n kleint huuksken huttentut, woor ze bessemkes van mieken woor de vuurplate met bi-j-ekeerd wier [Telge 6].

RAAKKOELE

De raakkoele is de holte dee onder 't ronde gat in de vuurplate lig. Doorin wodn 't lösse vuur estokt.

- 01 RAAKKOELE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Bel, Lich, Kot, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 103], Lar 1927 [Heuvel 1, 16], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 166], Win 1971 [Deunk 1, 186] || Wilp, Bat, Vre.
02 RAAKKOELE: Groen.
03 VUURKOELE: Gor, Wich, Bor, Aal, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Baa, Tol, Rha || Raes.
04 VEURKOELE: Zwi, Bor, Groen || Vre.

05 VUURKOELE: Voo, Meg, Sil, Wehl, Kep, Eld, Olb, Ang, Sto, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 168].

06 VUURKUULE: Lat, Zev.

07 HEERDKOELE: Wehl.

08 VEURRAKE: Bor, Gees, Gels, Haa, Rek, Win / Win 1971 [Deunk 1, 264], Eib 1980 [Telge 1, 92] || Mar.

09 VUURRAKE: Bre.

10 RAKE: Eib, Rek, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 166], Win 1971 [Deunk 1, 186], Eib 1980 [Telge 1, 68] || Vre, Ges.

11 VUURGAT: Bre || Wilp.

12 STOKGAT: Nee.

13 VEUR: Ruu.

|| raapkoele: Wilp.

|| vuurlok: Slo, Hei, Boch, Anh.

|| stokkegat: Mar.

Haa: Vake kö'j in olde boerderi-jen de plaatse woor de veurrake ezetten hef, nog good zeen: 't gat zit dan nog in de vloere in.

Vor 1870: De vrouw zat bie de raakkoele 't beslag veur de koeken klaor te maken [Gallée 1, 163].

Kot 1925: In de kökkene van 't Braomink kö'j neet völle meer zeen as den heard, want ter breenn 'n helder holtveurken in de rake [Meinen 3, 106].

Gels 1928: De boer stekt de piepe an met 'n paar gleujende köllekes, dee-te met de veurleppel uut de rake scheidt [Krebbers 1, 87].

VUURPOT

In later tied wodn der in de rakoel wel 'n geetiezeren pötjen ezet.

01 VUURPOT: Harf, Vor, Eib, Bre, Voo, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Ang, Zev || Wilp, Boch.

02 VEURPOT: Gels, Haa, Eib, Win.

03 RAKE: Zwi.

04 HENGELPÖTJEN: Lich.

05 SMELT of SMOLT: Loch.

06 TROM: / sHe 1982 [Telge 3, 151].

|| sjmodde: Slo.

|| komfoer: Bork.

Zonder name bekend in: Ruu, Aal, Sil, Groes, Sto.

Verkleinw. pötjen op-egeven veur: Voo, Kep, Dre, Baa, Zev.

Meg: 'n Vuurpot he'k neet gekend. Wel 'n ASBAK die'j onder 'n reuster kon schoeven. Dén hadden ze in 't kasteel Landfort. In andere huus he'k ze nooit gezeen.

Groes: Ien die pot wier brood gebakke. A'j den aetespot klaor had, wier de as uut de gläöjende pot gedaon en wier e schoongemaak. Dan wier der brooddeeg ien gedaon en wier de pot ien 't gat gezet. Der wier 'n dekkelel opgeleid. [Ok: Alm, Loch, Haa, Groen].

Loch: In de rakoele was wel is 'n olden middaangs-pot vaste-ezet, woor by. 'n oor af was. Zon pot wodn dan vaste-esmeerd met specie. A'j der stoeten in wollen bakken, mos iej 'm eers däoneg kloormaken. As 't stoeten-deeg erezen was, wodn 't in de rakoele edaon. Dan wodn de heite asse aover den stoeten hen-egotn. Um nao te gaon of den stoeten gaar was, stokken ze der 'n breinaolde in. Veur 't etn wodn 't hadste deel van de koste der af-esneenn.

- 01 HEERDPLATEN: Harf, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Key, Tol, Olb || Wilp, Ges, Slo, Bork.
- 02 VUURPLATEN: Gor, Meg, Baa, Ang || Wilp, Ges, Slo.
- 03 MUURPLATEN: Gor.
- 04 BOEZEMPLATEN: Meg.
- 05 SCHOSSTEENPLATEN: Ste. || veurplate: Vre.

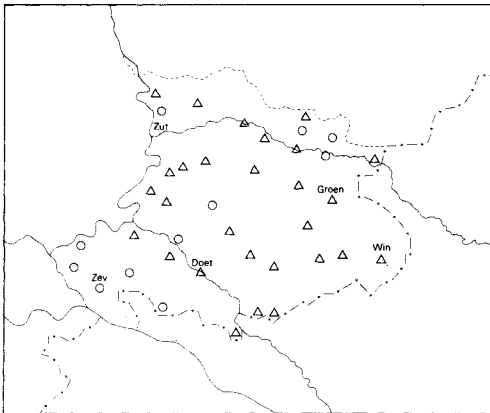
Bel: Op 't ogenblik bunt ze der nog maor in weineg boerderi-jen.

Rek: Enkeld bunt ze der nog.

Loch: De heerdplaten heurden bie de boerderiejen; bie verhuzen bleven ze dus in de boerderieje zitten.

HEERDPLATEN

Disse drie platen staot tegen de "stapel" en zorgt ter veur, dat dee mure neet te warm wodt. De middelste plate is vake mooi versierd, de beide ziedplaten bunt neet versierd. In 'n antal plaatsen kent ze maor ene plate. Neet aoveral ha'j disse heerdplaten; 't was 'n teken van riekdom. Vake was de stapel gewoon geteerd.

Δ 3 heerdplaten bekend

○ 1 heerdplate bekend

In den Acht hebt ze veurmamelek drie heerdplaten: één in 't midden en an iedere kante 'n ziedplate. In de Liem kent ze veurmamelek maor één plate.

MIDDELSTE HEERDPLATE

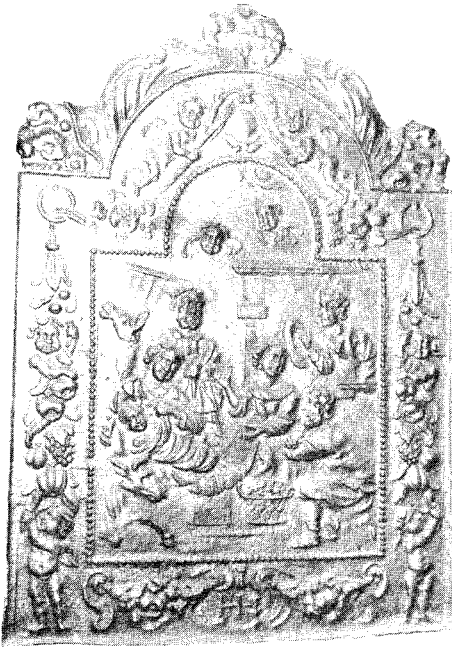
De middelste heerdplate is de plate stik achter 't vuur. 't Is de mooiste plate, want der staot van allerlei veurstellingen op. Vake waren dat biebelse verhalen. Deur de metwarkers wodt an biebelse veurstellingen o.a. enumd:

twee engelen met de gezichten naor mekare, Adam en Eva in 't paradies, 't Laatste AovenDMAOL, Abraham offert Isaäk, Rebecca bie de bromme, Mozes slöt water uut de rots, Jacobs ladder, Bruiloft in Kana, Arke van Noë met de doeve, Vluch naor Egypte, Jozef, Maria en 't Kindeken Jezus, Christus veur Pilatus en de Kruseging (daotum: 1580).

Veurstellingen, neet uut den biebel: (druwen)rankemmotief, familiewaopen, Nederlandse Maagd en leeuw met zeuven pielen, St. Joris en den draak, 'n ridder op 't peerd, lente, 'n prins van Oranje met orangeappeltjes der ummehen (daotum: 1696), Vrede van Munster en de zeeslag van Tromp bie Duinkerken.

Umdat ter op disse platen veurstellingen staot, bunt ze langer bewaard as de beide ziedplaten; toch bunt ter ok van disse platen völle vot-ekommen op 'n jommerleke menere.

- 01 HEERDPLATE: Ruu, Gels, Rek, Bel, Bre, Win.
- 02 MIDDELSTE HEERDPLATE: Ruu, Bor, Lich.
- 03 MIDDELSTE HEERDPLAAT: Olb.
- 04 MIDDENSTEN HEERDPLATE: Voo.
- 05 VUURPLATE: Loch, Bre, Vars || Raes.

Heerdplate: 't kindeken Jezus in de kribbe, Maria, Jozef en de drie koningen. Museum Freriks, Winterswijk.

Heerdplate: HOLLANDIA PRO PATRIA (Holland, veur 't vaderland) met de Nederlandse Maagd en de leeuw met zeuwen pielen. Disse heerdplate is niej emaaft naor 't olde model.

Ruu: Umdat ter veurstellingen op stonn, wodn de middelste heerdplate bie 'n verbouwing nog wal bewaard.

Bel: Op de heerdplaten stonn allerrhande biebelse veurstellingen: van Kasmissen töt Pinkstaan.

Bre: De vuurplate was soms versierd met 'n koperen baoge.

Zel: Bi-j de gewone luu waren dat gewone, vlakke platen; bi-j de bettere luu waren der wel is veurstellingen in-egotten, bv.: 'n druventak met druven of 'n jager met 'n hond.

ÉÉN HEERDPLATE

In plaotse van drie heerdplaten hadn ze in 'n antal plaatsn maor ene plate achter 't vuur staon: Eef, Gee, Haa, Nee, Eib, Kep, Hen, Bro, Lat, Groes, Zev, Did, Sto & Mar, Raes.

01 HEERDPLATE: Eef, Nee, Hen, Kep || Mar.

02 HEERDPLAAT: Groes, Sto.

03 HAERDPLAAT: Groes.

04 VEURPLATE: Gees, Haa.

05 VUURPLATE: Eib || Sto, Raes.

06 VUURPLAAT: Zev, Did.

07 FRONTPLATE: Eef.

Nee: Wie gleuft dat in Nee prakties altied ene plate achter 't veur ston.

Heel enkeld bie 'n groten boer kwam 't wal vuur, dat ter drie stonn; maor op dit moment kö'w der ginne meer opneumen, den 't nog hef.

Hen: In onze streek hadden ze maor ene achterplate: de heerdplate. Töt ongeveer vieftig jaar geleen waarn ze nog in gebruik en veur vief-en-twintig jaar geleen zatten der hier en door nog wel wat. De ziedkanten bestonnen uut bepleisterde muren en die waren zwat emaaft.

Haa: Ze waren neet aoveral, de mure achter 't veur -den stapel- was vroger ok wal zwat emaaft.

Gees: De veurplate is van geetieser; de ziedstukken waann van Bentemersteen, woer mangs namen op stonn.

Zev: De vuurplate wiere nog tot in de vijfziger jaore gebruik as afsluting veur de gierput.

Net: Die plate zag men hier en daor wēt; bv. op 't Huus Bargh. Wi-j hadden der veur 60-70 jaar heer wel één as dekkel op de gierkelder ligge. Der ston 'n "ridder te paard" op.

Did: De vuurplaat wier as afsluting veur de verkesschuur gebruik.

Sto: In september 1949 hemme ze in Azem 'n ampatte vonds gedaon. Bi-j boer K. harre ze in de Tweeden Oorlog 't olde losse vuur weggedaon en 'n ni-jemoodse schouw in huus gemaak. De olde heerdplaat wier nog maor is in 't karschop gezet. 't Ding was al half verroes en zat helemoal onder de rot-zooi, toen den boer 't weer is zag staon en op de gedachte kwam um 't bi-j de DRU in Ulf te laote schoonmake. Toen de plaat naoderhand wier onderzoch, kwam haruut dat ter 'n heel old waopen op ston. Dat moes 't wape bun van Jan de Oude, graaf van Nassau-Dietz, stamvader van 't Nederlandse koningshuus. Umdat den Jan van 1581 bis 1583 stadhoder van Gelderland is gewaes, hemme ze gemeind dat den plaat ook uut die tied was. Dat 't um heel hoge adel ging, ko'j zien aan de kroon op 't wapen. En naeve, de kant stonne nog allerhand ridderorden en versieringen. Deur 't staon had de onderkant van de plaat wat geleje, mor de rest was nog prima. 't Huus van K. was gebouwd in 1860. Eerder had op de eigeste plaats 'n boerderi-j gestaon, den afgebrand is.

Bor ca 1910: Heuvel vertelt van 'n 18e eeuwse heerdplate dee as vonder gebruukt wodn [Heuvel 3, 18].

ZIEDPLATE

Op de beide ziedplaten kwammen meest-part gin veurstellingen veur. Ze waren kleinder as de middelste plate.

01 ZIEDPLATE: Ruu, Bor, Bel, Lich, Bre, Zel.

02 ZIEDPLAAT: Voo.

03 SCHILD: Gor.

04 KOEKS: Loch.

|| ziedenplate: Slo.

Ruu: Op de beide ziedplaten stonn gin veurstellingen; wal was ter soms 'n versierd rendjen langs. Ze stonn vaste --ieders met twee ankertjes, vake in de vorm van 'n klevorbad of 'n hart-jen.

Loch: Der stonn vake engeltjes op. Ze waarn bange dat den duvel deur den schossteen noor binnen kwam. As door noe engeltjes op stonden, dan dachten ze dat de duvel bange wodn veur dee engeltjes en neet in huus dorfdn te kommen.

Voo: Op de ziedplaten stonn wel de beginletters van 'n veur- en achter-naam; ok wel joortallen. [Ok: Rek, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Vars].

ROOMPOTKESKEN

Lich: Achter de heerdplate was ne ruimte woor de room zoer mos wodn veur 't kanen: 't ROOMPOTKESKEN.

HEERDKNÖPPE

't Geet hier um zes of acht knöpfe dee van iezzer of van gel koper emaaft bunt en dee an beide kanten van 'n heerdplate in den "stapel" zit. Der hangt dingen an, dee'j bie 't lösse vuur neudeg hebt, zoas 'n tange, 'n pook, 'n blaospiepe, 'n vuurleppel, 'n assenschuppe, 'n smitslappe, 'n kof-fiesmodde, 'n busken vimkes, 'n kaolenschuppe, 'n handstoffer en blik, 'n grieper. Bie Katholieken hing der de rozenkrans wel an.

01 HEERDKNÖPPE: Ruu, Gees, Rek, Bre, Win, Hen.

02 HEERDIEZERKNÖPPE: Loch, Gels.

03 HEERDKNOPPEN: Aal, Zel.

04 KNOPPEN: Wesd.

05 HEERDHAOKEN: Wich.

06 HEERDPINNEN: Bel, Groen.

Wich: De heerdhökken zatten in de mure vaste.

Vor: Biej ons zatten der op de tegel-tjes an den schossteen iezzeren pinnen; an weerskanten twee.

Groen: Meneer pastoor zei tegen 'n boer, den met twee peerde an 't bouwen was en ontzettend vleuken umdat 't neet gauw genog ging: "Je kunt beter een rozenkrans wezen dan een paard!". De boer zei ton: "Noh, dat wet ik nog neet, want a'j hele dage op kop an 'n heerdpinne mot hangen, zal 't oe ok neet metvallen!".

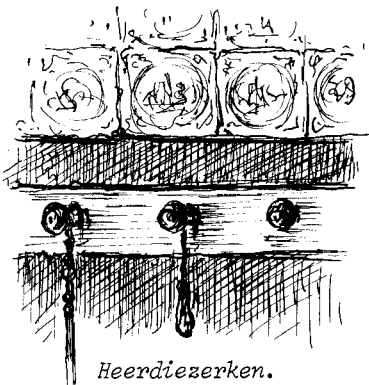
HEERDIEZERKEN

't Heerdiezerken is 'n veurwarp van gel koper of iezzer, woorop drie, vere of vieve heerdknöpfe zit. Veural 'n koperen heerdiezerken is natuurlek völ mooier as gewoon knöpfe an de mure.

01 HEERDIEZERKEN: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Rek, Groen, Zel, Dre, Bro, Tol || Vre, Ges, Slo, Sud.

- 02 HEERDIEZER: Wich, Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Aal, Bre, Wehl, Baa, Ang || Mar.
 03 HEERDIEZERKE: Zed.
 || muuriezzerken: Vre.

Heerdiezerken.

Gels: Heerdiezers waren der van gel koper of van iezzer.

Bor: 'n Heerdiezerken was altied emaaakt van koper. Der zatten vier knöppe op; doorvan waren de middelste twee soms ietskes groter as de butensten.

Loch: De koperen knöppe zatten op 'n koperen plate dee 40 cm lange was en 10 cm breed. Dit neumden ze 't heerdiezerken. 't Zat altied op de tegeltjes; an beide kanten zat ter ene.

Gor: Der zatten 5 haaken an.

Brö: Soms bint op 't heerdiezerken 'n Joortal of initialen an-ebracht.

HEERDETEGELTJES

Op de tegeltjes stonden allerlei veurstellingen. Deur de metwarkers wodt o.a. eneuwd: Biebelse veurstellingen ("Rebecca bij de bron", "Ruth en Boas"), schepen, blomen ("Franse lelie"), bloompötjes, torens, möllekes, dieren (hand, peerd, katte), kinderspöllekes, ambachten, ridders op peerden.

De Biebelse veurstellingen wodn nog wel is gebruikt um 'n verhaal te vertellen.

Vrogger hadden de tegeltjes vake 'n vaste maote: umtrent 13 x 13 cm; noe is dat vake 15 x 15 cm.

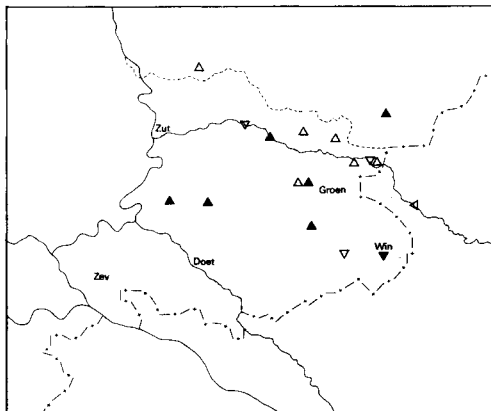
A'j 't gewichte van 'n varken wollen wetten, dan ko'j door de tegeltjes bie gebruiken. 'n Varken waog namelek 200 pond a'j 'n töwken van de lengte van acht tegeltjes rond de boek van 't varken konn leggen.

- 01 HEERDETEGEL(TJE)S: Gor, Harf, Eef, Vor, Loch, Haa, Aal, Gen, Wesd, Doet, Wehl, Hen, Baa, Groes || Wilp.
 02 TEGEL(TJE)S: Ruu, Bor, Gel, Win, Din, Voo, Ulf, Dre, Eld, Ang, Aer, Lob || Anh.
 03 BOZEMTEGELS: Zel, Kep, Eld.
 04 BOEZEMTEGELS: Vars, Zel, Zed.
 05 SCHOSSTEENTEGEL(TJE)S: Loch, Bor, Zel, Doet.
 06 SCHOUWTEGELTJES: Eld.
 07 HEERDSTEENTJES: Gees, Nee, Eib, Rek, Bel || Bat.
 08 STEENTJES: Zwi, Bel, Lich, Hen, Tol || Haak.
 09 SCHOSSTEENSTEENTJES: Loch, Rek, Bre.
 10 STEENKES: Win.
 || stapelsteenkes: Vre.
 || esterkes: Vre, Slo, Bork, Raes, Rhe, Boch.
 || platten: Vre.
 || pleskes: Ges.
 || fliezen: Slo.

Loch: 'n Getal tegels dee samen 'n veurstelling vormt, is 'n TE'BLO.

Eef: Sommege heerden hadn witte tegeltjes met 'n tableau van zes of acht tegels van 'n beest of zo iets derin.

Zwi: Kasteel "Nettelhorst" --af-ebrokken in 1875-- had 'n eigen veurstelling op de tegeltjes: 'n hondeblome (= "paardebloem" Taraxacum officinale) dee uut-ebleujd was.

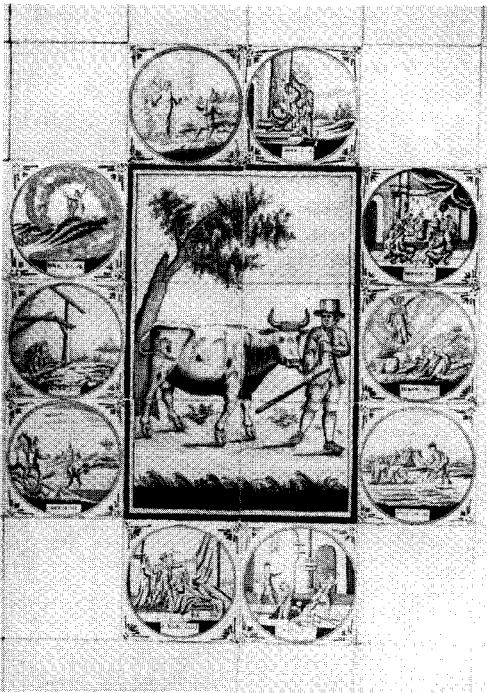

▲ steentjes 08 △ heerdsteentjes 07

▼ steenkes 10 ▽ schossteensteentjes 09

◁ stapelsteenkes

De benamingen "steentjes", "steenkes" komt veurzamelek veur in den No Acht.

Tegelteblo woorumhen tegeltjes met biebelse veurstellingen.

Eib: Op heerdsteentjes ston vake ne blomenvaze met drie bloomm en dee ha'j dan òf in greun, òf in donkerrood, blauw of peers. [Ok: Hen].

Win: De steenkes met kinderspöllekes òerop hadn ok wal is den name van SPRINGERKES, omdat ter vake 'n afbeelding op ston van kindere dee an 't springen bunt.

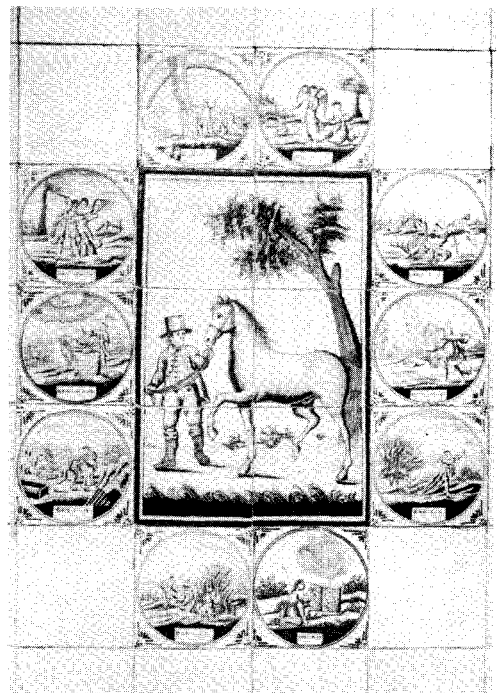
Ulf: Bi-j ons thuis harre wi-j 'n boezem met ongeveer 120 tegeltjes met verschillende afbeeldingen w.o. 'n skeepke, 'n möl, 'n huuske. Allemaol handgeschilderd. Die boezem is ter nog.

Din: Bi-j P. is 'n tegelplateau, dat besteet uut zes tegels. Boer en vee-handelaar trekt ieder aan 'n kante van een koe; 'n advocaat zit intussen de koe te melken. De spreuk derbie is:

Wie pleit om een koe,
geeft er één toe. [Ok: Bor, Sil].

Ang: Op 't gemeentehuis in Angerlo in de burgemeesterskamer is 'n schouw met tegels met afbeeldingen van ridders en jagers uut vroger dagen in strijdtenuue. Door middenin zit 'n boerentafreel veurstellende 'n boerenhofstae met akkers, waarop de boer an 't werk is en doorin steet:

De bouwman wacht van 's heeren hand
Een milden zegen op het land.

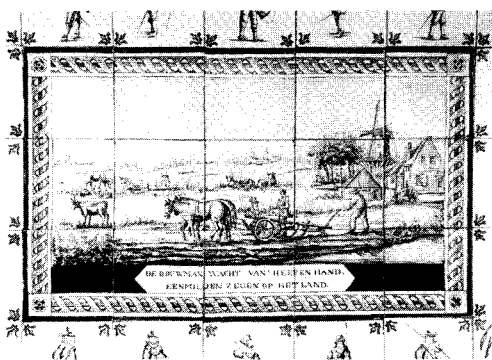

Tegelteblo woorumhen tegeltjes met biebelse veurstellingen.

Gor ca. 1895: De tegeltjes wodden gebruukt veur 't afmaeten van linnen: vier tegels was één elle. As ter ene met elleware langs de deur kwam, wodden 't op de tegels nao-emaeten.

Aal: Van de heerdtegeltjes met biebelse veurstellingen mosten de kinder wal alle teksten opzeggen. As ter dan 'n kind langs de butenkante begon, wodn der ezeg: "I-j loopt de kentjes der af".

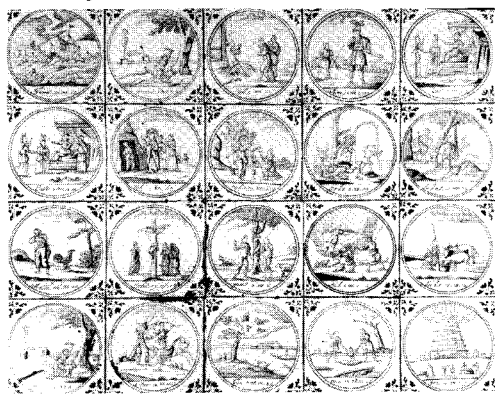
Aal: De heerdtegeltjes wodn ok ebroekt um 't gewichte van 'n pogge vaste te stellen. 't Pogge wodn an de zomp emaetene, dus at e an 't vraeten was. 'n Töwken wodn achter de veurpeute hen rond dn boek van 't pogge elegd. Deur 't onderlangs halen van 't töwken schrok 't pogge en ging recht op staon, zodat ze de goeie maote kreggen. Dizze lengte van 't töwken wodn langs de heerdtegeltjes ehollene. Dee tegeltjes wazzen 5 bi-j 5 duum of, anders ezegd, 12,5 bi-j 12,5 cm (1 duum is 2½ cm). As regel gold dat één duum 5 pond was. As 't töwken 40 duum was, was 't dus 8 tegeltjes lank. Dan nom i-j an, dat 't pogge 200 pond waog. Zon pogge wodn wal 'n töwkespogge eneumd. [Ok in: Har, Alm, Eef, Loch, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Lich, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen].

Tegelteblo.

Bel: At ze 'n zwoor varken eslacht hadn, dan skeppen ze op: "'t Hef STEENTJESDIK spek". [Ok: Bor, Rek, Lich, Win].

Eib 1982: Ton 'n old huus in Gendringen af-ebrokken werd, zat door ne schildpadtegel in, den volgens den vrouw 't vuurduveltjen was. "Ja", zae ze, "Ik mosn vrogger altied zonne tegel in den heerd hebben zitten. Dan kwam der gin brand". In Otterloo, in 't tegelmuseum, vertellen ze mie dat in Terschelling of Ameland door was nog 'n schouw woor disse tegel nog in zat en ok dee betekenis had van vuurduveltjen.

Tegeltjes met biebelse veurstellingen.

HAOL

'n Haol is 't instrument woor 'n ket-tel, 'n panne of 'n pot anhönk baoven 't vuur. Der bunt verscheidene soor-ten, woorbie 't altied meugelek is um de hoogte van de kettel, panne of pot baoven 't vuur te veranderen. In den Achterhook is de bekendheid van de benamingen 't grootste. In de Liemers bunt de benamingen aover 't algemeen vergetten.

- 01 HAOL: Eef, Loch, Bor, Haa, Eib, Bel, Lich, Win, Voo, Meg, Ulf, Sil, Zel, Eld, Hen, Bro / No Acht 1839 [Telge 4, 28], Acht 1882 [Telge 2, 48], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 111], Eib 1980 [Telge 1, 31], sHe 1982 [Telge 3, 59] || Mar, Haak, Vre, Ges, Slo, Bork, Raes, Rhe, Boch.
- 02 HAOLIEZER: Eef, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Eib, Groen, Win, Vars, Wesd, Kep, Hen, Baa, Bro, Tol, Zed, / Eib 1980 [Telge 1, 31].
- 03 HAOLHAOK: Sto.
- 04 HAOLE: Lich.
- 05 HAAL: Zut, Doet.
- 06 HAALIEZER: Zut, Doet.
|| hool: Elt.
|| kaetelhaok: Anh, Emm.

Acht-Tw 1948: 't Haol opschotten "'t haal omhoogbrengen" [Wanink 1, 157].

SOORTEN HAOLEN

HAOLKETING (1)

- 01 HAOLKETING: Gors, Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Aal, Din, Sil, Wesd, Eld, Hen, Bro / Acht 1882 [Telge 2, 48], Ruu 1930 [Zwart 1, 236], Aal 1964, [Rots 1, 17].
- 02 HAOLKETTINK: Eef, Vor, Lich, Baa.
- 03 HAOLKETTEN: Zwi, Gees, Gels, Nee, Rek, Aal, Vars, Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 111].
- 04 HAOLIEZER: Win.
- 05 HAALKETING: Doet.
- 06 HANGIEZER: Wich, Bel, Kep.
- 07 KETINGHANGIEZER: Groen.
- 08 HANGKETING: Key.
- 09 HANGKETTEN: Bor.
- 10 VUURKETING: Gor.
- 11 VEURKETTEN: Gees.
- 12 KETINGHAOL: Loch, Bor, Bre, Zel || Haak.
- 13 KETTENHAOL: Win || Vre, Ges, Raes.
- 14 KATROLHAOL: Zel.
- 15 KETING: Bre, Groes.
- 16 OPHÄÖKER: Bel.
|| haoleketten: Bat.
|| vuurketten: Wilp.
|| kettenhaok: Boch.
|| kaetelhaken: Rhe.
|| vuurhaok: Elt.

Gor: Deur de waeke werd 'n haolketting gebruikt.

Bre: 'n Ketting was meer veur de gewo-
ne leu.

Key: 'n Hangketting ha'j vrogger 't meest in 't pothok.

Nee: Bie ons thoes hing der met slachten 'n groten, koperen kettel an de ketten um water warm te maken.

Lar 1927: De zwarte waterketel hangt boven 't vuur aan den "haolketting" in den "haolhaok" of 't "haolfoes". Door de week is het een gewone ketting, die met een haak korter of langer wordt gemaakt, maar zondags of bij visite hangt er een blank geschuurd haal van zaagmodel, dat langs die tanden opgeschort kan worden. 't Haal schuren is het laatste werk van de week voor vrouw of meid [Heuvel 1, 16].

ZAAGHAOL

- 01 ZAAGHAOL: Loch, Bor, Gees, Eib, Rek, Bre, Win, Din, Zel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 216] || Haak.
- 02 ZAAGHAOLE: Nee.
- 03 HAOLZAGE: Aal, Vars.
- 04 KETTELZAGE: Harf.
- 05 HAAKHAOL: Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 106].
- 06 HANGIEZER: Key, 01b.
- 07 HEUGEL: Eef.
- 08 OPHÄOKERD: sHe 1982 [Telge 3, 109].
|| zagehaol: Vre, Ges, Bork.

DRAEJHAOL

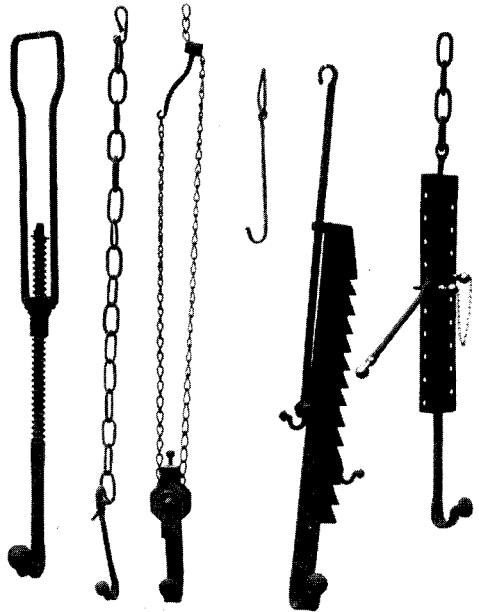
- 01 DRAEJHAOL: Loch, Nee.
- 02 DRAEJIEZER: Gor.
- 03 SCHROEFHAOL: Meg.
- 04 HEERDTAKEL: Lich.
- 05 WARVEL: Bel.
|| warveldraejer: Bat.

WIPHAOL

- 01 WIPHAOL: Gor, Loch, Eib, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 214], Eib 1971 [Odink 2, 246] || Vre.
- 02 STÖKHAOL: Rek || Vre.

Gor: Eén medewarkster herinnert zich uut eur jonge tied (1895) zon ding as 'n wiphaol, die zwart was. Zundags of bie vesite gebruikten ze 'n blanken die ok nog mooi op-epoetst wodn.

Rek: 'n Wiphaol beston oet 'n dubbel plät iezer, woor um en um gaete in eboord waarn. Met ne soort slaegel ko'j pompen en zo de pinne verzetten.

v.l.n.r.: draejhaol, haolketting, schothaol, lenghaol, zaaghaol, wiphaol.

SCHOTHAOL

'n Schothaol is 'n haolketting dee deur 'n piepken löp en doormet afesteld kan wodn.

- 01 SCHOTHAOL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 107].

ONDERDELEN VAN HAOLEN

HAOLHAOK

An de haolhaok hönk 'n kettel of pot.

- 01 HAOLHAOK: Bre, Win / Lar 1927 [Heuvel 1, 16], sHe 1982 [Telge 3, 60].
- 02 HAOLFOES: / Acht 1895 [Telge 2, 48], Lar 1927 [Heuvel 1, 16], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 111].
- 03 WENTELSOEZE: Acht 1882 [Telge 2, 150].
|| haolvoest: Vre.

HAOLKETING (2)

De haolketting is de ketting van 'n haolketting en hef dus dezefde name.

- 01 HAOLKETNE: Win.
- 02 HOLSKETING: Loch.

ZAGE

De zage is 't getande deel van 'n zaaghaol.

- 01 ZAGE: Eef, Gees.
- 02 HÄÖGEL: Lich.

WIPPE

De wippe is de hendel woor de lengte van 'n zaaghaol met af-esteld wodt.

- 01 WIPPE: Loch.
- 02 WUPPE: Win.
- 03 OPHÄÖKERD: Sto.

WENDEZOELE

'n Wendezoele is 'n draejboor balkenstel dat naast 't vuur steet. 'n Zworen kettel kan der met baoven 't vuur ehangen wodn.

- 01 WENDEZOELE: Haa, Nee / Acht 1882 [Telge 2, 150].
- 02 WENDEZULE: Bor.
- 03 HAOLBOOM: Vars.
- 04 ZWENGEL: Bel.
|| waenezoele: Haak.

HAOLFOES

'n Haolfoes is 'n iezeren steun in de mure woorop 'n hefboom elegd wodt, woormet de zwore voerkettel uut 't haol ehaald wodn.

- 01 HAOLFOES: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 111].

HANGIEZER

't Hangiezer is 't veurwarp dat an 'n haol kan hangen en woorop dan 'n panne baoven 't vuur kan staon. Der bunt drie modellen: rond, veerkant, met drie heuke. Veur de benaming maakt dat neet völle uut.

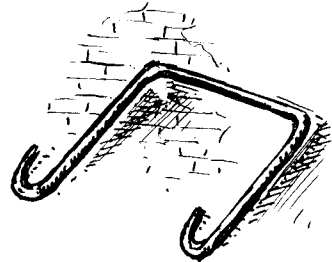
- 01 HANGIEZER: Gor, Har, Alm, Eef, Lar, Bor, Gees, Gels, Rek, Bel, Aal, Bre, Zel, Baa / Win 1971 [Deunk 1, 85] || Wilp, Bat, Mar.
- 02 PANIEZER: Vor, Gees, Nee, Bel, Aal / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 158], Win 1971 [Deunk 1, 171] || Haak.
- 03 PANNENIEZER: Aal.
- 04 PANNEKOKENIEZER: Rek.
- 05 PANNEKOEKIEZER: Vars.
- 06 PANNEKOKENPANNENIEZER: Bre.
- 07 PANNEKOKENHOLDER: Loch.

- 08 PANNEKOKENHAOL: Win || Slo.
- 09 PANHAOL: / Win 1971 [Deunk 1, 171] || Raes, Rhe.
- 10 PLAETJEN: Nee.
- 11 SLEVE: Loch.
- 12 DREEHOLDER: Loch.
|| pannenieren: Vre.
|| pannenhaol: Vre, Ges, Bork.
|| pannenholder: Bork.
|| ammeleunken: Slo.

GRIEPER

De grieper is 'n instrument woor 'n heite kettel met van 't vuur af-enommen kan wodn.

- 01 GRIEPER: Alm, Zwi, Eib, Rek, Lich, Bre, Vars, Wesd, Zev / Eib 1971 [Odink 1, 246].
- 02 GRIEPE: Win.
- 03 GRIEPIEZER: Nee / Acht 1895 [Telge 2, 45], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 104].
- 04 SCHORTIEZER: Gor.
- 05 KOLDIEZER: Loch.
- 06 HAOLHAOK: Eld.
- 07 VEURHAOK: Groen.
- 08 TREKHAOK: Loch.
- 09 HAOK: Lich.
- 10 OFHÄÖKER: Bel.
- 11 AFLICHTER: Zel.
- 12 HANDVAT: Eef, Sto.
- 13 KOLDE HAND: Sto.
|| handgriep: Vre, Ges, Bork, Rhe.
|| kolle hand: Vre, Ges, Slo, Raes.
|| pothaken: Bork.
|| kaetelhaok: Elt.
|| böggel: Boch.

Gees: Der wodn ne SMITLAPPE ebroekt as ter 'n panne van 't veur ehaald mos wodn. [Ok: Hen, Baa].
Lich: Ok wodn ne groten, te heten kettel (van zon 60 liter) wal is met ne KETTELSTOK van 't haol of-ehaald deur twee vrouwleu of mansleu.
Zel 1936: Daor kump Garritjen anstoeven. "Oh, Hendrik, mien eerpels!". Zie grip 'n stäölen vörke, licht den dekel op en stuk ter één middendeur.

"Oh, ze hebt 't net! Ik dochte da'k mien verzuumd hadde!". "Nae", zeg Hendrik, "'t Vuur was niet zo fel". Garritjen nump den grieper en de smitlappe, stuf met de pot naor de götte um de eerpels af te gieten en op te schudden; dan könt ze baoven 't vuur nog effen uitdampen [Klokman 3, 59].

LENGHAOL

'n *Lenghaol* is 'n instrument woor 'n haol langer met emaaft kan wodn, woordeur 'n kettel, panne of pot kotter bie 't vuur kan hangen.

- 01 LENGHAOL: Bor, Eib, Rek, Bre, Vars / Win 1971 [Deunk 1, 132], Eib 1971 [H.Odink 1, 242] || Vre.
 02 VERLENGHAOL: Nee.
 03 HAOKHAOLE: Gor.
 04 HAOLHAOK: Lich.
 05 VUURHAOK: Loch.
 06 HAOK: Doet.
 07 HAOKEN: Eib.
 || lenkhaol: Vre.
 || lengehaol: Ges.
 || vuurhaol: Slo.
 || vuurhaken: Bork.

VUURKORF

'n *Vuurkorf* is 'n iezeren korf, den op zien kop aover 't lösse vuur ezet wodt, zodat ter gin brand kan kommen.

- 01 VUURKORF: Gor, Harf, Eef, Loch, Bre, Din, Zel, Eld || Mar, Slo.
 02 VUURKÖRF: Kep, Hen, Ste, O1b, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 169] || Elt.
 03 VEURKORF: Ruu, Geis, Haa, Nee, Bel, Lich, Win || Haak, Vre.
 04 IEZERKORF: Loch.
 05 RAKELKORF: Aal.
 06 VEURSTÖLPE: Gees, Nee, Eib, Rek, Vra / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 190].
 07 VUURSTÖLPE: / Eib 1971 [Odink 1, 244].
 08 GLOODSTOLP: Gor.
 09 VUURMANDE: Eef, Loch.
 10 VUURMAND: Kep.
 11 VUURBENNE: Din.
 12 MIEZEBAOG: Zev.
 || brandkorf: Ges.
 || kattenkorf: Boch.

VUURREK

Vars: Der was 'n rek dat uut drie deten beston: 't VUURREK. [Ok: Wesd].

Bre: As ter kleine kindere wazzen, stönd ter meestal 'n VUURHEKKE umme 't vuur, zodat de kindere neet pardoes in 't vuur konnen lopen. Meestal was 't 'n iezeren hekke, maor soms ok 'n hölten hekke.

Voo: Um de kachel wier wel 'n rekwark gezet, zodat de kinder der zich niet aan brienen.

HAOLBOOM

Den haolbalk is den balk in den schossteen woor 't haol an hönk. Vrogger was e altied van holt; later ok van iezer.

- 01 HAOLBOOM: Gor, Harf, Vor, Lar, Gees, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Hen, Baa, Tol, O1b / No Acht 1839 [Telge 4, 28], Acht 1882 [Telge 2, 48], Lar 1927 [Heuvel 1, 17], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 111], Win 1971 [Deunk 1, 97] || Wilp, Vre, Ges.
 02 HAOLBALK: Eef, Ruu, Loch, Bor, Bre, Din, Sto.
 03 HAOLBALKEN: Bor, Nee, Eib || Bork.
 04 HAOLEBALKEN: Bel.
 05 BOZEMBALK: Eef, Haa, Aal.
 06 BOEZEMBALK: Groes, Zed.
 07 BRANDBALK: Ang.
 08 SCHOSSTEENBALK: Zel.
 09 BOZEMHOLT: Bor, Haa, Nee, O1b.
 10 HAOLHOLT: Aal.
 || bozembalken: Rhe.
 || haolhoolt: Mar.

Bre: 'n "Haolboom" is rond en 'n "haolbalk" veerkant.

Rek: 'n Haolboom is emaaft van holt. Soms is e verstelboor, zoda'j de pot of kettel meer naor vuurtn of naor achtern könt hangen en e dus meer of minder in 't veur hönk.

Lich: Ne haolboom is van holt --ne goeten van ekenkonne-- want door kö'j naegels in slaon um de schinken an op te hangen veur 't dreugen.

Bor: 'n Bozemholt is van iezer.

HOLTHOEK

Wa'j an brandstof vrogger dalek neudeg hadn, ha'j op 'n vaste plaatse in de kökken liggen --as ter tenminste de ruimte veur was. Heel vake lag 't dalek (rechts) nöbst den bozem onder de glazenkaste woorin de köpkies en schötteltjes stonn, maor ok wel 't glaswark. Brood wodn der trouwens ok wel in dee kaste bewaard. De ruimte onder

disse kaste had vake ok deurtjes; soms was e an de veurkante helemoale af-etimmerd en ko'j der van baoven met 'n kleppe in kommen. 't Kwam ok veur dat disse ruimte neet af-eslotten was, zoda'j de brandstof zo konn zeen liggen.

Bie de open heerd van tegenswoordeg zee'j dat ok, want dan lig 't holt ok vake opzied of onder de plaatse woor estokt wodt.

De grote veurraad brandstof wodn vrogger heel verschillend bewaard. Op de boer ston op 't arf "'n holtmiete" of 'n "schansenmiete". Maor 't brandholt wodn ok wel bewaard in 'n holtloze. Schadden laggen buten an 'n hoop of in 't schadnhok. Burgers hadn vake de kollen, briketten en zo in 'n ruimte in de biekökken liggen of buten in 'n hok.

Benamingen met -hook of -hoek wiest ter op dat de ruimte onder de glazen-kaste van veuren los is; benamingen met -bak, -kist(e), -kast en -hok op ruimtes dee af-eslotten bunt. Bie benamingen met -bak kan 't trouwens ok um 'n gewone, losse bak gaon dee bie de kachel of 't fenuus steet.

- 01 HOLT^{HOEK}: Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 65].
 02 HOLT^{HOOK}: Ruu, Loch, Zwi, Bor, Haa, Bel, Aal || Vre, Raes, Rhe.
 03 BRAND^{HOOK}: Eib, Lich, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 35] || Rhe.
 04 STOK^{HOEK}: / Acht 1895 [Telge 2, 127].
 05 STOK^{HOOK}: / Win 1971 [Deunk 1, 230].
 06 BRAND^{BAK}: Rek.
 07 HOLT^{BAK}: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Vars, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Eld, Hen, Ste, Baa, Tol, Oib, Ang, Lat, Zev, Zed || Wilp, Bat.
 08 TÖRF^{BAK}: Eib.
 09 HOLT^{KISTE}: Loch, Gels, Nee, Din, Vars, Zel || Slo, Raes.
 10 HOLT^{KIST}: Meg, Doet, Groes, Zev, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 65].
 11 BRAND^{HOLT}^{KISTE}: Meg.
 12 HOLT^{KAST}: Sil, Wehl, Eld, Ang || Vre.
 13 HOLT^{HOK}: Gie.
 14 HOLT^{TTON}: Voo.

|| holt^{tbak}: Mar.
 || holt^{kasten}: Vre, Bork.
 || holt^{kaste}: Ges.

Aal: Den holtbak was soms evarfd met ossebloed.

Bre: Bi-j bettere leu hadden ze meest-at ne holtbak.

Hen: As kind he'k wat holt an-esjouwd veur de holtbak.

Groes: Klosehout wier los in 'n hoek gevli-jd.

Kot ca 1930: De tweeling sprongen van bli-j^schop in 't ronde. "Bedaard, bedaard", zae grootmoder. Mieken, 't zwatte hundeken, kwam uut den brandhook en begon te blökkene [Meinen 5, 8].

HOLTMANDE

Um de brandstof an te halen wodn 'n bak of 'n mande gebruukt. Bie wat leu bleef 't der gewoon in, anderen haalden 't ter uut en gooiden der de "brandhoek" weer met vol.

De benamingen met -bak staot bie holt-hoek.

- 01 HOLT^{MANDE}: Gor, Eef, Loch, Zwi, Ste.
 02 HOLT^{MAND}: Ang.
 03 HOLT^{MENDE}: Rek, Bel, Groen.
 04 HOLT^{BEN}: Gen, Voo, Ulf, Sil, Eld, Aer / sHe 1982 [Telge 3, 65] || Anh.
 05 HOLT^{BENNE}: Loch, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Tol.
 06 TÖRF^{BEN}: Ulf.
 07 TÖRF^{MANDE}: Eib.
 08 TÖRF^{MAND}: Lob.
 || holt^{korf}: Slo, Bork, Rhe, Boch.
 || sjuut^{korf}: Hei.

Din: Met de benne wodn de holtkiste 's aovends weer vol-egoid.

Wehl: 't Aanmaakholt lei wel 's in 'n holt^{benneke}.

Loch: Rieke leu hadn wel 'n mooien, kopperen bak.

VUURLEPPEL

De vuurleppel wodn speciaal gebruukt um költjes vuur vanuut de raakkoele, de kachel of 't fenuus in de doofpot of in de staovenpot te scheppen. Hee is rond en hef 'n ronden baodem.

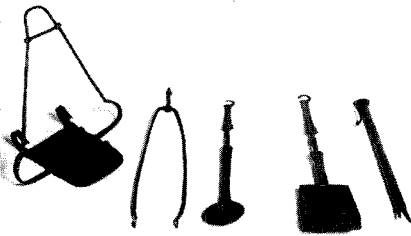
- 01 VUUR^{LEPPEL}: Harf, Alm, Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Vars, Wesd, Hen, Bro, Baa, Tol || Bat.
 02 VEUR^{LEPPEL}: Ruu, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Wesd, Zel.

- 03 VUURLAEPPEL: Gor, Aal, Bre, O1b, Aer.
 04 ASLEPPEL: Wich, Loch, Gees, Gels, Wesd, Tol.
 05 ASLAEPPEL: Gors, Hen, Ang.
 06 ASSENLEPPEL: Vor, Vars.
 07 VEURSLEEF: Win.
 || veurlaepel: Vre.

Eef: Um gleujende asse, turf of sloffen in de vuurtest van de staove te doon, werd ok de vuurtange gebruikt. Door ko'j de gleujende stukskes turf of slof mooi heel met in de vuurtest kriegen.

Bor: Mien vader had 'n stuk of wat hoondere. Ton dee al 'n paar dage neet meer elegd hadn, zei e dat zo tegen de buurman. Dén zei: "'k Zol maor is bie de nōste blieven kieken wat ter van kump". Ton e door al 'n tied ezetten had, zag e opens 'n vuurleppel deur 't hoondergat kommen. Mien vader zei: "'k Wol da'j mien de eier leten". "Jao, da's wel good", zei 'n stemme en de vuurleppel ging zonder ei der op weer deur 't hoondergat.

Gels 1928: De boer stekt de piepe an met 'n paar gleujende kōllekes, dee-t-e met de veurleppel uut de rake scheidt [Krebbers 1, 87].

v.l.n.r.: hangiezer, tange, vuurleppel, grusschuppe, blaozepiepe.

GRUUSCHUPPE, KOLLENSCHUPE

Um asse of kollen --antereciēt, eierkollen-- te scheppen he'j 'n gruss- of kollenschuppe neudeg. Zon schuppe kan verschillende vormen hebben: iej hebt ze met 'n ronden of 'n platten baodem en met of zonder opstaonde ziedkanten. Aover 't algemeen kō'j asse makkelek

met 'n schuppe met 'n platte baodem scheppen en antereciēt en eierkollen makkeleker met 'n schuppe met 'n ronden baodem. Maor, de benamingen laot zeen, dat dat neet altied gebeurt. 'n Schuppe met 'n ronden baodem kan net zo good "assenschuppe" eneumd wōdn as ene met 'n platten baodem. Umdat de benamingen van de verschillende modellen deur mekare loopt, bunt ze hier bie mekare ezet. Ok de benamingen "grussleppel" en "grusslaepel" bunt veur de grusschuppe in gebruik.

- 01 GRUUSCHUPPE: Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Din, Vars, Ste.
 02 GRUUSCHUP: Meg, Ulf, Doet, Wehl, Kep, Ang, Lat, Groes, Zed, Lob || Elt.
 03 GRUUSCHÖPPE: Gees, Eib.
 04 KOLLENSCHUPPE: Ruu, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win || Hei.
 05 KAOLENSCHUPPE: Gor, Eef, Vars.
 06 KAOLE(N)SCHUP: Doet, Kep, Dre, Eld, Ang, Groes, Zev, Sto, Aer, Lob || Mil, Elt.
 07 KOLENSCHUPPE: Gor, Harf.
 08 ASSCHUP: Sil, O1b, Ang.
 09 ASSCHUPPE: Harf, Aal || Wilp.
 10 ASSCHÖPPE: Gees.
 11 ASSENSCHUPPE: Vor, Ruu, Loch, Haa, Bre.
 12 ASKESCHUPPE: Nee, Rek, Bel.
 13 GRUUSLEPPEL: Alm, Loch, Gees, Bel, Vars, Kep, Eld, Hen, Bro, Baa.
 14 GRUUSLAEPPEL: Sil, Voo, Ang, Zev, Lat / Win 1971 [Deunk 1, 82], sHe 1982 [Telge 3, 56].
 15 KAOLENSCHUPPE: Hen.
 16 KAOLENSCHUPPER: Wich.
 17 KOLLENSCHUPPE: Loch.
 18 GRUUSCHUPPE: Gees.
 19 SCHUPPE: Bel.
 20 VUURSCHUPPE: Sil, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 169].
 22 VUURSCHUPPE: Vars || Wilp.
 22 ASSESCHEPPE: Baa.
 23 ASSEKRABBER: Eib.
 24 SCHÖPPE: Meg.
 25 SCHUPPE: Zed.

- || kaolensjuppe: Slo, Bork.
 || kaolensjup: Emm.
 || assensjuppe: Rhe, Boch.
 || vuursjuppe: Ges, Bork, Raes, Rhe, Boch.
 || veursjuppe: Vre.
 || veursjuppe: Haak.
 || vuursjoop: Anh.
 || sjofel: Rhe.

Bel: Met ne batse wodden 't gruus in den gruusbak eskept. Op 't ZANDBLIK wodn ok wal is 's eierkollen van de daele ehaald en op de kachel edaone. Dat zandblik was 't blik wat ze noo "stofblik" neumt; vrogger wodden door 't zand dat op de vloere op-ekeerd was, op edaone en weg-egooid. Der wodden ok ni-j witzand op-ehaald um der de kökken met te strejen.

Groes: 'n Olde schup of bats wier wat rondgebaoge en dan ha'j ook 'n hele goeie kaoleschup.

Vars: De gruuskeerls hadden 'n KAOLEN-GREPE veur de eierkaolen en de grovve nôtjes; die zag der net zo uut as 'n eerplengrepe. En ze hadden 'n KAOLEN-SCHOEPE veur den antereciet en de fiene nôtjes en 't olderwetse kaolen-gruus.

DOOFPOT

Den doofpot is 'n pot met 'n dekkel der op, woorin gleujende brandstof bewaard kan wodn. Hee is vake emaaft van plaatiezzer dat zwart emaaft is. Op de plaatiezzeren of koperen dekkel zat dan 'n porceleinen of koperen knop. Op 'n porceleinen knop zatten nog wel is blauwe figuurtjes. Mooiere doofpötte wodn van gel koper emaaft of van koper, dat broen emaaft was. De name is bekender as 't veurwarp zelf: veural in de Liemers bunt doofpötte tamedek onbekend.

- 01 DOOFPOT: Acht, Liem.
- 02 DÄMPEPOT: Bel.
- 03 VUURPOT: Sto.
- 04 TROM: Sto.

Hen: Wi-j denkt dat e niet algemeen gebruuft wodden bi-j gewone mensen.

Nee: Hee was vake emaaft van koper of Tezer --dat hing van 't geld of dat de leu hadn-- en hierin bewaardn ze vrogger oetgegheujde sloffen. Dee smetn ze dan weer in 't veur, en as ze dan weer gleujen, deedn ze ze in de staove en namm ze de staove met naor de karke, zodat ze door gin kole veute hadn. Vuurdat ter sloffen waarn, gebroeken ze holtskollle.

Zut: Van buten was 'n doofpot vake van hött; van binn van vertind kaoper. De gael-kaoperen dekkel had baovenop 'n dop van rood kaoper. Onder de baojem zatten drie döpkes wäor e op ston.

Sto: 't Is 'n gietiezere pot, den op de kop op de kachel wier gezet as verhoging, as ter bi-j veurbeeld 'n grote stomp in de kachel moes.

Meg: Der wier ok wel 's 'n olden Tezeren kaokpot as doofpot gebruik.

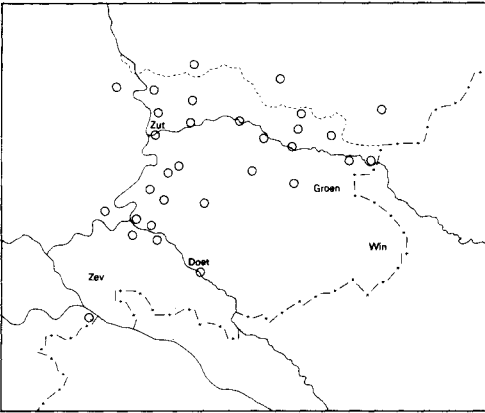
Doofpot.

BLAOZEPIEPE

De blaozepepe is 'n veurwarp wat gebruuft kan wodn um extra loch bie 't vuur te kriegen, zodat 't vuur harder geet branden.

- 01 BLAOZEPIEP(E): Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 28]. (Verg. krt. a, d).
- 02 BLAOSROER: Ulf.
- 03 KACHELPOESTE: Meg.
- 04 PUUSTER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 66] || Haak, Vre, Ges, Slo, Bork, Rhe, Anh.
|| bläöspiep: Elt.

Gaa 1945: "Bu'j al in bedde?", vrug 'n grovve stem buten. "Ik komme; effen 'n bokse an scheten", zegt vader. Vader trik ziene bokse an en schut in de klompen. Dan krig e de blaozepepe uut den hook en geet nao de veurdeure. Dee blaozepepe is vader zien waopen at ter iets bezunders is [Van Velzen 2, 65].

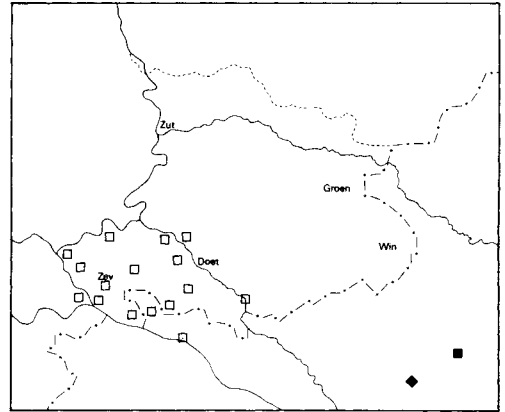

○ pook 01

Acht en Liem wodt zoas blik op de volgende drie kaartjes, verdeeld in vier gebieden. In den Acht is langs den Iesselt en den Berkel "pook" bekend. In de Liem is "pörkiezer" 't gewone woord. In de O Acht zegt ze "porre" en langs den Olden Iesselt praot ze van 'n "porkiezer" of 'n "poriezer".

POOK

- 01 POOK: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Doet, Dre, Eld, Hen, Ste, Baa, Tol, Does, Ang || Mil, Wilp, Ell, Bat, Mar, Haak.
- 02 PÖRKIEZER: Ulf, Wehl, Kep, Eld, Gies, Wesv, Groes, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 119] || Dnb, Emm, Elt.
- 03 PORKIEZER: Loch, Nee, Voo, Meg, Ulf, Sil, Zel, Dre, Does, Zed, Aer / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 164], Eib 1980 [Telge 1, 65] || Vre, Rhe, Anh.
- 04 PORKIEZDER: Gen.
- 05 PORIEZER: Din, Voo, Sil, Wesd, Doet, Hen, Key, Olb, Ang, Lat || Boch, Sud.
- 06 PORRE: Nee, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Hen / Aal 1964 [Rots 1, 34], Win 1971 [Deunk 1, 180].
- 07 PORGE-PETER: Bel.
- 08 VUURPÖRKER: Gor.
- 09 GLOODIEZER: Gor.
- 10 POTIEZER: Kep.
- 11 STOOTIEZER: Gor.
- 12 RAKEL: Haa.

□ pörkiezer 02   ◆ prökiesen

■ pörkiezen

porkiezen: Ges, Slo, Bork.
 pörkiezen: Hei.
 prökiesen: Raes.
 prökke-iezen: Raes.
 prökker: Rhe.
 raokeliezer: Mil, Dnb.
 veurhaaken: Raes.

Bre: 'n Porre wodn bi-j 't losse vuur neet ebruukt; wal later bi-j de kachel um de asse deur 't reuster te porken.

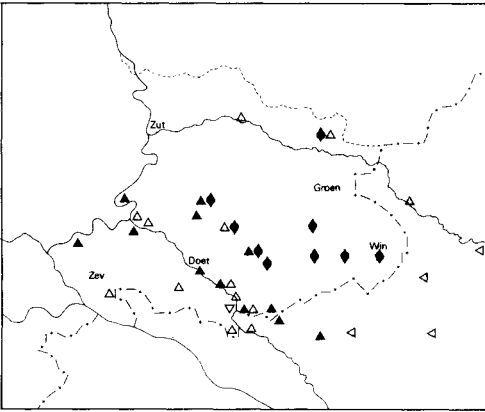
Groes: Met 't pörkiezer ko'j ook de pïep aanstaake: gi-j hiel 'm dan efkes ien 't vuur en dan wier hie glujend. As 'n blaag stil mos zien, zei moed: "Stil, jong, anders slao'k ow met 't pörkiezer op de kop!".

Zed: As wi-j vrogger as blage 's aoves in bed leie en wi-j mieke kabaal, dan riep moeder: "Mot vader met 't pörkiezer komme?", en dan ware wi-j drek stil.

Aal 1970: 't Was 'n lust um te zene hoo Gusselinks Jannaos daor ston met opgestreupte mouwen en an 't ende van den dikken, broenen arm ne zwaore iezern porre [ADW 6, 1, 23].

TANGE

- 01 TANG(E): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 02 VUURTANGE: Gor, Eef, Wich, Loch, Aal, Din, Vars, Zel, Hen, Key, Baa, Tol || Ges, Slo, Bork, Raes, Rhe.
- 03 VUURTANG: Ulf, Doet, Kep, Eld, Zev, Sto, Aer, Lob || Anh, Emm, Elt.
- 04 VEURTANGE: Zwi, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Lich || Vre.

- △ porkiezer 03   ▲ poriezer 05
 ▽ porkiezder 04   ◆ porre 06
 ◁ por(k)iezen

- 05 KOLLENTANGE: Loch.
 06 KAOLENTANG: Voo, Doet, Dre, 01b, Gies.
 07 GRUUSTANG: Lat.
 || sinteltang: Mil.

Zut: De tange wier gebruikt um gleu-jende (holts)käältjes veur de teste van de staove te pakt.

Ulf: De vuurtang wier gebruikt um 't vuur in de staof te doen en ook um de striekbolt uut 't vuur te halen. [Ok: Gies, Sto].

Kep: As ter in de kelder 'n pedde zat, wïer die der duk met de vuurtang uutgehaald.

Acht-Tw 1948:

'n Köpken as 'n knikkertjen,
 'n Liefken as 'n bikkeltjen,
 Twee bene as nen stork,
 Ra, ra, wat is dat?

Antw.: ne tange.

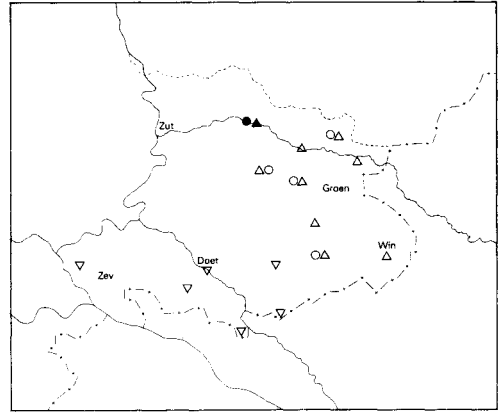
KAOLENKIT

- 01 KAOLE(N)KIT: Gor, Eef, Wich, Vor, Meg, Doet, Hen, Ste, Baa, Lat, Groes, Zed.
 02 KOLLENKITTE: Loch, Gees, Gels, Bre.
 03 KOLLENKIT: Bor, Eib, Rek, Bel.
 04 KOLENKIT: Harf.
 05 KOLLENTUITE: Ruu, Bor, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win.
 06 KOLLENTUTE: Loch.
 07 KAOLE(N)TUIT(E): Din, Meg, Vars, Sil, Doet, Groes, Zed.
 08 GRUUSTUITE: Ruu, Nee, Bel, Aal.
 09 GRUUSTUTE: Loch.

- 10 GRUUSBAK: Alm, Vars.
 11 KAOLENBAK: Gor.
 12 KOLENBAK: Harf.
 13 GRUUSBUSSE: / Lich 1951 [Aant Nedsaks Inst].
 14 KOLLENBUSSE: Loch, Gees, Rek / Lich 1951 [Aant Nedsaks Inst].
 15 KOLLENKOKKER: Bor.
 16 GRUUSEMMER: Bre.
 17 KOLLENNEMMER: Bre.

Zed 1982: De meister kek nie es um, um te kiekē woor awwe wazze. Hij moes vól hoeste, net zo as andere olde keerls en spoj geregeld ien de kaoletuit, den wi-j gruusbak nuumden [Köpp 1, 27].

Dre 1982: Kots heuren ik van 'n ke-al dat e zich 'n olde kaolenkit had angeschafft veur viefteg gulden; door wollen ze in de gang de parrapluis inzetten [Lucassen 1, 11].

- △ kollentuite 05   ▲ kollentute 06
 ▽ kaole(n)tuit(e) 07   ● gruustute 09
 ○ gruustuite 08

't Woord "tuite" kump in den O Acht veur en verspreid in wat plaatsen in de Liem.

GRUUSBAK

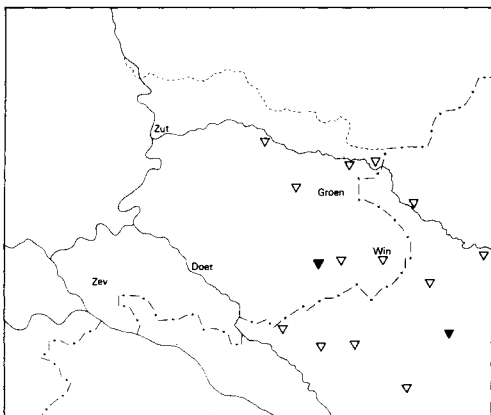
De gruusbak is 'n geetiezeren, platte bak op vier peutjes en met twee oren der an. Hee steet --net zo as de kol-lenkit-- altied kort bie de kachel of 't fenuus. Soms ston e ok wel onder 't fenuus.

- 01 GRUUSBAK: Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 82], sHe 1982 [Telge 3, 56].
 02 KAOLE(N)BAK: Wich, Sil, Doet, Groes.
 03 KOLLENBAK: Nee, Eib, Rek, Lich.

FENUUS (1)

Deur de metwarkers woät 'n antal raedenen eneumd woorumme 't lösse vuur deur fenuus of kachel vervangen wodn: 't belangriekste is wel 't feit da'j meer meugelekheden met kokken hadden, dat 't minder rommel gaf en dat --speciaal 'n kachel-- völle meer warmte gaf. Dat kwam ok al umdat ter naast de gewone brandstof --holt, törf, schadden-- ok andere brandstof estokt kon wodn: antreciet, eierkollen, gruus. Bie den anshaf van 'n fenuus of kachel spöllen ok 'n rolle 't feit dat ze veileger wazzen as de losse vuren, woorvan o.a. verteld woät dat boerderiejer wal af-ebbrand bunt, umdat katten dee te dichte bie 't vuur laggen en doordeur in de brand raakten, naor 't heuj in de hilde lepen en zo de hele boel in de brand stakken. Bie den anshaf spölden natuurlek ok 'n rolle 't geld dat ter veur waezen mos en 't feit da'j met de tied met mossen gaon.

- 01 FENUUS: Acht, Liem.
- 02 FORNUUS: Harf, Vor, Gels, Does, Wesv, Zev, Did || Anh, EIt.
- 03 FANNUUS: Net || Sud, Emm.
- 04 KACHEL: Gen, Lob || Anh.
- 05 FENUUSKACHEL: Zed.
- 06 KOKKACHEL: Ang.
- 07 HERD: Wesv.
- 08 HEERD: Sto || Emm.
- 09 HAERD: Zev.
- 10 AOVE: Sto.

▽ kokmesiene 13-16

▼ masiene 17

De woorden "kokmesiene" en "masiene" as (olderwetse) benamingen veur 't fenuus komt in WFa en den O Acht veur.

- 11 OYVEND: Bel.
- 12 BAK-AOVEND: Meg.
- 13 KOKMESIENE: Rek, Bel, Bre.
- 14 KOKMESKIENE: / Eib 1980 [Weeink 1, 83].
- 15 KOKMASSIENE: Bel, Win.
- 16 KOKKEMESJIENE: Zwi.
- 17 MASSIENE: / Aal 1964 [Rots 1, 27].
  - || kokmasjiene: Vre, Ges, Slo, Raes, Rhe, Boch, Sud.
  - || masjiene: Bork.

Lob: Ze zeie: "Zet de pan mor op de kachel"; dan wier 't fenuus bedoeld.

Vor: In 1925 is ter in mien oldershuus 'n fornuus ekommen. Iej wollen met de tied met.

Bel: 'k Heb nog wal 'n gegotten fenuus ezeen. Later wazzen de fenuze allemaol ge-emailleerd, of, zo azze wi-j zeden: geglazuurd.

Zed: De fenuuskachel ston in de kökke en wier gebruik veur verwarming en um de was en 't aete op te kaoke. Der wier gruus of holt in gestaok. De striekiezers wiere der ook wel in bewaad.

Eef: Biej 't fenuus ko'j met 'n slötet de trek regelen: rechtstreeks op de piepe of met 'n omweg onder langs den aovend. Onder den aovend zat ok nog 'n roetkleppe. Door ko'j vuur onder doon, a'j wollen bakken of de veuten wollen warmen. 's Zommers ston 't fenuus altied onder den bozem; as de kökken 's winters neet warm te stokken was, dan wodn der veur 't fenuus wal 'n kacheltjen ezet. Ok ston 't fenuus zelf dan vake wal met 'n lange piepe veur den bozem.

Eib: As mien moo 't fenuus anmaakn, dee ze der eerst kranten in met fiene höltjes der op. Met 'n betjen peterölle wodn 't an-estokn. As 't dan mooi brann, dee ze der törf op. Mos 't fenuus neet allene veur 't kokken an, maor ok veur de warmte, dan dee ze der gruus op. Soms ok wal eierkollen en later in de tied --tonne wie ok ne heard hadn-- broeken ze "nootjes 4". Dat waren fiene köllekes dee zo mooi laenn. Briketten ha'w ok; dee gleujen good en gaven good hette. Mien opoe, dee bie ons woonden, dee ze in de staove. Azze wie kold oet schole kwammen, mochten wie op euren staove zitten. Ok dee mien moo wal is gleunegge briketten in 'n aoven van 't fenuus. Wiej konn dan met de veute op de aovendeure, wel dan lös ston, zitten.

Fenuus onder den bozem; 'n kachel steet ter veur um extra warmte te kriegen. In de beddestae zit 'n zeke vrouwe. Foto emaaft umsgeveer 1930.

Lob: De ringe van 't fenuus koggi-
der met 'n HAÜKSKE afhaole.

Aal: "Met de bene in 't fenuus zit-
ten": ow de veute warmen in den ovven
van 't fenuus.

Eib 1980: A'j op 'n fenuusplate spi-
jen, dan gliern dee dröppels zo mooi
aover 't fenuus, tutdat ze argens
vaste-lepen en door uitdreugden.

't Fenuus dat za'k neet gauw vegetn,

't Was neet allene maor veur 't etn:

Door wodn op eprutjet en edaone,

Bie veteld en op ebraone;

't Ston in 't midn van 't hoes,

A'j door bie zatn, veuln ie oe thoos
[Telge 1, 104].

Umg Doet 1983: Hanne kek 's nao eur
glimmend fenuus. De kinder hadden al
zo vake ezeg, dat now ze gas hadden,
't ok mozzen gebruiken. Mor door wol
Hanne neet an. 't Fenuus hadden ze
toch. En nog wel 'n mooien, geïmma-
jeerden. Ene, dee i-j neet hoeven te
poetsen, zo as eerder [Doet. Vizier].

KACHEL, HEERD

*Tussen "heerd" en "kachel" besteet 't
zelfde verschil as in 't Nederlands.*

01 KACHEL: Acht, Liem.

02 HEERD: Acht, Liem.

03 HERD: Wesv, Zev, Lob.

04 HEERDKACHEL: Gels, Vars, Baa.

Loch: Op 'n kachel ko'j wat opzetten,
bv. 'n kettel. Op 'n heerd neet. 't
Circulatiesysteem is bie 'n heerd ok
anders as bie 'n kachel.

Wich: 'n Heerd is niet hoge, maor
breed. 'n Kachel is hoge en rond.

Lob: 'n Herd is luxer as 'n kachel.

Rek: In 'n kachel kö'j van alles stok-
ken; 'n heerd is allene geschikt veur
anthraciet, öllie of gas.

Gen: 'n Heerd is zuneger as 'n kachel;
den is nogal rief in 't gebruik.

Win: 't Veur brach völle wark met zich
met; ne kachel was gemakkeleker in ge-
broek.

Lat: 'n Kachel was makkeleker, en gi-j
mot met de tied metgaon.

Lich: Ne kachel deenn 't gemak: i-j
hadn niks te fosken.

Gor: Bie 't kopen van 'n kachel letten
te der op of ter völle potloodwark an
was te doon en hoe dikke de stenen
wazzen.

Eld: 's Zommers ging de kachel de zol-
der op of ston e op 'n plaats in 't
achterhuus. Der wier dan ook achter
gekaok waeges de warmte.

Loch: In 't veurjaar --1 mei was van
olds de dag der veur-- wodn de kachel
vot-ehaald. Eers wodn de piepe veur-
zichteg uut de kachel en uut't gat van
de mure ehaald en der wodn op too-
ezeen dat de piepe zo weineg meugelek
guurden. Ze wodn nor buten ebrach en
door zo völle meugelek uut-estot. 't
Aovergebleven roet wodn met 'n olde
lappe um 'n stok der uut-ehaald. As
dat gebeurd was --'t kon vake heel
verschrikkelek stoeven-- dan wodn de
piepe vol kranten estopt, zodat ze
dreuge bleemm. Ze verhuusden dan nor
't zolder. De kachel zelf wodn met 'n
handstoffer van binnen en buten zo
völle meugelek kloor-emaakt, en zo
neudeg nog is epoetst. Dan ging de
kachel zelf ok nor 't zolder. In 't
naojoor --1 oktober was door van olds
de dag veur-- wodn de kachel en de
piepen af-estoft en dan wodn ze weer
op de plaatse ezet.

Bel: 's Harfstes wodn de kachel --dee
van boeten in-ebet was-- weer van 't
zolder ehaald, woor e de zommerdag
estaone had. As e veur de eerste kere
weer an-estokken wodn, dan moch i-j de
deurn en raamm wal lös zetn van den
stank van 't vet dat ter op zat. Maor
i-j hoven op zonne manere neet bange
te waenn dat e gong roostn.

SOORTEN KACHELS EN HEERDEN

*Der bunt verschillende soorten kachels
en vake hef één soort nog weer ver-
schillende modellen. De bekendste
soort was de potkachel.*

POTKACHEL

Der bunt verschillende modellen potkachel; völle dervan hebt 'n breder rand wao'j de veute op könt zetten. Enkeld zit ter 'n veerkanten rand um den ronden pot, maor meespat is ok de rand rond. Der bunt ter met bovenop één, twee of drie kokgaten. In 't geval van één kokgat is de plate rond; met twee kokgaten is de plate an de veurkante rond en an de achterkante plat en met drie kokgaten hef de plate 't model van 'n kleverblad (verg 05, 06, 07).

- 01 POTKACHEL: Acht, Liem.
- 02 PLATTE-BUIS-KACHEL: Nee, Lich, Aal, Bre, Ulf, Vars, Zel, Doet, Wehl, Does, Pan.
- 03 PLATTE-BUUS-KACHEL: Eef, Wesv.
- 04 PLATTE-BUZEN-KACHEL: Loch.
- 05 KLAOVERBLAD(KACHEL): Bel, Lich, Aal, Bre, Lob.
- 06 KLEVERBLAD: Voo, Sil, Wesd, Sto.
- 07 KLAEVERBLAD: Din, Vars, Did.
- 08 HUUSHOLDKACHEL: Gor, Ruu, Loch, Zwi, Bor.
- 09 PLAATKACHEL: Ang.
- 10 KOKKACHEL: Bor.
- 11 POTAOVEND: Meg.
- 12 POTOVEN: / Din ca 1835 [Telge 4, 20].

Potkachel onder bozem met wangen. Op de grond 'n grenieten vloere.

Bel: De gewone potkachel had veur en achter 'n gat dat met ringe dichteleg kon wodden. De klaoverblad had 'n plate in de vorm van 'n klaoverblad, waarin drie gaete zatten.

Net: De potkachel was ter um aeten op te kaoke. Den kon met kaolen of met holt gestaok worde.

Hen: In 'n potkachel kon van alles estokt wodden.

Ruu: 'n Potkachel hef 'n ronden rand veur de veute; 'n huusholdkachel 'n veerkanten rand.

Gor: Later had 'n potkachel 'n KAOK-PLATE.

Dre 1982: De buurleuj gongen dan 's aoves bi-j mekaar kaarten en at dan de olde potkachel in de veurkamer roodglujend stong, was 't hartstikken gezellig [Lucassen 1, 10].

SALLEMANDER

- 01 SALLEMANDER: Acht, Liem.
- 02 SALAMANDER: Acht, Liem.
- 03 POTKACHEL: Zed.
- 04 AOVEND: Meg.

Gees: 'n Salamander he'j allene veur verwarming.

Zel: De salamanderkachel ston in de mooie kamer.

Zut: Op de echte sallemanders sting: "Je brule tout l' hiver sans m' éteindre".

MANTELKACHEL

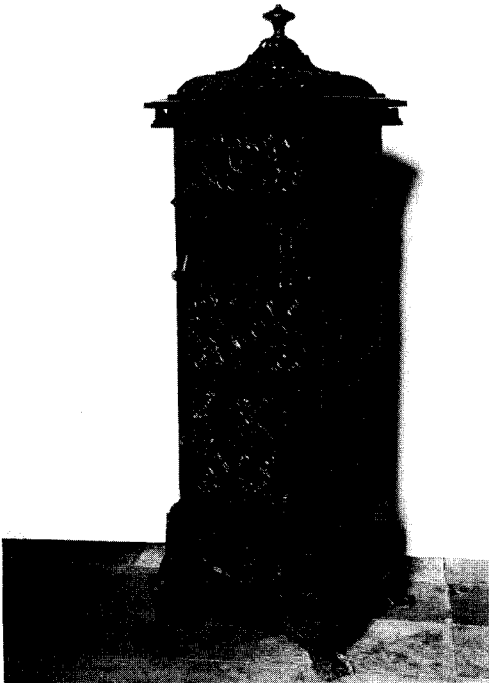
- 01 MANTELKACHEL: Gor, Harf, Eef, Ruu, Loch, Aal, Win, Zel, Ste.
- 02 LOFKACHELTJEN: Loch.
- 03 KACHEL: Gen.

Ruu: In 'n mantelkachel wodn 't plaatiezer bescharm'd deur vuurvaste stene. Doordeur kon de warmte neet bes in de kamer kommen en ging völle deur de schossteen naor buten. 'n Boer zae dan ok is: "De kachel kö'j wal weg-haaln, a'j de piepe maor laot zitten".

Gen: De kachel was bi-j ons met stenen aan de binnenkant. Den ston in de beste kamer; op de achterkökken of woonkökken ston 't fenuus.

Ang: Wi-j hadden in de keuken altied 'n fenuus onder de schossteen staon veur 't kaoke. In de winterdag wier der nog 'n salamander bi-j veurgezet um 's aovens warm te können zitten. 't

Was 'n ronde kachel met 'n vierkante, iezeren mantel der umhen. An de veurkant zatten deurtjes woor 't holt en de kaolen an in kann. De piep van disse kachel liep veur de bozem langs en kwam baovenan in de schossteen uut. In de mooie kamer ston zo'n kachel wel veur de laege schossteen. In 't veurjor wier door de piep van afgedaon. Die wier met old krantepapier der in weggezet op de zolder. De kachel zelf wier dan vlak veur de schossteenheerd gezet, zoda'j in de kamer meer ruimte kregen.

Mantelkachel.

KOLOMKACHEL

- 01 KOLOMKACHEL: Alm, Loch, Meg, Net, Vars, Zel, Wehl, Baa, Tol, Olb, Lat, Did.
02 KLØMKACHEL: Eef, Win, Kep.

Alm: 'n Kolomkachel is 'n holtkachel met 'n deurtjen van veuren.

Eef: Soms ha'j 'n combinatie van 'n soort klomkachel met 'n platte piepe der direct achter, woorop de koffie ezet kon wodden umme te trekken of de melk warm te holden.

VULKACHEL

- 01 VULKACHEL: Alm, Loch, Lich, Vars, Zel, Tol.

Alm: 'n Vulkachel is 'n kollenkachel den van baoven evuld wodt.

DUVELTJEN

- 01 DUVELTJEN: Gor, Eef, Ruu, Loch, Haa, Bel, Win, Kep, Hen.
02 VUURDUVELTJE: Pan.
03 TODKACHEL: Gor.
04 POTKACHEL: Win.
05 DREEPOT: Eib.
06 SCHIPPERTJEN: Loch.

Gor: Tussen 1940 en 1945 wodden de duveltjes völle todkachels eneumd.

Loch: 't Was 'n klein, rond, leeg kachel'tjen, dat nog lange gebruikt wodden um de wasse op te kokken.

Hen: 't Duveltjen was 'n klein ding, maor 'n warmte dat e gaf: dat was enorm!

HEERDKACHEL

- 01 HEERDKACHEL: Loch.

Loch: 'n Convecter met vultrechter neume wiele 'n HEERDKACHEL.

KACHELHEERD

- 01 KACHELHEERD: Gen.

Gen: 'n Kachelheerd is 'n aovergangsmodel tussen 'n kachel en 'n heerd.

SALONKACHEL

- 01 SALONKACHEL: Loch.

Loch: Dat was 'n luxen kachel; eigen-Tek den veurloper van den kollenheerd. Der wodden antreciet in estokt.

FENUUSPOT

- 01 FENUUSPOT: Zut, Wich, Ruu, Bel, Zed / Aal 1952 [Aant Nedsaks Inst] || Vre.
02 MANTELPOT: Zed / Din 1952 [Aant Nedsaks Inst] || Slo.

03 MANTEL: Zed.

04 CARMIGGEL: Wich.

|| fornuuspot: Slo.

Zed: De fenuuspot beston uut 'n binne- en 'n butepot. Hi-j ston duk op dael en wier gebruik veur was kaoke en veur bloedwos, balkebri-j, smaltappels of varkesvoer make.

Wich: In 't achterhuus hadn ze 'n verwarming; dat numen ze 'n fenuuspot. Door wier water in ekokt veur de wasse en die numen ze Carmiggel.

Groes: Bi-j ons ston de fenuuspot bute; de was wier ook bi-j de winterdag bute geakok.

Doet 1983: In 't bakhuus ston 'n mantelpot um eerpels te kokken veur de varkens en met 't slachten wier dat ding ok gebruikt. Bruur zag metene de meugelekheid zich te verstoppen. Hi-j riep Nero en beduden 'm dat hi-j mos springen. 't Was net of de hond wis dat ze eur naozatten. Hee nam 'n sprong en zat in de pot. Bruur pakken den kleinen deksel en stappen zelf ok in de pot, woornao hee de deksel der op trok [Moespot 119, 46].

SCHOSSTEENPLATE

De schossteenplate is 'n plaatiezeren plate met 'n gat ter in veur de piepe van de kachel. 't Rookkanaal wodt ter met af-eslotten. Disse plate is neudeg bie olderwetse schosstene, dee zó wied bunt, da'j der oe deurhen könt laoten zakken, woordeur der te völle warmte naor buten geet. Bie de lösse vuren ha'j zon wieden schossteen neudeg, umdat de rook anders neet naor buten ging. Behalve 'n gat veur de kachelpiepe zat ter 'n veerkant gat in veur de wasem.

01 SCHOSSTEENPLATE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa.

02 SCHOSSTEENPLAAT: Gen, Doet, Ang, Gies, Lat, Groes, Zev, Did.

03 BOZEMPLATE: Haa, Eib, Rek, Bel.

04 BOZEMPLAAT: Dre.

05 BOEZEMPLATE: Din, Vars.

06 BOEZEMPLAAT: Zev.

07 ROETPLAAT: Wesd, Kep, 01b.

08 ROETPLATE: Eef.

09 HEERDPLATE: Voo.

10 HEERDPLAAT: Koo.

11 ROOKPLATE: Key.

12 VUURPLAAT: Kep.

13 PLATE: Win, Kep, Hen.

Loch: 'n Enkele kere waren ze wel van hot emaaft; moor dan zat ter wel plaatiezer um de piepe.

Eef: De schossteenplate had ok 'n wasemgat, dat met 'n iezern hengsel-tjen dich en los kon wodn edaon. Dat mos ie met de neudege veurzichtigheid doon, aans kwam der roet naor beneden en dat kon dan in 't etten vallen.

Groes: As 't roet op de schossteen-plate zó heit was, dat 't rood wier, dan wier der gezeid: "t Roet geet luie". Dat was gevaörlek, want daar kon brand van komme.

KACHELPIEPE

01 KACHELPIEP(E): Acht, Liem. (Verg. krt. a).

02 SCHOSSTEENPIEPE: Harf, Loch, Eib, Aal, Win.

03 AFVOERPIEPE: Zwi.

04 PIEP(E): Vars, Doet, Hen, Ste, Zev, Did. (Verg. krt. a).

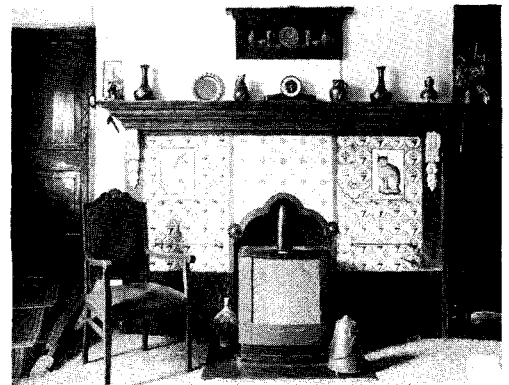
|| ovvenpiepe: Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Rhe, Boch.

|| aovenspiepe: Raes.

|| aovespiep: Anh, Emm.

Hen: In de piepe zat 'n schuve. Die had an de veurkante 'n koperen plaetjen. Met die schuve wodden de trek eregeld.

Eef: In de kachelpiepe zat 'n schoeve veur de trek. Naoderhand zatten zukke schoeven op de kachel. Rechtevoort ku'j zo'n schoeve neet meer helemaole toedoon in verband met kaolendamp; vrogger kon dat wal.

Moderne (öllie)kachel; de oorspronkeleken bozem met ingebowde raakkoele is bewaard. Rechts veur den kachel 'n doofpot, links en rechts tegelta-bleaus; helemaole links de trappe naor de opkamer.

FENUUSPLATE

De fenuusplate is de baovenplate van 't fenuus.

Gels 1928: Gait geet nao de k kken. "Oew koffie steet op de PLATE en de bootram lig in de spinde", zeg Diene [Krebbers 1, 87].

FENUUSKAS

De fenuuskas is de oven in 'n fenuus.

sHe 1982: Leg de vuut mor effe in de FENUUSKAS, dan he'j ze zo warm [Telge 3, 43].

FENUUS (2)

Met "fenuus" wodt ok 't achterste deel van 'n potkachel an-eduud.

01 FENUUS: Ruu, Bre, Hen, O1b, Groes.

02 FENUUSJEN: Gels, Key.

03 TROMP: Lob.

TROMME

'n Tromme is 't veurwarp dat op 'n potkachel ezet kan wodn, as ter 'n groten stomp estokt wodt, d n neet in de kachel kan. 't Maakt de kachel dus groter.

01 TROMME: Hen.

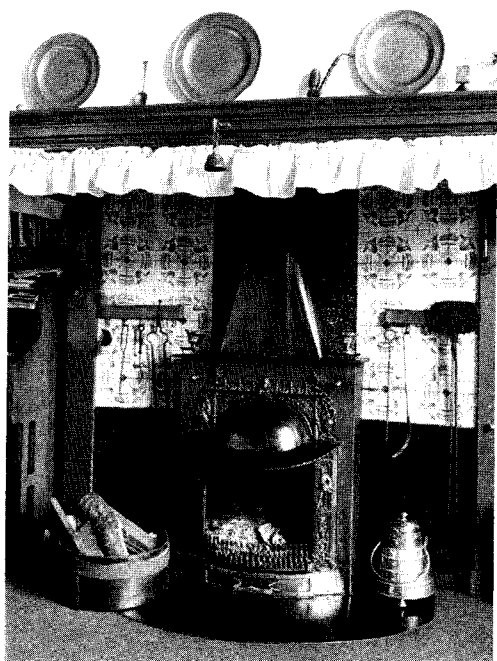
02 HOED: Bre.

Den Heer A. Hulshof bie 't vuur. Foto, emaaft in 1916 deur meester H.W.Heuvel.

Den Heer Hulshof, 68 joor later. De olde foto h nk an de mure.

De volgende generatie bie 'm in huus hef weer 'n open heerd.

Nieje kachels en heerden tegen 'n olden achtergrond.

HOOFDSTUK 6

LICHT

Aover de verlichting van veur de petröllie is neet völle meer te achterhalen. Dat keersen en raapöllie 'n belangrieke rolle espöld hebt, is nog wel algemeen bekend; in den oorlog bunt ze trouwens beiden nog gebruikt. En, as 't elektries uutvölt of as ter sfeerverlichting mot waezen (bv. met de Kerstdage), dan wodt ter ok noe nog keersen gebruikt!

Behalve wat algemene zaken en wat veurwarpen dee veur 't lich met 'n keerse of met raapöllie gebruikt wodn, behandele wie hier veurnamelek de verlichting met petröllie en dan nog allene de verlichting in 't veurhuus. 't Lich in 't achterhuus, in de warkplaatsen en buten (op de kore, op de fietse, um te lopen) wodt bie dee hoofdstukken behandeld.

VERLICHTING MET KEERSEN

KEERSE

- 01 KEERS(E): Acht, Liem || Eib 1980
[Telge 1, 38]. (Verg. krt. a).
02 KAERS: Sto, Pan, Lob.

KEERSENPIT

- 01 PIT: Gor, Alm, Eib, Gen, Voo, Meg, Doet, Kep, Dre, Ste, Wesv, Sto, Pan, Lob.
02 KEERSE(N)PIT: Eef, Eib, Meg, 01b, Ang, Zev, Sto || Bat.
03 PITTE: Bel, Lich, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Tol.
04 KEERSE(N)PITTE: Bre, Hen, Baa.
05 LONTE: Harf, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Nee, Eib, Aal, Win, Wesd, Zel, Key.
06 LONT: Groen, Hen, Pan.
07 KEERSELONT: Lat.
08 KATOENTJE(N): Zut, Lar, Bor, Gees, Gels, Bel, Wesd.
09 DRÄÖDJE: Wesd, Zed.

BLAKER (1)

'n Blaker is 'n standaard woer 'n keerse in steet.

- 01 BLAKER: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Loch, Gees, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Meg, Sil, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, 01b, Groes, Zev, Sto, Zed, Pan || Wilp, Bat, Haak.
02 BLAOKER: Wesv.
03 BLAOK: Pan.
04 KEERSENBLAKERTJEN: Bor.
05 KEERSE(N)BLAKER: Bel, Lat.
06 KEERSENHOLDER: Harf, Ruu, Lar, Zwi, Bor, Eib, Rek, Bre, Win, Din, Vars, Hen.
07 KEERSENSTANDAARD: Loch, Lar, Gels, Tol, Ang.
08 KEERSENSTAONDER: Eib.
09 KEERSENSTENDER: Meg.
10 KANDELAAR: Haa, Nee, Groen, Kep, Ste || Bat.
11 KEERSENKANDELAAR: Gen.
12 KANDELAOR: Lob.
13 KENDLER: Hen.
14 LOOPLEMPKEN: Wesv.
15 KEERSLEMPKEN: Voo.
16 NACHLEMPKEN: Bel.
17 LEMPKEN: Alm.
18 NACHPITJE: Lob.
19 BI-JLICHTER: Lob.
20 LUCHTER: Meg.

blaker.

Eef: Bie ons thuis neunden ze 'n blaker vake 'n schötteltjen met 'n keersenhoder der op. Op dat schötteltjen heurt lucifers te liggen en 'n DOVER of 'n dover en 'n SNUTER der an um de keerse te können snuten. Zo'n blaker ston op de slaopkamer.

Lich: Ne blaker was van porselein of van koper.

Zel: 'n Blaker is 'n keersenbrander; 't is 'n greun schötteltjen van emaille met 'n oor der an.

Lob: Kandelaors zag gi-j hier völ.

Bor: A'j 'n keerse op 'n schötteltjen vaste zetten deur der 'n betjen keersenvet op te laoten lopen, dan ha'j ok 'n keersenhoder. Dan gebruuken ie vake 'n schötteltjen woor 't köpken kapot van was.

KANDELAAR

01 KANDELAAR: Zut, Rek, Bel, Groen, Aal, Gen, Doet, Dre, Baa, Ang, Zev.

02 KANDELEER: Eef, Sto.

03 SIERKANDELAOR: Lob.

04 KEERSENSTANDAARD: Wesd, Zel, Dre, Lat.

05 KEERSENSTANDARD: Wesv.

06 KEERSENSTÄNDER: Sto.

07 KEERSENHOLDER: Doet.

08 LUCHTER: / Acht 1882 [Telge 2, 82].

Bel: Veur 't Mariabeeld en 't Kruusbeeld hadn de Rooms en 'n kandelaar staon. Ok bi-j 't bedeen (de Laaste Sacramenten) wodn keersen an-estokn, dee op 'n soort kandelaar stonn. Ton mien aovergrotmoder veuln dat ze doodging, zae ze: "Stek de keersen maor an".

ANDERE SOORTEN KEERSENVERLICHTING

Vor: 'n Hele grote schroeve ha'w vrogger ok wel 'n keerse in staon.

Bel: In de kärke ston 'n standaard veur meerdere keersen: 'n KEERSENSTENDER.

Zwi: A'j 'n eerpel deurmidden snejen en ie maakten de baoven- en onderkante plat en 'n gat in 't midden veur de keerse, dan ha'j ok 'n keersenhoder.

Bre: Der ston wal is ne keerse op ne flesse.

Lich: In november zetten ze in ne mangel dee uut-ehöld was, wal is ne keerse um de leu (kinder) bange te maken. Veur 't kaskribbeken stonn keersen dee in eerpels estokken waren

en in de kasboom ha'j ze in blikken kniepers staon.

Zut: 't WAXINELICHJEN hef meneg Zutphenees nog wat langer op laoten blieven in de winter van 1944 - 1945. Met spegels ko'j der ok nog bieje laezen.

Loch: In de Napoleontiese tied lagen der Kozakken in de kärke in Lochem teen tegen Napoleon vochten. De Lochemse börgers mossen dee Kozakken keersen brengen en wat deden ze door met? Ze atten ze op!

VERLICHTING MET RAAPÖLLIE

De raapöllie --in de Liemers praot ze völle aover ruufaolie-- wodn ehaald uut 't zaod van raapzaod (knolzaod, Brassica campestris) of koolzaod (Brassica napus).

Loch: RAAPÖLLIE wodn emaaft van eigen verbouwd RAAPZAOD (KNOLZAOD). Van 't afval wodn RAAPKOKEN emaaft veur 't vee. Dee koken wodn op-elöst in water en dit kreeg 't melkvee 's winters as drinken. PATENTÖLLIE was raapöllie dee ezuverd is en minder gel van kleure.

Zut: RAAPÖLLIE wodt neet gemaakt uut knorrabies, maor uut KOOLZAOD.

Bor: De pit wodn emaaft van biezenmarg: ze haalden uut 't veld biezen; dee wodn edreugd en dan wodn 't binnenste gebruuft as pit.

Lar: Later wodn der ok wel op half raapöllie, half stinköllie ebrand.

SNOTNEUS

'n Snotneus is 'n plat lempken met 'n oor der an; 't brann vrogger op raapöllie.

model a

01 SNOTNEUS: Gor, Wehl, Groes.

02 SNOTNEUZE: Lar.

03 SNOTLAMP: Lob.

04 TRAONNEUZE: Vars.

05 RAAPÖLLIEPERE: Rek.

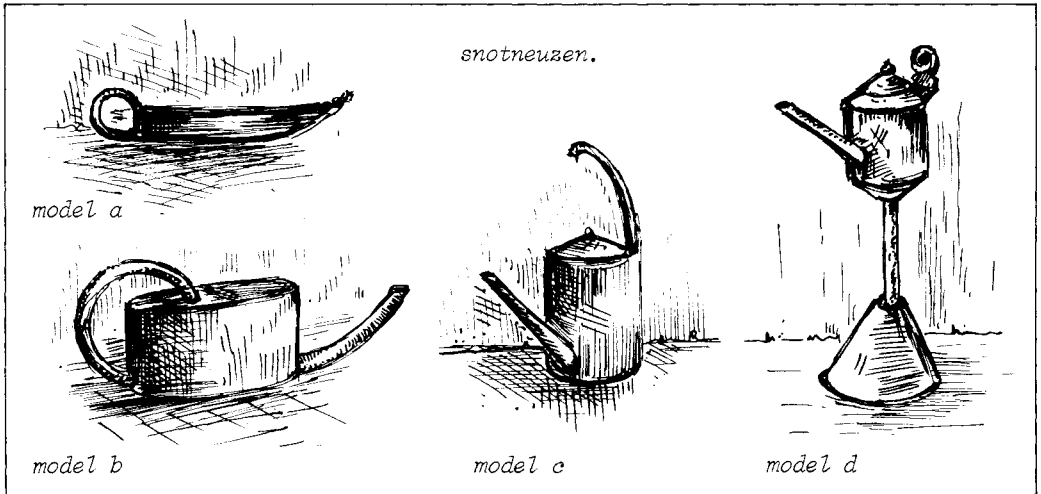
06 RAAPÖLLIELEMPKEN: Lich.

07 BLAKER: Aal.

08 SCHUUTJEN: Zel.

|| snotterneuske: Haak.

Lob: De snotlamp wier gebruuft as gi-j nao 't scheepsruum mos. Hij brien op ruufaolie en wier snotlamp genuump, umdat gi-j der 'n snotneus van kreeg, as gi-j der met de neus baove kwam.

snotneuzen.

model a

model b

model c

model d

model b

- 01 SNOTNEUZE: Wesd, Zel.
 02 TRAONNEUZE: Vars.
 03 PIEPLEMPKEN: Aal, Zel.
 04 TUUTLEMPKEN: Loch, Aal.
 05 TUITLEMPKEN: Kep.
 06 WAEVERSLEMPKE: Nee.
 07 RAAPOLLIELEMPKEN: Win.
 08 RAAPÖLLIELEMPKEN: Haa.
 09 SCHUUTJE: Zel.

model c

- 01 SNOTNEUS: Doet, Wesv, Sto.
 02 SNOTNEUZE: Vars.
 03 SNOTTERKUKU: Sto.
 04 PIEPLEMPKE(N): Loch, Lar.
 05 WAEVERSLEMPKE: Lar || Haak.
 || snorre: Wilp.
 || tuutlampe: Wilp.
 || tute Wilp.
 || piklempken: Vre.
 || pedde: Vre.
 || nachlicht: Slo.

Lar: Van iezet was 't 'n waevers-
 Tempke; van koper 'n pieplempke.

Sto: 'n Snotterkuke gaf maor 'n heel
 zwak lich, 't brien op ruufaolie. Toen
 de peteraolielamp kwam, was dat al 'n
 hele veuruutgang.

model d

- 01 SNOTNEUZE: Gor, Eef, Loch, Bor,
 Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Lich,
 Aal, Bre, Vars, Hen, Key || Bat,
 Mar, Haak, Vre.

- 02 SNOTNEUS: Zut, Groen, Din, Gen,
 Voo, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep,
 Bro, Olb, Does, Ang, Zed || Anh.
 03 SNOTLEMPKEN: Win.
 04 SNOTTERBEL(LE): Wich, Bel, Olb.
 (Verg. krt. a).
 05 SNOTTERLIP: Lat.
 06 PIKLEMPKEN: Loch, Bel.
 07 PIEPLEMPKEN: Bre, Zel.
 08 TUUTLEMPKEN: Gor, Win, Tol || Haak.
 09 SNUUTLAMPE: Hen.
 10 SNUITER: Vor.
 11 TRAONNEUZE: Vars.
 || snippe: Wilp.
 || snotlippe: Haak.
 || snotlaampe: Mar.
 || wandluchte: Slo.
 || muurlöchte: Rhe.

Bre: 't Wodn snotneuze eneumd umdat
 'er 'n druppel ollie an de piepe (de
 neuze) hing as e neet breenn, op de-
 zelfde menere as bie ene wel verkolden
 is.

Bel: Dén brann op pik. Der zat ne
 ketoenen draod in, dén an 't ende
 an-estokken wodn en dén geregeld
 esnuut mos wodn.

Voo: De snotneus briejen op patent
 Tampenaolie of raapaolie.

Hen: 'k Heb de snotneuze nooit zien
 branden.

Zut: Alleen bekend as sierelement.
 Kwam weer in massaproductie umstreeks
 1925, maor werd neet veur praktiese
 doeleinden gebuukt. Ie zaggen ze
 tamelek völle; ok toen dus al: nostal-
 gie!

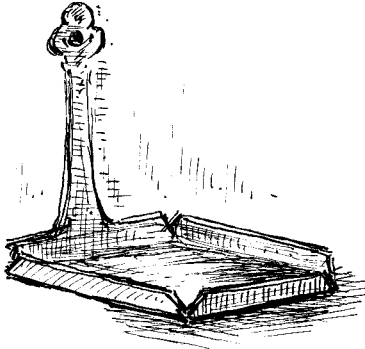
Gen: Mien grotvader had de snotneus in
 gebuuk as aolickeneken um de mesjie-
 nen te smeren.

PIKLEMPKEN

01 PIKLEMPKEN: Loch, Bre.

02 TUUTLEMPKEN: Bre.

Bre: 'n Tuutlempken kon an 't lampen-
haol hangen en i-j konn 't argens
opzetten. In alle veer heuke ko'j 'n
pikjen leggen --dat was 't marg van
'n bies-- en dan ha'j veer vlemmekes.
Maor, dat wodn niet vake edaone, want
dat was völ te rieve!

*Kettel an kettinghaol en snotneuze an
lampenhaol. "Lebbenbrugge", Borculo.*

DRIEVERTJEN

Loch: 'n Half glas vol water, 3 cm
patentöllie met 'n pitjen der in ('t
DRIEVERTJEN). Dit drievertjen beston
uut 'n blik met drie körkskes met in
't midden 'n dun ketoentjen, dat an-
estokken wodn.

Zel: 'n DRIEVERKEN ko'j zelf maken
deur 'n draödjen katoen deur 'n gaet-
jen in 'n stukjen karton te trekken.
A'j dat in raapollie leien, ko'j 't
anstekken en dan ha'j lech.

LAMPENHAOL

Vars 1984: An 't LAMPENHAOL hieng 't
pieplempken [Telge 6].

Acht-Tw 1948: LAAMPENHAOL: "draaibare
horizontale stang waaraan de lamp
hangt".

Lar 1885: Gebruuk ie dan dat veerkan-
tege blikken lempken neet meer, dat
hier smos an zon DRAEJIEZDER vlak veur
den boezem heeng, daor we traon en
ongel in brannen? [Postmeter 1, 15].

VERLICHTING MET PETRÖLLIE

PETRÖLLIE

01 'PETERÖLLIE: Alm, Vor, Ruu, Loch,
Gels, Haa, Zel, Hen, Key, Baa, Tol
|| Bat, Haak.

02 'PETRÖLLIE: Wich, Ruu, Lar, Bor,
Gees, Gels, Nee, Kep, Hum || Mar.

03 PE'TRÖLLIE: Harf, Eef, Zwi, Eib,
Kep, Tol, Ang.

04 'PETEROLLIE: Bel, Groen, Bre, Vars,
Wesd.

05 'PETROLLIE: Harf, Eef, Bel, Win,
Pan, Lob.

06 PE'TROLLIE: Lich, Zel.

07 'PETERAOLIE: Gen, Voo, Meg, Sil,
Dre, Olb, Does, Wesv, Sto, Zed ||
E11.

08 PE'TRAOLIE: Din, Doet, Lat, Zev,
Sto, Zed.

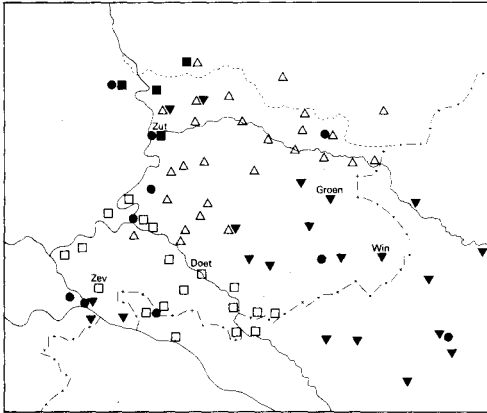
09 PE'TRAOLIUM: Wehl.

10 PE'TRÄÖLIE: Gor, Zut || Wilp, Bat.

11 'PETROLIE: Zut, Pan || Wilp.

12 PE'TROLIE: Aal || Dnb.
 13 'PETEROLIUM: Does.
 14 PE'TROLIUM: Nee, Ste.

15 STINKÖLLIE: Rek.
 || pe'trolioem: Bork, Emm, Elt.
 || pe'trollioem: Rhe.
 || steenollie: Vre, Slo, Ges, Raes,
 Boch.

△ ö in: "öllie" 01-03, 15

▼ o in: "ollie" 04-06

□ ao in: "aolie" 07-09

■ äö in: "äölie" 10

● oo in: "olie" 11-14

Den O Acht en WFa hebt "ollie"; de Liem (behalve 't Gel Eil dat ok "ollie" hef) pröt oaver "aolie"; rond Zut is 't "äölie". 't Grootste deel van den Acht (den Nw Acht) hef "öllie". Veurnamelek weer in 't westen is 'n paar keer "olie" op-egeven.

SOORTEN PETRÖLLIELAMPEN

Ok veur verlichting met petröllie bunt ter verschillende modellen.
 As algemene benamingen veur dee lampen wodt samenstellingen gebruikt van de hierbovenstaonde benamingen veur "petroleum" of "olie" en 't woord "lampe" of "lamp". In drie plaatsen bunt ok nog andere benamingen bekend:

01 PE'TRÖLLIESLAMP: Tol.
 02 'PETRAOLIESLAMP: Sto.

03 PE'TRAOLIESLAMP: Sto.
 04 STINKÖLLIELAMP: Rek.

HANGLAMP(E)

Der bunt twee modellen: ene, dee hoger en leger ehangen kan wodn, deur middel van drie kettings en 'n tegengewich (verg. 03, 04, 05, 06) en --'n eenvoudigeren-- dee dat neet kan. Ze bunt ter in allerlei uitvoeringen, den enen nog al moorer as den anderen.

Hanglampe. Onderan zit de ölliebak, baoven 't lampenglas zit 't walmklöksken en door weer baoven zit 't tegengewichte met de katrol. Museum "Freeriks", Winterswijk.

01 HANGLAMP(E): Acht, Liem.
 02 HANGENDE LAMP(E): Ruu, Gen.
 03 TREKLAMP(E): Wich, Gees, Zel, Gies
 || Ges.
 04 OPTREKLAMP(E): Aal.
 05 KETTINGLAMP(E): Bre, Din.
 06 KATROLLAMP: Meg.
 07 KAMERLAMP: Wesd.
 08 HUUSLAMP: Wehl.
 09 GROTE LAMP(E): Eef.
 || zoeglampe: Slo.
 || hangelöchte: Rhe.

Gen: De hangende lamp ko'j op en neer trekken, deurdar dat gietiezeren gewich de lamp in balans hiel. Op dat gewich stonn allerlei figuren: bloemen, 'n groot hert. Ook op de eerderwark pot, woor de petraolie in zat, stonn bloemen.

Zut: De hanglampe hing in 't midden van de kamer, baoven de taofel. Bie 't opstaon van taofel werd ter wel gezegd: "Pas op, stoot de kop niet!", maor vake was 't dan al te late. Hie brandden op patentäolie, want raap-äolie stonk.

Eef: Kwam ie op bezeuk, dan zei de man vake: "Vrouwe, stek de grote lamp is an, dan kö'w zeen wa'w zekt". Uut zunegheid draejden ze 'm wal leger.

Dre 1982: Tegeswoordeg hemmen ze ok al van die olde boerderijen umgebouwd tut aethuzen. An de muur hemmen ze dan allemaol van die olde pröttel hangen: peteraolielampen, dösvlaegels, 'n zeis en 'n haarspit en zo [Lucassen 1, 12].

STAOLAMPE

Ok de staolampe --dee op taofel ston-- was ter in mooie en minder mooie uutvoeringen. Aover 't algemeen was 't neet 'n lampe dee vrogger iederene had.

Staolampe.

01 STAOLAMPE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Zel, Kep, Hen, Key, Baa, Tol || Wilp, Bat, Haak, Vre, Ges, Slo, Bork, Hei, Rhe, Boch.

02 STAONDE LAMP(E): Zut, Ruu, Eib, Bel, Lich, Gen, Zel, Doet, Hen, Ste, Olb, Does, Lat, Groes, Sto, Zed, Pan, Lob || Mil, Ell, Wilp, Anh, Emm, Elt. (Verg. krt. a).

03 STAONLAMP: Gen, Meg, Sil, Wehl, Gies.

04 TAOFELLAMP(E): Bre, Meg. (Verg. krt. a).

05 STÖLPLAMPE: Aal.

06 SCHEMERLAMPE: Bre.

07 STAONDE SCHEMERLAMPE: Zel.

08 LAMBELSENBRAANDER: Wesv.

|| staolampe: Mar.

|| stonde laamp: Dnb.

|| dislampe: Ges.

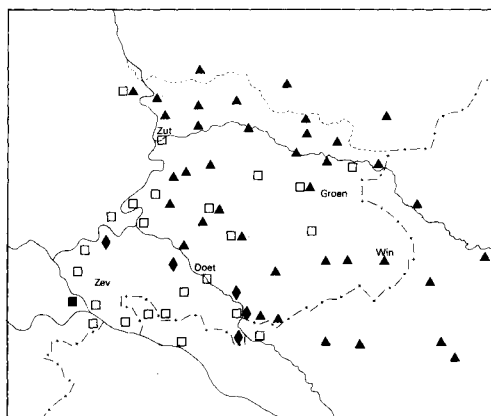
|| dislöchte: Rhe.

|| standlöchte: Rhe.

Zut: 'n Staonde lampe stond vake op de staopkamers.

Gen: De staonde lamp ston op 't nachtkasjen. In de kökken of kamer wier hie der soms bi-jgezot met handwark.

Bel: 'n Staolampe wodn ebroekt at ter stop- of naejwark edaone mos wodn en der gin plaatse was onder de hanglampe.

▲ staolampe 01   ■ stonde laamp
□ staonde lamp(e) 02   ◆ staonlamp 03

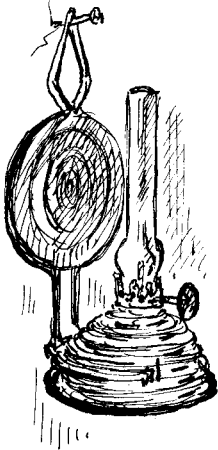
Den Acht en Wfa hebt "staolampe"; in de Liem, in 't angrenzende Du en in 'n paar plaatsen in den Acht is de benaming "staonde lamp(e)". In 't aovergangsg gebied tussen disse beiden is "staonlamp" op-egeven.

BLAKER (2)

Der bunt weer twee modellen: ene woorbie de lampe uut 'n hanger ehaald kan wodn, zoda'j met de lampe argens her könt gaon. Den hanger blijf dan an de mure hangen. Bie 't andere model bunt hanger en lampe één geheel.

Beide bunt 't eenvoudige lampen dee heel völle gebruikt wodn as vaste lampe, as nachtlempken, of as looplampe (verg. 06 - 17).

blaker.

- 01 BLAKER: Harf, Alm, Wich, Vor, Gees, Nee, Rek, Voo, Vars, Zel, Kep, Hen, Key, Ste, Baa, Olb.
- 02 BLAKERLEMPKEN: Wesd, Zel, Hen.
- 03 BLAKERLICHJEN: Bor.
- 04 BLAKERLAMPE: Bre.
- 05 BLAKERSLAMPE: Din.

- 06 HANGLAMP(E): Din, Meg, Doet, Bro, Gies || Haak. (Verg. krt. a).
- 07 HANGLEMPKE: Groes, Lob.
- 08 MUURHANGLAMP: Sto.
- 09 MUURLAMP: Gen, Meg.
- 10 MUURLEMPKEN: Zut.
- 11 GANGLAMP: Pan.
- 12 GANGLEMPKEN: Eef.
- 13 WASKAMERLEMPKEN: Eef.
- 14 SLAOPKAMERPITJE: Wehl.
- 15 NACH(T)LEMPKE(N): Gor, Gels, Haa, Kep, Tol, Does.
- 16 NACHLECH: Lar.
- 17 LOOPLAMP(E): Bre, Meg, Bro, Olb, Zed.

- 18 SCHILDLEMPKE(N): Gor, Loch || Bat. (Verg. krt. a).
- 19 SCHILDLICHJE: Lat.
- 20 SCHERMLAMPE: Aal.
- 21 KOEKOESLAMPE: Loch, Bre, Win.

22 KOEKOESLEMPKEN: Aal.

- || hanglaampe: Mar.
- || nachlampken: Wilp.
- || schildlampken: Wilp.
- || scharmlampe: Ges.
- || muurlicht: Slo.
- || wandlampe: Vre.
- || handlöchte: Rhe.

Alm: De blaker hing bie den heerd.

Eef: 'n Gang- of waskamerlempken ko'j ok metnemmen as iemand an de deure kwamp of a'j naor buten naor 't huusken mos. Dan ko'j 'm door an 'n spieker ophangen.

Zut: 't Muurlempken hing vake in woonhuzen in de gang; in warkplaatsen, op 'n daele of in de schure hingen ze ook.

Bel: Zonne lampe wodden an-estokken at ze 's aoves in de kamer of slaopkamer mosten waezen. En hee wodden ok wal gebroekt as slaopkamerlampe; dan wodden e argens op-ezet of an ne naegel ehongen.

Lich: Bi-j eus heeng der ene naost 't kökkenspiegel; dan kon mien vader zich better sceeh-an 's aovens at e naor de vergadering hen mos.

Bre: A'j effen in donker eets in 'n andere kamer mosn haaln, nam i-j ne koekoekslampe met. 't Was dus eigelek 'n looplampe. Ze waren der ok in 't klein, met 'n ketoentjen zo dik as 'n potlood. Dee breenn 's nachs. De ollie zat in 'n glas, dat in 't gat van de hanger zat.

GANGLAMPE

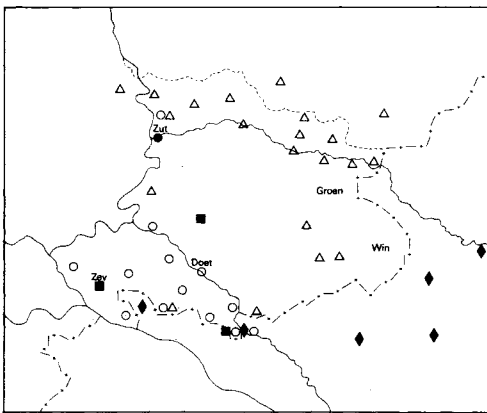
Eef: Bie de börgers, neet bie de boeren, hadn ze 'n GANGLAMPE. Dat was 'n lankwarpegen ballon van rood of greun glas woor de brander met 't lampenglas uut- en in-eschaoven kon wodn met 'n trekinstallatie. As e uut-eschaoven was, ko'j de lampe anstikken of uutblaozen. 't Was mar 'n klein petröllielempken dat neet völle lich gaf; maor dat was ok neet neudeg: ie kon der genug met zeen um de kapstok te vinn en de jasse an te trekken.

ONDERDELEN VAN 'N PETRÖLLIE-LAMPE

KATOENTJEN

't Katoentjen is de katoenen kouse dee de petröllie opzug. Hee zit in den brander en kan hoger en leger edraejd wodn deur 'n raedjen dat an den brander zit.

- 01 KATOENTJE(N), KATOEN: Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa, Tol, Sto, Lob || Wilp, Haak.
- 02 LAMPE(N)KATOEN: Wich, Loch, Aal, Bre, Zel, Doet, Hen, Olb, Gies, Lat, Wesv || Wilp, Bat. (verg. krt. b).
- 03 PIT: Eef, Gen, Meg, Doet, Wehl, Dre, Groes, Did, Sto, Zed, Lob.
- 04 LAMPE(N)PIT: Net || Anh.
- 05 PITTE: Zut.
- 06 KOUSE: Gor, Harf, Eef, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek || Wilp, Mar, Haak.
- 07 KÖWSKE(N): Gor, Lich, Voo, Sto.
- 08 KOUSJEN: Aal, Ste.
- 09 KOUWSKEN: Bre.
- 10 LAMPE(N)KOUSE: Loch, Lar.
- 11 LAMPENSOK: Meg.
- 12 LAMPZOK: Key.
- 13 ZOKSKE: Zev.
- 14 LERMTE: Din.
- 15 DOCH(T): Meg || Ges, Slo, Bork, Elt.
- 16 'LEMMET: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 17 LEMT: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 18 LAEMP: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
 || löchtendocht: Rhe.
 || leurte: Slo.

- pit 03-04   ■ sok 11-13
- pitte 05   ◆ docht 15
- △ kouse 06-10

"katoentje(n)", "katoen" en "lampe(n)-katoen" (01, 02) bunt woorden dee gin bie�ondere verspreiding hebt. "Pit" kump veur in de Liem; "kouse" in den Acht. In Du neumt ze 't katoentjen: "docht".

Eef: 'n Pit was rond en zat in 'n klein lempken. 'n Kouse --ok wal katoen eneumd-- was plat en mos precies passen in 'n kääöperen huls.

Lob: As de pit te kort was, deje ze der sejetdraodjes aan; die hienge dan ien de peterollie.

Lar: As ter gin petröllie meer in de Tampe zat, verbrann 't katoen. Dan zeien ze: "De lampe költ".

BRANDER

De brander is 't onderdeel woor 't katoentjen in zit en woorop de vlamme brandt.

- 01 BRANDER: Loch, Haa, Nee, Aal, Wesd, Wehl, Hen.
- 02 BRAANDER: Groes, Lob.
- 03 DRAEJER: Eef, Bel, Aal, Kep, Key.

Lob: Bi-j 'n CENTERBRAANDER zien der twee kouse die braande.

Bre: Ze zeien: "Draejt de lampe neer" of "Draejt de lampe leger" en: "Draejt de lampe 's op".

LAMPEGLAS

't Lampenglas is 't glas dat op de brander steet en woorin de vlamme brandt.

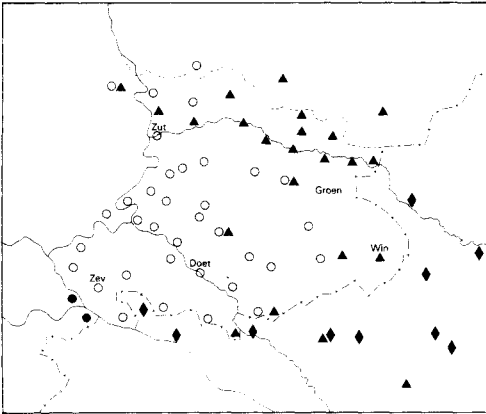
- 01 LAMPEGLAS: Gor, Harf, Zut, Wich, Vor, Ruu, Bel, Lich, Aal, Voo, Net, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Lat, Groes, Zev, Did, Sto, Lob || Ell, Wilp, Bat.
- 02 LAMPENGLAS: Alm, Eef, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Bre, Win, Din, Meg, Zel || Wilp, Haak, Raes, Boch.
- 03 GLAS: Eib, Aal, Gies, Sto.
 || laampegglas: Mil, Dnb.
 || laampenglas: Mar.
 || tsieliender: Vre, Ges, Bork, Hei, Anh, Emm, Elt.
 || tselinder: Slo, Rhe, Boch.

Eef: Op 't lampenglas stonn nummers. Iederene wis wal wat veur nummer hee had. As 't glas knapte, dan wis ie welk nummer ie mos gaon lenen, a'j zelf gien glas meer hadn. As e scheef brann of op de tocht ston, of a'j de lampe met natte handen anstokken, dan knapte zo'n glas gauw. Soms hingen de vrouwleu 'n hoorspeld an 't lampenglas um knappen tegen te gaon.

Haa: 'n Lampenglas met 'n extra bolle Bot der in neumt ze 'n TÄÖFELTJESGLAS of BRANDER.

Win 1978: Gatjan vat oet ziene koppe- ren tebaksdeuze 'n pepeerken. Daor staot ziene bosschoppen op. Ne hele riege: naor den schäördewinkel väör 'n lampegglas, maote vieftiene [Van Loo 1, 24].

- 06 STÖLPE: Rek, Aal, Win, Voo, Vars, Wesd, Zel, Tol.
 07 KOEPEL: Gen, Kep || Vre, Slo.
 08 LAMPE(N)KOEPEL: Meg, Sto.
 09 BLAKER: Bel.
 10 PORSELEIN: Zut.
 || bel'lon: Wilp.
 || lampensjerm: Ges.
 || 'sjerien: Bork.
 || kom (van de laamp): Dnb.

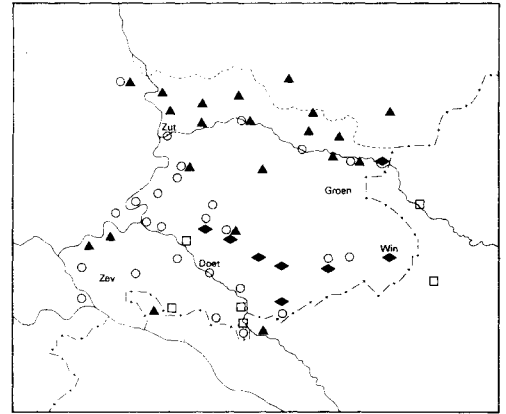
- lampegglas 01
 ▲ lampenglas 02
 ● laampegglas
 ◆ tseliender, tselinder

't Meest bekende woord in Acht en Liem is: "lampegglas". Allene in den N Acht en rond Win praot ze aover "lampenglas". In Du gebruijkt ze heel andere woorden: "tseliender" en "tselinder".

LAMPEKAPPE

Dit onderdeel kump veur bie de hanglampe en de staolampe.

- 01 LAMPEKAP(PE): Zut, Wich, Loch, Bor, Aal, Bre, Net, Sil, Zel, Doet, Dre, Wehl, Hen, Key, Ste, Baa, O1b, Does, Groes, Did || Dnb, Ell. (Verg. krt. a).
 02 LAMPENKAP(PE): Eib, Bre, Din, Meg || Wilp. (Verg. krt. a).
 03 KAP(PE): Eib, Lich, Aal, Voo, Lob. (Verg. krt. a).
 04 BALLON: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Zel, Gies, Lat || Wilp, Mar, Anh, EIt.
 05 BE'LON: Gor || Haak.

- lampe(n)kap(pe) 01-02
 ▲ ballon 04-05   □ koepel 07-08
 ◆ stölpe 06

't Kaartjen gif an dat ter vier gebieden bunt: den N Acht hef "ballon"; veurnamelek in 't gebied Zut-Does-Doet en in de Liem is 't "lampe(n)kap(pe)" en in 't gebied Win-Zel "stölpe". In de Liem is dan ok nog 't woord "koepel" bekend.

ÖLLIEBAK

In den ölliebak zit de petröllie. De benamingen bunt van toepassing op de hanglampe en de staolampe.

- 01 ÖLLIEBAK: Haa.
 02 ÖLLIEBAK: Aal, Bre.
 03 ÖLLIEKOMME: Vor.
 04 PERE: Gor || Wilp.
 05 POT: Gen.

WALMKLÖSKEN

Dit onderdeel kump veur bie de hanglampe; 't zit baoven 't lampenglas um de zwalm op te vangen.

- 01 WALMKLÖSKEN: Loch.
 02 WALMVANGER: Nee.

- 03 SCHEL: Sil.
 04 SCHELLEKEN: Aal, Bre.
 05 LAMPENSHELLEKEN: Win.
 06 BLAKER: Ruu.

KATROL

Met hulpe van äit onderdeel --dat allene maor bie 'n hanglampe veurkump-- kan de lampe naor onderen en naor baoven etrokken wodn.

- 01 KATROL: Meg.
 02 KONTROLLEKE: Lob.

TEGENGEWICHTE

Dit onderdeel kump ok allene maor veur bie de hanglampe. 't Zorgt ter veur dat de lampe blij hangen in de stand, woorin e met hulpe van 'n katrol, ebracht wodt.

- 01 GEWICH: Gen, Meg.
 02 KLOOT: Gor, Nee.
 03 PUNDER: Win.

VOET

'n Voet kump allene veur bie 'n stao-lampe; 't is 't onderste deel van zon lampe.

- 01 VOET: Wesd.

BLAKER (3)

'n Blaker is 'n spegeltjen dat achter de brander en 't lampenglas zit. Dit onderdeel kump allene maor veur bie 'n blaker (2). Umdat 't 'n heel belangriek onderdeel van zon lampe is, hebt de lampe zelf en 't onderdeel in völle plaatsen dezelfde name. 't Onderdeel is dooromme belangriek, umdat 't 't lich van de lampe weerummeaatst.

- 01 BLAKER: Ruu, Loch, Bor, Nee, Bel, Bre, Wesd, Zel, Hen, Pan.
 02 SCHILD: Gor, Loch, Lat.
 03 SCHERM: Aal.
 04 SPIEGEL: Wich.

Nee: Ne blaker is emaaft van spegelglas, koper of blik.

HEUDJEN

- 01 HEUDJEN: Eef, Loch.
 02 LAMPENDÖPKEN: Loch.
 03 PLARBRANDER: Bre.

Eef: In de grotere lampen zat in de huls van de kouse 'n uutsporing. Door mos 't heudjen in-ezet wodn, dan zeien wiele: "Noe 't heudjen der op; kloor is Kees!". Dat heudjen was 'n soort verdeelstuk veur de vlamme; dee krulde zich door umhen en gaf witter lich en stak neet zo gauw de tonge uut: te hoog branden gaf roet. As dat toch gebeurd was, zeien ze: "Ze hebt toch de lampe laoten stomen; fooi, fooi! De hele kraom was zwat!".

Tegenswoordeg bunt völle petröllielampen um-ebowd tut elektriese lampen.

Eef: Noe de petrölliellampen geld weerd bunt, ligt ze neet meer op de zolder of op de hilde, woor ie ze vrogger bie heupe konn vinn. Dee in den Tweeden Oorlog al elektries lich hadn, hebt ze wal weer van de zolder motten halen, anders hadn ze gien lich meer, want 't elektries lich was toen af-eslotten.

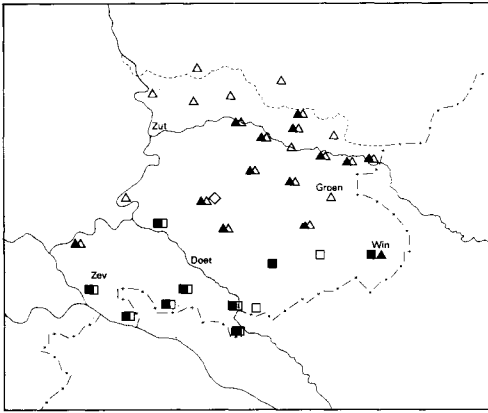
Bel: In zo wied de petrölliellampen neet in den kolk esmetten wazzen of an ne opkoper veur ne appel en 'n ei metegeven, wodn ze in de zesteger joren weer veur den dag ehaald en op-ehongen. Allene brendt e noe neet meer op peterollie, maor op elektries lech.

WALMEN

- 01 WALME(N): Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Gees, Nee, Eib, Aal, Bre, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Ang, Wesv, Zev, Sto, Pan || Bat. (Verg. krt. b).
 02 ZWALMEN: Gor, Harf, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Zel, Hen, Olb, Lat / Groen 1936 [Mogendorff 1, 9] || Bat, Mar.
 03 KWALME(N): Aal, Gen, Voo, Meg, Dre, Sto, Zed, Pan, Lob. (Verg. krt. b).
 04 GALMEN: Zel.
 05 ROETE(N): Wesd, Doet, Sto, Pan. (Verg. krt. b).
 06 STOMEN: Tol, Ang.

Eef: As kind zeien wiele: "Moo, de Tampe stekt de tonge uut".

Win: De lampe zwalmt, alles is bereu-terd.

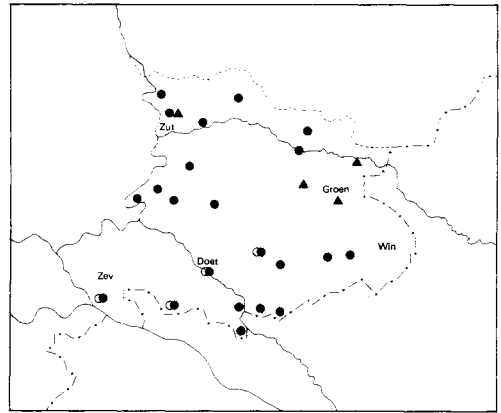
- △ zwalmen 02   ▲ zwalm 05
 □ kwalmen 03   ■ kwalm 06
 ◇ galmen 04

Behalve de Ned woorden "walmen" en "roet", dee aoveral in den Acht en Liem op-egeven bunt, bunt ter twee biezondere woordparen in 't dialect: "zwalmen" / "zwalm" en "kwalmen" / "kwalm". De eersten komt veur in den No Acht; de tweeden in de Liem en 't aangrenzende deel van den Acht tut bie Win. In 't westen van Acht en Liem zit witte plekken: door komt 't Ned "walmen" en "roet" völle veur. Ok hier is dus weer 't Ned woord 't bekendste in 't westelek deel van Acht en Liem.

Bor: De Jödden mochten vrogger op vriedagaovend zelf de lampe neet anstekken. Zo is 't gebeurd dat 'n Jödde an iemand den 'n hekkel an 'm had, mos vraogen: "Stek ie mie de lampe is effen an". Dén ke-al hef 't edaone, maor zetten de lampe zo hoge, dat e vreselek zwalmm. Ton mos den Jödde maor weer zeen dat e de lampe weer good kreeg.

ROET

- 01 ROET: Gor, Alm, Eef, Wich, Lar, Bor, Gees, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Wesd, Doet, Hen, Ste, Tol, Olb, Sto, Pan.
 02 ROETKOTTEN: Harf.
 03 ROOT: Eef, Eib, Bel, Groen.
 04 WALM: Zut, Gees, Nee, Eib, Aal, Win, Din, Sil, Wesd, Zel, Kep, Dre, Key, Baa, Ang, Wesv, Sto, Pan.

- roeten 05   ● roet 01
 ▲ root

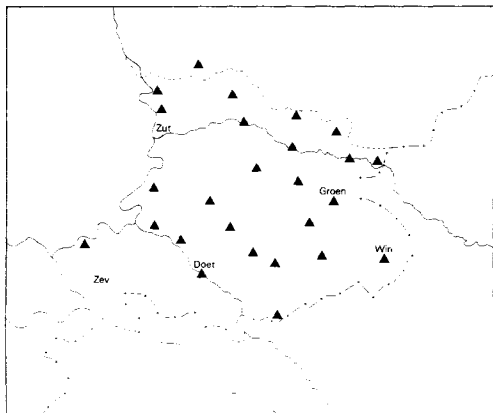
- 05 ZWALM: Ruu, Loch, Zwi, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Lich, Win, Zel, Hen, Lat / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 220] || Mar.
 06 KWALM: Win, Gen, Meg, Vars, Dre, Sto, Zed, Pan, Lob.
 07 DOLM: Win.
 08 ZWATSEL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 220].

Gees: As de lampe walmt of zwalmt, Kump ter walm of zwalm; dan krie'j roet tegen 't zolder.]Ok: Voo].

FLOKKEREN

Flokkeren is ongeliek branden van bv. 'n keerse of 'n petrölliilampe.

- 01 FLOKKEREN: Gor, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Lat || Bat.
 02 FLIKKERE(N): Zut, Gees, Nee, Eib, Aal, Bre, Gen, Meg, Baa, Tol, Olb, Ang, Wesv. (Verg. krt. b).
 03 FLAKKERE(N): Zut, Bor, Voo, Doet, Wesv, Pan. (Verg. krt. b).
 04 FLOEKERE: Sto.
 05 FLODDERSKEN: Bel.
 06 BLAKEREN: Tol.
 07 SPUTTERE: Zev.
 08 PIEKEN: Gor.
 09 PIELEN: Zwi.
 10 ONGELIEK BRANDEN: Alm.
 11 MET 'N STAT BRANDEN: Gor.
 12 MET 'N PUNTE BRANDEN: Hen.
 13 MET 'N FLUITE BRANDEN: Zel.

▲ *flokkeren* 01

't Kaartjen gif an dat "flokkeren" 'n bekend Acht woord is.

Gor: Deur de wind flokkert 'n lampe; anders piekt e.

Bel: Heel vrogger zaenn de leu: "De Tampe floddasket".

Bor: As 'n lampe flokkert, zit ter kollen an 't ketoentjen. [Ok: Haa].

Kep: As de lamp flokkern, zat ter 'n kool an 't katoen. Dat wier der met 'n glujende pook afgebrand.

Hen: As de lampe met 'n punte brann, was de baovenkante van 't lampeketoen niet geliek. De ene kante van 't ketoen gaf dan 'n hogere vlamme dan de andere kante. Zodoende gaf de lampe minder lech. Moeder maakn dan de pook glujend en ging door met aover de baovenkante van 't ketoen. [Ok: Wesv].

Sil: As 'n peteraolielamp an één kant 'n hoge vlam gif, wudt ok wel gezegd: "De lamp spelkt".

VERLICHTING MET GAS

In 'n paar plaatsn in den Acht --Zut, Loch, Groen, Aal, Bre, Win, Doet, Does-- is nog verlichting ewes deur middel van gas. Deur de komst van 't elektrics is dat neet lange ewes.

01 GASLECH(T): Loch, Groen, Aal.

02 GASLICHT: Doet.

03 GAS: Zut, Bre, Win.

Loch: Too der nog gin gasköwskes waarn, waarn der vleermoesbranders. Doornao waren der eers staonde köwskes en ton hangköwskes en nog later hangköwskes met de name Mundus. Dee hadn

'n ander model en waarn groter in omvang. 't Gas wodn in Lochem in 1880 an-eleg; in 1924 kwam der elektrics, maor ik hebbe tut 1940 op de legere schole ezetten en al dee tied hadde wiele door gaslech.

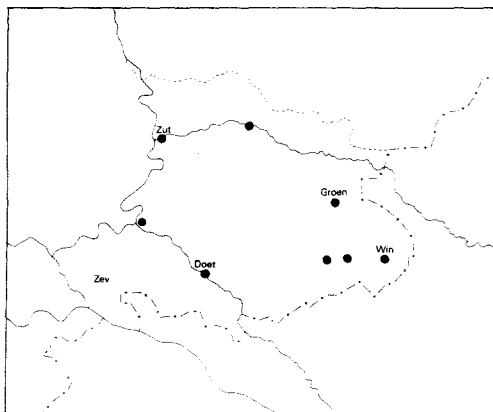
Zut: Bie 't gas kwam 't op de branders en de kousjes an of ie mooi, helder lich hadn. In 't begin --'t gas kwam in Zutphen al in 1859-- hadn ze aopen branders, zg. vleermoezen, dee 'n tweetongege vlamme gavven. Later --nao 1890-- kreeg ie de kousjes. Eerst baovenbranders met lange kousjes. De onderbranders met 'n kort, bol-rond kousjen waren völ zuneger en gavven baeter lich. In de twinteger en derteger jaoeren kwam der elektrics.

Lar: A'j vrogger 's aovends bie ons achter 't huus stonn, dan ko'j 't gaslech van Daeventer, Zutphen en Lochem zeen.

Groen: Gaslech was ter in Grolle van 1909 - 1935.

Bre: In Brevoort is ter van 1920 - 1927 gas ewes.

Win: In Winterswiek is ter in 1900 gas ekommene; 't is ter zon datteg, veerteg jaar ewes.

● *plaatsen woor gaslich ewes is*

VERLICHTING MET CARBID

Hen: Mien moeder hef in eur jonge joorn 'n poos as dienstbode op 't "Kervel" onder Hengel ewerkt. Door hadn ze CARBIDLECH in huus. In de detteger joorn --toen 't kasteel läög ston-- heb ik 't CARBIDHUUSKEN nog wel ezien.

VERLICHTING MET BUTAGAS

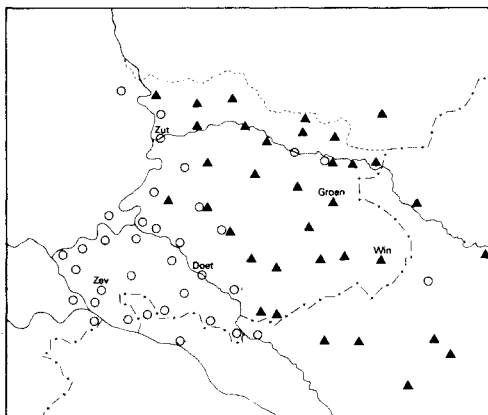
Eef: Woor gien elektries was, hadn sommegen BUTAGAS as verlichting en ok wel veur 't kaoken, veural as in 't zommer gien fornuus ebrand wed. Dan was zon gasstel 'n uutkomst. 't Butagas kwam in de detteger joren (1935 - 1936).

ELEKTRIES LECH

Nao de petrölliellampen kwam de tied van 't elektries. Vlak veur den Eersten Oorlog kregen twee steden --Zutphent en Borklo-- al elektries. De andere plaatsen kregen 't pas tussen beide Wereldoorlogen. Op 't platteland waren der tut in de zesteger joren huze, woor gin elektries was. Door mossen ze zich ton nog met butagas reddden.

- 01 ELEKTRIES: Zut, Wich, Ruu, Gels, Eib, Bel, Groen, Aal, Win, Net, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Key, Baa, Tol, Lat, Groes, Sto, Zed, Pan || Mar.
- 02 ELEKTRIEK: Lich, Hen (gekscherend), 01b.
- 03 ELEKTRIEKE LAMPE: Zut (vrogger).
- 04 ELLEKTRIEK: Aal.
- 05 ELEKTRIES: Gies.
- 06 ELEKTRA: Does.
- 07 ELEKTRICITEIT: Zel, Hen, Lat.
- 08 ELEKTRIES LECH(T): Gor, Alm, Loch, Gees, Bel, Lich, Bre, Din, Voo, Zel, Hen || Haak, Rhe.
- 09 ELLEKTRIES LECH: Wesd.
- 10 ELEKTRIES LICH(T): Eef, Meg, Sil, Hen, Did, Zed || Wilp, Anh, Elt.
- 11 ELEKTRIS LICH: Lob.
- 12 LEKTRIS LICH: Lob.
- 13 LECH(T): Nee, Eib, Rek, Groen, Aal || Vre, Ges, Hei, Raes, Boch.
- 14 LICH(T): Zut, Bor, Wesv, Groes, Zev || Mil, Dnb, Ell, Emm.
- 15 STROOM: Loch, Bor, Rek, Gen, Voo, Zev || Vre.
- 16 STRAOM: Wesv.
- 17 KUNSLECH: Ruu (vrogger).
- 18 KUNSLICH: Haa.
|| elektrieske lecht: Bork.
|| elektriese licht: Slo.
|| lektries: Haak.

Veur de tegenswoordege elektriese lampen bunt maor weineg bezondere namen in gebruik: SCHEMERLAMP(E) wodt bv. aoveral op-egeven.

○ lich(t) 10-12, 14, 18

▲ lech(t) 08-09, 13, 17

Der bunt weer twee gebieden: de No Acht en Wfa hebt "lech(t)"; de andere plaatsen en doorbie anslutend 't gebied in Du hebt "licht(t)".

GROTE LICH

't Grote lich is de lampe in de (woon)kamer dee 't meeste lich gif en vake (baoven de taofel) in 't midden van de kamer hönk.

- 01 GROTE LICH: Bor.
- 02 GROTE LECH: Loch.

Loch: In de kamer baoven taofel hönk 't grote lech.

Tol: 's Zommers hing aover de lampe in de veurkamer 'n groten doek veur de vliegen.

LAESLAMPE

De laeslampe is 'n lampe um bie te laezen.

- 01 LAESLAMPE: Loch, Lich.
- 02 LAESLAMP: Voo.
- 03 LEESLAMPE: Gees.

POTTEKIEKER

- 01 POTTEKIEKER: Vars, Baa.

Baa: 'n Pottkieker is 'n lampe dee baoven 't fenuus hönk.

TL-VERLICHTING

- 01 TL-BUIZE: Vars.

BÖLLEKE

'n Bülleke is wat in 't Ned völle 'n plafonnière enuumd wodt.

01 BÖLLEKE: Sto.

'T LECH ANDOON

Vrogger wodn 't lich pas an-edaon, as 't bienao helemaole duuster was; want, ze wazzen zuneg met 't elektries. De anleg van 't elektries hef trouwens in den Achterhook en Liemers jorenlange eduurd: tut in de zesteger joren waren der hier en door nog wel huzen --en speciaal boerderiejen-- dee nog gin elektries hadden. In de begintied stonn veural de oldere leu der vrömd tegenaover.

('T) LECH, ('T) LICH

- 01 ANDOON: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal.
- 02 ANDOEN: Voo, Vars, Wesd, Zel, Kep, Tol, Does, Lat, Wesv, Zed.
- 03 AONDOEN: Pan.
- 04 ANSTEEKEN: Gor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Rek, Wesd, Kep, Hen, Ste.
- 05 ANSTAEKEN: Sil.
- 06 AANSTAEKE: Did, Sto.
- 07 AONSTAEKE: Pan, Lob.
- 08 ANDRAEJE(N): Ruu, Lar, Aal, Bre, Win, Din, Zel, Doet, Dre, Baa, Olb || Haak. (Verg. krt. b).
- 09 ANDRAAIEN: Zut, Wich, Hen, Tol.
- 10 AANDRAEJE(N): Gies, Groes, Zev, Zed. (Verg. krt. b).
- 11 AONDRAEJE: Lob.
- 12 ANDREJEN: Rek, Voo.
- 13 ANKNIPSEN: Din || Vre, Ges, Slo, Bork, Rhe, Anh, Elt.
- 14 AANKNIPSE(N): Gen, Sto. (Verg. krt. b).
- 15 AONKNIPSE: Lob.
- 16 ANKNIPPEN: Zwi, Doet.
- 17 MAKEN: Bre.

DE LAMP(E)

- 18 ANDOON: Bel, Lich, Aal || Bat.
- 19 ANDOEN: Voo.
- 20 AANDOEN: Wehl, Wesv, Zev.
- 21 ANSTEEKEN: Vor, Haa, Bel, Zel, Hen (gekscherend), Key (vrogger).
- 22 ANSTAEKE(N): Aal, Bre, Olb (vrogger), Zev. (Verg. krt. b).
- 23 ANDRAEJEN: Olb (noe).
- 24 AANDRAEJE: Sto.
- 25 AANKNIPSE: Sto.

DE KNOP, 'T KNÖPKEN

26 UM(ME)DRAEJE(N): Gor, Vor, Bor, Bre, Ste, Zed || Wilp, Mar. Verg. krt. b).
|| iensjalten: Slo.

Zut: Uut zunegheid wachtten ze zo Tange meugelek met 't lich an te doon. "Moe, ik kan niks meer zeen!". "Kind, dan baat oe ook gin lich!".

Loch: 't Lech ging pas an, as 't echt duuster ewodden was. Eers schemerden ze zonder lampe an. In sommege huusholdingen ging de lampe pas an, as de straotlanteerns angingen. Op boerderiejen ging 't lech an, as 't wark in den stal kloor was en dan was 't soms al late en potduuster.

Bor: Ze schemern eers 'n tied; dan gingen de vensters veur de ramen en dan stakken ze 't lich an.

Dre: As de straotlamp angong, draejen ze 't lich vrogger pas an.

Groes: Ze ware zunig met 't elektries. "T Is nog vrog, wach nog maor efkes met 't lich aan te draeje. In 'n kamer waar je weinig kwam, draeje de 't peerke der uut.

Sto: As de blage de lamp te vroeg aangeknips hadde, zeie ze: "Raps de lamp uut, gi-j könt 't geld nog wel telle!", of: "Allemaol geld-wegsmieteri-j!". In 't begin ware de leidinge heel slech: "As ik 's aoves in 't duuster 't lich aanknipste, zag ik duk de vonke aover de muur springe. Wi-j harre ook mor twee elektriese lampen in huus: 'n kamerlamp en 'n kökkelamp; dat was alles. De slaopkamers wiere niet verlich; door moes lich in valle deur 't matglas baoven in de deur, vanuut de kökken of de kamer. Veur achter en um naor 't hususke te gaon, ha'j 'n stalluch, merk "Vleermuis".

Loch: Um mensen aover te haaln elektries in huus te nemmen, kreeg ie veur f 25 'n ansluting. Hierbie inbegreppen waarn vijf lechpunten. De meesten namen dan ok moor disse vijf lechpunten. Stopcontacten vonden ze helemaol neet neudeg. Disse f 25 kon ie in termijnen an de PGEM teruggebetaln. Gelieke met 't meter opnemmen, betalen ie dan iederen maand f 0,50 af. 't Kwam der op neer, dat ie in ruum 4 joor de kosten van 't anleggen teruggebetaln. Ieder zesde lechpunt of meer kostten f 5 per stuk en dat mos ie direkt betaaln. Um 't zo goedkoop meugelek te holn, hakten ze 'n gat in de tussenmure, door 'n lampe in en één lechpunt dee deenst veur twee vertrekken.

Groes: In Duve had de Rijksweg 't eerst elektries; de börgemeister woonde daor.

O1b: Toe in 1925 'n soort vergadering wter gehollen um 't hoe en wat umtrent de anleg van 't elektries te vernemen, dejen zich van alle moeilekheden veur. Zo was ter 'n boer voorvan de boerderi-j buten de tekening viel. Die zeg: "Umdat dat papier te klein is, kan ik gin stroom kriegen!". Dén bleef der nogal kalm onder en 't kwam toe toch wel veur mekaar.

Bor: Ton der in 1913 lich kwam in Borklo, zongen ze:

Borculo is 'n stadje van leven,
Borculo is 'n stadje van vlijt,
Binnenkort zullen wij het beleven:
Dan krijgen w' elektriciteit.

Lich: Aover de opschepperege en greutse Prusen uut Bochoolt, dee veur den oorlog vake de grenze aover kwammen, zongen ze hier:

Bokelt hef elektries lech,
Joecheidie, joecheida;
De halbe Zeit dan brent 't nich,
Joecheidie, joecheida!

Hen: Buren van ons die 150 m van ons af woondn, hadn al in de twinteger joren elektries. Wi-j mosn wachtn töt in 't begin van de leste oorlog. Der waren in Hengel gebieden, die zelfs töt nao den Tweeden Oorlog mosn wachtn.

Ruu: In wat deeln van Reurle hadn ze pas in 1964 elektries lech. Tut dee tied hadn ze dan BUTAGASLAMPEN.

Voo: In Gendringen en Ulf kwam 't elektries lech umstreeks 1919. In Ulf ston der bi-j de "Ni-je Hut" 'n dynamo. Dén wier met stoom aangedreven en door kregen ze in Gendringen en Ulf stroom van. Sommege boeren mieken zelf elektries. Wa'k now vertel, hef niet met Voorst te maken, maor met "De Pel-le", 'n boerderi-j van de Terborgse kerk op 't Veurbroek. Door mieken ze (ca 1920) zelf elektries lech. Dat ging met 'n benzine of dieselmotor, dén 'n dynamo andreef. Dén dynamo laaien dan 'n hele batteri-j accu's --'n rek met zo'n 20 stuks-- op. Vandoor leien dan leidings naar huus, woor de lampen angekoppeld wazzen. 't Hele geval sting in 't motorhuusken. 't Mot gemaak zun deur enen A. uut Etten.

Kep: Een aardige bijzonderheid is nog dat na 1900 tot ongeveer 1925 des avonds vanuit de dynamo (van de ijzergieterij) stroom werd geleverd

aan de woonhuizen in Laag-Keppel voor verlichting. Tegen elf uur werd de stroom uitgeschakeld nadat eerst een paar keer ter waarschuwing met het licht werd geknipperd. Duidend op degene die toen de machines bediende -ene Tiecken- zei men dan: "Tiecken loopt over de draad". [Hagens, Molens mulders meesters 209].

Win: Daor bunt sommege dinge in 't Taeven dee ow lange in 't geheugen blijft umdat ze ne bezunderen indruk op ow maket. Ik wet nog as 'n dag van gistern dawwe veur 't eerste 't elektries lech anhadn. 't Had vreselek lange eduurd, maor noo was 't dan zo wied. 't Wodn ok hoge tied. De stormlöchte was kapot... neet weer emaket... wi-j kregen joo elektries lech! De gasbusse was läög... neet weer ne volle ehaald... wi-j kregen joo elektries lech! De installatie in hoes hawwe al haoste twee jaar kloor, maor stroom was ter nog neet.

Ik gaffe de beste net knollen. 't Was al haoste duuster. Ik hadde ne zaklanterne op dn rand van dn koozomp liggen umme nog wat te zeene. Vanaovend zowwe lech kriegen. Alle knöpkes dee'w maor hadn, hawwe an-ezet en too'w dan 'n stroom kregen 's naomedags um 'n uur of vieve brann inins alle lampen dee'w maor hadn... Floep! 't Hoes leek wal ne kasboom! Wi-j schrokken der haoste van!

In 1923 kreeg Wenters al stroom van de PGEM. De gemeente hadde dee maatschappi-je concessie verleend umme Wenters van stroom te veurzeene, maor ze hadden vergaetene der bi-j oet te holne dat ze dan ok iederene an moggen sloeten dee 't hebben wollen. Noo genk de PGEM de krinten oet den pap halen en sloot allene dee leu an dee veur de maatschappi-je veurdeleg waren. De anderen leten ze zitten. 't Darp hadde stroom en in 1928 kregen de buurten 't ok zo zoetjes an. Maor allene 't centrum van de buurten; i-j wet wal: den mölder, den bakker, de schole, 't feestgebouw en zo. De boeren dee wied af zatten, konn stikken. Daor is later vreselek over enäöld want in Eibargen hadn ze wal concessie egevene an den Barkelstroom onder veurwaarde dat iederene an-eslotene zo'l wodn. Zo kree'j 't wondere spil dat achter in Meddo ne boer 25 jaar later elektries kreeg as zienen naosten naober dén tien trad wieter wonn, maor net in 't Eibargse.

Nao 'n Tweeden Oorlog was ter natuurlek eerste nog materiaalgebrek, maor al gauw was 't ter iederene wal ovverens dat ter wat gebeurn moch. Daar wodn kontakt op-enommene met de PGEM en met Gedeputeerde Staten in Arnhem. Der kwam ne commissie en ne enquete, en in 1954 wodn beslottene umme alle boeren an te sloetene. 50% van de kosten was veur de PGEM, de gemeente betalen 1/3 deel en de boeren mochen zelf de rest betalen: 'n bedrag dat varieerden van 550 töt 1000 gulden. Noo wodn in veer jaor tied 730 gezinnen an-eslottene. Wi-j heurden oetgeraekend töt de lesten. Ne boer bi-j uns in de buurte wodn vri-jdag 14 november 1958 's aovens officieel an-eslottene. 't Heel o.a. in, dat de petroleumlampe officieel veur de laatste kere bi-j 'm oet-ebloazene wodn!

Bel: De olde leu konn neet begriepen hoo dat kon as door lech van dee dräo kon komm. Zae 'n kere ne monteur teggen zon boertjen: "Dee dräo bunt hol; door löp petrollie deur". Ton kon e 't snappen, dat dee lampen an 't ende van dee dräo konn brann.

Loch: In de joorn twinteg lae 'n installateur elektries an bie 'n boer in Ampsen. Bie 't anleggen wodden wel 's kleine stukskes draod weg-egooïd. De boer pakten zon stuksken draod op, heel 't tegen 't lech en zei: "Dat is toch 'n verdomd klein gaetjen, woor den stroom deur mot".

Eef: 'n Boertjen had zien plaetsken good van de hand kunnen doen en zol 'n bungelootjen bouwen. Hee dee dat met 't Bouwfonds van de gemeenten. Hee had ter gin bars verstand van, maor ie mos wel op zo'n bouwvergadering kommen en dan ko'j vraogen stellen. Hee kon neet zo good van zien woorden kommen, maor hee had toch wat te vraogen. Hee wol weten of e ok stopcontacten kreeg met randaarde en zo. Maor, jammer genog wis e neet meer hoo dat heetten. Hee vrog toen: "Heern, 'k wolle nog efkes

van oe weethn hoe dat zit met dee stoplichten". De zaal lag meteen plat en één van dee heren van dat Bouwfonds hef de zaak ered deur te zeggen: "Kom mar hier kiekkn, dan kö'j dat better zeen".

Key: Umstreeks 1925 wol bi-j 'n buurman de dienstmeid de elektriese lampe uutblaozen, maor dat lukken niet.

Sto: 'n Maedje diende in de stad. Ze moes de lamp uutknipse en kwam ten einde raad bi-j eur baas: "Ik heb geblaoze wa'k kon, maor dat vuur zit jao helemool in 'n dich bölleke".

Zed: Toen 't elektries in de jaore twintig in de huus kwam, ware der soms oldere minse, die konde nie geleuve, dat a'j de knop umdraejde, der dan lich uut 't glas kwam. Zi-j meinde dan dat 't spoekte.

Lar: Ze konn 't zich neet begriepen: "'t Is merakel spul; as iej 't onder an de trappe andraejt, brendt 't lech op den aoverloop!".

Ruu: Sommege godsdienstege boeren waren tegen 't elektries, want:

"'s Heren goedheid kent geen palen".

Groes: Der wazzen ook minse die 't niet hebbe wolle; die zeije: "Hoe kan dat now, aggi-j aan 'n knöpke aan de muur draejt, dat ter dan lich kump".

Ruu: In 't begin van 't elektries hadn ze --as ter onweer kwam-- de petrol-lielampe an. "'t Onweer slöt vake op 't elektries", zeien ze. [Ok: Lich, Hen, Wesv, Sto].

Vor: Op kasteel "Hakfoort" hebt ze pas in 1980 elektries ekregen; de baron en de barones vonn 't niet neudeg.

Wich: Olde mensen die de naam elektries lich niet konnen onthollen, zeien: "ellestrieks lich".

Bor: Uut de grap zeien ze wel is tegen 'n jonge: "Gaot is 'n busken elektriese stroom halen". Dan wodn dén jonge van 't kasjen naor de mure estuurd.

HOOFDSTUK 7

WATER

WATER

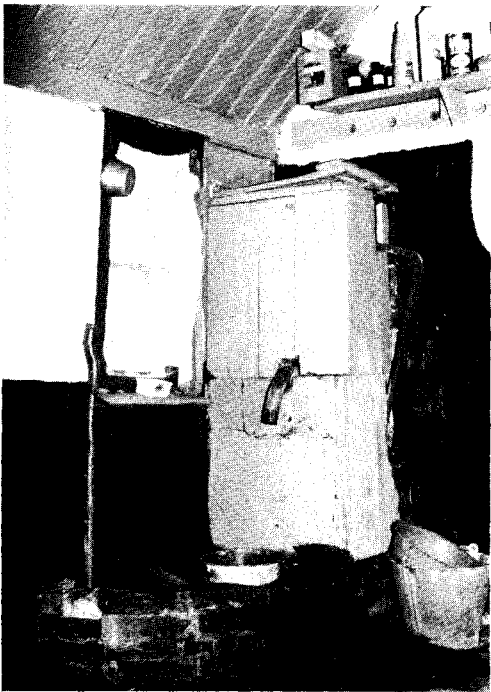
Waterleiding is ter nog neet zo heel lange. Allene in Zutphent besteet 't al bienao honderd joor. Maor in de andere grotere plaatsen bunt ze pas met den anleg der van in de derteger joren begon.

Veurd dat ter waterleiding was, ha'j in de steden en dorpen völle pompen an de straote staon, woor iederene water halen kon. Ok waren der wel leu dee-t zelf 'n pompe hadn um 't water met op te pompen. Eers waren dat de leu dee 't better betalen konn, maor later kregen ok anderen dat wel. Dan hadn ze ene plaatse in huus woor ze water konn kriegen.

Op de boer hadn ze vake ok zelf water: 'n waterputte op 't arf of 'n pompe op de plaatse woor vrogger 'n waterputte estaon had. In later tied wodn de pompe völle in de waskamer ezet.

Waterleiding is ter in de kleinere dorpen en op de boer pas heel late ekommen, want 't net van de WOG is ok nog in de joren zesteg en zeuventeg uut-ebreid.

Kiek ok bie: erf, woonkern.

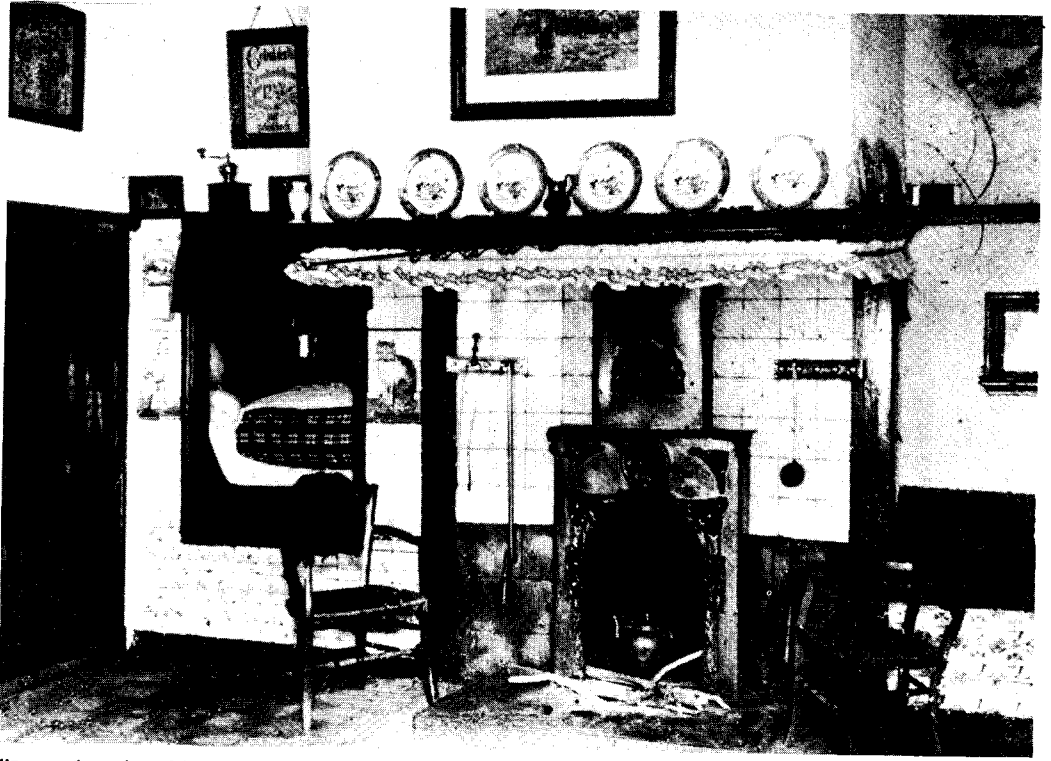

De pompe, nog dageleks in gebruik.

De pompe is ter nog en wodt alle wekke nog epoetst, maor 't water kump tegenswoordeg uut de krane der naast.

't olderlek huus van twee bekende Achterhookse schrievers:

"De Blaauwhand" bie Laren, de boerderieje woor meester H.W.Hewel geboren is (foto ca 1910);

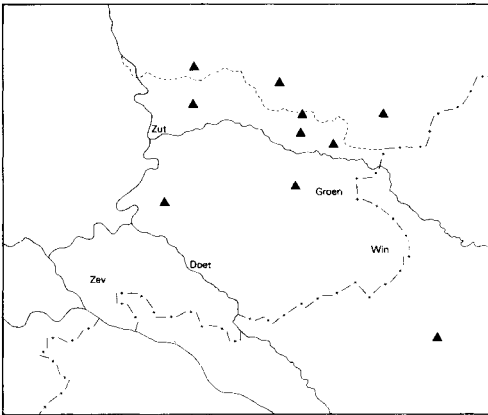
"'t Voorde" bie Bredevoort, de boerderieje woor G.J.Meinen geboren is; zien olders staot op dissen foto uut ca. 1920.

HOOFDSTUK 8

SLAOPEN

BEDDE

- 01 BED(DE): Ach, Liem. (Verg. krt. a).
 02 BERRE: Harf, Gees, Gels, Nee, Bel,
 Tol || Bat, Mar, Haak, Bork.

▲ berre

'n Paar plaatsens in den N Acht kent 't woord "berre" dat ok in Sa en Tw veurkump. 't Gewone woord is aoveregens veur den Acht "bedde" en veur de Liem "bed".

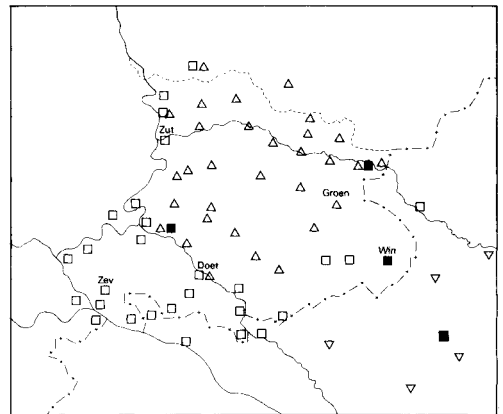
DEKKEN

Dekkens bunt nog neet zo heel lange in gebruik. Bie 'n "baovenbedde" ha'j namelek gin dekkens neudeg.

Der bunt allerlei soorten dekkens.

- 01 DEKKEN: Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 23], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 85] || Bat, Mar.
 02 DEKKE: / Acht 1895 [Telge 2, 23] || Ges, Slo, Hei, Raes, Boch.

- 03 DAEKE(N): Gor, Eef, Zut, Aal, Bre, Din, Gen, Meg, Sil, Doet, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Sto, Zed, Pan, Lob || Mil, Dnb, Ell, Bat, Vre, Elt. (Verg. krt. b).
 04 DAEKENE: Eib, Win, Dre || Bork.
 || daek: Emm

△ dekken 01   □ daeke(n) 03, daek
 ▽ dekke 02   ■ daekene 04

't Kaartjen gif grote verschillen per streek: in de Liem zegt ze "daeke"; rond Win "daekene". In 't grootste deel van den Acht is 't "dekken". In WFa zegt ze "dekke" en 't an de Liem grenzende deel van Du hef "daeke" en "daek".

Voo: Toe der ledikanten kwammen, gingen de luj in de zommerdag daekes gebruiken. 'n Veren bed in de zommerdag was meestal te heit.

Zo tussen 1900 en 1910 wieren der bi-j de börgers veur 't eerst daekes gebruikt. De boeren sliepen toen nog in de beddekas met 'n veren of 'n strooien bed aover. Zo umsgaveer 1920 kwammen der ok bi-j de boeren daekes in de mode.

Hen: As kind heb ik onder veren bedden esTaopen. De dekns kwammen veur den Tweeden Oorlog zachjes an in gebruik. Eerst 's zomers, later ok 's winters. Bor: Ze slaopt noe nōg wel onder 'n bedde, maor aover 't algemeen bunt ter noe dekns. Lob: As ter geen daekes genoeg ware, dan wier alles gebruik wat maor warm was; ook jasse en maantels.

SOORTEN DEKKENS

GESTIKTE DEKKEN

- 01 GESTIKTE DEKKEN, DAEKE(N): Acht, Liem. (Verg krt. b).
- 02 STIKDEKKEN: Lar.
- 03 STIKDEKKENE: Eib.
- 04 DIKKE DAEKE: Sto.

WOLLEN DEKKEN

- 01 WOLLE(N) DEKKEN, DAEKE(N): Acht, Liem. (Verg. krt. b).
- 02 DUNNE DAEKE: Sto.

MOLTON DEKKEN

- 01 MOLTON DEKKEN, DAEKE(N): Acht, Liem. (Verg. krt. b).

BEDDETUUG

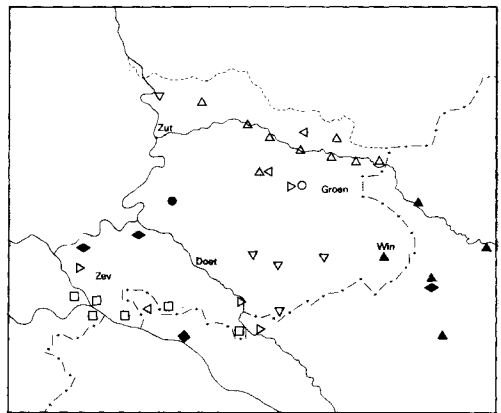
Acht-Tw 1948: Beddetuug "beddegoed" [Wanink 1, 71],
Win 1971: Beddetuug "het gezamenlijke beddegoed" [Deunk 1, 16].

MODERN DEKBEDDE

- 01 DEKBED(DE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 02 DEKBERRE: Nee || Bat.
- 03 DONSBED(DE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 04 DONSBERRE: Bel, Lich.
- 05 DONZEN BEDDE: Aal.
- 06 VEREN BED(DE): Bre, Doet, Ang.
- 07 VEREN BERRE: Nee, Bel.
- 08 DONSDEKKEN: Wesd.
- 09 DONZEN DEKKEN: Bel.
- 10 DUITSE DAEKE: Sto.

KUSSEN, PELUW

- 01 KUSSE(N): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 01 'PELUW: Zut, Wich, Vor, Zwi, Groen, Gen, Voo, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Ste, Does, Wesv, Did.
- 02 'PELU: Eef || E11.
- 03 PÖLLE: Harf, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 163].
- 04 PÖLLEWE: Aal, Din, Vars, Wesd / Aal 1966 [Rots 2, 13].
- 05 PÖLWE: Gor.
- 06 PÖLF: Ulf, Groes / Zed 1901 [Telge 4, 105] || Anh.
- 07 PÖLLÖF: Bel.
- 08 PÖLN: Ruu, Gees || E1t.
- 09 PÖL: Win || Vre, Ges, Slo, Bork.
- 10 PÖLLENGE: Bre.
- 11 PÖLLOW: Tol.
- 12 PUL(LE)F: Meg, Sto, Pan, Lob / Sto 1982 [Telge 3, 120] || Mil, Dnb.
- 13 PEULING: Lat.
- 14 PEUL: Ang || Slo.
- 15 'PELWE: Alm.
- 17 'PELLEWE: Aal.
- 18 'PELLUW: Zel, Baa.
- 19 'PELEW: Zev.
|| poelf: Emm.

- △ pölle 03
- ▽ pöllewe, pölwe 04-05
- ▷ pölf, pöllöf 06, 07
- ◁ pöln 08
- ▲ pöl 09
- pöllenge 10
- pöllow 11
- ◻ pullef 12
- ◆ poelf
- ◆ peuling, peul 13-14

Dit oorspronkelek an 't latijn ontleende woord kent nogal wat verscheidenheid in vorm in Acht en Liem. Vormen met ö bunt veurnamelek Acht en WFaals; vormen met u en eu Liem.

Eef: 'n Pelu kwam eers en doorop laggen twee kussens. Veur twee personen was ter dus één pelu en ieder had zien eigen kussen. De pelu en de kussens waarn evuld met donsveern van ganzen.

Vor: A'j jonk waarn, ha'j geen kussen; aTtene de peluw. A'j older wodden, ha'j één kussen; olde leu hadden soms wel twee of drie kussens onder 't heuf.

Gees: Eerst lei der 'n pöln, voorop twee kussens naast mekare met sleupe, dee gelieke waann an 't berretoch. Doorop lei dan weer 'n kussen met 'n wit sloop.

Bel: In de berrestae lag 'n pöllöf; öldre leu hadden nog twee kussens.

Vor: De kussens en peluw waren meespat met veern evuld. Veur kinder ok wel is voorns (= "varens"). Dee streupen iej dan an de akkermaolshegge en leten ze dan in de zonne dreugen. In den oorlog he'w dat ok nog edaon veur de bedden van de onderdukers.

Ruu: 't Kusn wodn evuld met vee-an, maor ok wal met haver- of boekweitedöppe: zg. kaf. [Ok: Aal, Din, Ulf, Kep].

Loch: De pölle en kussens waren met stro of met veern evuld. De fiene veerkes bie 't kippen plukken wodden bewaard en edreugd. Dat gebeurn ok met de ganzeveern, dee groter waarn. Der wodden dan ok ezeg: "Ganzeveern, dat breg wat an!". Ganzen wodden extra evoerd veur 't dons. Dat wodn der af-eplukt as de ganzen nog laefden. Later wodden der op-evuld met zeegraos en nog later met kapok. Vake hadden olde leu zovolle kussens, dat ze rechtop in bedde zatten.

Tol: De veren van hoender of pielenden die-t eslach waarn, wodn an 'n hoop edaon, schoon-emaak en dan in de kussens en de pöllow edaon.

Hen: De peluw was evuld met stro. En dat stro was rech; d.w.z. 't wier eschud as dakstro. De peluw ging an de lange kante lös en dan wier 't stro der in eleg.

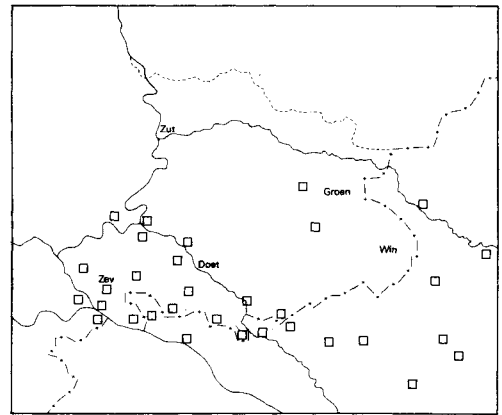
Pan: Ien 'n pullef zat zeeGRES of hävervaere; ien kusses kapok of vaere.

Aal: De afdruk van 't heufd in 't kussen heet: HEKSENKRINGE. A'j dee leten zitten -'t kussen dus neet opschudden- dan was dat neet netjes.

HEUFDEN-ENDE

't Heufden-ende is 't deel van 't bedde of de beddestae voor 't heufd lig.

- 01 HEUFDEN-END(E): Acht. (Verg. krt. a).
- 02 HEUFD-END(E): Eef, Haa, Nee, Aal, Din, Zel, Hen, Ste, Ang. (Verg. krt. a).
- 03 HEUFDEN-AENDE: Nee.
- 04 KOP-END(E): Bel, Lich, Din, Meg, Net, Wehl, Kep, Does, Ang, Zev, Pan, Lob || Dnb, Ell, Vre, Ges, Bork, Hei, Raes, Rhe, Boch, Sud, Anh, Emm, EIt. (Verg. krt. a).
- 05 KOPPE(N)-END: Ulf, Groes, Did, Sto, Zed.
|| kop-aend: Mil, Slo.

□ "kop" in: "kopende" 04-05

In de Liem en in Du is "kop" 't gewone woord, in den Acht kump 't haoste neet veur. Door zegt ze bienao altied "heufd".

VEUTEN-ENDE

't Veuten-ende is 't deel van 't bedde of de beddestae voor de veute ligt.

- 01 VEUTEN-ENDE: No Acht || Ges, Bork, Raes, Rhe.
- 02 VEUTEN-AENDE: Nee.
- 03 VUTE(N)-END: Voo, Net, Ulf, Sil, Doet, Dre, Ang, Did, Sto, Zed, Pan, Lob. (Verg. krt. b).
- 04 VUTEN-ENDE: Wich, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Key, Baa, Tol, O1b.
- 05 VUUT-END: Meg, Wehl, Zev || EIt.
- 06 VUUT-ENDE: Kep.
- 07 VOETE(N)-END: Ang, Gies, Lat, Wesv, Groes || Dnb. (Verg. krt b).

08 VOETEN-ENDE: Gor, Ste.
 || veutenend: Vre, Anh.
 || vootende: Slo, Hei, Boch.
 || voet-ende: Slo, Sud.
 || voet-end: Emm.

BEDDESTAE

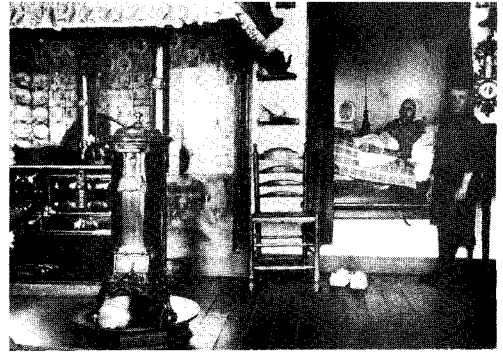
De beddestaem waren feitelek altied in-ebouwd; in boerderiejen vake in de "stapel": de mure tussen de kökken en de delle. Dan zat vake an ene kante van de bozem den holthook (of de spinde) met doorbaoven de glazenkaste. Doornaost en an de andere kante van den bozem zatten dan twee beddestaem. Deronder zatten vake ruimtes um eerd-appels in te bewaren, der baoven kon soms de spekkaste zitten.

De vraoge wanneer de beddestaem in onbruuk raakten, hef te maken met de vraoge of 't um nieje of olde huze en boerderiejen geet. In de huze en boerderiejen dee nao den Eersten Oorlog ebouwd wodn, zatten in elk geval al gin beddestaem meer in. Maor in oldere huze en veural boerderiejen bleven ze nog lange zitten en bunt ze ok nog vake lange gebruikt. In olde boerderiejen bunt de laatsten der met de verbouwingen van nao den Tweeden Oorlog uut-ehaald, zodat ter noe nog maor heel weineg beddestaem meer bunt. In eslaopen wodt ter neet meer.

- 01 BEDDESTAE: Acht.
- 02 BEDSTAEJ: Liem.
- 03 BEDSTEE: Zut, Zel, Doet, Dre, Does.
- 04 BEDDESTEI: Eef.
- 05 BEDDESTEE: Eef.
- 06 BEDSTAE: Loch, Bre.
- 07 BERRESTAE: Harf, Gees, Gels, Nee, Bel, Tol.
- 08 BEDDEKAS: Doet, Wehl, Baa, Zed.
- 09 BEDDEKOETSE: Aal.
- 10 BEDDESTEK: Zel.
- 11 VEERKANTE WARK: Eef, Aal, Win / Eib 1980 [Telge 1, 96].
- 12 PLONKISTE: Nee.
- 13 KOFFER: Ang.
- 14 AFZIED: Win.

Eef: Mangs waren der langs de mure onder de beddestae holten planken. Bie 't inklimmen zollen de muren te gauw zwat wodn en planken was meugelek ok nog wat warmer.

Haa: De beddestae was emetseld en wit an-esmeerd. Veur 't onderbedde zatten nog planken; anders was 't te kold.

'n Zeke vrouwe in de beddestae. N Acht umstreeks 1930.

Hen: Ledikant en beddestae bunt lange naost mekare ebruukt. In mien olders-huus waarn gien beddestaem. Dat huus is in 1924 ebouwd. De boerderi-je van mien grotmoeder is in 1906 ebouwd. Door zatten in de "grote kökken" nog twee beddestaem. In ene heb ik as kind bi-j 't logeern nog wel eslaopen. Mien grotvader van de andere kante had 'n boerderi-je woor 't joortal 1848 op ston. Door waren in de "kamer" twee beddestaem en an de kökken was 'n alkoof woor ok twee beddestaem waarn. In 1938 is door de hele boel emoderniseerd en alle beddestaem bunt operuimd.

Zed: Nao zo umsgeveer 1920 zun in ni-j gebouwe boerderi-je gin beddekas meer ingebouwd. Zo met hotten ku'j nog hele olde boerderi-je vinde woor de beddekas nog inzit, maor niet meer gebruik wudt. 't Huus wudt dan duk gebruik as schuur.

Loch: Veur 1940 waarn der nog heel wat beddestaes. Olde mensen kreeg ie der neet uut; ze wollen der in doodgaon.

Bor: Nao den cycloon op 10 augustus 1925, ton der in Borklo haoste gin steen meer op den andere was blieden staon, bunt de beddestaem allemaole verdwenen. De huze wodn ton volgens nieje inzichten weer op-ebouwd en dat heel in dat ter slaopkaemerkes kwammen met ledikanten der in.

Zel: Bi-j ni-je boerderi-jen wieren gin beddestaem meer gebouwd; bi-j bestaonde boerderi-jen kwam de verandering in de twinteger joren.

Nee: Dat de berrestae vervangen wodn duur ledikanten was vake ofhankelek van de grötte van 'n boer; m.a.w. of der geld vuur was. Dat vervangen begon zo umstreeks 1925.

Vars: Al sinds onheugeleke tiden waren der in de alkoven en in de kamers van zöns, dochters en grootolders al ledikanten.

Aal: Veurd at ter ledikanten wazzen, wazzen der zg. vaste ledikanten, dee an ene kante an de mure vaste zatten. [ok: Din, Kep].

Vor: Ik hebbe veur 't eerste in 1926 in 'n ledikant eslaopen.

Sto: Mien zegsman het nog tot 1927 in 'n bedstaey geslaope.

Alm: As ter bezeug kwam, mos de beddestaey der netjes uutzien, want de jassen wedden in de beddestaey eleg, umdat ter gin kapstokken waren.

Lar 1882: Vrouw Klamp zae: "Heur is, Martjen; ik wonne alleneg en hebbe twee beddestaenn. A'j der zinne an hebt, dan kö'j bi-j mi-j kommen [Postel 1, 487].

Gaa 1945: Den kleinen Hent, dee op de kniejen in de beddestaey is kommen zitten, vindt 't jammer dat de ruzie zo gauw uut is [Van Velzen 1, 7].

Eib 1974:

En as ze (Grotmoo) dan nog aeven kwam
En ons wal-terusten zae,
Dan veuln iej al dat 't Kasfees was
In de olde beddestaey.
[G. Odink 1, 57].

BEDDEKASTE

Soms waren der beddestaenn met deur-tjes der veur. Dan hadn ze 't aover de beddekaste. Uut 't materiaal blik dat beddekasten trouwens völ minder vake veurkwammen as beddestaenn met gedienn --veural in den Achterhook zag ie ze maor weineg. Allene in dialectverhalen wodt ter minstens zo vake in beddekasten eslaopen as in beddestaenn! Volgens de opgaven van de metwarkers uut Westfalen kwammen beddekasten door völle meer veur as beddestaenn met gediennen.

01 BEDDEKAS(T)(E): Acht, Liem.

02 BERREKASTE: Gees, Nee, Bel.

Bre: Der waren twee soorten: kotte deurkes dee allene de bedstaey afslotten en deurn dee tut de vloere an too lepen.

Voo: De deurkes veur de beddekas wazzen deurgaons broen gevarfd.

Zed: Ik heb ook geheurd bi-j minse die hadde 'n beddekas woor de deur van ondere holt was en van baove glas met gediëntjes der veur. Maor dit was bi-j riekere luj.

Gaa 1945: Hentman slöp bi-j Frieda in de beddekaste van de kökken. In de andere beddekaste slaopt vader en moder [Van Velzen 1,19].

Win 1978: Gatjan kump in, deut de tesken laög, krig zien aeten oet de beddekaste onder de daekens weg, geet ter zitten, de pette van den kop [Van Loo 1, 25].

Dre 1982: At den dokter had gezeid dat 't gauw gebeurd was, zatten de naeven en nichten veur de beddekast van den olden man al te aoverleggen hoe of 't met de begreffenis mos [Lucassen 1, 26].

Dre 1983: Grofva zut 't ter wel van kommen --at den kleinen aover 'n hötjen uut de wiege egruud is-- dat hie kleinen Gradesman bi-j zich in de beddekaste krig [Moespot 119, 37].

-- In de beddestaenn en in de beddekasten kwam nogal is ongedierte veur: 't meeste --fetelek aoveral-- wodt van muze epraot. In Vars slogen ze de muze dood met 't "beddestöksken". 't Spul wat 'n moes in de beddestaey kon anrichten, is beschreven in 't verhaal "'t Muusken" (Mienen Achterhooksche vertelsels blz 12vv, Enschede 1980).

Harf: De laatste tied dat ter nog berrestaenn waren, wodn der wel 'n vloertjen van estriken op de grond onder de berrestaey eleg; doorveur was 't gewoon zand. En doorin zatten wel muze en ok wel is 'n molle, den door vake zo völle grond opwarkten, dat de ruimte onder de berrestaey helemaole vol met zand zat. [Ok: Haa].

Baa: As ter moezen in de beddekaste zatten, dan ging alles der uut en dan maor kieken dat ze epakt wieren.

Sto: Wi-j konne de muus duk hore knauwe. Dan zat moeder 'n schöltje vol moezewit kloor. Met de schoonmaak kwam der wel is 'n heel blek vol kelderzeug uut.

Wich: Mien tante vertellen dat bie eur in de buurte is 'n gezin was, woor de dochter, zo as ze zei, niet meer in de beddekaste wol slaopen, umdat door moezen aover de beddeplanke liepen. Ze gaat 't stro der uut halen en laot ter noe 'n olde rotte en zes jongen inzitten. Brr; ze zollen oe de oorne van de kop vretten!

Wehl: Eén keer is ter 'n nes met jonge rotten in gevonden. Der zaten ook muus en insekten in de bedstaey.

Loch: Der zat ontzettend völle ongedierte in: rotten, padden en bakkerswörme maor veural moeze; heel, heel völle moeze.

Bre: 't Mag wezzen dat ter ne enkele kere ne verdwaalden moes zat.

Rek: Der zat enkeld wal is ne moes. Ok wal vleu en --at 't wat vochteg was-- ok wal pissebedden.

Zut: Toen wie in 1895 verhuusden näör de Belaeze (= "Barlheze") mos ik insektenpoeier halen bie W. Moe veegden 's mergens met 't blik 'n boel bruunzwerte beesjes op.

Ang: Veural in 't veurjoor, as 't wat warmer wier, kwam 't ongedierte --pissebedden, duzendpoten-- töt laeven. Dan begonnen ze naeve de muur hen naor baoven te lopen en dan kwammen ze wel tussen de lakens.

Lich: Tegen de vleu en wantsen wodden posblaekes estreujd.

ONDERDELEN VAN DE BEDDESTAE

De beddestae zat nogal ingewikkeld in mekare. Der onder zat 'n ruimte woor vake eerdappels in bewaard wodn. In dee ruimte zatten in de veer heuke holten poertjes --later waren ze van cement of van stene emaaft en ok waren 't wel richels-- woor de onderlaoge op lei. De onderlaoge beston uut planken of slietjes. Doorop lag los beddestro, in later tied 'n stromatras. Doorop lag 't onderbedde: 'n zak, van beddetiek emaaft woorin dons (ganze- of kippeveren) zat. Doorop kwam dan 't onderlaken, woor ze op leien.

Bel: Vrogger --veur 1920-- zag de berrestae der zó uut: Op de grond stonn veer veldkeie van ongeveer 75 kilo per kei en ongeveer 30 cm deursnee. Doorop wonn kruuswies sleter elegd. Doorop kwam dan weer 'n laoge sleter dee in de liggerichting vaste naast mekare elegd wonn. Dan kwam der mooi oetesched lank roggestro op; ne laoge van 'n handbreed dikke. Dan ne laoge pos, woor ne sterke loch an zat woor de luze en vleu ne hekel an hebt. Op den pos --den hier vrogger völle greujden-- deden ze dan stro, 't mooiste en 't sterkste stro wat ze maor hadn.

Vor: Heel onder in de beddestae was mooi dreug zand. Door was an alle vier huke 'n holten puurken in-eslagen dat good vaste zat en steveg in de grond ston. Door wazzen in de lengte 'n paar balken aoverhen espiekerd en

doorop kwammen aoverdwas de beddebollen te liggen. Dee bollen laenn zo 'n 10 cm van mekare. Doorop lae dan --in de lengte, anders guurn 't tussen de beddebollen deur-- 't beddestro.

Loch: De beddestae was op-ebouwd op poerkes (cementen päöltjes), op spietjes (holten päöltjes) of op 'n cementen muurken.

Bre: In de heuke van de bedstae wazzen stenen poers emesseld; daarop laggen twee eken balkjes, daarop lag dan de onderlaoge.

Voo: De planken leien op 'n stuk of zes päöl, die 'n 50 - 60 cm baoven de grond uutstakken.

Eef: De onderlaoge lag meestentieds op 'n richel ('n halve steen breed) langs de mure, maor der bunt ok beddesteien dee 'n holten onderwark hadden, woorop de onderlaoge kwam te liggen.

ONDERLAOGE

De onderlaoge besteet uut planken of (ronde) sleten.

- 01 ONDERLAOGE: Gor, Alm, Eef, Loch, Bor, Gees, Haa, Bel, Lich, Bre, Win.
- 02 ONDERLAOGE(N): O1b, Groes, Lob.
- 03 ONDERLAÖG: Sto.
- 04 UNDERLAÖG: Sto.
- 05 UNDERLAOGE: Pan.
- 06 UNDERLAOG: Did.
- 07 BEDDELAOGE: Kep / Lar 1924 [Lange-ler 1, 141].
- 08 BEDDEPLANKEN: Zut, Ruu, Zev.
- 09 BAOLEN: Hen, Tol, Ang.
- 10 BEDDEBAOLEN: Key.
- 11 BEDDEBOLLEN: Vor, Wich, Ruu.
- 12 ZOLDER: Win (soms).
- 13 BEDDELAONN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 188].

NB. 02, 03, 04 en 05: meervoud; zo ok: 08 - 11 en 13.

Ang: De baolen waren vroeger slietjes. [Ok: Loch, Bel, Vars, Wesd, Zel, Tol, Ang, Lob. Verg. 09, 10, 11].

Tol: De baolen --dat waren stevege, ronde, holtn päöle-- leien naos mekare in de berrestae.

Bre: De onderlaoge was van losse, eken planken.

Did: Aover de onderlaog wier verkesgaas gespanne.

Sto 1982: Deur de onderläög hen zakke [TeTge 3, 107].

BEDDESTRO

Op de onderlaoge lag lös stro, dat één of twee keer in 't joor verniejd wodn: in 't veurjoor er soms in 't naojoor. Mangs wodn tussen 't stro "pos" (= gage) edaon. £Op-egeven veur: Bel, Lich\$.

01 BEDDESTRO: Acht.

02 BEDSTROOI: Liem.

Vars: As 't beddestro verni-jd wier, wier 't eerst eschud; i-j nammen dan 'n bos --'n handvol-- stro bi-j den top, schudden 'm hoge veur ow zodat 't korte stro der uut zakken. Dan liet i-j de bos op de grond zakken, zetten de voet op 't korte stro en trok de bos zon keer of dri-j op. Dan hiel i-j 'n busken lank stro aover. 't Was 'n rotwark dat niet opschot.

Tol: Mien vader mos 't beddestro schudden; allene 't stevege stro kon dienst doen. Dat wodn in de sniebak op maote esnejen en dan nao de berrestae edragen. 't Hele huus lei dan vol stro!

Loch: Niej beddestro was heerlek; dan zat ie weer "heel hoge in bedde".
Groes: 't Bedstrooi wier duk opgevuld.
Ruu: 't Beddestro mos regelmaoteg opeschud wodn, anders kwam ter 'n koele op de plaatse wao'j altied lae. 't Mos mooi stro waenn en met de vlaegel of hekkelmöille edost wodn.

Zie: Der wodn veur de gekheid wal is ezegd, da'j 't beddestro eigenlek op Stillen Vri-jdag tusken de missen mosn verni-jen: dan kree'j der gin vleu in. (Der wodn dan helemoale gin missen elaezene!).

Sto: Met de schoonmaak --veur Paose-- wier der ni-j strooi ien de bedstaej gedaon. 't Moes "vlaegelgedös strooi" bun.

Bel: In 't veurjoor met 't skone maken, wodden de bedden verstreud.

Zel: In meert mos ter ni-j stro in de beddestae: dan kreeg i-j gin vlooiën van de kolde meertenloch.

Ruu: Soms leien ze op de beddeplanken eers nog barkenries, veurdan 't stro der op kwam. [Ok: Harf].

Win: Der wodn twee keer in 't joor fris stro in de beddestaenn edaone: 's meis en in 't naojoor. [Ok: Gor, Alm, Eef, Zut, Nee, Eib, Rek, Bel, Din, Voo, Net, Ulf, Zel, Kep, Tol, Ang, Zev, Lob].

Bre: Vake wodn 't beddestro in de harfst vervarst; dan was ter vars roggestro.

Loch: In 't naojoor wodn 't stro ok nog wel is vervangen nao 't eerste dorsen. Ze dorsten dan um 't eerste zaejzaod te kriengn.

Hen: 't Beddestro wier netuurlek bi-j 't schonemaken in veur- en naojoor veni-jd. Tussentieds gebeurn 't ok nog wel; mor dan hing 't af van de omstandigheden of van de netheid van de vrouw.

Lob: As ter ien bed gepist was, moes ter ook ni-j strooi komme.

Lob: Wi-j gienge met de krujwaoge de boer op um strooi te haole; veur 'n kwatje had gi-j de krujwaoge vol. Terug naor huus wa'j duk 'n halve bos verlaore, maor dat wisse ze thuis toch nie.

Gor: Ze zeien wel: "Verhuizen kost beddestro" um an te geven dat verhuizen onkosten metbreg. [Ok: 01b].

MATRASSE

01 MATRAS(SE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).

Hen: Mien grotmoeder sliep in de beddestae op 'n matrasse, evuld met haverkaf. In kinderbedden ha'j dat völle in de matrassen zitten. [Ok: Lar, Eib, Wesv, Zev].

STROMATRASSE, STROZAK

In later tied --zo nao den Eersten Oorlog-- kwammen der stromatrasen in gebruik in plaatse van 't lösse stro. 't Verschil tussen 'n stromatrasse en 'n strozak is, dat 'n stromatrasse nöpkas hef, zodat 't stro op zien plaatse blif.

01 STROMATRAS(SE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).

02 STROOIMATRAS: Zed, Lob.

03 STROOIE MATRAS: Sto.

01 STROZAK: Acht, Liem.

02 STROOIZAK: Wesv, Groes, Zev, Zed, Pan, Lob || Emm, Eit.

Eef: In 't ledikant van de knech of meid zat vake 'n strozak. Soldaoten hadn ok 'n strozak; dee mostn ze zelf

maken. 'n Strometrasse was 'n platte metrasse, met stro evuld en net as bie 'n gewone metrasse mooi plat met nöpkes, zodat 't stro op zien plaatse bleef. In 'n strozak kree'j op 't leste 'n hol, umdat 't stro an de kante schaoft.

Vor: 'n Strozak maken iej zelf wel; 'n stromatrasse ko'j zo kopen.

Harf: Later wodn der ok stro esneden, dat in 'n zak wodn edaon; dan ha'j 'n soort matras.

Ruu: De stromatras was van jute emaaft en was rood eblokt. Der zatten noppen op um 't stro good op zien plaatse te holn.

Voo: Later wier der ok wel 'n strozak gebruek met heksel der in. De kleine blagen leien op 'n strozak waarin haverkaf zat: dat was zachter en door zatten gin kafnaolden in. [Ok: Baa].

ONDERBEDDE

Op 't lösse stro of op de stromatras lag 'n veren onderbedde.

01 ONDERBED(DE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).

02 ONDERBERRE: Harf, Gees, Gels, Nee, Tol.

03 ONDERBEDDE: Vars, Wesd || Rhe.

04 ONDERBERRE: Bel.

Bor: Tussen 't beddestro en 't onderbedde lag vake 'n dekken van jute. [Ok: Lar, Ang].

Sto: Op 't strooi leie duk nog 'n paar jute zek veur de reinheid.

LAKENS

Lakens wodn der vrogger, veural deur armere leu, neet gebruekt. Ze laggen op en onder veren bedden woor de beddetieken vanaf konn um verschoond te wodn. Soms hadden ze nog wel is 'n molton dekken as onderlaken. Tussen beide oorlogen is in völle plaatsen 't gebruek van twee lakens algemener ewodn.

—Mangs wodn de beddestaenn extra mooi op-emaakt. Dat gebeurde op 'n trouwerieje, nao de geboorte van 'n kind en nao kinderdoop, bie grote vesite, bie 'n dode, bie 'n zeke as e de communie kreeg of bedeend wodn, en at ter slaopers kwammen.

ONDERLAKEN

01 ONDERLAKE(N): Acht, Liem. (Verg. krt. b).

02 ONDERLAKEN: Eef, Bel, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Hen, Did || Vre, Ges, Bork, Rhe, Boch, Anh.
|| uunderlaken: Slo.

BAOVENLAKEN

01 BAOVENLAKE(N): Acht, Liem. (Verg. krt. b).

02 BOOVENLAKEN: Bel, Aal, Bre, Win.
|| övverlaken: Ges, Slo, Hei, Rhe.
|| övverslaglaken: Vre, Bork.
|| bäövelaken: Boch.

Loch: De lakens waren emaaft van blauw gerute of rood gestreepte katoen. Soms deed men 't zonder lakens; natuurlek werd dan 't onder- en baovenbedde smereg, maor dat zag ie neet. En, wat ie neet zaggen, wodn ok neet smereg. 't Schelden trouwens ok völle in 't wasgood a'j gin lakens hadden.

Bor: Vrogger gebruekten ze wel 'n Taken um op te slaopen; maor ze slepen der neet onder. Dat hoven neet, want ie hadden 'n veren bedde wao'j 'n schoon beddetiek umhen konn doon, at 't smereg was. [Ok: Win, Does].

Lob: De lakes ware eiges gemaak, van gael ketoen. Dat wier deur 't wasse wit. Dat ketoen koggi-j ien iedere krujjenierswinkel kope, want die hadde duk 'n afdeling met manufacture. Ze ware ook bont. Ook wiere der soms wel onder en baove moltondaekes gebruek en dan hadde ze geen lakes.

Nee: As ter 'n veren berre in de berrestae lae, hadn ze gin laakns. Later waann der linnen baoven- en onderlaakns.

Gor: Arbeiders hadden gin lakens, mar ze leien op 'n molton onderdaeken en onder 'n veren bedde.

Sil: As underlaken wier der vrogger duk 'n molton daeken gebruekt. [Ok: Doet].

Meg: Veur 't onderlaken wieren duk olde daekes gebruekt, veural 's winters in 't kolde joorgeti-j. Dat was dan ook goed veur de vleuj; die hadden 't dan ook neet zo kold.

A1m: Op de lakens wedden de beginletters van de namen van brued en brugem elitterd.

Gees: Zundagsmons mos ie netjes in de berrestae kienen; dan wonn der 'n schoon laken oet 't kammet ehaald en dat wonn dan in de helfte op-evoln en vuur de moeigheid aover 't smerege laken eleg. In plaatse van 'n schoon laken leien ze der dan ok wal is 'n veerkanten dook op, dee elitterd was. Op lakens en sleupe --en op de servetten-- ston altied de letters van de vuurnamen en de achtername van de vrouwe op. A'j maor ene vuurname hadn, dan wodn der toch twee letters van emaaft. Mien grotmoo heetten Harmina. Dee had dus ok maor ene vuurname; maor zee maken door dan de letters HM van. Ruu: Mien grotmoo heitten Johanna Langenbarg; dat wodn op de lakens en slopen elitterd as: JLB.

Loch: Op 't PRONKBEDDE kwammen geborduurde lakens. Doorop was soms 'n monogram ebordurd of 'n pötjen met blomen en mooie ranken. As de mooie lakens op de bedden laenn, leten ze de deurkes van de beddestae 'n endjen los staon, zodat 't volk dat kwam kieken, toch maor good kon zeen, wat 'n mooie lakens ze hadden. 'n Pronkbedde was ter as de jongeleu gingen trouwen ('t BRUUDSBEDDE), as de jonge moder op 't KRAOMBEDDE lae (9 dage lank), nao 't aflengn van 'n liek en as ze grote vesite hadden.

Gees: 't BROEDSLINNEN wodn ok ebroekt b'ie de geboorte van 'n kind --bie de "kindervesite"-- en bie 'n 25-jeureg huwelek.

Haa: BROEDSLAKENS waren witte lakens met wit kant der tussen. Onder 't kant zat rood katoen, dan ko'j 't kant mooier zeen. Ok waren de broedslakens elitterd.

Nee: op 't BROEDSBERRE wodn hele mooie Taakns gebroekt.

Bor: 't BROEDSBEDDE was extra mooi opemaakt met mooie, witte lakens en sleupe woorop 'n kroontjen en de veurletters van de broed elitterd wazzen.

Ruu: De BROEDSLAKENS waren lakens met kanten versiering met rood satien der onder. Ze wodn van 't bedde af- ehaald as broed en brugem naor bedde gingen. Bie kraomvesite --"kindervesite" eneumd-- wodn ze ok op 't bedde edaon.

Bel: At ter ne broedlachte was of ne grote vesite, dan mos i-j tusken de deu-an van de berrekaste de mooi gelitterde veurletters en 't kreuntjen können zeen.

BAOVENBEDDE

't Baovenbedde --maor dat was ok zo bie 't onderbedde-- had twee umhulsels. In 't binnenste van de twee zatten vake ganzeveren ('t duurste) of hoonderveren; enkelde waren ze met kapok evuld, dat was 't minst duur.

- 01 (VEREN) BED(DE): Acht, Liem. (Verg. krt. a).
- 02 (VEREN) BERRE: Harf, Gees, Gels, Nee, Bel, Tol.
- 03 (VEREN) DEKBEDDE: Hen.
|| övverbedde: Vre, Slo, Rhe.

BEDDETIK

In 't binnenste umhulsel van 't baoven- en onderbedde zit de vulling --meespat veren. De metwarkers geeft op, dat 't um starke, dichtgewaeven, ketoenen stof geet; soms wodt opgegeven dat 't linnen stof is.

- 01 BEDDETIK: Eef, Vars, Wesd, Hen, Key, Ste, Zed.
- 02 TIEK: Vor, Voo, Ulf, Kep, Zed.
- 03 VEREN TIEK: Nee.
- 04 BEDDETEKE: Aal, Bre.
- 05 BEDTEEK: Meg.
- 06 BERRETEKER: Bel.
- 07 BERRETOG: Gels.
- 08 BEDEBURE: / Acht 1895 [Telge 2, 9], Acht-Tw 1948 [Wanink 1,71].
- 09 BURE: / Acht 1895 [Telge 2, 29].

AOVERTREK

't Aovertrek is de butenste, ketoenen zak van 't baoven- en onderbedde.

- 01 AOVERTREK: Vor, Voo, Vars, Kep, Ste.
- 02 OVVERTREK: Aal, Bre.
- 03 AOVERTREKSEL: Eib.
- 04 BERRETIK: Nee.
- 05 BEDDETIK: Bor.
- 06 TIEK: Eef.
- 07 BERRETOG: Bel.
- 08 TOG: Ruu, Zwi, Bar.
- 09 BEDETOG: / Acht 1882 [Telge 2, 9]; Acht-Tw 1948 [Wanink 1,71], Win 1971 [Deunk 1,16] || Vre.
- 10 BEDETUUG: / Win 1882 [Telge 2, 9].

Vars: In 't beddetiek zatten de veren; 't was emaaft van gestreept tiek. 't Aovertrek was van katoen met vierkante roeten (rood/wit of blauw/wit).

Vor: 't Binnenste van 't bedde was 't tiek en door stoppen iej veern in. Door-aoverheer kwam dan 't aovertrek; dat

goed zollen ze noe "Brabants bont" neumen. 't Wodn 'n paar keer in 't joor ewassen en zat met kneupe dichte. Nee: 't Berre beston uut 'n tiek, gevuld met aendevee-an of dons. Doorumhen zat 't berretiek. Dat konn ze verskoonn. 't Vee-an tiek was gestreept en 't berretiek was meestal gebloomd. 't Was beide van heel fien gewaeven ketoen emaaft.

Loch: 't Umhuysel van 't bedde was emaaft van zwoor beddetiek, blauw/wit, heel dichte ewaeven. 't Was op-evuld met veern. Meestal waarn dat kippeveern, soms ok wel ganzeveern, moor dee waarn duurder.

Hen: 't Beddetiek vuuln völle zachter an as de beddegediens. 't Was evuld met veern of dons. Ik wette nog dat later zo'n beddetiek wel 's evuld wier met kapok, maor dat was niks weerd, want dat zakken altied naor ene kante.

Ste: 't Beddetiek wier van binnen met hars bestrekken. Dat was umdat anders de pennen van de veren makkelek deur 't beddetiek stakken.

Zed: In 'n bedstaej lage riekere luj onder 'n vere bed; armere luj onder 'n tiek met strooi of onder dikke gestikte daekes of olde soldaotejasse.

Nee: Normaal laggen ze vrogger onder 'n vee-an berre. At 't slim kold was, hadn ze ne wollen dekken of ne gestikten dekken der aoverhen.

Ruu: 's Zommers ha'j 't bedde wao'j met de winterdag op slepen aover oe hen. Met de winterdag ko'j 't dikkere bedde, wao'j 's zommers op slepen, aover oe hen doon. 's Zommers ha'j dan dus 'n ander baovenbedde en onderbedde as met de winterdag.

BEDDEKOORD

't Beddekoord is 't koord of touw in de beddestae, woor ie oe an könt optrekken.

- 01 BEDDEKOORD: Gor, Eef, Vor, Loch, Bor, Haa, Eib, Lich, Bre, Din, Voo, Zel, Wehl, Dre, Hen, Key, Ste, Olb, Ang, Groes, Sto.
- 02 BEDDEKOORDE: Bre, Wesd.
- 03 BEDDEKORDE: Bre.
- 04 BEDSTAEJKOORD: Groes.
- 05 BERREKOORD: Harf.
- 06 TREKKOORD: Meg, Zev.
- 07 KOORD: Doet.
- 08 BEDDEKWAS(T): Alm, Lar, Bor, Aal, Ulf, Zel, Wehl, Kep, Hen, Baa, Tol, Ang.

- 09 BEDDEKWASTE: Zut || Slo.
- 10 BERREKWAS: Bel || Bork.
- 11 BEDDE-LICHTER: Ruu, Loch, Eib, Rek.
- 12 BEDDE-LICHTE: Sil.
- 13 BERRELICHTER: Gees, Gels, Nee.
- 14 LICHTER: Win, Vars.
- 15 LICHTE: Bel, Win.
- 16 BEDDETOUW: Ruu, Hen, Key, Lat.
- 17 OPHEMELTOUW: Meg (scherts).
- 18 BIMBAM: Eib 1951 [Aant Nedsaks Inst].
  - || optrekker: Ges, Rhe.
  - || oprichter: Rhe.
  - || help-op: Boch.
  - || makzachte: Vre, Ges, Raes.

Gees: De berrelichter was van greun koord; in dezelfde kleure as de berre-gedienn.

Zut: Den Heer v.d.V. kreeg 50 jöör geleejn 'n bestelling van 40 stuks beddekwesten veur 't Benof: 't bejöördentehuus 't "Bornhof" in Zutphent.

BEDDEKWAST

De beddekwas is de kwas an 't onderende van 't beddekoord.

- 01 BEDDEKWAS(T): Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Does, Ang, Lat.
- 02 BERREKWAS(T): Gees, Gels, Nee.
- 03 BERREKWASTE: Harf.
- 04 KWAS(T): Bel, Gen, Ulf, Doet, Key, Olb.
- 05 PLUUM: Bre, Meg, Groes, Sto.
- 06 PLUME: Win.
- 07 BEDDEPLUME: Aal.
- 08 BOM-BAM: Loch.
  - || plummel: Emm, Elt.

Zel: De kleur van de beddekwas was donkerrood.

Sto: Soms was de pluum van 'n uniform van 'n milleteer.

GRIEPE

De griepe is de iezeren beugel den soms an 't beddekoord hönk.

- 01 GRIEPE: Win.
  - || help-op: Boch.

Zonder name bekend in: Gor, Eef, Zut, Loch, Lar, Bor, Gees, Eib, Bel, Lich, Gen, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Tol, Ang, Gies.

Zut: De onderkante van de beddekwas
Teek wel op 'n stiegbeugel: dat was 't
handvat.

Eib: Bie mien grotmoo hing der zo ene
In de beddestae.

Bor: As ter zon beugel an 't bedde-
koord hing, hadn ze vake ok nog 'n
beddekwas der an hangen. [Ok: Bel,
Vars, Hen].

-- In plaatse van 'n beddekwas of 'n
griepen konden der an 't onderende van
't beddekoord ok nog andere veurwarpen
hangen.

Ruu: Ze hadn ok wal is 'n stuksken
rond holt an 'n beddelichter vaste-
emaakt as beddekwas. [Ok: Eef, Wich,
Aal, Bre, Voo, Vars, Wesd, Zel, Baa,
Sto].

Sto: Der zat ook wel 'n lis aan. [Ok:
Key, Zev].

Wesd: 't Beddekoorde was ok wel 's 'n
Teren riem met lus; in noodgeval
--bi-j ziekte of zo-- trokken ze zich
ok wel 's op an 'n koetouw.

Eef: Soms zat ter 'n gewone knuppe in.
Vor: At de beddekwas kapot was, wodden
der 'n knuppe in 't koord eslagen.

BEDDESTAE-RAEMPKEN

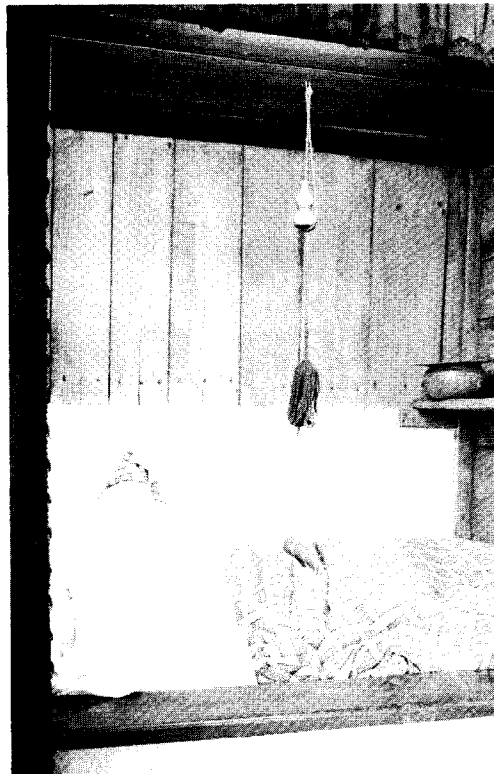
Nee: In de beddestae zat nog wal 's 'n
raempken --zonder ruutjen-- zoda'j
konn zeen en heurn wat ter op de delle
gebeurn. Later zat ter vlegengaas vuur
tegen de vlegen. 't Raempken denen
veur twee dinge: zo ko'j heurn at ter
op de delle wat gebeurn; en der kwam
frisse loch in van de delle.

BEDDEPLANKE (1)

De beddeplanke is de planke in de bed-
destae woor iets op staon of liggen
kan. Aover 't algemeen is de planke an
't veutenende. Soms wodt op-egeven dat
e altied an 't heufdenende zit, soms
kan e zowel an 't heufdenende as an 't
veutenende zitten.

- 01 BEDDEPLANK(E): Gor, Alm, Ruu, Loch,
Bor, Bre, Win, Vars, Sil, Wesd,
Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Lat,
Wesv, Groes, Zed. (Verg. krt. a).
02 BERREPLANKE: Bel.

- 03 POTPLANK(E): Eef, Loch, Gels, Haa,
Lich, Zev. (Verg. krt. a).
04 PISPOTPLANK(E): Zut, Bre, Zev, Did.
(Verg. krt. a).
05 POTTENPLENSKEN: Bor.
06 VOETENPLANK(E): Gor, Baa, Gies.
(Verg. krt. a).
07 VUTE(N)PLANK: Din, Voo, Ulf.
08 VEUTENPLANKE: Vor, Gees.
09 VOETENBANKE: Tol.
10 BEDDESCHAP: Sto.
11 POTTENSCHAP: Eef.
|| potteplank: Anh.

'n Heel beroemde beddestae, want vol-
gens de verhalen hef Frederik Hendrik
bie 't beleg van Grolle in 1627 hierin
eslaopen. "Lebbenbrugge", Borculo.

|| Mar: An 't veutenende van de berre-
stae was altied 'n plaanke, woor ok
wal is 'n pot op ston. Mer as de boer
en zien vrouw gezoond wazzen, maakten
ze door gin gebroek van. Zie gingen
dan wal effen naor 't huusken of den
stal. Veur zo veer zie nachtgood ge-
broekten --de vrouwe had nog wal is 'n
nachtjak an-- dan lei det ok op de
plaanke.

Bre: Der ston nooit 'n pot op, want den pot stond 's nachs veur 't bedde. Ovverdag lag ter 't nachtjak van de vrouwe op. 's Nachs ston der nog wal is 'n köpken water op of --veur de kindere-- 'n schotteltjen met 'n snee brood. As ze dan vrog wakker waren, kann ze dee op-etten.

Wesv.: De pot en 't stopbenneke stonne op de beddeplank.

Gels 1928: "Ik geleuve da'k 't inks-potjen op de beddeplanke heb ezene", zeg ze. En werei, daar ston 't ook [v.d. Lugt 1, 75].

Loch: 'n Histories verhaal: Den eigenaar van 'n klein plaetsken had naost den pot altied 'n jeneverflesse staon um 's nachs zo noe en dan 'n slöksken te nemmen. Later wodn der ezegd: "Hee hef de hele plaatse deur dn hals ejach".

Vars: Op de beddeplanke lag ok 't BEDDESTÖKSKEN, woor 't bedde of de lakens met lieke edrukt wierén. Ok wier met dat stöksken 'n moes dood-eslagen die in 't beddestro ekommen was.

Zel: Soms was ter nög 'n smalle plank an 't heufdenende; doorop stonden dan de wekker en soms de millecienen.

Zut: An 't ende van de bedstee was 'n planke veur 't "kribbetjen".

Loch: As 'n kind pas geboren was, ston der de eerste tied wel 'n weegjen op de bedde- of potplanke. Dat weegjen was emaaft van holt. De kante an de mure was rech en de veurkante was rond ebaongn.

Nee: 'n Pasgeboren kind sleep wal is in 'n soort kiste den an de ziedkante in de berrestae ston.

Lich: 'n Kind dat pas jonk ewodhe was, tag nog wal is an 't veutenende in ne kribbe of in 'n muuksken.

Win: Der was 'n klein beddeken etimmerd an 't veutenende boven in de beddestae.

Din: 't Pasgeboren kind lag soms in 'n kistsjen dat op de vutepanke ston.

Hen: 't Kind lag vake in 'n "kribbesken" op de beddeplanke, naos de pot of ok wel op 'n appatte planke. Soms wier 't kribbesken wel op-ehangen.

Tol: Bi-j onze buurn lei 't kind in 'n eijngemaakt kistsjen --'n "kribbeken"-- dat op de voetenbanke ston.

Wesv.: Onder de beddeplank was 'n "krib".

Zev: 't Kind hieng in 'n "kiepske" aan 't vuutend. [Ok in Ulf, Zel, Ang, Lob is op-egeven dat 't weegjen in de beddestae hing].

BEDDEPLANKE (2)

Disse planke zit an de veurkante van de beddestae en kan der af-ehaald wodn. Hee zorgt ter veur, da'j neet uut de beddestae könt vallen. Anders as de veurege planke zit disse planke verticaal.

01 BEDDEPLANK(E): Acht, Liem. (Verg. krt. a).

02 VEURSTE BEDDEPLANKE: Ruu.

03 BERREPLANKE: Gees, Gels, Nee.

04 VEURNSTE BERREPLANKE: Bel.

05 BEDPLANK: Lob.

06 BEDSTAEJ-PLANK: Gen.

07 STAEJPLANK: Zev.

08 VEURPLANKE: Eib.

09 ZIEDBRED: Zev.

10 VOETEBANK: Lat.

11 VEURSCHOT: Win.

12 OPZETSEL: Gels.

|| ziedenbred: Ges.

|| hoge kante: Vre.

Sto: De beddeplank was ter um 't strooi tege te holde en da'j niet uut bed kon valle.

Loch: Dee planke mos ter uut as ter niej stroo in mos.

Vars: In de beddeplanke zat 'n gat in de vorm van 'n hartjen as handvat um 'm der uut te trekken. [Ok: Alm, Eef, Vor, Loch, Aal, Voo].

Groes: Enkeltied zat ter 'n ruuske naeve de beddeplank.

Lar 1882: Too genk Martjen van de beddeplanke, waarop ze den helen dag had ezetten, nao 't veur en zoog stief veur zik in de asse [Postel 1, 486].

BEDDERICHEL

Soms zat ter nog 'n richeltjen veur de beddeplanke.

01 RICHEL: Lich, Zel.

02 RICHELTJEN: Ruu.

03 BEDDERICHEL: Hen.

04 VLOOIENPLANKE: Loch.

05 VLEU-KNEPPER: Aal.

06 OPSTAPPLANKE: Gor.

07 KULLENSLÖPPER: Win / Win 1982

|| Deunk 2, 146].

08 PRUUMRAND: Zev.

Zonder name bekend in: Alm, Eef, Wich, Bel, Doet, Ang.

Loch: Wodn vlooiplanke eneumd, umdat Teegn disse planke de vlooiendrukt wodn.

Zev: Wier pruumrand genuemd umdat de mansluj de pruum der wel op leie, as ze naor bed ginge.

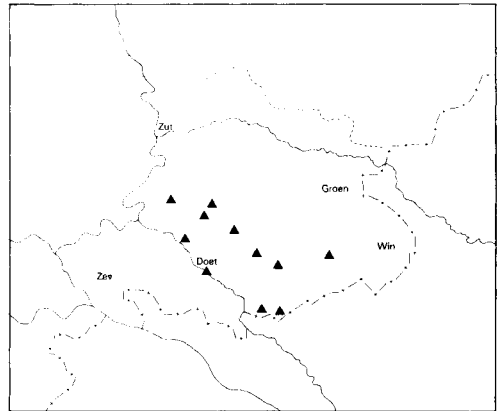
BEDDEGEDIENEN

De beddegediennen bunt de gediennen dee veur de beddestae hangt, zoda'j der neet in könt kieken. Deur de metwarkeers wodt allerlei stoffen eneumd, woor de beddegedienn van emaaft waren. In 'n Achterhook wodt op-egeven dat 't meeste veurkwam: wol, damast of laken en katoen. In de Liemers wodt völle op-egeven dat de beddegedienn bont --Braobants bont-- waren. Dat kwam ok in 'n Achterhook wel veur, maor toch minder vake. Ok gedienn met blomen derop kwammen in beide gebieden wel veur. In 'n Achterhook is de meest bekende kleure: greun; andere kleuren bunt blaw (Aal, Does, Zev, Did), rood (Eef, Baa, Bro, Zev) of wit (Groes, Zed).

De maote van riekdom was bepaolend: de greune damasten gedienn waren 't duurste; ze hingen vake allene in de beste kamer of grote kökken en dan allene nog maor bie de riekere leu.

- 01 BEDDEGEDIENEN: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Rek, Aal, Lich, Bre, Zel, Dre, Baa, Olb, Ang.
- 02 BEDDEGEDIENTJES: Wehl.
- 03 BERRESTAEGEDIENN: Bel.
- 04 BEDSTAEJGEDIENE: Groes.
- 05 BERREGEDIENEN: Harf, Gees, Nee, Bel.
- 06 GEDIENEN: Zed, Lob.
- 07 BEDDEGORDIENEN: Gies.
- 08 BEDDESTAEGORDIENE: Bre.
- 09 BEDSTAEJGORDIENE: Lat, Zev.
- 10 BERREGORDIENTJES: Gels.
- 11 GORDIENEN: Meg.
- 12 BEDDEGADDIENN: Aal.
- 13 BEDSTAEJGADDIENE: Sto.
- 14 GARDIENEN: Meg, Net.
- 15 BEDDEGEDIENS: Aal, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Key, Tol.
- 16 BEDDEGADDIENS: Aal.

Gor: De beddegediennen waren greun, ze waren van laken of damast of van saoj. Der zatten heel vake balletjes an. 't Dienstvolk had beddegediennen van ge-roet katoen.

▲ meerv. "gediens" 15-16

In de Liem is 't meervoud van "gedien": "gediene". In den Acht zegt ze: "gediennen" of "gedienn". Allene wat plaatsn langs de Olden Iesselt hebt "gediens". Dee plaatsn ligt precies tussen 't gebied met "gediene" en 't gebied met "gediennen" in.

Alm: In de grote keukn hingen de greune, damasten beddegediennen; in de andere kamers hingen ketoenen gediennen met bloemen in verschillende kleuren veur de beddestaenn.

Loch: De beddegediennen waarn emaaft van heel dik, greun damast, met zwatte kweskes der an. Ze waarn kostboor en heel zwoor. Later hadden ze 's zommers wel lechtere, ketoenen gediენტjes.

Gees: 't Greune damas van de berregedienn was gebleumd.

Nee: De berregedienn wodn van greun of gebloomd ketoen emaaft.

Bel: De berregediennen wazzen meespat van greun, wollen grei emaaft. Bovvenan hong der ne rand over met greune, wollen bellekes veur de mooieghed.

Zie: De beddegedienn bunt van greun gebloomd ketoen of van 'n soort greun damast --ok wal luuster eneumd.

Aal: De beddegedienn bunt emaaft van greun woldoek, van greune, saaien stof of van blaw geblokt of gebloomd katoen, net as 't bozemkleed.

Zel: De stof is meestentieds grun Tinnen; bi-j grotere boeren ok wel grun laken.

Hen: 'k Hebbe ze niet anders as met 'n grune kleur ekend. Meestal zatn der wel kwasjes van wolle onderan. As kind von ik die gediens altied row, maor de kwasjes --kweskes zeien wi-j ok wel-- waarn altied lekker zachte.

Baa: De beddegedienen bunt gruun; soms donkerrood.

Groes: De bedstaejgediene ware mees van tied van bont ketoen, mor gi-j had ook witte.

Zev: De bedstaejgordiene zun duk van boerebont of blauw of rood van kleur.

Sto: De bedstaejgaddiene wazze van katoen, meestied met Braobantse ruutjes of gewoon gruun.

Lob: De gediene zien van Braobants bont; duk ook van ketoen met bloeme der op.

Lar 1882: Now slöp Martjen; jao, Jannemeuje meent dat ze slöp. "Dat zal den zwakken stumperd good doon", dech Jannemeuje en geet bi-j 't veur zitten. Iederbos steet ze is op um achter 't beddegadien te kieken [Postel 1, 490].

Geis 1928: 't Lech spölt piepverstopertje in de donkere plooiën van de greune beddegedienen [Krebbers 1, 90].

Gaa 1945: Deur 'n spleet tussen de vate beddegediens deur valt 'n streep rood lamplicht op 't bedde [Van Velzen 1, 20].

Voo: Baovenan de beddegediens zat 'n kap --den BAARD-- woor kweskes aan vas zatten. [Ok zonder name bekend in: Eef, Gees, Bel, Kep, Groes].

EERPELKELDER

De ruimte onder de beddestae is wel aoveral bekend; maor wodt in völle gevallen neet gebruikt. Doorumme hef e dan ok mor in weinag plaatsen 'n name.

01 EERPELKELDER: Bor || Sud.

02 EERPELKELDERKEN: Eef.

03 EERPELENKELDER: Hen.

04 AERPELKELDER: Groes.

05 JAPPELEKELDER: Ang.

06 EERPELHOK: Nee.

07 EERPELENHOK: Bre, Hen.

08 AERPELHOK: Groes.

09 EERPELGAT: Lich.

10 BEDDESTAEKASTJEN: Loch.

11 ONDERBEDDE: Haa.

12 BEDDEGAT: Ruu.

13 MOTHOLLE: Win.

14 MOTHOL: Hen.

|| erpelenlaai: Anh.

|| hok: Emm.

Eef: 't Eerpelkelderken was vanaf de daele bereikbaar; 't was de bargplaatse veur eerpels en wottels. A'j vanuut 't woonvertrek in dee ruimte

konden kommen, dan wed e meestentieds neet veur eerpels of wottels ebruukt; wal veur 'n deuze met lappen of zo iets.

Ruu: 's Winters wodn in 't beddegat wat de dahliaknollen bewaard.

Toi: Bie ons wodn der onder de baolen niks bewaard; bi-j onze buren bewaarn ze der eerpels in. Door ko'j dan vanaf de daele bi-jkommen.

Dre: In de oorlog wier in de ruimte onder de bedstae wel 's iets verstoppt.

KATTEGAT

't Kattegat is 't gat onder in de beddestae, wordeur de katten in de eerpelkelder-- könt kommen. Dit gat zit altied an de kante van de delle.

01 KATTEGAT: Gor, Alm, Wich, Aal, Din, Voo, Vars, Zel, Kep, Dre, Key, Does, Ang, Groes, Zev, Did || Emm.

02 KATTENGAT Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Lich, Bre, Zel.

03 KATTEPEURTJEN: Aal.

04 KATTE-LOEK: Ulf.

05 LOCHGAT: Zev.

|| kattenlok: Slo, Boch.

|| moezegat: Anh.

SPEKKASJEN

Baoven de beddestae zit 'n ruimte woorin soms spek, worst of vleis bewaard kan wodn.

01 SPEKKASJEN: Eef.

02 VLEISZÖLDERKEN: Gees.

Eef: 't Spekkasjen zat soms as 'n ingebouwd kasjen baoven de beddesteej. Ie konn der allene met 'n lere biekomen. De ontluchting zat an de butenmure deur 'n schoefraempken met vlegengaas der veur. [Ok: Vor].

Gees: In olde boerderiejen hadden de rieke leu 'n vleiszölderken baomm de berrestae.

PISPOT

De benaming "pispot" wodt maor in 5 plaatsen as 'minder netjes' beschowd. (Eef, Zut, Bor, Win, Ste). 't Was de gewone benaming naost "pot", dat nar gens as 'minder netjes' beschowd wodt. De benamingen "mieg(e)pot", "zeik(e)pot", "drietepot" en "scheidpot" bunt dat aoveral wel, behalve in Hen en Pan. De andere benamingen (04 - 05, 12 - 15) bunt deftege benamingen.

- 01 PISPOT: Acht, Liem.
 02 PIESPOT: Bro, Lob || Slo, Bork.
 03 POT: Gor, Zut, Ruu, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Lich, Aal, Win, Meg, Sil, Vars, Zel, Doet, Wehl, Hen, Olb, Ang, Sto.
 04 WATERPOT: Gor, Eef, Bor, Haa, Lich, Bre, Hen, Ste.
 05 NACHTPOT: Net.
 06 ZEIKPOT: Gor, Bel, Key, Tol, Ang, Lat, Groes, Zev, Did, Pan.
 07 ZEIKEPOT: Bre.
 08 MIEGEPOT: Gels, Haa, Bel, Lich, Bre, Tol / Eib 1951 [Aant Nedsaks Inst] || Boch.
 09 MIEGPOT: Gor, Loch, Hen, Pan.
 10 DRIETEPOT: Bre.
 11 SCHEITPOT: Meg.
 12 NACHTSPEGEL: Key.
 13 NACHTSPIEGEL: Meg.
 14 ONDERTUSSEN: Bor.
 15 ONDERSCHOEVER: Bor.
 || kamerpot: Vre.
 || treuntje: Emm.

Hen: 't Is typies: iederene wis wat ter bedoeld wier; de woorden "de pot" wiern toch zó uut-esproken dat men metene wis, welke pot bedoeld wier.
Wesd: "Pispot" was 't gewone woord; a'j met stadsen in anraking kwammen, kwam i-j der achter dat zie dat niet netjes vonnen.
Eib: Mien moo von "pispot" neet netjes.
 || Mar: Den pot op de berreplaanke was 'n pispot. Neet netjes? Wie zeg det?
Did: 't Woord "zeikpot" wier onder mekaar gebruik.
Rek: 'n Deftege oetdrukking was: POT-MET-ÉÉN-OOR.

Bre: De pot wodn 's margens schone-emaakt en doornao onder op 't melkrekke ezet.
Bre: 'k Hebbe wal 's eheurd dat jonges de pispot van 't melkrekke enommene hadn en der 'n gaetjen in-emaakt hadn. [Ok: Ruu].
Loch: 'n Cadeau veur 'n brugem was 'n pispot met zeuven oren der an.
Bor: Ton 'n man, dén 'n pot in de winkel wilde kopen, evraogd wodn hoo groot e mos waezen, zae e: "Der mot zon miegsel of vere, vieve in können".
Gels: Der kwam is 'n vrouwe bie P. in Borklo in de winkel, dee 'n pispot hemm mos, woor makkelek "twee miegsels" in mossen können; nen groten dus.

Zed: 'n Vrouw ging naor de winkel en wol 'n pispot kope. De winkelier vrug: "Hoe groot mot e zun?". Zeg dat mins: "Veur twee keer zeikerds".
Loch: Men zeet ze tegenswoordeg nog wel is veur 't raam staon, met blomen der in, as sierpot veur blomen dus.

Sto: Tege protestante wier nog wel 's geschoilde:
 Protestante ape,
 Liggen in bed te gape,
 Denke niet aan God,
 Alleen aan de pispot.

BEDDEKRUIKE

Beddekruken waren der van metaal (tin, koper, iezel of chroom) en van steen. In 't laatste geval was 't vake 'n olde jeneverkruke. 't Meeste wodn ze met water evuld; twee keer is op-egeven dat ter warm zand in-edaon wodn. Umstreeks den Tweeden Oorlog kwammen der völle rubberen krukzakken.

- 01 BEDDEKRUIKE: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gels, Nee, Eib, Aal, Din, Hen, Key, Bro, Baa, Tol.
 02 BERREKRUIKE: Harf, Ste || Bat, Mar.
 03 BEDDEKRUIKEN: Bre.
 04 WATERKRUIKE: Gor, Din.
 05 KRUIKE: Gor, Vor, Ruu (noe), Eib, Rek, Bel, Aal, Zel, Hen, Key, Tol.
 06 BEDDEKRUIUK: Aal, Din, Wehl, Kep, Dre, Olb, Ang, Zev, Did, Zed.
 07 WATERKRUIUK: Does, Zev.
 08 KRUIUK: Doet, Olb.
 09 BEDDEKROEK: Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Sto.
 10 KROEK: Gen, Sto.
 11 KROEKE: Win, Wesd, Zel.
 12 BEDDEKRUIK: Lat, Groes, Zed, Pan.
 13 BEDKRUIK: Gies.
 14 KRUIK: Olb || Mil, Ell.
 15 KRUIKKE: || Wilp.
 16 KANNE: Ruu, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Bel, Win || Bat.
 17 KENNEKEN: Gees, Aal, Win, Tol.
 18 BEDDEKENNEKEN: Aal, Bre.
 19 TONEMAN: Bel.
 20 TEUNEMENNEKEN: Lich.

Ruu: De jenever wodn vrogger ekoch in 'n stenen kruke; as de jenever op was en de kruke wodn in 't bedde gebruikt, dan neumden ze 'm: "kanne".
Bor: Uut de gekheid hadn ze 't wel aover MIEN SLAÖPKEN in plaatse van aover "beddekruke".

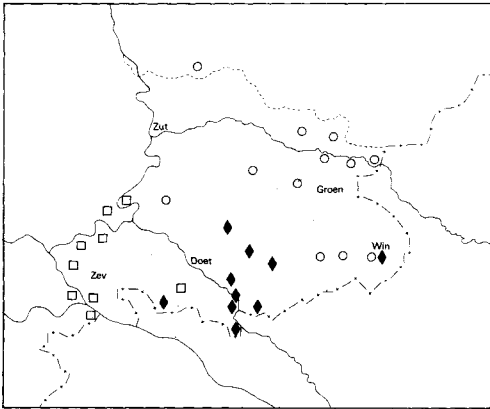
Ulf: 'n Beddekroek was 'n stenen jene-verkroek. Der wier kaokend water of heit zand ingedaon. [Ok: Aal].

Vars: 'n Beddekroeke wier met 'n körk af-eslotten. Um de körk kwam dan 'n lappe die met 'n bendjen vastzat.

Loch: Vrouwleu drogen twee boksen: 'n katoenen en 'n wollen, gebreiden der aoverhen. As 't bedde noe kold was, dan deden ze de gebreide bokse noor beneden um zo de bene te warmen. Ok hadn ze wel 'n VEUTENZAK: dat was 'n zak met 'n rendjen der baovenan ehäökt, woor 'n koordjen deurhen ging. Zon zak reikten zowat tut an de knene. En soms hadn ze ok wel slaopsökke an. Wich: A'j 't bed lekker warm wilt hebben, mo'j de vrouw 't eerst naor bedde laoten gaon!

Vor: De vrouw eerder naor bedde laoten gaon; vrouwen hebt meespat warmer bloed!

Bel: In Lintvelde mos ne man van ziene vrouwe de bedden van de kinder veur-wörmen.

◆ (bedde)kroek(e) 09-11

□ (bedde)kruk(ke) 12-15

○ kanne, (bedde)kenneken 16-18

"Kruke" en "kruuk" bunt de meest bekende woorden in Acht en Liem. Zoas op 't kaartjen steet bunt in dree streken andere woorden bekend: in de W Liem is dat "kruk", langs 'n deel van den Olden Iesselt "kroeke" en in de O Acht "kanne".

KRUKENZAK

De krukenzak zat um de kruke hen en zorgden der veur da'j oe de veute neet brandden. 't Was vake 'n olden dook of 'n olden sok.

01 KRUKENZAK: Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Bre, Win, Zel, Baa || Bat.

02 KRUKENZAK: Gor, Eef, Aal, Din, Zel, Doet, Wehl, Hum, Hen, Key, Ste, Bro, Tol, Olb, Does, Ang, Zev, Sto.

03 KROEKENZAK: Gen, Voo, Sil, Wesd, Doet.

04 KROEKENZAK: Ulf, Vars, Sto.

05 KRUKENZAK: Lat, Groes, Pan, Lob || Mil, E11.

06 KANNENZAK: Nee.

07 KANNEZAKKE: Ruu.

08 KENNEKESZAK: Aal.

09 KRUKENBUUL: Bre.

10 KRUKENBUUL: Dre, Zev.

11 KROKENBUUL: Wesd.

12 KANNEBULE: Win.

13 KENNEKESBUUL: Gees.

14 KENNEKESBUULTJEN: Aal.

15 BUUL: Eib, Meg.

16 KANNENBEUL: Nee.

Nee: Arme leu gebroeken der ole sökke veur.

Wich: Vrogger deden ze der 'n handdoek ummehen.

Haa: Vrogger deedn ze der 'n kinderdook ummehen.

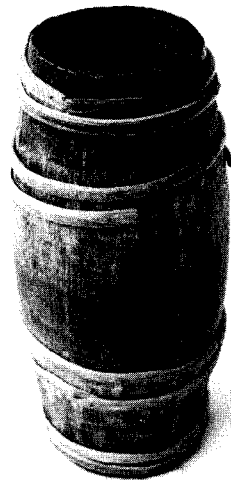
TUNNEKEN

'n Tunneken is 'n holten vaetjen woor warm water in-edaon wodn um 't bedde warm te maken. Ze wodn deur kupers emaaft.

01 TUNNEKEN: Vor, Wesd, Baa.

02 TÖNNEKEN: Voo.

03 KENNEKEN: Vor, Zel.

Beddetunneken.

BEDDESTEEN

'n Gewonen baksteen en soms ok wel 'n heel gewonen (groten) steen wodn vrogger ok vake in bedde gebruikt. Dan wodn e eerst warm emaaft op de kachel of in den aovend van 't fenuus, veurdat e in bedde e'legd wodn.

- 01 BAKSTEEN, STEEN: Acht, Liem.
02 BEDDESTEEN: Din, Key, Baa, Sto,
Zed, Lob.
03 BERRESTEEN: Gees.
04 BERREKEI: Nee, Bel.
05 BEDDEKEI: Bor.

Onbekend in: Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Gels, Win, Ste || Mar, Wilp.

Aal: Wi-j waann thuis met nogal 'n paar man en der was gin geld um veur iederene ne kruke te kopen. Daorumme wodn ne gewonen metselsteen in ne handdook of ne theedook erold um in bedde te leggen.

Ulf: Bi-j de gewone luj woor ze vöi BTägen hadden, wieren die stenen wel gebruik.

Pan: 'n Werme steen wier vöi ien bed gebruik; hij wier in 'n kraant of doek gedaon.

Zed: Mien moeder had in de winterdag al'tied 'n stuk of wat steen op 't fenuus ligge, veur as wi-j blage kolde vuut hadde.

Tol: Mien gropmoeder nam in eur jeugd (umsgeveer 1865) 'n steen mee naor berre.

Gen: Wi-j gebruikten duk 'n steen, want van de kroek gin de stop wel 's af en dan was 't hele bed nat.

Wesd: In den Tweeden Oorlog he'w 't zelf ok nog gehad.

Groes: Gi-j kon 'm 't best in de aove van 't fenuus legge; op de kachel duurden 't 'n hele tied en dan was hi-j nog niet goed warm.

Zel 1936: "Wet ie wat!", zeg ik, "Gao maor nao bedde; ik zal oe 'n steen heite maken en die leg ie dan maor op 't blote vel van de boek a'j 't effen lieden könt" [Klokman 3, 64].

BEDDEPANNE

Völle metwarkers kent de beddepanne. Toch is 't dudelik dat e maor weineg veurkwam, want aoveral wodt op-egeven dat 'n beddepanne allene maor bie rieke leu gebruikt wodn.

Tegenswoordeg is 't 'n veurwarp dat wel as versiering in huus an de mure hönk.

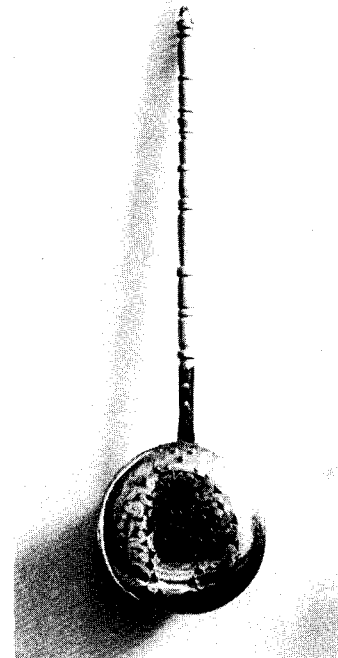
- 01 BEDDEPANNE: Gor, Zut, Wich, Vor, Loch, Bor, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa, || Wilp.
02 BERREPANNE: Gees, Nee || Mar, Bat.
03 BEDDEPAN: Eef, Voo, Ulf, Zel, Doet, Kep, Olb, Ang, Did, Sto, Zed || Ell.
04 BERREPAN: Tol.
05 BERREWÖRMER: Bel.

Loch: Beddepannen hadn ze allene bie de riek leu. Veurdat meneer en mevrouw naor bedde gingen, dee de meid vuur in de beddepanne en dan mos ze der mee aover de lakens strieken.

Eef: Bie boeren en arbeiders kwam de beddepan neet veur. Ze waarn van koper en dus neet goekoop. 't Was dan ok meer spul veur de rieke leu en door hangt ze noe an de mure. 't Kopper en de holten stelle bunt namelek vake heel mooi versierd.

-- andere methoden um 't bedde warm te kriegen bunt:

Alm: Veur de kinder hadn ze wel 'n veütendekentjen: dat was 'n wollen dekkentjen dat ze um de veute deden.

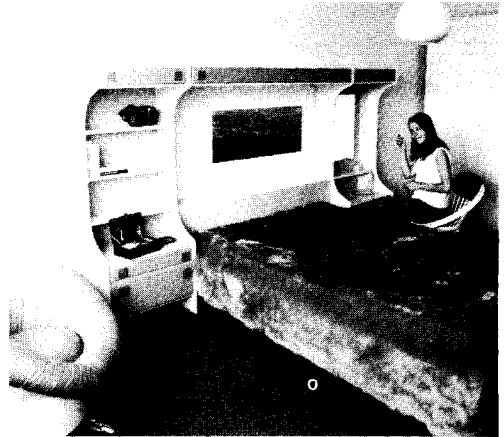
Beddepanne.

Eef: Rietuugstaoven werdn vake veur de kinder --dee met twee of drie in bedde slepen-- ebruukt. Ze waren rond of ovaal en van koper emaakt. Ze wodn met water evuld en dan op de kachel of 't fenuus ezet met de dop der af, want aans konn ze knappen of barsten.

Zev: Gi-j kon ook de daekes en lakes 'n hötje bi-j de kachel veurwarme.
Zed: Ok wier 't striekiezer wel verwarmd en met 'n olde daeke der um in bed geleid.

wonen in de zeuventeger joren.

BIJLAGE 1

LIESTE VAN DIALECTLITERAATUR, IN 'T WALD OP-ENOMMEN

- Aant Nedsaks Inst   *Aantekeningen verzameld door de Wetenschappelijke Commissie ter voorbereiding van een Saksisch Woordenboek* (hs Nedersaksisch Instituut Groningen).
Geëxerpeerd is materiaal verzameld door:
EERDEN, C.W. VAN [Aal 1953]; GRAAF, J DE [Eef 1950, 1953], KEUPER, F.J. [Din 1950, 1952, 1953]; KLANDERMAN, G.W. [Vars ca 1953]; LINDENSCHOT, G.J.H. [Ruu 1954]; LUTKE WILLINK, A. [Gees 1953]; MEEKES, H. [Lich 1951]; MEINEN, G.J.H. [Aal 1954]; ODINK, G. [Eib 1951]; SIEBELINK, J.W. [Aal 1951 - 1953] WINTERS, J.W. [Lob 1950]; WISSELINK, H. [Vars 1952].
- ADW   *Contactorgaan Oudheidkundige Werkgemeenschap Aalten, Dinaxperlo, Wisch jr. 1 (1963/1964) -*
- Aessink 1   AESSINK, J. *'t Snoepjen van de waeke* (Winterswijk Win 1975) (De Wenneplas 1).
Aessink 2   AESSINK, J. *I'j ene en ik ene* (Winterswijk 1976).
Win 1976
Aessink 3   AESSINK, J. *Oet 't laeven van Theo Wisselink* (Nijmegen Win 1979).
Win 1979
ajgh 1   A.J.G.H. *De gelijkenis van den verloren zoon in den tongval van het dorp Varsseveld, in: Johan Winkler Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon ('s-Gravenhage 1874).*
Vars 1871
- Ten Bokkel 1   BOKKEL, J.B. TEN [Woordenlijst] (hs P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1953).
Aal 1953
Ten Bokkel 2   BOKKEL, J.B. TEN [Woordenlijst] (hs P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1958).
Aal 1958
Bos-Ten Have 1   BOS - TEN HAVE, ANNEKE *Prakkezeern, in: Werken zolang het licht was* (Eibergen z.j.).
Loch 1982
Bouwmeester 1   BOUWMEESTER, W.L. *De eerste striekzwèvels in den Achterhoek, in: Gids voor den Graafschapschen Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).
Zel 1928
Bouwmeester 2   BOUWMEESTER, W.L. *Fragment uit: "Den Atchineeschen oorlog" uit "Bearnd-oome's avonturen", in: Gids voor den Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).
Zel 1934
- Broekhuysen 1   BROEKHUYSEN, J. *Studies over het dialect van Zelhem in de Graafschap Zutphen* (Groningen/Djakarta 1950).
Brusse-Koskamp 1   BRUSSE-KOSKAMP, G.H. [Woordenlijst] (hs P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1969).
Aal 1969
Denkers 1   DENKERS, J.W. *'t Beuksken van Hendrik Jan* (Enschede Gees 1978).
Gees 1978
Deunk 1   DEUNK, G.H. en H. ENTJES *Het dialect van Winterswijk deel 1: Woordenboek van het Winterswijks* (Groningen Win 1971).
Win 1971
Deunk 2   DEUNK, G.H. *Het dialect van Winterswijk deel 3: Nieuw Winterswijks woordenboek* (Groningen/Doetinchem Win 1982).
Win 1982
Diesveld 1   DIESVELD, J. [Woordenlijst] (hs P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1944).
Wehl 1944

- Van Dijk 1
Din 1870
- Dinxperlo 1
- Döker 1
Vars 1917
Dollekamp 1
N Acht-Sa-Tw 1925
Gallée 1
Vor 1870
- Gallée 2
Vor 1870
- Germ Völkerst
umg Bor 1854
Joh v Hameland
Aal 1982
v Heeckeren
umg Zut 1859
- Heuvel 1
Lar 1927
Heuvel 2
Gees 1921
Heuvel 3
Acht 1928
Heuvel 4
Bor 1927
Jaarb.
Keetelaar 1
Gor 1901
Kerkhof 1
Vars 1954
Klokman 1
Zel 1856
- Klokman 2
Acht 1934
- Klokman 3
Zel 1936
- Klokman 4
Acht ca 1940
Klokman 5
umg Zel 1930
- DIJK, J. VAN *De gelijkenis van den verloren zoon in den tongval van het dorp Dinxperlo*, in: Johan Winkler *Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon* ('s-Gravenhage 1874).
- Dinxperlo 700 jaar 1281 - 1981* (Dinxperlo 1981).
Geëxcerpeerd zijn:
ACHTERHOF, H.H. [Din 1981]; BOLAND, B.J. [Din 1981]; GOOR, J.W. UUT 'T [Din 1932]; KEUPER, J [Din 1981]; VEERBEEK, B.W. [Din 1981].
- DÖKER, DERK VAN DEN (ps. D.J.Smeitink) *Wat veurbi'j geet en wat blijf* (Varsseveld z.j.).
- DOLLEKAMP, H.A. *De koperen tabaksdeuze* (Lochem 1925).
- GALLÉE, J.H. 't Verhaal van Schaele Guurte, in: A.H.G.Schaars en G.J.Agelink *Woordenverzameling van J.H.Gallée* (Telgen van 't WALD 2, 161-165) (Doetinchem 1981).
- GALLÉE, J.H. *De Bebbenbek*, in: A.H.G.Schaars en G.J.Agelink *Woordenverzameling van J.H.Gallée* (Telgen van 't WALD 2, 165-168) (Doetinchem 1981).
- Broedlachtnöogers-liedeke*, in: J.M.Firmenich *Germaniens Völkerstimmen* deel 3 (Berlin 1854).
- HAMELAND, JOHANNA VAN (ps. J. ter Linde-Duenk) *Um d'n lindeboom* (Zelhem 1982).
- HEECKEREN, L.A.F.H. BARON VAN *Proeve eener vertaling van het Evangelie van Johannes in het plat-Zutphensch* (hs Maatschappij der Nederlandse Letterkunde Leiden 1859).
- HEUVEL, H.W. *Oud Achterhoeksch boerenleven het gehele jaar rond* (Deventer 1965).
- HEUVEL, H.W. *Jan-Oom*, in: *Vragen van den dag* (Amsterdam 1921/1922).
- HEUVEL, H.W. *Uit den Achterhoek, schetsen van land en volk* (Deventer 1928).
- HEUVEL, H.W. *Nagelaten werk* (Enschede 1973).
- Jaarboek Achterhoek en Liemers* 1 (1978) -
- KEETELAAR Jzn., J.L. 'n *Grepken?* (Amsterdam [1901]).
- KERKHOF, B.J. *Woordenlijst* (hs P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1954).
- KLOKMAN, J.A. *Een middag bij een' boer in den Achterhoek*, in: *Schetsen en tafereelen uit den Achterhoek* (Doetinchem 1856).
- KLOKMAN, G.J. *De oude Achterhoekse kinderspelen op den Folkloredag te Borculo* in: *Gids voor den Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).
- KLOKMAN, G.J. *Hendrik-Eume; boe 't er in den Achterhoek hen gong, toe grotmooder nog in de korte rökke was* (Baarn 1936).
- KLOKMAN, G.J. *Kinderspelen* (Doetinchem 1944).
- KLOKMAN J.Azn., G.J. *De taalschat van den Gelderschen Achterhoek*, in: *Eigen volk* 2 (1930).

- Klokman 6
Zel 1882
- KLOKMAN, J.A. *30 November 1869*, in: Joh.A.Leopold en L.Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).
- Knuivers 1
Win 1971
- KLOKMAN J.Azn., G.J. *zie ook: Zwart 3.*
KNUIVERS, T. *De gelijkenis van den Verloren Zoon in den tongval van het vlek Winterswijk*, in: Johan Winkler *Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon* ('s-Gravenhage 1874).
- Kobes 1
Sin 1968
- KOBES, D.W. [*Aantekeningen*] (typoscript P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1968).
- Kobes 2
Sin 1970
- KOBES, D.W. [*Aantekeningen*] (typoscript P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1970).
- Kobus 1
Bor 1882
- KOBUS, J.C. *Toen of nu*, in: Joh.A.Leopold en L.Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1 (Groningen 1882).
- Kolkman 1
Lar 1982
- KOLKMAN, GRADA *Een leven van dienen*, in: *Werken zolang het licht was* (Eibergen z.j.).
- Köpp 1
Zed 1982
- KÖPP, THEED *Wa'j in de Liemus kon belèève* (Nijmegen 1982).
- Krebbers 1
Gels 1928
- K., H. (ps. H. Krebbers) *'n Aovend bi'j boer Boshof*, in: *Gids voor den Graafschapschen Folkloredag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).
- Krosenbrink 1
- KROSENBRINK, HENK *Hosse bosse teune* (Zutphen 1972).
- Langeler 1
Lar 1924
- LANGELER, G. *Beelden en stemmen uit Geldersch Laren* (z.p, z.j) 135 -147.
- Langeler 2
Acht/Lar 1934
- LANGELER, G. *"Spottermij" in de Graafschap*, in: *Gids voor den Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).
- Van Loo 1
Win 1978
- LOO, G.A. VAN *Den Trunslar en andere vertelsels* (Winterswijk 1978).
- Lucassen 1
Dre 1982
- LUCASSEN, DERK *Dreemptse Präötjes* (Doesburg 1982).
- Lukkezen 1
Zed 1981
- LUKKEZEN, ANNEKE [*Aantekeningen*] (typoscript Staring Instituut Doetinchem 1981).
- Van der Lugt 1
Gels 1928
- L., *Oet Gelster*, in: *Gids voor den Graafschapschen Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).
- Van der Lugt 2
Gels 1934
- L., *Oet Gelster*, in: *Gids voor den Graafschapschen Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934* (z.p. 1934).
- LUGT, G.A. VAN DER, *zie ook: Oet Gelster.*
- Meekes 1
Vra 1969
- MEEKES, J.B.J. [*Woordenlijst*] (hs P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1969).
- Meinen 1
Win 1903
- MEINEN, G.J. *De landman en z'n vogels*, in: *De Levende Natuur* 8 (1903), 169-170.
- Meinen 2
Kot 1911/1913
- MEINEN, G.J. *Eenvoudige Menschen* (Zutphen 1911, 1913).
- Meinen 3
Kot 1925
- MEINEN, G.J. *Ruusterkes* (Doetinchem 1925).
- Meinen 4
Kot 1928
- M., G.J. *Den stobbe*, in: *Gids voor den Graafschapschen Folkloredag te Borculo op 25 augustus 1928* (z.p. 1928).
- Meinen 5
Kot ca 1930
- MEINEN, G.J. *Knelis en Willem* (Zelhem 1972).

- Meinen 6
Kot 1936
Moespot
Mogendorff
Groen ca 1936
Niessink-Ribbers 1
Loch 1982
Nijman 1
Zut 1870
- G.Odink 1
Eib 1974
H.Odink 1
Eib 1943
H.Odink 2
Eib 1971
Oelenwanne
- Van Os
Geld Eil 1953
Otto 1
Acht 1882
- Postel 1
Lar 1882
- Postmeter 1
Lar 1885
Regiotaal
- Reinders 1
Harv 1979
ROTS 1
Aal 1964
ROTS 2
Aal 1966
Schaorpaol
- MEINEN, G.J. *Landvolk* (Lochem 1936).
Den Moespot, 3 maandelijks tidschrift van 't Verbond van Neersasse Schrieverskringen 50 (1966)- .
MOGENDORFF, J. [*Woordenlijst*] (typoscript P.J.Meertens-Instituut Amsterdam ca 1936).
NIESSINK - RIBBERS, ALIE *'t Eekvenne in Barchem, in: Werken zolang het licht was* (Eibergen z.j.).
NIJMAN, D *De gelijkenis van de Verlorenen Zoon in den tongval van de stad Zutphen, in: Johan Winkler Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon ('s-Gravenhage 1874).*
ODINK, G. (DE HÖLTER) *Daor veul'n ik mien a'lene* (Enschede 1974).
ODINK, HENDRIK *Middewinteraovend-vetelsels oet den Achterhoek* (Alkmaar 1968).
ODINK, H. *Land en Volk van de Achterhoek* (Enschede 1971).
De oelenwanne ne korf vol riemen en vertelsels uut Achterhoek en Liemers (Aalten 1964).
Geëxcerpeerd zijn:
BARTJEN OET UT VELD [Win 1964], BEERND WILLEM [Din 1964], BOSCH-WENTINK [Bro 1964], DERK VAN DEN BRINKHOF [Sin 1964], MAX HOLT [Vor 1964], F.KEUPER [Din 1964], H.KROSENBRINK [Win 1964], HENDRIK LANSINK [Vars 1964], G.A.VAN LOO [Win 1964], L.E. MENTEUR [Wesv 1964], PATER M.REINDERS O.F.M. [Harv 1964], E.B.VAAGS-KROSENBRINK [Win 1964].
OS, H.J. VAN [*Woordenlijst*] (typoscript P.J.Meertens-Instituut 1953).
OTTO, A.L., *En veugeltjen, in: Joh.A. Leopold en L.Leopold Van de Schelde tot de Weichsel deel 1* (Groningen 1882).
POSTEL, F.D.H., *'s Lands wieze, 's landse aere; Neister Martjen, in: Joh.A.Leopold en L.Leopold Van de Schelde tot de Weichsel deel 1* (Groningen 1882).
POSTEL, F.D.H., zie ook: Postmeter.
POSTMETER, F.D.H. (ps. F.D.H.Postel) *Negen leppels kruudmōos* (Déventer 1885).
Regiotaal, mozaiek van Gelderse dialecten (Zutphen 1976).
Geëxcerpeerd zijn:
RIEK BESKERS [Win 1976], J.BOSVELT [Gor 1976], G.W. VAN DUNNEWOLD [Win 1976], H.ENGELBARTS [sHe 1976], HANS KEUPER [Din 1976], HENK KROSENBRINK [Win 1976], H.LANSINK [Vars 1976], G.ODINK [Eib 1976], M.REINDERS [Lich 1976], A.TINNEVELD [Did 1976], HERMAN VAN VELZEN [Gaa 1976], JOH. G.VOS [Eib 1976].
REINDERS, M. *Het dagboek van Noach* (Doetinchem z.j.)
ROTS, A.H.D. [*Woordenlijst*] (hs P.J.Meertens-Instituut 1964).
ROTS, A.H.D. [*Woordenlijst*] (hs P.J.Meertens-Instituut 1966).
Den Schaorpaol, periodiek van het Staring Instituut

- 1 (1980) - .
 Schriewied *Schriewied, verhalen en gedichten van Neersasse schrievers* (Aalten 1969).
 Geëxcerpeerd zijn:
 RIEK BESKERS [Win 1969], J.BOSVELD [Ste 1969], DE HÖLTER (ps. G.ODINK) [Eib 1969], ARJAN VAN DER HOUT (ps. A. RIBBERS) [Vor 1969], J.KALF [Aal 1969], HANS KEUPER [Din 1969], HENK KROSENBRINK [Win 1969], J.KUPPER [Eib, 1969], G.A. VAN LOO [Win 1969], M.REINDERS O.F.M. [Harv 1969], G.J.VAAGS [Win 1969], E.B.VAAGS - KROSENBRINK [Win 1969], WAMSTEEKER-TUINSMA [Vars 1969].
- Siebelink 1 SIEBELINK, J. [*Aantekeningen*] (hs P.J.Meertens-Instituut 1937).
 Sil 1937
 Staring 1 STARING, A.C.W. *De tuchtiging der Algerijnen op den 27 van oogstmaand 1816*, in: A.H.G. Schaars, *Starings gedicht "De tuchtiging der Algerijnen op den 27 van oogstmaand 1816"* (Zutphen 1980).
 umg Doet 1816
- Stegeman 1 STEGEMAN, B. *Ne toeten vol Achterhooksche möpkes* (Winterswijk 1930).
 Win 1930
 Teenstra-Slagman 1 TEENSTRA - SLAGMAN, J. *Oude verhalen over de kerk van Gelders Laren* (z.p. z.j.).
 Lar 1973
 Telge 1 WEEINK, B. m.m.v. A.H.G. SCHAARS *Woordenboek van 't plat van Eibarge en omgeving* (Eibergen 1980).
 Eib 1980
 Telge 2 SCHAARS, A.H.G. en G. AGELINK *Woordenverzameling van J.H.Gallée* (Doetinchem 1981).
 Acht 1895/1882/1905
 Telge 3 HARMSEN, HENK m.m.v. A.H.G. SCHAARS *'n Trop Barghse weurd* (Stokkum 1981).
 sHe 1981
 Telge 4 SCHAARS, A.H.G. *19e Eeuwse woordenverzamelingen uit Achterhoek en Liemers* (Doetinchem 1983).
 Geëxcerpeerd zijn:
 M.BRUYEL [sHe 1901], T.H.BUSER [N Acht 1856-1859, 1861], Joh.GIMBERG [No Acht 1883], H.LOMAN [Vars 1882], A.C.W.STARING [Acht ca 1830], H.I.SWAVING [No Acht 1835], [Din ca 1835], R.W.TADAMA [No Acht 1839], *Woordenlijst* [Doet 2e h 19e e], *Woordenlijst* [Geld Eil 2e h 19e e], *Woordenlijst* [IJsselstreek ca 1890].
- Van Tuinen 1 TUINEN, J., VAN *To mor* (typoscript Staring Instituut Loch 1983).
 Loch 1983
 Te Vogt 1 VOGT, J.A.M. TE, [*Woordenlijst*] (typoscript Staring Instituut 1980).
 Bel 1980
 Van Velzen 1 VELZEN, HERMAN VAN (ps. F.Roes) *Van Achterhooksche menschen* (Doetinchem 1944).
 Gaa 1944
 Van Velzen 2 VELZEN, HERMAN VAN (ps. F.Roes) *Uut 't laeven van olde bekenden* (Doetinchem 1945).
 Gaa 1945
 Van Velzen 3 VELZEN, HERMAN VAN (ps. F.Roes) *Steaven Volman* (Doetinchem z.j.).
 Gaa 1968
 De Visser 1 VISSER, A. DE *Mientjen*, in: Joh.A.Leopold en Loch 1882
 A.Leopold *Van de Schelde tot de Weichsel* deel 1, Groningen 1882.
- GV-alm *Volksalmanak, Geldersche* 1 (1835) - 67 (1942).
 Vos 1 VOS, J.G. *Lezing Oudheidkundige vereniging "De Graafschap"* (bandopname Staring Instituut Doetinchem Eib 1982
 1982).

- Vriasi
Zut ca 1830
- Wanink 1
Acht-Tw 1948
- Wanink 2
Acht-Tw 1954
- Wansleven 1
Loch 1882
- Weeink 1
Eib 1981
- Weenink 1
Liev 1943
- Wijers
Ste 1903
- Veurwaord in: Den
Zaodbarg Win 1967
- Zwart 1
Ruu 1913
- Zwart 2
Ruu 1917
- Zwart 3
Ruu/Gels 1930
- Zwart 4
O Acht 1934
- Vriasi tussen Jan en Trui, proeve eener nabootzing van het plat Zutphens (hs Mij. der Ned. Lett. Leiden z.j.).*
- WANINK, G.H. *Twents - Achterhoeks woordenboek benevens grammatica (Zutphen 1948).*
- WANINK, G.H. *Supplement van het Twents-Achterhoeks woordenboek (2 delen) (hs P.J.Meertens-Instituut Amsterdam 1954).*
- WANSLEVEN, W.C. *'n Boer die meer as rike worden wol, in: Joh.A.Leopold en A.Leopold Van de Schelde tot de Weichsel deel 1, Groningen 1882.*
- WEEINK, B., *Supplement van 't Woordnbook van 't plat van Eibarge en omgeving, in: Eibarge oet miene jonges-jaorn (z.p. z.j.).*
- WEENINK, BERNHARD *Herinneringen van een oude Saksische boer (Doesburg 1983).*
- WIJERS, H.E., *Hutspot, in: Neerlands volksleven 29, nr 1/2.*
- Den Zaodbarg, un spintvat vol riemen en vertelsels uut Achterhook en Liemers (Aalten 1967).*
- NB: alleen *Veurwaord* is geëxcerpeerd.
- ZWART^r, KERST, *Volksnamen van vogels, in: De levende natuur 18 (1913).*
- ZWART, KERST, *Volksnamen van plant en dier in de Graafschap Zutphen, in: De levende natuur 22 (1917).*
- ZWART, KERST *Volkstaal in de Graafschap Zutphen, (Ruurlo en Omstreken), in: Eigen Volk 2(1930).*
- NB: Hierbij gebruikt: KOLKMAN J.Azn., G.J. *Dialecten der Graafschap, in: Eigen volk 3 (1931) en: ZWART, KERST Volkstaal Ruurlo en Omstreken, in: Eigen volk 3 (1931).*
- ZWART, KERST *Twee getrouwen van het boerenvolk, in: Gids voor den Folklore-dag te Borculo op 25 augustus 1934 (z.p. 1934).*

**REGISTER VAN ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE WOORDEN UUT
"DE MENS EN ZIEN HUUS"**

Woorden dee allene in 't butengebied op-egeven bunt, bunt neet in dit register op-enommen.

- A**
- aandoen 1140
aandraeje(n) 1140
aanknipse(n) 1140
aanstaeke 1140
achterhoes 128
achterkökken 117, 128
aerpelhok 1158
aerpelkelder 1158
afgrundelen 114
aflichter 1113
afvoerpiepe 1124
afzied 1148
anbuten
't vuur -- 1104
andoen 1140
andoon 1140
de vensters -- 114
andraaien 1140
andraeje(n) 1140
andrejen 1140
angaon 1104
anknippen 1140
anknippen 1140
anmaken
'n veur -- 1104
annemmersplaten 1167
annemmingsplate 1167
annemmingsprente 1167
anschoeven
't veur -- 1104
ansichtkaartenradio 1181
anstaeken 1140
anstekken 1140
aondoan 1140
aondraeje 1140
aonknipse 1140
aonstaeke 1140
aove 1120
aovend 1122
aovergedienn 1188
aovergedienne 1188
aoverloop 1129
äöverloop 1129
aovertrek 1153
aovertrekse 1153
architraab 111
arke 113
armenspieker 113
armläöning 1142
armlegger 1142
armleuning 1142
armleuningstoel 1139
armlöning 1142
armlöningstool 1139
armlönnink 1142
armstoel 1139, 1144
armstool 1139
asbak 1105
askeschuppe 1116
aslaepel 1116
asleppel 1116
asschöppe 1116
asschup 1116
asschuppe 1116
assekrabber 1116
assenleppel 1116
assenschuppe 1116
asseschepken 1116
- B**
- baanhuusken 113
baard 1158
bak-aovend 1120
baksteen 1161
ballon 1135
banke 1144
bankstel 1145
bankstelle 1144
baolen 1150
baovendeure 117
baovendure 117
baovenduurraemken 118
baovenkamer 1124
baovenlake(n) 1152
baovenlech(t) 117
baove(n)lich(t) 117
baovenraemken 118
barbierdeure 116
barbiersdeure 116
barghok 1128
bargmeubel 1158
batse 1116
bazedent 1150
bed(de) 1145
donzen -- 1146
veren -- 1146, 1153
beddebaolen 1150
beddebollen 1150
beddebure 1153
beddegaddienn 1157
beddegaddiens 1157
beddegat 1158
beddegedienn 1157
beddegediens 1157
beddegedientjes 1157
beddegordienen 1157
beddekas 1148
beddekas(t)(e) 1149
beddekei 1161
beddekenneken 1159
beddekoetse 1148
beddekoord 1154
beddekoorde 1154
beddekorde 1154
beddekroek 1159
beddekruk 1159
beddekruke 1159
beddekruken 1159
beddekruuk 1159
beddekwas(t) 1154
beddekwaste 1154
beddelaoge 1150
beddelaonn 1150
beddelichte 1154
beddelichter 1154
beddepan 1161
beddepanne 1161
beddeplank(e) 1155, 1156
beddeplanke
veurste -- 1156
beddeplanken 1150
beddeplume 1154
bedderichel 1156
beddeschap 1155
beddestae 1148
beddestaegordiene 1157
beddestaekastjen 1158
beddestee 1148
beddesteen 1161
beddestei 1148
beddestek 1148
beddestöksken 1156
beddestro 1151
beddeteke 1152
beddetiek 1153
beddetog 1153
beddetouw 1154
beddetuug 1146, 1153
bedkruk 1159
bedplank 1156
bedstae 1148
bedstaej 1148
bedstaejgadiene 1157
bedstaejgadiene 1157
bedstaejgordiene 1157
bedstaejkoord 1154
bedstaej-plank 1156
bedstee 1148

bedstrooi 1151
 bedteek 1153
 beduren 1168
 beerputte 1127
 bekieviten 1190
 beksten 1147
 belon 1135
 bereuterd 1136
 berging 1128
 bergzolderken 1129
 berre 1145
 (veren) -- 1146, 1153
 berregedienen 1157
 berregordientjes 1157
 berrekaste 1149
 berrekei 1161
 berrekoord 1154
 berrekruke 1159
 berrekwas 1154
 berrekwas(t) 1154
 berrekwaste 1154
 berrelichter 1154
 berrepan 1161
 berrepanne 1161
 berreplanke 1155, 1156
 veurnste -- 1156
 berrestae 1148
 berrestaegedienn 1157
 berresteen 1161
 berreteker 1153
 berretiek 1153
 berretog 1153
 berrewörmer 1161
 Betje(n)
 tante -- 1126
 beuten
 'n veur -- 1104
 bezenmatte 1140
 bie(j)keuken 1128
 bie(j)kökken 1128
 biezemat 1140
 biezen 1140
 biezenmatte 1140
 biezettäöfeltje(n) 1138
 bi-jkeuke(n) 1128
 bi-jkökke(n) 1128
 bi-jkökkene 1128
 bi-jlichter 1127
 bimbam 1161, 1154
 bimbamklok 1162
 binnelies(t) 111
 binne(n)blinde(n) 1115
 binnenkozien 111
 binnenloeken 1115
 binne(n)luke(n) 1115
 binnenraam 111
 binnenvensterloeken 1115
 binnenvensters 1115
 binnevinsters 1115
 blad 1136
 blaker 1127, 1128, 1133,
 1135, 1136
 blakeren 1137
 blakerlampe 1133
 blakerlempken 1133
 blakerlichjen 1133
 blakerslampe 1133
 blaok 1127
 blaoker 1127
 blaosroer 1117
 blaozepiep(e) 1117
 bliende 1115
 blinde(n) 1112
 blinden 1115
 blindenkaste 1115
 bloementäöfeltje(n) 1137
 blok 1136
 blokhuusken 113
 blokkendeuze 112
 blokkussen 1136
 blomentäöfeltje(n) 1137
 blötting 1192
 bode 113
 boerenklokke 1163
 boerenstoel 1139
 boetenhuusken 112
 boezem 1193, 1100
 op de -- 1194
 veur de(n) -- 1194
 boezembalk 1114
 boezemblad 1100
 boezembord 1197
 boezemgedientjen 1195
 boezemhundjes 1178
 boezemkleed 1195
 boezemkleedje(n) 1195
 boezemlieste 1194
 boezemplaak 1100, 1124
 boezemplanke 1194
 boezemplate 1124
 boezemplaten 1106
 boezemrok 1195
 boezemschap 1194
 boezemtegels 1109
 boezemtelder 1197
 boezemvalletjen 1195
 boezemwieme 1134
 bolderijkas 1152
 bölleke 1140
 bolt(e) 1115
 bolten 1115
 bom-bam 1154
 bonk 1192
 boom 1114
 bord 1197
 bordenlieste 1194
 bordenrek 1171
 bordenriche1 1194
 bordure 1168
 borduren 1168
 bouwen
 'n vuur -- 1104
 bovvendeure 117
 bovvendeure-raemken 118
 bovvendeursraam 118
 bovvendlaken 1152
 bovvendlech(t) 117
 bozem 1193, 1100
 legen -- 1100
 onder den -- 1101
 (veur de) -- 1100
 veur de(n) -- 1194
 vuur den -- 1194
 bozembalk 1114
 bozembeeldjes 1178
 bozembord 1197
 bozemholt 1114
 bozemhundjes 1178
 bozemkleed 1195
 bozemkleedje(n) 1195
 bozemklok 1161
 bozemlieste 1194
 bozemplanke 1194, 1100
 bozemplaak 1124
 bozemplate 1194, 1124
 bozemrand 1194
 bozemriche1 1193
 bozemtegels 1109
 bozemtelder 1197
 bozemwieme 1134
 braak 113
 braander 1134
 brak
 ouwe -- 113
 brake (van 'n huus) 112
 (olde) -- 113
 brakke (van 'n huus)
 olde -- 114
 brand 1192
 brandbak 1115
 brandbalk 1114
 branden
 met 'n fluite -- 1137
 met 'n punte -- 1137
 met 'n stat -- 1137
 ongeliek -- 1137
 brander 1134, 1135
 brandholtkiste 1115
 brandhook 1115
 brandstof 1192
 brao 1158
 brik
 olde -- 114
 brille 1128
 broedsbedde 1153
 broedsberre 1153
 broedslakens 1153
 broedslinnen 1153
 broedsschossteenkleedjen
 1197
 broodkas(t) 1152
 broodkaste 1152, 1157
 broodplanke 1125

broodspene 1152
broodspinde 1152, 1157
broodspinte 1152, 1157
bruudsbedde 1153
buffet 1156
buffetkas 1156
buffetkaste 1156
bungalow 112
bungalow 112
bungelo 112
bure 1153
burgerhuus 112
butagas 1139
butagaslampe 1141
bute 1104
buten
't vuur -- 1104
butendörpel 112
butenkozien 111
buul 1160
bijkeuke(n) 1128

C

carbidhuusken 1138
carbidlech 1138
carmiggel 1124
centerbraander 1134
cirkelzage-van-'t-gelooft
1158

D

daeke
dikke -- 1146
duitse -- 1146
dunne -- 114
daeke(n) 1145
gestikte -- 1146
molton -- 1146
wolle(n) -- 1146
daekene 1145
daeke(n)kis(t) 1145
daghuurdersklokke 1163
dagkalender 1169
dak 115
plat-- 115
dakgäöt 116
dakgäöte 116
dakgöt 115
dakgotte 116
dakgötte 115
dakrinne 116
dakzölder 1129
däömpepot 1117
däöre 116
dek 1100
dekbed(de) 1146
(veren) -- 1153
dekberre 1146
dekke 1145
dekken 115, 1145

donzen -- 1146
gestikte -- 1146
molton -- 1146
wolle(n) -- 146
dekkenkiste 1146
deurdörpel 119
deur(e) 116
deuregat 110
deureknop 118
deurklink(e) 118
deurknop 118
deurkruk(ke) 118
deuze 1126
dicht(e)doon 114
dicht(e)maken 114
diensbodenkoffer 1146
dikboek 1152
doch(t) 1134
doevenhuuske 1175
doevenkouw 1175
doevenkouwe 1175
dolm 1137
donsbed(de) 1146
donsberre 1146
donsdekken 1146
doofpot 1117
dooiekop 1185
dook 1166
doos 1126
dorpel 119, 112,
dörpel 119, 111, 112
dover 1128
draejer 1134
draejhaol 1112
draejiezder 1130
draejiezer 1112
draejstool 1139
dräödje 1127
dreeholder 1113
dreehookskaste 1156
dreehookskenen 1171
dreepoot 1123
drempel 110
dresseoir 1155
drietepot 1159
driethoes 1126
driethuuske(n) 1126
drietonne 1127
drieverken 1130
driertjen 1130
drömpel 110
drumpeel 110
duplexhuus 113
dure 116
durengaank 110
duurdrempel 110
duvekooi 1175
duvelsding 1181
duveltjen 1123
dwarslatten 1141, 1142
dwarsletjes 1142

E

echterkökken 1117
éénverdiepingswoninge 112
eerpelenhok 1158
eerpelenkelder 1158
eerpelgat 1158
eerpelhok 1158
eerpelkelder 1158
eerpelkelderken 1158
eierkaolen 1192
eierkollen 1192
elektra 1139
elektricitet 1139
elektriek 1139
elektries 1139
ellektriek 1139
endelschrien 1146
entelschree 1147
ermläöning 1142
erremleuning 1142
erremstool 1144
estering 1183
ester(ken) 1183
estrik 1183

F

fannuus 1120
fauteuil 1144
fenuus 1120, 1125
fenuusjen 1125
fenuuskachel 1120
fenuuskas 1125
fenuusplate 1125
fenuuspot 1123
feteul 1139
flakkere(n) 1137
flikkere(n) 1137
floddersken 1137
floekere 1137
flokkeren 1137
fornuus 1120
foxhundjes 1178
franje 1195
frenje 1195
frontplate 1107

G

gaddien 1186, 1187
gardiene 1186
gaevel 114
gaffel 1133
galmen 1136
gang 1129
gange 1129
ganglamp 1133
ganglampe 1133
ganglemphen 1133

gangraam 118
 gank 129
 gardienen 1157
 gas 1138
 gaslech(t) 1138
 gaslicht 1138
 gebaonn
   tien -- 113
 gebruiken 114
 gediene 1186, 1187
 gediene 1186
 gedienen 1157
 gedoete
   mooi -- 112
 gedoetje 114
 geheng 119
 gemak 126
 gemakstoel 1139, 1144
 gemakstool 1139, 1144
   grote -- 1144
 gevel 114
 gevvel 114
 gewich 1136
 gewichte(n) 1164
 giffel 1133
 glas 110, 1134
 glasgedien 1187
 glazengedien 1187
 glaze(n)kas(t) 1153
 glazenkast 1156
 glazenkaste 1153, 1156
 glazenkleed 1187
 gloodiezer 1118
 gloodpötjen 1177
 gloodstolp 1114
 goddien 1187
 gordienen 1157
 grendel 118
 griepel 1113, 1154
 grieper 1113
 griepiezer 1113
 grindel 118
 gröndel 118
 grondplaat 1150
 grondplate 1105
 grundel 118
 gruntel 118
 gruntele 118
 grunzels 118
 gruus 1192
 gruusbak 1119
 gruusbatse 1116
 gruusbusse 1119
 gruusemmer 1119
 gruuslaepel 1116
 gruusleppel 1116
 gruusmot 1192
 gruusschöppe 1116
 gruusschup 1116
 gruusschuppe 1116
 gruustang 1119

gruustuite 1119
 gruustute 1119

H

haakhaol 1112
 haal 1111
 haaliezer 1111
 haalketting 1111
 haard
   open -- 1101
 haerd 1120
 haerdplaat 1107
 haevel 115
 hand
   kolde -- 1113
 handvat 118, 1113
 handwarken 1168
 hangiezer 1111-1113
 hangkaste 1155
 hangketten 1111
 hangketting 1111
 hangklok(ke) 1160, 1162
 hanglamp(e) 1131, 1133
 hanglempke 1133
 hangoor 1137
 hangoortaofel 1137
 hannek-recht-op 1139
 häögel 1113
 haok 1113, 1114
 haoken 1114
 haokhaole 1114
 haol 1111
 haolbalk 1114
 haolbalken 1114
 haolboom 1113, 1114
 haole 1111
 haolebalken 1114
 haolfoes 1112, 1113
 haolhaok 1111-1114
 haolholt 1114
 haoliezer 1111
 haolketne 1112
 haolketten 1111
 haolketting 1111
 haolkettink 1111
 haolzage 1112
 haord
   aopen -- 1101
 harmonium 1158
 heerd 1100, 1101, 1120, 1121
   an den -- 1101
   aope(n) -- 1101
   engelse(n) -- 1100
   hoge -- 1193
   laegen -- 1100
   lossen -- 1101
   lössen -- 1101
   open -- 1101
 heerdgedien 1195
 heerdhaoken 1108
 heerdiezer 1109
 heerdiezerke 1109
 heerdiezerken 1108
 heerdiezerknöppe 1108
 heerdje(n) 1100
   engels -- 1100
   klein -- 1100
   leeg -- 1100
   (veur 't) -- 1100
 heerdkachel 1121, 1123
 heerdknöppe 1108
 heerdknoppen 1108
 heerdkoel 1105
 heerdpinne 1108
 heerdplaat 1105, 1107, 1124
   middelste -- 1106
 heerdplanke 1100
 heerdplate 1105-1107, 1124
   middelste -- 1106
   middelsten -- 1106
 heerdplaten 1106
 heerdstae 1101
 heerdsteentjes 1109
 heerdstultjen 1144
 heerdtakel 1112
 heerdtegel(tje)s 1109
 heerdvuur 1103
 heiligenbeeld 1179
 heilig-hartbeeld 1179
 heksenkringe 1147
 hengelpötjen 1105
 herd 1101, 1120, 1121
 herdvuur 1103
 herenhoes 112
 here(n)huus 112
 heudjen 1136
 heufden-aende 1147
 heufd-end(e) 1147
 heufden-end(e) 1147
 heufken 1196
 heugel 1112
 hoed 1125
 hoekkas 1152, 1156
 hoekaste 1152
 hoes 11
   balievat van 'n -- 112
   dufteg -- 112
 hoes-van-stand 112
 holsketting 1112
 holtbak 1115
 holtben 1115
 holtbenne 1115
 holthoek 1115
 holthok 1115
 holthook 1115
 holtkast 1115
 holtkist 1115
 holtkiste 1115
 holtmand 1115
 holtmande 1115
 holtmende 1115

holtskolle 1192
 holtton 1115
 honderd
 numero -- 1126
 hook
 an den -- 1101
 hookkammet 1156
 hookkasjen 1171
 hookkaste 1156
 hoorkammenbeksken 1176
 hond
 de Mexicaanse -- 1180
 hord 1116
 horde 1116
 horre 1116
 horrele 1116
 hōste 1129
 hujeplank 1149
 hundekes 1178
 hundjes 1178
 hut
 olde -- 114
 hutkoffer 1146
 hutte 113, 114
 huus 111, 112
 defteg -- 112
 heel -- 112
 kapitaal -- 112
 mooi -- 112
 huusbrand 1192
 huusdeure 117
 huusholdkachel 1120
 huuske
 an-esmetten -- 113
 huuske(n) 1126
 huuskesbak 1127
 huuskesbrille 1127
 huuskesgang 1127
 huuskesputte 1127
 huuslamp 11131
 huusorgel 1158
 huusörge 1158
 huzen 114
 huzeren 114

I

iezzer 1115
 iezzerkorf 1114
 inassen
 't vuur -- 1104
 inlegtaofel 1137
 inrakelen
 't vuur -- 1104
 inraken
 't veur -- 1104
 inrekenen
 't vuur -- 104
 inschee 1146
 inscheren
 't vuur -- 1104

inschiel 1146
 inschieren
 't vuur -- 1104
 inschiern
 't vuur -- 1104
 inschrede 1146
 inschree 1146
 inschrie 1146
 inschriefsel 1149
 inschriem 1146
 inschrien 1146
 inschrieven 1146
 inschriefsel 1146

J

jammerholt 1158
 jammerklacht 1158
 jan
 nao -- motten 1127
 jappelekelder 1158

K

kabanes van 'n huus 112
 kabbenet 1148
 kabbenetpötte 1151
 kabbenetstel 1151
 kabbenetvazen 1151
 kabi-jnet 1148
 kabinet 1148
 kabinetstel 1151
 kabof 1129
 kachel 1120-1122
 kachelheerd 1123
 kachelpiep(e) 1124
 kachelpoeste 1117
 kaemerken
 kleinste -- 1126
 kaers 1127
 kajuit 114
 zeuve -- 113
 kajuit(e) (van 'n huus)
 (olde) -- 114
 kakdeus 1126
 kakdeuze 1126
 kakdoze 1126
 kakhoes 1126
 kakstoe 1143
 kakstool 1143
 kaktonne 1127, 1143
 kalender 1169
 kalf 118, 111
 kambak 1176
 kambekske(n) 1176
 kame(n)bekske(n) 1176
 kamer 1120
 beste -- 1120, 1126
 goeie -- 1120
 grote -- 1120
 mooie -- 1120
 op de -- 1124
 zondaagse -- 1120
 zondagse -- 1120
 zundagse -- 1120
 kamergemak 1144
 kamerlamp 11131
 kamers
 baomm de -- 1129
 kamerstool 1144
 kammebakje 1176
 kamme(n)bak 1176
 kammenbekje 1176
 kamme(n)bekske(n) 1176
 kammet 1148
 kammetstel 1151
 kammetstelsel 1151
 kammetsvoot 1150
 kam(me)netsvoot 1150
 kamminet 1148
 kamnet 1148
 kamnetstelsels 1151
 kamnetsvazen 1151
 kanariekooi 1175
 kanariekooitjen 1175
 kanariekouw 1175
 kanariekouwe 1175
 kandelaar 1127, 1128
 kandelaor 1127
 kandelee 1128
 kanne 1159
 kannebeul 1160
 kannebule 1160
 kannenscheure 1185
 kannenschroot 1185
 kannenschrot 1185
 kannenzak 1160
 kannezak 1160
 kantoor 1126
 kaokplate 1122
 kaole(n)bak 1119
 kaolengrepe 1117
 kaole(n)kit 1119
 kaolenschepe 1116
 kaolenschepper 1116
 kaolenschoepe 1116
 kaole(n)schup 1116
 kaolenschuppe 1116
 kaolentang 1119
 kaole(n)tuit(e) 1119
 kaolenvuur 1193
 kaolepötje 1177
 kaombekske(n) 1176
 kaomenbak 1176
 kaomenbeksken 1176
 kaot 113
 kap(pe) 115, 1142, 1135
 kappen 1142
 kapstok 1179
 kas
 gelaze -- 1153
 glazege -- 1153

glazere -- 1153
 -- (van 'n huus) 112
 -- (van 'n keet) 112
 kasje
 glaoze -- 1153
 kasjen
 -- (veur de piepe en
 roze) 1173
 -- (veur de piepe en
 tak) 1173
 kassiel 1151
 kast 1164
 goeie -- 1148
 kaste 1148, 1155, 1164
 glazene -- 1153
 -- (van 'n huus/hoes) 112
 kasteel 112
 -- (van 'n huus) 112
 kastenstel 1151
 kastenvoet 1150
 katoen 1134
 katoentje(n) 1127, 1134
 katrol 1136
 katrolhaol 1111
 katrollamp 1131
 kattegat 1158
 katteloeke 1158
 kattengat 1158
 kattenplanke 1136
 kattenstoel 1136
 kattentäöfelken 1136
 kattepeurtjen 1158
 kattepoet 1136
 kavalje
 old -- 114
 kavente 114
 kavinte 114
 grote -- 112
 keevik 1175
 keers(e) 1127
 keerselont 1127
 keerse(n)blaker 1127
 keersenblakertjen 1127
 keersenholder 1127, 1128
 keersenkandelaar 1127
 keerse(n)pit 1127
 keerse(n)pitte 1127
 keersenstandaard 1127, 1128
 keersenstandard 1128
 keersenstaonder 1127
 keersenständer 1128
 keersenstender 1127, 1128
 keet 111
 grote -- 112
 (olde) -- 113
 prach van 'n -- 112
 keikesvloer(e) 1184
 keimebekske 1176
 keitjesvloere 1184
 kelder 1125
 kelderbanke 1125
 kelderdek 1125
 kelderloek 1116
 kelderluuk 1116
 kelderschap 1125
 keldertrap 1116
 keldertrepken 1116
 kelender 1169
 kembekske 1176
 kembereksken 1176
 kendler 1127
 kenneken 1159, 1160
 kennekesbuul 1160
 kennekesbuultjen 1160
 kennekeszak 1160
 kete (van 'n huus)
 holtstakelege -- 113
 olde -- 113
 keterieje 113
 ketn 1164
 ketne 1164
 kettelstok 1113
 kettelzage 1112
 ketten 1164
 kettenhaol 1111
 ketting 1164, 1111
 kettinghangiezer 1111
 kettinghaol 1111
 kettinglampe 1131
 kettink 1164
 keuken 1117
 daagse -- 1117
 grote -- 1120
 kleine 1117
 keukenstoel 1139
 kezien 1111
 kezzelingen 1184
 kiekkas(t) 1181
 kiekkaste 1181
 kievieten 1190
 kiewieten 1190
 kiewitten 1190
 kinderplee 1143
 kinderstoel 1143
 kinderstoel 1143
 kindertonne 1143
 kiste 1146
 duutse -- 1146
 klaeverblad(kachel) 1122
 klap 119
 klaptaofel 1135, 1137
 klaptaofele 1135, 1137
 kleerkas 1155
 kleerkas(t) 1155
 kleerkaste 1155
 kleerkis(t) 1145
 kleerkiste 1145
 klem 1115
 kleptaofel 1135, 1136
 klerekiste 1145
 klere(n)kis(t) 1145
 klere(n)kiste 1145
 kleverblad 1122
 klink 118
 klink(e) 118
 klinke 1136
 klinkneuze 118
 klinkstel 118
 klok(ke) 1160
 drentse -- 1162
 franse -- 1163
 friese -- 1162
 staonde -- 1161
 zaanse -- 1164
 klokkaste 1164
 klokkenkast 1164
 klokkenkaste 1164
 klokkenstel 1161
 klöksken 1161, 1162
 klomkachel 1123
 klooster 1177
 kloosterstoel 1144
 kloostertaofel 1138
 kloot 1136
 klos 1151
 kluun 1192
 knechtekiste 1146
 knippe 1136
 knolzaod 1128
 knöpkesstoel 1139
 knöpkesstoel 1139
 knoppen 1108
 knopstoel 1139
 knopstoel 1139
 kodden 1188
 koekoeks Lampe 1133
 koekoekslemphen 1133
 koeks 1108
 koelplate 1105
 koepel 1135
 koezien 1111
 koffer 1146, 1148
 kokkachel 1120, 1122
 kokkemesjiene 1120
 kökken 117
 daagse -- 1117
 grote -- 1120
 kleine -- 1117
 kökkene 1118
 kleine 1118
 kökke(n)kas(t) 1152, 1154
 kökkenkaste 1152
 kökkenschap 1171
 kökke(n)stoel 1139
 grote -- 1144
 kökkenstoel 1139
 kökkentaofel 1135
 kökkentaofele 1135
 kökkenvenster 1114
 kokkökken 1117
 kokmassiene 1120
 kokmesiene 1120
 kokmeskiene 1120

koldiezer 1113
 kolenbak 1119
 kolenkit 1119
 kolenschuppe 1116
 köllekespot 1177
 kollenbak 1119
 kollenbatse 1116
 kollenbusse 1119
 kollenemmer 1119
 kollenkokker 1119
 kollenkit 1119
 kollenkitte 1119
 kollenschuppe 1116
 kollentange 1119
 kollentuite 1119
 kollentute 1119
 kolomkachel 1123
 kommen 1151
 kommenrek 1171
 kontrolleke 1136
 koof 1171
 kooi 1175
 koolzaod 1128
 koord 1154
 kop-end(e) 1147
 köpkeskast(e) 1153
 köpkesrek 1171
 köpkesrekke 1171
 koppe(n)-end 1147
 kouse 1134
 kousjen 1134
 kouwe 1175
 olde 114
 kouwske(n) 1134
 köwske(n) 1134
 kozien 1111
 kozienpin 1115
 kozijn 1111
 kraakstoel 1144
 krabbe 119
 krake (van 'n huus)
 olde -- 114
 kramm 1136
 krakenstoel 1144
 kraombedde 1153
 krappe 119
 krodde (van 'n huus) 113
 kroek 1159
 kroeke 1159
 kroekenbuul 1160
 kroekenzak 1160
 kroekszak 1160
 krot 113
 krotte 113
 kruk 1159
 kruke 1159
 krukebuul 1160
 krukenbuul 1160
 krukenzak 1160
 krukszak 1160
 kruk(ke) 118
 krukke 1159
 krukkezak 1160
 krul 1195
 kruuk 1159
 kruus 1136
 kruusbeeld 1179
 kruusholt 111, 1136
 kruusroe 111
 kullenslöpper 1156
 kumkesrek 1171
 kunslech 1139
 kunslich 1139
 kusse(n) 1146
 kussen 1136
 kussenstoel 1144
 kwaln 1137
 kwalme(n) 1136
 kwalmgat 1100
 kwas(t) 1154

L
 laai 1147
 laampenhool 1130
 ladenkas(t) 1157
 ladenkaste 1157
 laedjen 1147
 laeken 1147
 geld -- 1147
 laemp 1134
 laepelbröd 1170
 laepelebred 1170
 laepelenrek 1170
 laepelrek 1170
 laepelrekke 1170
 laepelrik 1170
 laeslamp 1139
 laeslampe 1139
 lakaste 1157
 lambelsenbraander 1132
 lamp(e)
 elektrieke -- 1139
 grote -- 1131
 hangende -- 1131
 staonde -- 1132
 lampeglas 1134
 lampekap(pe) 1135
 lampe(n)kappe 1135
 lampe(n)katoen 1134
 lampe(n)koepel 1135
 lampe(n)kouse 1134
 lampe(n)pit 1134
 lampendöpken 1136
 lampenglas 1134
 lampenhool 1130
 lampenschelleken 1136
 lampensok 1134
 lampzok 1134
 landhuus 112
 läädjen 1147
 läögbrengen 1127
 läöghalen 1127
 läöning 1141
 läöningstoel 1139
 läönken 1147
 läönrichel 1174
 läönstoel 1139
 läöntjen 1147
 lat 111
 lataofel 1137, 1157
 lataofele 1157
 latten 1142
 lawaakist 1158
 lech
 elektries -- 1139
 grote -- 1139
 lech(t) 1139
 elektries -- 1139
 leenstoel 1144
 leeslampe 1139
 legger 1142
 leideband 1143
 lekdorpel 1112
 lekdörpel 1112
 lemnet 1134
 lempken 1127
 lemt 1134
 lenghool 1114
 lepelerek 1170
 lepelrek 1170
 leppelbred 1170
 leppelbröd 1170
 leppelenbröd 1170
 leppelenrekke 1170
 leppelrek 1170
 leppelrekke 1170
 leppelrik 1170
 lermte 1134
 letterdoek 1168
 letterdook 1168
 lettere 1168
 letteren 1168
 letterlap(pe) 1168
 letterlappen 1168
 leuning 1141, 1142
 leuninglatten 1142
 leuningletjes 1142
 leuningrichel 1174
 leuningspielen 1142
 leuningstoel 1139, 1144
 leunstoel 1139
 lich
 elektris -- 1139
 lektris -- 1139
 grote -- 1139
 lich(t) 1139
 elektries -- 1139
 lichte 1154
 lichter 118, 1154
 lies (van de boezem) 1194
 liesje 1174, 1194

lies(t) 111
 lieste 111, 174, 194
 ligger 142
 ligstool 144
 linnenkas(t) 155
 linnenkaste 155
 litterdoek 168
 litterdook 168
 litteren 168
 litterlap(pe) 168
 lochgat 1158
 loek 116
 loeken 112, 115
 lofkachel(t)jen 1122
 lönning 140, 142
 lönninge 140
 lönninglatten 142
 lönningletjes 142
 lönningstoe1 139, 144
 lönningstool 139
 lönnink 140, 142
 lönstool 139
 lont 1127
 lonte 1127
 lood 111
   hölttere -- 111
 looplamp(e) 1133
 looplempken 1127
 loopwaerek 164
 luchter 1127, 1128
 luke 115
 luke(n) 112
 luuk 116
 luzenbekskén 176

M

maken
   lech -- 1140
   letterdook -- 168
   litterdoek -- 168
   marklappe -- 168
 mantel 193, 1124
 mantelkachel 1122
 mantelpot 1123
 mantelpotshok 127
 maondkalender 169
 maontäöfeltjen
   halve -- 138
 mariabeeld 179
 marklappe 168
 massiene 1120
 mat 140
 matras
   strooie -- 1151
 matras(se) 1151
 matte 140
 mesienhökksken 199
 meublement 158
 merklap(pe) 168
 middelkalf 18

miegepot 1159
 miegpot 1159
 miezebaog 1114
 mimies 138
 mimietjes 138
 mot 192
 mothol 1158
 motholle 1158
 mure 15
 mussekooi 175
 musse(n)kouw 175
 muur 15
 muurhanglamp 1133
 muurlamp 1133
 muurlempken 1133
 muurplaten 1106
 muurplint 15
 muurwark 15
 muziekkist 158

N

nachlech 1133
 nachlempken 1127
 nachpitje 1127
 nach(t)lempke(n) 1133
 nachtpot 1159
 nachtspegel 1159
 nachtspiegel 1159
 naejtäöfelken 137
 naejtäöfeltjen 137
 negerkleute 192

O

oettrektaofel 137
 ofhäöker 1113
 olliebak 1135
 ölliebak 1135
 ölliekomme 1135
 onderbed(de) 1152
 onderbedde 1158
 onderberre 1152
 onderdörpel 19
 onderkleedjen 196, 197
 onderlake(n) 1152
 onderläög 1150
 onderlaoge 1150
 onderlaoge(n) 1150
 onderschoever 1159
 onderstuk 150
 ondertussen 1159
 onderzet 150
 opborduren 168
 ophäöker 1111
 ophäökercd 1112, 1113
 ophemeltouw 1154
 opkamer 124
 opkamertrap(pe) 116
 opkamertrepken 116
 opklaptaofel 135
 opklaptaofele 135
 opraken 1104
 opschotten
   't haol -- 1111
 opslagtaofel 135
 opstapplanke 1156
 optrekken
   de klinke -- 18
 optreklampe 1131
 opzetsel 1156
 orgel 158
 örge1 158
 overloop 129
 ovvend 120
 ovverloop 129
 ovvertrek 1153

P

panhaol 1113
 paniezer 1113
 pannekoekiezer 1113
 pannekokenhaol 1113
 pannekokenhölder 1113
 pannekokeniezer 1113
 pannekokenpanneniezer 1113
 pannekooksbodden 198
 pannekooktelder 199
 pannendak 15
 panneniezer 1113
 paptaofele 137
 parketvloere 184
 pastoorskamer 120
 patentöllie 1128
 peerdekesklokke 162
 peerdjesklok 162
 peerdjesklokke 162
 pelew 1146
 pellewe 1146
 peluw 1146
 pelu 1146
 peluw 1146
 pelwe 1146
 penantkasjen 156
 pendule 161
 penduul 161
 pere 1135
 pertaoltje 129
 pertret 165
 petaol 129
 petäöltjen 129
 peteraolie 1130
 peterolium 1131
 peteröllie 1130
 peteröllie 1130
 petraolie 1130
 peträölle 1130
 petraolieslamp 1131
 petraolium 1130
 petret 165
 petrolie 1130, 1131

petroleum 1131
petrollie 1130
petröllie 1130
petröllieslampe 1131
peul 1146
peuling 1146
peut 1141
peute 1141
pieken 1137
pielen 1137
piep(e) 1124
piepela 1147
piepenkasjen 1173
piepenrek 1172
piepenrekke 1172
piepenrik 1172
pieperek 1172
pieperik 1172
pieplempken 1129
piespot 1159
piklempken 1129, 1130
pilaster 1199
pimpan 1160
pin(ne) 115
pinnantkasje 1156
pinantkasjen 1156
pispot 1159
pispotplank(e) 1155
pit 1127, 1134
pitte 1127, 1134
plaatjesklokke 1163
plaatkachel 1122
plaatjen 1113
plafond 116
plarbrander 1136
plat 1129
plate 1105, 1124, 1125
platjen 115
platte-buis-kachel 1122
platte-buus-kachel 1122
platte-buzen-kachel 1122
plee(j) 1126
plint 115, 112, 1174
plinte 115
plonderkamer 1129
plonkiste 1148
plume 1154
pluum 1154
poepdeus 1126
poepdeuze 1126
poepdoze 1126
poephúusken 1126
poepstuultje 1143
poer 1151
poere 1151
pöl 1146
pölf 1146
pölle 1146
pöllenge 1146
pöllewe 1146
pöln 1146

pöllöf 1146
pöllow 1146
pölwe 1146
pook 1118
porge-peter 1118
poriezer 1118
porkiezer 1118
porkiezer 1118
pörkiezer 1118
porre 1118
porselein 1135
porseleinkas(t) 1153
po(r)tlandervloer(e) 1185
portret 1165
pot 1135, 1159
potaovend 1122
pote(n) 1141
potiezer 1118
potkachel 1122, 1123
pot-met-één-oor 1159
potoven 1122
potplank(e) 1155
potscherven 1185
potscheurde 1185
potstuultjen 1143
pötte 1151
pottekieker 1139
pottenplenksken 1155
pottenschap 1155
pottrettelök 1165
pronkbedde 1153
pronkkamer 1120
pronkkas(te) 1154
pronkkaste 1148
pronktelder 1197
provisiekast 1152
pruumrand 1156
psalmpompe 1158
pul(te)f 1146
punder 1136
punders 1164
puuster 1117

R

raakkoele 1105
raam 1110
raamdorpel 112
raamdörpel 112
raamdorpelsteen 112
raamholt 111
raamhor(re) 1116
raamhord 116
(raam)kezien 111
(raam)kozien 111
raamlieste 111
raamwark 111
raapöölje 1128
raapkoken 1128
raapöllie 1128
raapöllielempken 1128, 1129

raapöllielempken 1129
raapölliepere 1128
raapzaod 1128
raarkoele 1105
rabat 115
old -- 114
radio 1179
radiokaste 1158
rake 1105
rakel 1118
rakelkorf 1114
reetdak 115
regelateur(klokke) 1162
regelateur 1162
regelslateurklok 1162
regelteur 1162
reikammenbekske(n) 1176
rekke 1171
rekske 1172
reukgat 1134
reukgavel 113
reukhok 1134
richel 111, 1147, 1171, 1174,
1193, 1100, 1156
richelbord 1197
richele 1171, 1193
richelen 1194
richeltjen 1156
riegekemenbeksken 1176
rieke-leus-plaatse 112
ring 1111
roe 1111
roede 1111
roei 1111
roesje 1195
roet 110, 1137
roet(e) 110
roete 110
roete(n) 1136
roetkotten 1137
roetplaat 1124
roetplate 1124
röglönning 1140
rokereje 1134
rolgedien 1187
rolgordien 1187
rolloeken 1115
roo 1111
rookgat 1134, 1100
rookkanaal 1100
rookkaste 1134
rookplate 1124
rookstoel 1144
rookstoel 1144
rooktaofel 1138
rookzolder 1134
roompotkesken 1108
root 1137
rootzolder 1134
röppeis 1141
rouwkleedjen 1196

rozekrans 1179
 ruempolklotte 1163
 rugge 1141
 ruggelatten 1142
 ruglatte 1142
 ruggeleuning 1141
 ruggelönning 1140
 ruggelönnink 1140
 rugleuning 1141
 ruglönning 1140
 ruglönninge 1140
 rugspielen 1142
 rugsportels 1142
 ruuske 1195
 ruut 1110

S

salamander 1122
 sallemander 1122
 salonkachel 1123
 salontaofel 1138
 schaegaddienen 1188
 schaegaddiens 1188
 schadden 1192
 scharm 1159
 scharren 1192
 scheiden 1142
 scheidgardiënen 1188
 scheiën 1142
 scheigediënen 1188
 scheigediëne 1188
 scheidgardiëntjes 1188
 scheiddeus 1126
 scheithoes 1126
 scheithuus 1126
 scheithuuske(n) 1126
 scheidpot 1158
 scheidtonne 1127
 schel 1136
 schelleken 1136
 schemerlamp(e) 1139
 schemerlampe 1132
   staonde -- 1132
 schepken 1147
 scheplich 118
 scherm 1159, 1136
 scherm Lampe 1133
 scheiing 1136
 scheurekaste 1153
 schuurkalender 1169
 schiejen 1142
 schild 1108, 1136
 schildereje 1166
 schilderiej 1166
 schilderieje 1166
 schilderieklotte 1163
 schilderi-j 1165, 1166
 schilderi-je 1166
 schildlempke(n) 1133
 schildlicheje 1133

schippertjen 1123
 schoefloeken 115
 schoeftaofel 1137
 schoep 1116
 schoeve 118
 schoffelblind 115
 scholtenhoes 112
 schortiezer 1113
 schoorsteen 1199
 schoorsteenmantel 1100
 schornstene 1199
 schossteen 1193, 1199, 1100
   (op de) -- 1100
   op de -- 1194
   (veur de) -- 1100
   veur de -- 1193, 1194
 schössteen 1199, 1100
 schossteenbalk 1114
 schossteenbeeldjes 1178
 schossteenblad 1100
 schossteenbord 1197
 schossteendek 1100
 schossteendoek 1189
 schossteengadiëntje 1195
 schossteengat 1100
 schossteenhundjes 1178
 schossteenkap 1193
 schossteenkleeje(n) 1195
 schössteenkleejen 1101
 schossteenlies 1194
 schossteenliet(e) 1194
 schossteenmaantel 1100
 schossteenmantel 1194, 1100
   (op de) -- 1100
 schössteenmantel 1100
   (op de) -- 1100
 schossteenmantelplaat 1100
 schossteenmuurtje(n) 1199
 schossteenpendule 1161
 schossteenpiepe 1124
 schossteenplaat 1124
 schossteenplaatjen 1101
 schossteenplanke 1194, 1100
 schossteenplate 1124
 schossteenplaten 1106
 schossteenrand 1194
 schossteenrichel 1194
 schossteenroesje 1195
 schossteenschap 1100
 schossteensteentjes 1109
 schossteentegel(tje)s 1109
 schossteenteller 1197
 schossteentje 1100
 schossteenvalle 1195
 schossteenvalletje(n) 1195
 schossteenvalleke(n) 1195
 schossteenzeiltjen 1196
 schothaol 1112
 schöttelek 1171
 schouw 1193, 1100, 1101
 schouwmuur 1199

schouwtegeltjes 1109
 schreentjen 1146
 schriefkaste 1158
 schriefftaofele 1138
 schrit 1136
 schroefhaol 1112
 schulpen 1142
 schure 1128
 schuupke 1116
 schuurkalender 1169
 schuurken 1128
 schuurtjen 1128
 schuutje 1129
 schuutjen 1128
 sekreet 1126
 sekretaire 1158
 septietank 1127
 servet 1189
 servieskast 1154
 sieraodkaste 1154
 sierbord 1197
 sierbordjen 1197
 sierdoek 1168, 1189
 sierdoek 1189
 sierhundjes 1178
 sierkandelaor 1128
 sierkast(e) 1154
 siervaes 1151
 sikketeer 1158
 sjek-sjak 1164
 skeigediënn 1188
 skeurkalender 1169
 skilderieje 1166
 skoorsteen 1199
 skoorsteenklotte 1161
 skoorsteenmantel 1193
 skossteenmantel 1100
 skrientjen 1146
 skure 1128
 slaegel 1115
 slaeger 1115, 1164
 slaopkamerpitje 1133
 släöpken
   mien -- 1160
 slegel 1115
 sleve 1113
 slinger 1164
 slingerklok 1162
 sloeten 1114
 sloffen 1192
 slot 118
 slöttele 118
 slungel 1164
 slute(n) 1114
 smelt 1105
 smidsneuze 118
 smitlappe 1113
 smokla 1147
 smolt 1105
 snotlamp 1128
 snotlempken 1129

snotneus 1128, 1129
snotneuze 1128, 1129
snotterbel(1e) 1129
snotterkuke 1129
snotterlip 1129
snuiten 1129
snuter 1128
snuutlampe 1129
spartels 141, 142
spiegel 164
spiegelkaste 155
spekbak 125
spekgavel 133
spekhaok 133
spekkas(t) 147
spekkasjen 1158
spekkaste 147
spekkis(t) 147
spekkiste 146, 147
spekspiele(n) 132
spekvörk 133
spene 152
spiegel 164, 1136
spiegelkaste 155
spieker 12
spiel 111
spiele 111
spielemekens 132
spiele(n) 132, 142
spielen 141
spielesstoel 139
spieltjes 142
spielvörk 13
spinde 152, 157
spindekaste 152
spinne 152
splint 15
spinning 111
spinninge 111
spinnink 111
sportels 141
sporten 141
spöttels 141
spottelstoel 139
springerken 1110
sprökske 167
spulleken 14
sputtere 1137
staaf 115
staatsiekamer 120
staejplank 1156
stange 115
staof 176
staofpötje(n) 177
staoklok(ke) 160
staokplaat 1105
staokplaats 1101
staolampe 1132
ständer 141
staonlamp 1132
staotkamer 120

staove 176
staovenbekske(n) 178
staovenpot 177
staovenpötje(n) 177
staoventest 178
staoventeste 178
statklokke 162
steen 1160
steenkes 1109
steenkesvloere 184
steentjes 1109
steentjesdik 1111
steentjesvloere 184
stel 151
-- vazen 151
stelleken 143, 144
stelsel 151
stelsels 151
stels 151
stelsters 151
stelzen 151
stempels 141, 142
steulenrichel 174
steullieste 174
steulmatte 140
steultjesklokke 162
stiele 199
stikdeken 1146
stikdekkene 1146
stikken 141
stinköllie 1131
stinköllielampe 1131
stoel 138, 139
daeenter -- 139, 144
luie -- 144
luie(n) -- 139
makkeleke -- 139
old-hollandse -- 139
stoelblaaien 142
stoelenliet 174
stoellat 174
stoellatte 174
stoellies(t) 174
stoellieste 174
stoellönning 141
stoelmat 140
stoelmatte 140
stoelplank 174
stoelplinte 174
stoelrichel 174
stoelrugge 141
stoelspielen 141
stoelsportels 141
stoelstempels 141
stofblik 1117
stokgat 1100, 1105
stökhaol 1112
stokhoek 1115
stokhook 1115
stökke 141
stokplaatse 1101

stokplate 1105
stolpe 14
stölpe 1135
stölplampe 1132
stomen 1136
stoof 176
stool 138, 139
daeenter -- 144
luien -- 139, 144
stoollatte 174
stoollatten 142
stoollieste 174
stoollönning 141, 142
stoollmatte 140
stoolveute 141
stoolorichel 174
stoostal 142
stoostempels 141, 142
stootiezer 1118
stootrand 174
stootrichel 174
stoplappen 168
stovve 176
stovven 176
stovvenpot 177
stramp 133
straom 1139
stromatras(se) 1151
stronttonne 127
strooimatras 1151
strooizak 1151
stroom 1139
strozak 1151
stucplafond 16
stulp 14
stuultjesklokke 162

T

tang(e) 1118
taofel 135
ronde -- 135
veerkante -- 137
zaanse -- 135
taofelblad 136
taofele 135
ronde -- 135
taofelklokke 161
taofelklöksken 161
taofellamp(e) 1132
täöfeltjesglas 1135
teblo 1109
tegel(tje)s 1109
tekedoek 168
tekene 168
telder 197
televisie 181
televisiekaste 158
televisietäöfeltje(n) 138
teller 197
tenen 184

tent
   oide -- 114
 terrasraam 115
 tes(t) 117
 teste 117
 teske 117
 teunemneken 1159
 theebeschuitjes 1185
 theekasje(n) 1157
 theemeubel 1157
 theerichel 1171
 theetaofel 1157
 tiek 1153
   veren -- 1153
 tillevisie 1181
 tillie
   vieze -- 1181
 timp 1127
 tl-buize 1139
 toch(t)scharm 1159
 toch(t)scherf 1159
 tochtplanke 1159
 todkachel 1123
 toedoen 114
 toemake 114
 toepen 1190
 tog 1153
 toneman 1159
 tonne 1127, 1143
 tönneken 1160
 tonnenstoel 1143
 toodoon 114
 torf 1192
 törf 1192
 törfbak 1115
 törfben 1115
 törfmand 1115
 törfmande 1115
 traef 116
 traef 116
 traef 116
 traonneuze 1128, 1129
 trap 116
 (trap)traef 116
 (trap)traef 116
 trapörgel 1158
 trappe 116
 tras 115
 trasraam 115
 trasrand 115
 tree 116
 treej 116
 trekhaak 1113
 trekkoord 1154
 treklamp(e) 1131
 trektaofel 1137
 trepke 116
 trom 1105, 1117
 tromme 1125
 tromp 1125
 tugenkiste 1145
 tuitlempken 1129

tunneken 1127, 1160
 turf 1192
 tussenschot 1159
 tuugkist 1145
 tuugkiste 1145
 tuutlempken 1129, 1130
 tweemanshuus 113
 tweestramp 1133

U

um(me)draeje(n) 1140
 underbedde 1152
 underberre 1152
 underlaken 1152
 underlaog 1150
 underläög 1150
 underlaoge 1150
 uurwaerek 1164
 uurwark 1164
 uutbrengen 1127
 uutklaptaofel 1137
 uutstekken
   de tonge -- 1136
 uuttrekkenstaofel 1137
 uuttrekkingstaofel 1137
 uuttrektaofel 1137
 uuttrektaofele 1137

V

vaenebonk 1192
 vaenster 110
 vaensterbanke 111, 112
 vaensters 112
 vak 1147
 valletje(n) 1195
 vallich 118
 vaoze 1151
 vazen 1151, 1161
 veksken 1147
 venster 110
 vensterbank(e) 111
 vensterbankdörpel 112
 vensterbanke 112
 vensterdörpel 111, 112
 vensterkozien 111
 vensterloeken 112, 115
 vensters 112, 115
 ventster 110
 vere 1136
 verlenghao 1114
 veur 1103, 1105
   lös -- 1103
   open 1101
 veurdäöre 117
 veurdeur(e) 117
 veurdeurraam 118
 veurhaak 1113
 veurhuus 11
 veurkamer 1120
 veurketten 1111
 veurkoele 1105
 veurkökken 1120
 veurkorf 1114
 veurleppel 1115
 veurplaatse 1101
 veurplanke 1156
 veurplate 1105, 1107
 veurpot 1105
 veurrake 1105
 veurscharm 1159
 veurschot 1156
 veursleef 1116
 veurstölpe 1114
 veurtange 1119
 veurtesjen 1177
 veuten-aende 1147
 veuten-ende 1147
 veutenplanke 1155
 veutenzak 1160
 vielä 112
   lege -- 112
 vielä-zak-in-mekare 114
 vieläo 112
 villa 112
 villa-hand-an-dak 113
 vim 1129
 vinster 110, 112
 vinsterbank 111, 112
 vinsterdörpel 112
 vinsterluke 112
 vinsters 112, 115
 vitrage 1187
 vitraoge 1187
 vitrazie 1187
 vitrine 1154
 vlegenhorre 1116
 vlegenkaste 1147
 vlegenkiste 1147
 vleisgaevel 1133
 vleisgafele 1133
 vleisgaffel 1133
 vleisgaffele 1133
 vleisgavel 1133
 vleisspiele(n) 1132
 vleisvorke 1133
 vleiszölderken 1158
 vleu-knepper 1156
 vliege(n)hor(re) 1116
 vliegehorde 1116
 vliegekis(t) 1147
 vliege(n)kas(t) 1147
 vliegenkaste 1147
 vliering 1129
 vlierink 1129
 vloer
   graniete -- 1186
 vloer(e)
   bakstenen -- 1185
   grenieten -- 1186
   planken -- 1184

stene -- 1184
 --van bentheimer steen 1186
 --van holtgreniet 1185
 --van marmar 1186
 --van rienschilfers 1186
 vloerplate 105
 vlooiënplanke 1156
 vöddeur 117
 voet 1150, 1136
 voetebank 1156
 voete(n)-end 1147
 voeten-ende 1148
 voetenbanke 1155
 voetenplank(e) 1155
 voetsportels 1141
 voetstuk 1150
 vogelkooi 1175
 vogelkooie 1175
 vogelkooitjen 1175
 vogelkouw 1175
 vogelkouwe 1175
 voggelenkouwe 1175
 voggelkouwe 1175
 voorstukke 1150
 voot 1136, 1150
 vootlieste 1190
 vouwloeken 1115
 vuddeur 117
 vulkache 1123
 vute(n)-end 1147
 vuten-ende 1147
 vute(n)plank 1155
 vutenwarmer 1176
 vuur 1192, 1103
   aope -- 1103
   bie 't -- 1101
   los -- 1103
 vuurbenne 1114
 vuurduveltjen 1123
 vuurgat 1105
 vuurhaok 1114
 vuurhekke 1114
 vuurketting 1111
 vuurkoel 1105
 vuurkoele 1105
 vuurkoeiplaats 1105
 vuurkorf 1114
 vuurkörf 1114
 vuurkuul 1105
 vuurlaepel 1116
 vuurleppel 1115
 vuurmand 1114
 vuurmande 1114
 vuurplaat 1105, 1107, 1124
 vuurplate 1105, 1107
 vuurplaten 1106
 vuurpörker 1118
 vuurpot 1177, 1105, 1117
 vuurpötje(n) 1177
 vuurrake 1105
 vuurrek 1114

vuurschup 1116
 vuurschuppe 1116
 vuurstölpe 1114
 vuurtang 1118
 vuurtange 1118
 vuurtesjen 1177
 vuurtes(t) 1177
 vuut-end 1147
 vuut-ende 1147

W

waeverslempke 1129
 waezen 114
 walm 1137
 walme(n) 1136
 walmklöksken 1135
 walmvanger 1135
 wand 115
 wandbord 1197
 wandbordjen 1197
 wandtelder 1197
 wange 1199
 waoterdorpel 112
 wark
   veerkante -- 1148
 warvel 119, 1112
 washok 1128
 waskamerlempken 1133
 waskeuke 1128
 waskökke(n) 1128
 wastaofel 1138
 water 1143
 waterdorpel 112
 waterdörpel 112
 waterkruke 1159
 waterkruuk 1159
 waterleiding 1143
 waterpot 1159
 waxinelichjen 1128
 wegela 1150
 wekker 1162, 1163
 wendezoele 1113
 wendezule 1113
 wentelsoeze 1112
 wervel 115
 wiem 1129
 wieme 1129
 wiemen 1129
 wiemenbeume 1132
 wiemenhölter 1132
 wiemenhöltere 1132
 wiezerplaat 1164
 wiezerplaot 1164
 wiezerplate 1164
 wiezers 1164
 wim 1129
 wimgavel 113
 wimlat 1130
 wimme 1129
 wimvörk 1133

windscherm 1159
 windwerve 115
 winterbrand 1192
 wiphaol 1112
 wippe 1113
 wonen 114
 woning 111
 wonkökken 117
 wonkökkene 1118
 wonneg 111
 wonning 111
 wonninge 111
 wonnink 111
 wonte 11, 113
   (olde) -- 114
 wonung 111
 woonhuus 111
 woonkeuken 117
 woonkökken 117
 wosspielen 1132
 wöstegek 1133
 wostenspiele(n) 1132
 wostespiele(n) 1132
 wuppe 1113

Z

zaaghaol 1112
 zaaghaole 1112
 zage 1113
 zandblik 1117
 zaole 110
 zeikepot 1159
 zeikpot 1159
 zerebeenörgel 1159
 ziedbred 1156
 ziedkamer 1129
 ziedplaat 1108
 ziedplate 1108
 ziedwange 1199
 zinkput 1127
 zitten 114
 zitting 1140
 zoezeltjen 1195
 zokke 1150
 zokske 1134
 zolder 116, 1128, 1129, 1150
   baovenste -- 1129
   bävövenste -- 1129
   bövenste -- 1129
   leste -- 1129
 zölder 116, 1128
   baovenste -- 1129
 zöldering 116
 zöldering 116
 zomerhuus 112
 zorg 1144
 zörg 1139
 zorge 1144
 zörge 1139
 zudgraaf 1127

zul №10
zulder №6, №28
  baovenste -- №29
zuldering №6

zulle №10
zwalm №137
zwalmen №136
zwatsele №137

zwengel №113
zwingel №115

FOTO'S

coll. Staring Instituut (genomen door J.Gal):

№ 2a, № 3a, №11b, №12a, №12b, №13a, №13b, №14a, №14b, №15a, №15b, №21b, №22b, №23a, №23b, №25a, №26a, №28b, №31a, №36a, №37b, №38a, №38b, №39b, №43a, №45a, №46a, №46b, №49a, №49b, №50a, №51a, №51b, №53b, №55a, №55b, №56a, №56b, №57a, №57b, №58a, №59a, №61a, №61b, №62a, №62b, №63a, №63b, №67b, №68b, №71b, №72b, №73a, №75b, №77b, №78b, №79b, №98a, №98b, №100a, №104a, №107b, №110a, №110b, №111a, №112b, №116a, №117b, №122a, №123a, №124b, №125 a-d, №126, №130b, №131b, №132a, №143b, №155b, №160b, №161b, omslag (5x).

coll. "De Graafschap": №18, №19a, №102, №107a, №143a, №144b.

coll. Frijling: №24b, №27a, №121a, №144a, №148b.

coll. Jansen: №162a, №162b.

coll. Harenberg: t.o. № 1.

coll. Rabeling: № 7b, omslag (1x).

coll. Schaars: №88.

coll. Stork: № 2b.

tekeningen:

G.J. Meinen: № 6b, № 8a, № 8b, №33b, №72b, №76a, №109a, №113b, №127b, №129, №130a, №133a.

INHOLD

ten geleide	II V
inleiding	II VII
namen metworkers	II XVII

HOOFDSTUK 1

't HUUS

huus	II 1
soorten huze	II 2
mooi, defteg, duur huus	II 2
groot huus	II 2
kasteel	II 2
villa	II 2
bungalow	II 2
arbeidershuus	II 3
baanhuusken	II 3
duplexhuus	II 3
klein, armeudeg, old huusken	II 3
old, bouwvalleg huus	II 3
wonen, huzen	II 4
onderdelen van 'n huus	II 4
gevel	II 4
mure	II 4
plint	II 5
dak	II 5
plat dak	II 5
dakgötte	II 5
zoldering, plafond	II 6
deure	II 6
barbierdeure	II 6
veurdeure	II 7
onderdelen van 'n (veur)deure	II 7
baovenlich	II 7
middelkalf	II 8
deurklinke, deurkrukke	II 8
grundel	II 8
krabbe	II 9
warvel	II 9
geheng	II 9
dörpel	II 9
deuregat	II 10
raam	II 10
onderdelen van 'n raam	II 10
roete	II 10
roei	II 11
binnenraam	II 11
kozien	II 11
vensterbanke (1)	II 11
vensterbanke (2)	II 12
vensters	II 12
(vensters) dichte doon	II 14
onderdelen van de vensters	II 14
boom	II 14
bolten	II 15
windwervel	II 15
blinden	II 15
horre	II 15
trappe	II 15
traptrae	II 16
kelderloek	II 16

HOOFDSTUK 2

RUUMTES

keuken	II 17
beste of mooie kamer	II 19
opkamer	II 24
kelder	II 25
huusken	II 26
bi-jkökken	II 28
zolder	II 28
vliering	II 29
gang	II 29
kabof	II 29
petäöltjen	II 29
aoverloop	II 29
plonderkamer	II 29
ziedkamer	II 29
wieme	II 29
onderdelen van de wieme	II 32
spielen	II 32
wiemehölter	II 32
wöstegek	II 32
vleisgavel	II 33
bozemwieme	II 34
rookkaste	II 34

HOOFDSTUK 3

MEUBELS

taofel	II 35
soorten taofels	II 35
klaptaofel	II 35
onderdelen van 'n klaptaofel	II 36
kruus	II 36
blok	II 36
taofelblad	II 36
andere taofels	II 36
kleptaofel	II 36
paptaofel	II 37
uuttrektaofel, uutklaptaofel	II 37
blomentäöfeltjen	II 37
naejtäöfeltjen	II 38
halve maontäöfeltjen	II 38
schriefftaofel	II 38
wastaofel	II 38
stoel	II 38
soorten stoelen	II 39
knopstoel	II 39
gemakstoel	II 39
onderdelen van 'n stoel	II 40
matte	II 40
ruglönning	II 40
sportels	II 41
peute	II 41
veurpeute	II 42
stoolstal	II 42
spieltjes	II 42
armlönning	II 42
andere stoelen	II 42
kakstoel	II 42
kinderstoel	II 43
stoel van reet	II 43
rookstoel	II 44

leenstoel	¶ 44	piepenrek	¶ 72
heerdstultjen	¶ 44	piepenkasjen	¶ 73
krankenstoel	¶ 44	stoollieste	¶ 74
kamergemak	¶ 44	vogelkouwe	¶ 74
daeventer stoel	¶ 44	kammenbeksken	¶ 76
kloosterstoel	¶ 44	staove	¶ 76
kamerstoel	¶ 44	staovenpötjen	¶ 77
niejmoodse zitmeubels	¶ 44	hundjes	¶ 78
tuugkiste	¶ 45	andere (kleinere) veurwarpen	¶ 79
inschrien	¶ 46	radio	¶ 79
spekkiste, vliegengkaste	¶ 47	televisie	¶ 81
kammenet	¶ 48	kamerplanten	¶ 82
voet	¶ 50		
stelsels	¶ 51	HOOFDSTUK 4	
broodkaste	¶ 52	VLOEREN, GEDIENEN EN MUREN	
glazenkaste	¶ 53	vloeren en vloerbedekking	¶ 83
andere kasten	¶ 54	estriken vloere	¶ 83
linnenkaste	¶ 54	planken vloere	¶ 83
kleerkaste	¶ 55	keitjesvloere	¶ 84
spiegelkaste	¶ 55	vloere van kannenschrot	¶ 84
dressoir	¶ 55	vloere van baksteen	¶ 85
buffet	¶ 55	vloere van cement	¶ 85
penantkasjen	¶ 56	grenieten vloere	¶ 85
hookkaste	¶ 56	vloere van marmer	¶ 86
ladenkaste	¶ 57	vloere van bentheimer steen	¶ 86
theekasjen	¶ 57	vloere van rienschilfers	¶ 86
sekretaire	¶ 58	gedienen	¶ 86
bureau	¶ 58	gedien	¶ 86
niejmoodse meubels	¶ 58	glazenkleed	¶ 86
meublement	¶ 58	vitrage	¶ 87
örgel	¶ 58	scheigedienen	¶ 88
tochtscherm	¶ 59	aovergedienen	¶ 88
klokken	¶ 60	kodden	¶ 88
soorten klokken	¶ 61	servet	¶ 89
staonde klokke	¶ 61	muren	¶ 89
pendule	¶ 61	kiewieten	¶ 90
taofelklokke	¶ 61	toepen	¶ 90
wekker	¶ 62	vootlieste	¶ 90
friese klokke, drentse klokke	¶ 62		
regelateur	¶ 62	HOOFDSTUK 5	
schilderieklokke	¶ 63	VUUR	
ruempolklokke	¶ 63	verwarming	¶ 91
franse klokke	¶ 63	brandstoffen	¶ 92
zaanse klokke	¶ 64	kaolenvuur	¶ 93
onderdelen van klokken	¶ 64	bozem	¶ 93
wiezerplate	¶ 64	onderdelen van 'n bozem	¶ 93
wiezers	¶ 64	richel (1)	¶ 93
klokkenkaste	¶ 64	schossteenkleedjen	¶ 94
ketting	¶ 64	telder	¶ 97
slinger	¶ 64	pilaster	¶ 99
gewichten	¶ 64	wange	¶ 99
uurwark	¶ 64	schossteen	¶ 99
anker	¶ 64	schossteengat	¶ 100
spiegel	¶ 64	schossteenmantel	¶ 100
petret	¶ 65	onderdelen van 'n schossteen-	
schilderi-j	¶ 66	mantel	¶ 100
litterdoek	¶ 67	op de schossteenmantel	¶ 100
litteren	¶ 68	öpen heerd	¶ 101
kalender	¶ 69	heerd	¶ 101
leppelrek	¶ 70	los vuur	¶ 102
richel (2)	¶ 71	vuurplate	¶ 105

raakkoele	¶105
vuurpot	¶105
heerdplaten	¶106
middelste heerdplate	¶106
één heerdplate	¶107
ziedplate	¶108
roompotkesken	¶108
heerdknöpfe	¶108
heerdiezerken	¶108
heerdtegeltjes	¶109
haol	¶111
soorten haolen	¶111
haolketting (1)	¶111
zaaghaol	¶112
draejhaol	¶112
wiphaol	¶112
schothaol	¶112
onderdelen van haolen	¶112
haolhaok	¶112
haolketting (2)	¶112
zage	¶113
wippe	¶113
wendezoele	¶113
haolfoes	¶113
hangiezer	¶113
grieper	¶113
lenghaol	¶114
vuurkorf	¶114
vuurrek	¶114
haolboom	¶114
holthoek	¶114
holtmande	¶115
vuurleppeel	¶115
gruusschuppe, kollenschuppe	¶116
doofpot	¶117
blaozepiepe	¶117
pook	¶118
tange	¶118
kaolenkit	¶119
gruusbak	¶119
fenuus (1)	¶120
kachel, heerd	¶121
soorten kachels en heerden	¶121
potkachel	¶122
sallemander	¶122
mantelkachel	¶122
kolomkachel	¶123
vulkachel	¶123
duveltjen	¶123
heerdkachel	¶123
kachelheerd	¶123
salonkachel	¶123
fenuuspot	¶123
schossteenplate	¶124
kachelpiepe	¶124
fenuusplate	¶125
fenuuskas	¶125
fenuus (2)	¶125
tromme	¶125

HOOFDSTUK 6

LICHT

verlichting met keersen	¶127
keerse	¶127
keersenpit	¶127
blaker (1)	¶127
kandelaar	¶128
andere soorten keersen- verlichting	¶128
verlichting met raapöllie	¶128
snotneus	¶128
piklempten	¶130
drievertjen	¶130
lampenhaol	¶130
verlichting met petröllie	¶130
petröllie	¶130
soorten petröllielampen	¶131
hanglampe	¶131
staolampe	¶132
blaker (2)	¶133
ganglampe	¶133
onderdelen van 'n petröllie- lampe	¶133
katoentjen	¶133
brander	¶134
lampeglas	¶134
lampekappe	¶135
ölliebak	¶135
walmklöksken	¶135
katrol	¶136
tegegengewichte	¶136
voet	¶136
blaker (3)	¶136
heudjen	¶136
walmen	¶136
roet	¶137
flokkeren	¶137
verlichting met gas	¶138
verlichting met carbid	¶138
verlichting met butagas	¶139
elektries lech	¶139
grote lich	¶139
laeslampe	¶139
pottekieker	¶139
tl-verlichting	¶139
bölleke	¶140
't lech andoon	¶140

HOOFDSTUK 7

WATER

water	¶143
-------	------

HOOFDSTUK 8

SLAOPEN

bedde	¶145
dekken	¶145
soorten dekkens	¶146
gestikte dekken	¶146
wollen dekken	¶146
molton dekken	¶146
beddetuug	¶146

modern dekbedde	¶146	griep	¶154
kussen, peluw	¶146	beddestae-raempken	¶155
heufden-ende	¶147	beddeplanke (1)	¶155
veuten-ende	¶147	beddeplanke (2)	¶156
beddestae	¶148	bedderichel	¶156
beddekaste	¶149	beddegedienen	¶157
onderdelen van 'n beddestae	¶150	eerpeikelder	¶158
onderlaoge	¶150	kattegat	¶158
beddestro	¶151	spekkasjen	¶158
matrasse	¶151	pispot	¶158
stromatrasse, strozak	¶151	beddekruke	¶159
onderbedde	¶152	krukenzak	¶160
lakens	¶152	tunneken	¶160
onderlaken	¶152	beddesteen	¶161
baovenlaken	¶152	beddepanne	¶161
baovenbedde	¶153		
beddetiek	¶153	bijlage 1	¶163
aovertrek	¶153	register	¶169
beddekoord	¶154	foto's	¶182
beddekwest	¶154	inhold	¶183

---

*A'j 'n bepaold woord neet vinden könt,
a'j fouten vindt of a'j bepaolde wensen
aover 't WALD hebt, schrief dan an:*

*Staring Instituut
Grutstraat 31
7001 BW DOETINCHEM*

Veur dee metwarking bu'w heel anç dankboor!

Pag. XX (Wildenborch)

Pag. 49

Pag. 2 (Beukenstein)

Pag. 2 (Bergh)

Pag. 22 (Ruurlo)

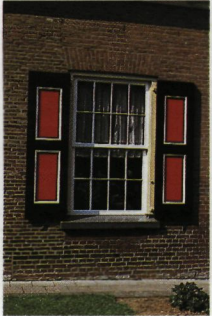
Pag. 15 (Vorden)

Pag. 15 (Bergh)

Pag. 22 (rechts)

Pag. 12 (Reurle)

Pag. 12 (Bergh)

Pag. 12 (Wiersse)

Pag. 12 (Onstein)

Pag. 23 (links)

Pag. 13 (Verwoolde)

Pag. 13 (Kieftskamp)

Pag. 13 (Ampsen)

Pag. 13 (Enghuizen)

Pag. 23 (rechts)

Pag. 67

PLEKPLAATJES

Op disse pagina staat twintig plaatjes, dee op verschillende plaatsen in 't woordenboek staan mot, ze mot eerst uut-eknipt wodn en doornao op de an-gegeven plaatsen met liem eplekt wodn.

Pag. 68

